

Vatra veche

Vatra veche

5

Români din toate țările, uniți-vă!

Lunar de cultură * Serie veche nouă* Anul XIV, nr. 5 (161) mai 2022 *ISSN 2066-0952

VATRA, Foaie ilustrată pentru familie (1894) • Fondatori I. Slavici, I. L. Caragiale, G. Coșbuc
VATRA, 1971 • Redactor-șef fondator Romulus Guga • VATRA VECHE, 2009, Redactor-șef Nicolae Băciut

Nadia Negru, Rural

RUGĂ

De vrei, că poți, Îți este la-
ndemână,
Ia, Doamne, de pe ea, Limba
Română!
Povară este, dar pe noi ne doare,
Cum umblă-n cărji bătrâna
declinare

și verbe ies, plângând, la drumul
mare.
Tu dă-ne de Acolo tainic semn,
C-ai să-nfrunzești cuvintele de lemn
și-om potrivi sacăzul pe arcuș,
să nu se schimbe vorba-n
rumeguș.
Dar nu lăsa să stea pe gura ei,
În stoluri dese, zeci de porumbei.

Ne-ntorcem iar, cu de la ea
putere,
La număratu-n cor, la „Ana are
mere?”
Un surd cu-n orb pe-un mut
îngână.
Ia, Doamne, de pe ei, Limba
Română.

CORNEL UDREA

Vatra dialog cu Mircea Tomuș

SUMAR

Prayer, by Cornel Udrea / 1
Vatra veche Dialogue with Mircea Tomuş, by Anca Sirghie / 3
Vatra veche Dialogue with Zeno Fodor, by Tamara Constantinescu / 6
Points of View. The Ukrainian War - Cultural Reflections, by Silvia Urdea/9
Essential Dictionary (Zenovie Cărlugea), by Florian Copcea / 11
Signal. Recourse to Eminescu: the Russians, by Aurel Buzincu / 13
Poems by Dumitru Mălin / 14
The Core of a Burning Age. Bălcescu, by Aurel Buzincu / 15
Memoirs. Gala Galaction's Diary, by Dorin Nădrău / 16
The Forest of the Hanged - Religious Novel ?, by Ionel Popa / 17
Let Us Remember Camil Petrescu, Dumitru Hurubă / 19
Echoes, Retorts. Let Us Remember Camil Petrescu, Valentin Chifor, Dumitru Hurubă / 20
Correspondence of Dimitrie Stelaru, by Gheorghe Sarău / 21 Eugène Ionesco
- The Hidden Theater, by Dărie Ducan / 22
Provisional (Gabriela Adameşteanu) - Reread After Ten Years, by Ionel Popa/24
Showcase. Alone In the Simulator, by Zenovie Cărlugea / 29
George Vulturescu, the Poet of the Night Hunters, by Aurelian Sârbu / 32
Ecstatic Orphism (Silvana Andrada Tcacenco), by Nicolae Suciuc / 33
The Poetic „mocănița” (Lőrinczi Francisc-Mihai), by Mihai Posada / 35
Virtual Auditorium (Cristina-Rodica Mazălu), by Ioan Marcoş / 36
The Enchanting Mythology of Feelings (M. M. Vâlceanu), by Aureliu Goci/38
Tears and Wings (Emil Bălăi), by Mircea Daroşi / 39
Pilgrim Poems, Anthology, by Zenovie Cărlugea / 40
In the Arms of Light (Radu Botiş, Gentiana Muhaxhiri), by Olimpia Mureşan/ 40
The Palimpsest Being (Mihaela Roşu Bînă), by A.I. Brumar / 42
The Honor of the Horse Thieves (Mihai Hafia Traista), by Lucian Gruia / 43
A Moment of Eternity (Ştefan Vişan), by Mihai Posada / 44
Hermeneutics of Indo-European and Mythical Horizon - Master Manole, by Zenovie Cărlugea / 45
About the Dignity of the Writer (Silvia-Gabriela Almăjan), by Constantin Stancu/47
A History of the Jews from Galaţi (Lucian Herşcovici, Violeta Ionescu), by Ghiţă Nazare / 48
Rehabilitation of Patriotism (Eugenia Bulat), by Maria Bulat-Săhârneanu / 51
Tribute to a Scholar (Octavian Paler), by Adrian Simeanu / 52
The Fascination of Dialogue (Camelia Pantazi Tudor), by Constantin Lupeanu / 52
The Book of today. Lice waiting, by Adrian Simeanu / 53
The Book of Archiud. New Identity Document (Melania Cuc), by Nicolae Băciut/53
Poems by Aurel M. Buricea / 54
Continuity Documents. Transylvania, our Waking State, by Ioan-Aurel Pop / 55
Anniversary 145. Proclamation of the State Independence of Romania, by Florin Bengean / 56
Spiritual Conversations with Î.P.S. Ioan, by Luminiţa Cornea / 57
Pulpit. Iacov's Fountain, by Gheorghe Nicolae Şincan / 58
Asterisk. The Voice of the Lord, by Valeriu Tănasă / 59
Ancient Stories, by Maria Cecilia Nicu / 60
The State of Prose. Money in Moscow, by Gabriela Găluţiu Sonnenberg / 61
The State of Prose. A Dream In a Dream, by Gheorghe Jurcă / 62
Babel Library. Goethe, R. M.Rilke, Translated by Raul-Andrei Sabău / 63
Stories about Composers. Klara Schumann, by Veronica Pavel Lerner / 64
Babel Library. Baudelaire and His Evil Flowers, by Alex Măroiu / 65
Poems by George Călin / 69
Toronto Protocols, by Eugen Mera / 70
Poems by Georgia Miculescu / 71
The State of Prose. Tanti Vica and.... the Chinese, by Anica Facina / 72
Poems by Virgil Dumitrescu / 73
Poems by Valeria Bilţ / 73
Ocean Turned. „Stringing Empty Words”, by Dumitru Hurubă / 74
Poems by Ionuţ Caragea / 75
Poems by Liliana Spătaru / 76
Poems by Mariana Moga / 76
Poems by Maria Giurgiu / 77
Poems by Raul-Andrei Sabău / 78
Mihai Olos, An Exhaustive Research, by Ştefan Jurcă / 79
Today's Theater. Tora and Cora, by Adrian Simeanu / 79
Literature and Film. The vitriol educational realism, by Alexandru Jurcan / 80
Plastica, Nadia Negru / 80
Free Camp (2005-2021), by Nicolae Bucur / 81
Epigrammatic quatrains, by Nicolae Măteaş / 82
Larco's World, by Vasile Larco / 83
From a Classic Read. Eugen Albu / 83
Courier. From the Old Vatra to the New Vatra / 84
Vatra veche - volume magazine, by Roxana Istudor / 84
“Ana Blandiana” International Festival of Creation and Interpretation, by Nicolae Băciut / 85
Cultural Overview 2022, photo-report / 87
Look at Me, poem by Veronica Pavel Lerner / 88

Nadia Negru, Turnul cu ceas Sighişoara

Nadia Negru, Bucureştiul vechi

Număr ilustrat cu lucrări de NADIA NEGRU

Vatra veche dialog

MIRCEA TOMUȘ

VALSUL AMINTIRILOR

Moto:

„Sunt nefericit în fericire și fericit în nefericire” (Mircea Tomuș)

În sfârșit, mi-am găsit răgazul să răspund invitației profesorului Mircea Tomuș de a-l vizita la Căminul de vârstnici „Maria Theresa” de la Șura Mică. E drept că atunci când ne-am reîntâlnit cu emoție la o lansare de carte a Ilenei Marinescu, nici nu puteam bănui că ne va încolți o pandemie care să ne oblige la izolare. Dar dorința sinceră pe care și-a exprimat-o atunci m-a încurajat să obțin acum, după mai multe luni, aprobarea de vizitare și, așa cum cere regulamentul, purtând botoșei și mănuși de nylon albastru, mascată corect, am fost condusă spre filigoria pregătită pentru vizite. Nu același drum de acces era rezervat lui Mircea Tomuș, care, ieșind din clădire, sosise în filigorie din partea opusă, iar masa lunguiață, la capetele căreia ne-am așezat, era prevăzută cu un separator de plastic, ceea ce ne-a dat certitudinea că dialogul nostru, supravegheat atent de o asistentă a instituției, nu era pândit de niciun pericol de infectare. Aerul ușor pierdut al profesorului Mircea Tomuș m-a determinat să găsesc o formulă care să ne readucă mai aproape de comunicarea noastră caldă și directă de altădată. De când? De aproape 50 de ani!

-Anca/ Sîrghie/: Am venit să vă invit la un vals. La un vals al amintirilor, stimate domnule profesor și coleg de catedră la Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu. În locuința familiei dumneavoastră din Cluj, eu țin minte

perfect că am fost prin 1965, când Mircea, băiatul dumneavoastră cel mare, era licean, eu fiind studentă. De ce venisem? Pentru că doamna Silvia Tomuș, prima soție a dumneavoastră, pe atunci asistenta noastră la Facultatea de Filologie din Cluj, mă chemase la dânsa ca să iau o carte ori o bibliografie la o lucrare. Dar nu acolo și atunci v-am întâlnit. Noi doi ne-am cunoscut abia prin anul 1972, de la primele numere ale noii serii a revistei „Transilvania”, la Sibiu. Revista își deschidea paginile unei noi serii, avându-vă redactor-șef. Eram profesoară de literatura română la prestigiosul Liceu „Gh. Lazăr” din Sibiu și mi-ați încredințat la început o rubrică a literaturii pentru copii și mai apoi pe cea a cronicilor de teatru. Desigur că de-a lungul timpului am scris în „Transilvania” eseuri și articole pe diferite teme literare. *Ce a însemnat pentru universitarul clujean, redactor-șef la revista „Steaua”, venit la Sibiu, parcă reluând traiecul refugiului Universității „Regele Ferdinand I”, după Diktatul de la Viena, activitatea la o revistă literară prestigioasă ca aceasta, cu o tradiție ca a ei? Ce impedimente și ce izbânzi ați avut în acea perioadă a epocii de aur a socialismului românesc?*

-M.T.: Chiar de la apariția decretului prezidențial de înființare a revistei, mi s-a anunțat îngrijorătoare condiție, anume că ea va fi, de la bun început, finanțată din fonduri proprii. Pentru că atunci se comemora un secol de la moartea lui Avram Iancu, mi-a plăcut faptul că s-a aprobat o excursie de documentare în Munții Apuseni, pe urmele vieții și faptelor eroului, deplasare pentru care Maria Fanache, președintele Comitetului de cultură județeană Sibiu, a asigurat microbuzul necesar. A fost binevenită, apoi, propunerea lui Ion Miclea de a realiza un calendar cu tipuri de locomotive tradiționale, tiraj cumpărat de Centrul de librării din Sibiu, prin înțelegerea directorului Reimar Alfred Ungar, ca banii obținuți să fie dați pentru revistă. Aducerea lui Mircea Ivănescu la Sibiu a fost o mare izbândă pentru colectivul redacțional, dar poetul pretindea o locuință și chiar publicarea traducerii sale la romanul *Ulise* de James Joyce, care se blocase la Editura Univers, având director pe Romul Munteanu. Cauza blocajului era contractul încheiat anterior cu Eugen Barbu, autorul atât de discutat,

pe atunci, el nevrând să renunțe în ruptul capului la acel proiect. A fost necesară o vizită pe care eu i-am făcut-o la biroul celui care scrisese *Groapa*, ca acel contract să fie anulat. Așa a putut să apară versiunea lui M. Ivănescu, în limba română, a marelui roman. Cunoscând pasiunea poetului pentru muzică, l-am îndemnat să scrie cronică muzicală lunară. Articolul de fond îl scria după propria propunere, nu l-a obligat nimeni, el singur s-a oferit, argumentând că la Agerpres, unde lucrase înainte, s-a obișnuit cu redactarea unor texte în jargonul politic. E adevărat că articolele de fond pe atunci erau semnate „Transilvania”. Dar cronicile muzicale scrise de poetul nostru erau adevărate texte de analiză competentă și profundă a concertelor simfonice care se desfășurau la Sibiu și ar fi păcat să rămână în paginile unei reviste uitate, iar cei care se laudă cu memoria marelui poet și traducător ar putea să îi completeze opera și cu analizele lui muzicale.

-A.S.: Sunt de acord cu ideea că cel mai valoros colaborator în redacție pe care l-a avut „Transilvania” a fost Mircea Ivănescu, un om de o modestie exemplară și cu o cultură covârșitoare. Permiteți-mi să vă arăt cartea mea în două volume, căci la al treilea tocmai acum lucrez, *America visului românesc*, datorată experienței mele din ultimii 20 de ani, când am fost adesea în vizită la băieții mei și în comunitățile românilor din S.U.A. și Canada. În pași de vals ajungem dincolo de Atlantic, la anglistul Ștefan Stoenescu, din Ithaca newyorkeză, anglist care îmi mărturisea în interviul din trilogia mea memorialistică faptul că el consideră că cea mai importantă realizare a sa a fost traducerea în limba engleză a 3000 de versuri ale lui Mircea Ivănescu.

-M.T.: După ce se ridică restricțiile perioadei de pandemie, doresc să citesc cele trei volume, pentru că mă interesează America. Și eu am fost de trei ori în S.U.A. unde am întâlnit oameni interesanți în comunitățile diasporei noastre.

-A.S.: *De când datează întâlnirea dumneavoastră cu literatura americană și când ați călătorit pentru prima dată peste Atlantic?*

ANCA SÎRGHIE

(Interviu-dialog realizat la Căminul de vârstnici „Maria Theresa” de la Ocna Sibiului-Șura Mică, în 29 septembrie 2020). →

-M.T.: Întâlnirea mea cu literatura americană s-a produs în anii de liceu, căci în ultima vacanță îmi amintesc că citeam la Biblioteca Universitară din Cluj pe Carl May cu eroii lui Winnetou și Old Shatterhand. Șansa de a călători în America am avut-o mult mai târziu. Era pe la începutul anilor '80, când Nichita Stănescu fusese propus pentru o călătorie în S.U.A., dar el refuza categoric, pentru că nu mai voia să călătorească cu avionul. S-a întâmplat că eu fusesem împreună cu Octavian Paler în R. F. Germană la un colocviu al scriitorilor, organizat la Köln, și aveam toate aprobările necesare. Am plecat la Iowa, unde am participat la un atelier de creație în colectiv. Programul aceluia experiment interesant s-a desfășurat timp de 3 luni. Acolo sosise și un poet din Africa Centrală. Era un bărbat foarte frumos, înalt, așa ca un atlet din Antichitate. În primele 3 zile, el a făcut șocul civilizației, căci nu s-a putut adapta la atmosfera americană. Desigur că el sosea dintr-o cu totul altă civilizație, iar ceea ce întâlnea la Iowa City, o universitate cu trei nobeliști, în jurul căreia se focaliza toată viața orașelului, îi era străin. El a ieșit dezbrăcat în centrul orașelului. Tulburarea poetului a fost atât de mare încât nu s-a găsit o altă soluție decât să fie trimis imediat acasă la el cu avionul pe ruta Germania-Africa Centrală.

-A.S.: *Dacă noi tot valsăm printre amintiri, care socotiți că a fost cel mai temeinic dintre românii diasporei americane, personalitate de care v-ați apropiat în călătoriile dumneavoastră peste Atlantic?*

-M.T.: În drumul meu spre Universitatea din Iowa City, un popas am făcut totdeauna la Detroit în statul Michigan. La Episcopia Ortodoxă de acolo, erau două clădiri, una a ierarhului și alta a familiei lui George Alexe. Acesta socotesc că a fost cel mai deosebit român întâlnit atunci peste Atlantic. Soția Didi, o maestră în domeniul artelor plastice, care pregătea lucrări pentru diferite expoziții, mai era și o excelentă gospodină, care m-a desfătat cu bunătăți culinare. Ea era pe atunci o șefă de protocol, care primea la Arhiepiscopia Misionară Română din America și Canada cu sediul la Detroit musafirii sosiți din România. Așa au fost Marin Sorescu, Adrian Păunescu, Ana Blandiana cu soțul ei, Romulus Rusan, și atâți alți actori, universitari etc. Eu

am propus să fie invitat acolo și Tudor Gheorghe, care a ținut concerte în America.

-A.S.: Ce mică este lumea! Am avut norocul să întâlnesc familia lui George Alexe, atât în Michigan, unde locuia, cum povestiți și dumneavoastră, cât și la New York, unde veneau soții Alexe la Simpozionul anual Mihai Eminescu, ca invitați ai părintelui prof. univ. Theodor Damian. După cum mi-a povestit cu detalii copioase în interviul pe care i l-am luat și l-am publicat sub titlul *Ce bogăție v-a dat America?*, în volumul I al trilogiei mele memorialistice *America visului românesc*, în anii grei ai socialismului, doamna Didi cu soțul ei a primit, chiar găzduind la Detroit, între mai mulți universitari, și pe Zoe Dumitrescu Bușulenga. Doamna Didi avea 89 ani când am intervievat-o și m-a încântat să constat că e absolut lucidă, lucru minunat la o asemenea vârstă înaintată. Soțul ei murise și îmi amintesc că am participat la înmormântarea lui. Dialogul nostru s-a întins pe 24 de pagini, pentru că doamna Didi a fost de neoprit, când i-am dat prilejul să prezinte dramatica evoluție pe care teologul George Alexe, muzician pasionat și publicist priceput, a avut-o în anii exilului lor american. Atunci a scos el publicații ca *Almanahul Episcopiei Misionare Române* și *Almanahul Credința* pe anul 1966, apoi *Comunitatea Românească*. Între 1970 și 1975, împreună cu arhimandritul Bartolomeu Valeriu Anania, a editat calendarul ortodox „Credința” la Detroit, Michigan. Știu că dumneavoastră sunteți fiu de preot și bănuiesc că prin tradiția de familie ați întâlnit în America și fețe bisericești importante. *Ce nume puteți menționa?*

-M.T.: Dintre personalitățile bisericești, amintesc pe profesorul Dumitru Stăniloae, coleg de an la Teologie cu tatăl meu. Ei erau foarte apropiați și, când eram copii, eu mă jucam cu fata profesorului Stăniloae, Lidia, care apoi a făcut Facultatea de Fizică, dar scria și versuri. La vremea potrivită, eu am făcut-o pe Lidia membră a Asociației Scriitorilor din Sibiu. În America, am întâlnit și pe mitropolitul Antonie Plămădeală, care s-a tratat acolo pentru o afecțiune gravă.

-A.S.: *Cum a rodit legătura dumneavoastră cu Iowa City, unde v-ați simțit atât de minunat?*

-M.T.: În America, am avut șansa de a mă împrieteni cu anglistul Stavros

Deligiorgis, specializat în engleza veche. Era una din cele mai strălucite minți ale vremurilor noastre, bazată pe o cultură impresionantă, pornind de la religie, ca principiu inițial, trecând prin floarea științelor umaniste, ca să ajungă tot la religie, într-un miraculos cerc de erudiție și creativitate. Stavros mi-a aranjat o întâlnire cu un grup de arheologi... A fost o seară, ce zic seară?, una din cele mai frumoase nopți ale mele!

-A.S.: Înțeleg că întâlnirea cu Stavros nu s-a manifestat doar ca o prietenie de moment, cum se întâmplă de obicei la asemenea evenimente științifice profesionale, ci a schimbat destinul fiului dumneavoastră. *Cum a ajuns Mircea în America?*

-M.T.: Stavros mi-a relatat că are doctoranzi din lumea întreagă. Atunci l-am întrebat dacă accepta și un doctorand român, pe fiul meu. A fost de acord și s-a ocupat de toate formalitățile. Profesorul Mircea Borcilă era atunci în SUA și i-a trimis o invitație. Fiul meu a făcut doctorat la profesorul Stavros Deligiorgis. A rămas să predea literatura țărilor din Estul Europei la un colegiu aflat la 15 km de Iowa City. El nu se putea rezuma doar la literatura română, ci în cursul său abordează literatura poloneză, pe cea bulgară, cehă și maghiară și pe acelea din tot spațiul balcanic. Peste 2-3 ani, Mircea va ieși la pensie. Pot spune că legătura pe care am creat-o cu America a rodit din plin la nivelul generației tinere. Fiul meu Mircea a fost instruit de Stavros și s-a specializat în domeniul limbii engleze vechi. Ca dovadă, în prezent, așteaptă să-i apară la Editura Casei de Știință din Cluj traducerea din engleza veche a unei epeei premedievale din nordul Insulelor Britanice despre întemeierea Irlandei de Nord. Cartea se numește *Cavalerul verde*.

-A.S.: *Când ați revenit în America după escapada cu bursa de creație despre care mi-ați povestit?*

-M.T.: În S.U.A. am fost de trei ori, ultima dată, când s-a căsătorit fiul meu cu Melissa, o norvegiancă. Au avut o ceremonie protestantă și o alta ortodoxă, la care nași au fost Didi și George Alexe. De atunci, fiul meu e cel care vine în România să mă vadă. Mama lui îl vizitează mult mai des, stând de obicei câteva luni pe an la el. **-A.S.:** Într-adevăr, mi s-a întâmplat să-i telefonez și eu lui Mircea în Iowa City și să aflu cu bucurie că este→

doamna Silvia acolo, așa că am povestit de multe ori cu ei amândoi. *Ce alte împliniri are fiul dumneavoastră, trăind în America?*

-M.T.: A doua pasiune a fiului meu, după literatură, a fost și este muzica. Pe când era elev, i-am închiriat o pianină, pentru că profesorii au stabilit că are ureche muzicală absolută. Lua lecții de pian de două-trei ori pe săptămână. La un moment dat, mama lui, interesându-se de situația sa, la învățătură în clasa cursului elementar unde el era înscris la Liceul pedagogic din Cluj, a constatat că în catalog apăruseră și câteva note mai mici. Pedepșa a fost aspră, căci, furioasă, Silvia a scos pianina din casă. Ce credeți că a găsit de făcut? Pe furiș, Mircea a început să meargă la Casa pionierilor, unde a învățat pe rând să cânte la mai multe instrumente. Pasiunea pentru muzică i-a rămas și în America, unde a cumpărat o casă mare și în demisol a amenajat un spațiu pentru formația sa instrumentală. Acolo pregătește repertoriul pentru concertele pe care le ține în regiune. Trebuie să vă închipuiți că Iowa este un stat agricol, cu un peisaj dominant campestru. Există un singur oraș mare, Des Moines. În rest, sunt localități mici, cum vă puteți aminti din filmul *Podurile din Cedar Rapids*.

Există o Companie de tehnică agricolă, numită John Deer, bine cunoscută și în România, care sponsorizează concertele lor. Desigur că Universitatea Iowa este celebră cu cei trei nobeliști ai ei. Băiatul lui Mircea, Cristian, a absolvit Facultatea de Psihologie, pe care a urmat-o, după ce în adolescență s-a apropiat de droguri. Acum tocmai primește primul lui salariu ca angajat la o agenție antidrog.

A.S.: Cred că vă fac o surpriză mărturisindu-vă că volumul 5 al cărții *Aripile demonului* eu tocmai l-am citit. Există în această carte a dumneavoastră, la p.61-62, o scenă în care la Căminul Maria Theresa „vin americanii”, adică fiul și nepotul. Cu o încadrare concretă, ați relatat cum vin americanii spre Avrig în 13 iunie, așezați la masa de taină de pe terasă. Cristian este „un zdrahon de talie medie, cu barbă deasă, neagră”. Exemplarul de carte pe care mi l-ați oferit va ajunge la Biblioteca județeană Astra din Sibiu, ca să poată fi citit de cei interesați.

-M.T.: Dialogul nostru se încheie aici. Vreau să vă spun că eu mă simt un om terminat. Căminul acesta va fi mutat într-o altă locație, la Gilău, pe o culme între păduri și nu știu cum mă voi acomoda acolo.

-A.S.: Mă văd nevoită să vă corectez, stimate coleg, pentru că dumneavoastră nu sunteți deloc „terminat”, dar aveți o operă împlinită, ca autor al unor studii fundamentale de istoria literaturii române. Sunt sigură pe ceea ce afirm, pentru că le-am citit la vremea lor pe cele despre I.L. Caragiale, despre Mihail Sadoveanu sau *Romanul romanului românesc*, vol. I și II. Nu, nu sunteți „terminat” și pentru că v-ați îndrăgostit de Gabi, asistenta de la Cămin, chiar dacă altora iubirea pentru femeia cu soț și 3 copii le poate părea imposibilă. Da, apreciez că este frumos să iubești la oricare vârstă, chiar și la senectute, la vârsta dumneavoastră de 86 de ani. Este ceea ce ne-o demonstrează și filozoful Mihai Șora, iubindu-și tânăra soție, acum, când Domnia Sa a depășit 100 de ani. Ca să mă credeți că ceea ce spun eu chiar și gândesc, vă relatez o întâmplare îndepărtată în timp. Vă puteți imagina că am predat literatură română 51 de ani fără întrerupere. Atunci când eu aveam puțin peste 40 de ani și studiam cu elevii de clasa a X-a la liceu poezia de dragoste a lui Eminescu, entuziasmată, am afirmat la un moment dat că iubirea este frumoasă la oricare vârstă. Era exact ceea ce simțeam în acel moment și doream să-i fac și pe elevii mei să mediteze cu încredere la această perspectivă largă de viață emoțională. Deodată, un elev de vreo 15 ani mi-a dat o replică, pe care nu am uitat-o: „Apoi, tovarășă profesoară, la vârsta dumneavoastră mai puteți iubi numai patria!” Am pufnit în râs și eu și colegii lui. Când ne-am revenit, i-am spus adolescentului, pe care îl luase gura pe dinainte, că sper să ne revedem la o întâlnire de 25 de ani de la terminarea liceului ca să aflăm ce iubește el la vârsta sa. Desigur patria, dar nu numai...

-T.M.: Sunt încântat că v-a plăcut cartea mea *Aripile demonului*, vol.5. *Câmpia vrăjită*.

-A.S.: Este o carte de o sinceritate liminară, scrisă cu o undă de umor care diminuează tensiunea emoției. Prin tehnica modernă pe care ați folosit-o, una proustiană, (și regret că

încă nu am citit și celelalte 4 romane care îl preced pe acesta), vă poziționați la intersecția dintre mai multe planuri narative. Astfel, în jurul personajului principal apar gravitațional persoanele care au dat sens existenței dumneavoastră în diferite etape ale vieții. Ați inițiat un reality show literar. Aflat în plin șantier, textul în sine apare pe computer și dispăre, ca și când ar fi mânărit de un prestidigitator. Vă citez: „Iar am pierdut textul! Este a treia oară în ultimele două zile. Deci, Demonul nu se lasă. Lucrează! Dar nici eu nu mă las: iubesc viața, iubesc oamenii buni, pe cei răi îi compătimesc! Iubesc pe Lia pentru eternitate! Pe copiii și nepoții mei, la fel! O iubesc pe Gabi și nu mă las de iubirea asta: ea mă menține în viață! Dacă ieșim cu bine din această iubire, o voi iubi și pe ea în eternitate. Haideți, voi, forțe ale răului! Atacați-mă! Furați-mi textul! Vă desfid!” Este aici un triumf al încrederii în viață, ce mi-l amintește pe Don Quijote luptând cu morile de vânt. Dulcinea există și ea, luând în transfigurarea protagonistului chipuri diferite, de la Lia, cea de a doua soție a dumneavoastră, pentru care ați simțit o dragoste la valori absolute, la muza de moment care este Gabi. Ele sunt fundamental similare, în măsura în care întruchipează feminitatea. De ea, de feminitate nu concepeți să stați departe. Esența vieții, iubirea, nu trebuie trădată, pentru că ea este forța cosmică universală, cum zis-a Dante Alighieri în cuvintele sale memorabile. Haideți să le rostim împreună, stimate domnule profesor: „l'amor che move il sole e l'altre stelle”. *Când credeți că vom face următorul pas de vals printre amintiri?*

-M.T.: Numai dacă dumneavoastră veți reveni aici. *Este posibil?*

-A.S.: V-am spus că am două prietene de suflet în acest așezământ de lux, o profesoară și o actriță, pe care le-am vizitat frecvent. Când ne vom reîntâlni, vă voi aduce trilogia mea memorialistică *America visului românesc*.

Lăsați-mă să cred că așa cum scrieți de zor, dumneavoastră mă veți întâmpina cu o carte nouă.

Așadar, nu dumneavoastră sunteți „terminat”, cum țineți să mă preveniți, ci terminată va fi o viitoare carte. Nu-i așa?

Vatra veche dialog

ZENO FODOR

„Teatrul nu poate fi învins,
pentru că el s-a născut din viață
și reflectă viața.”

-Zeno, în primul rând, îți mulțumesc pentru că ai fost de acord să avem acest dialog, este o onoare pentru mine! Și așa vrea să aniversăm, prin el, onorabila vârstă pe care o împlinești peste puțin timp. Nu voi spune eu cifra, te las pe tine să o faci.

În ciuda anilor, ești tânăr, și accentuez asta, ai un spirit tânăr și continui să lucrezi foarte mult. Cum îți se pare afirmația că „vârsta e doar un număr”?

-Îți mulțumesc și eu că te-ai gândit să faci acest interviu cu un „tânăr” de 88 de ani. Da, în ciuda faptului că am început să mă mișc mai greu, să nu mi prea mai permit deplasări, participări la festivaluri, spiritul mi-a rămas într-adevăr tânăr. La masa de scris toate merg bine, chiar dacă ritmul e „o fărâ” (cum zic ardelenii) mai lent, și am încă o mulțime de proiecte. Nu știu câte dintre ele le voi putea termina, mai ales că se nasc mereu altele noi, dar eu sunt un optimist incorrigibil. Asta înseamnă, evident, că pentru mine vârsta biologică chiar este doar un număr, ceea ce contează fiind vârsta spirituală.

-Ai vreun secret al tinereții fără bătrânețe?

-Nu simt că așa avea un asemenea secret. A contribuit la asta, probabil, viața pe care am trăit-o foarte cumpătat, fără excese, fără băutură (doar, din când în când, un pahar de vin roșu) și fără țigări, dar și (mai ales!) faptul că nu mi-am întrerupt niciodată activitatea creativă. Pensionarea nu mi-a schimbat stilul de viață, am continuat, ca și până atunci, să citesc, să văd spectacole, să scriu, să fac traduceri, să mă simt (dar

și să fiu, cât încă mă țin puterile) implicat în viața teatrală. Cu siguranță, și problemele cu mișcarea, cu umblatul, care mă sâcâie destul de mult, ar fi azi într-o stare mai bună, dacă aș fi trăit o viață mai sportivă. N-am făcut-o - greșeala mea! - și acum suport consecințele. Aviz celor tineri.

-Putem spune că întreaga viață ți-ai dăruit-o TEATRULUI, dar ai ales teatrul poziționându-te în culise, absolvind secția de Teatologie-Filmologie. De ce nu ai ales scena?

-Adevărul este că am ales scena. De ce am ajuns, totuși, teatrolog, e o poveste mai lungă, pe care voi încerca să ți-o relatez cât se poate mai scurt. Părinții mei erau mari amatori de teatru, așa că m-au dus la spectacole de când aveam doar 4-5 ani. Teatrul am început să-l iubesc chiar de atunci. Mama spunea în glumă că dragostea mea pentru teatru provine din faptul că tata, pe când era holtei, a făcut curte multor actrițe. Primele mele amintiri concrete se leagă însă de câteva spectacole văzute prin anii 1942-1944, când, refugiați din Ardealul de Nord, după Dictatul de la Viena, locuiam la Craiova. Aveam atunci 8-10 ani. De pildă, *Hoții*, de Schiller, (cu Nicolae Sireteanu interpretându-i pe ambii frați Moor) și *Oedip rege*, de Sofocle, (cu Costel Rădulescu în rolul titular), sau opereta *Văduva veselă* (cu Ion Dacian și Maria Marini), prezentată în turneu de Teatrul Alhambra.

După război, ca elev la Târgu-Mureș, am început să joc teatru de amatori (și se spunea că am talent), iar în 1953 am dat admitere la Institutul de Teatru de la Cluj. Când s-au afișat rezultatele, eram „primul sub linie”. Aveam, adică, nota cea mai mare dintre cei picați. Stăteam amărât în curtea Institutului, când a ieșit rectorul, maestrul Ștefan Brăborescu, m-a văzut, a venit la mine, m-a luat de braț și a ieșit cu mine pe stradă. Ne-am îndreptat spre piața Unirii și am intrat în prima cofetărie, care ne-a ieșit în cale. Maestrul a comandat două cafele, după care mi-a spus, fără nicio introducere: „Tu, de fapt, ai reușit, dat s-a opus secretarul UTM, din cauza dosarului”. Tata, care murise în 1946, fusese chestor de poliție, servise adică, cum se spunea atunci, „în organele represive burghezo-moșierești”.

Întors la Târgu-Mureș, m-am angajat pontator la o cooperativă

meșteșugărească, m-am înscris la Școala populară de artă (unde ținea cursuri tânărul Constantin Anatol, care a ajuns un actor reputat și bun regizor) și jucam teatru ca amator, având chiar și succese. Am cunoscut actorii Teatrului Secuiesc (o trupă excepțională în acea perioadă), inclusiv pe cel care a înființat acest teatru în 1946 și l-a condus timp de 20 de ani, reputatul director și regizor Miklós Tompa, maestrul emerit al artei (tatăl lui Gábor Tompa, pe care îl cunoști și tu) și pe marele actor György Kovács, artist al poporului. Mi s-a permis să asist uneori la repetițiile lor, ceea ce a fost pentru mine o mare bucurie.

În anul următor, 1954, am dat din nou admitere la Cluj și am intrat. Numai că, în timpul verii, Institutul din Cluj și Institutul de artă cinematografică din București au fost desființate, prin unificarea lor cu Institutul de teatru din București, născându-se Institutul de Artă Teatrală și Cinematografică, actualul UNATC. Secția maghiară de la Cluj a fost mutată la Târgu-Mureș, pentru că aproape toți profesorii erau de la teatrul târgumureșean.

Anul I l-am început, așadar, în Capitală, la IATC. Datorită unificării, eram în anul I două clase foarte mari, așa că la sfârșitul anului școlar s-a făcut o selecție foarte riguroasă, pentru ca să rămână o singură clasă mai redusă. Printre cei declarați picați la actorie am fost și eu, dar nu din lipsă de talent, ci pe motiv că nu am o voce corespunzătoare. Dar, pentru că la toate celelalte materii aveam medii mari, Institutul a propus Ministerului Învățământului să mi se aprobe transferul în anul II - regie. Ministerul a acceptat transferul, dar nu la regie, ci la teatologie-filmologie, cu două examene de diferență: unul scris (O cronică la un spectacol bucureștean) și unul oral (la Teoria scenariului de film). Am luat examenul și astfel am ajuns student în anul II la Teatologie-Filmologie.

Printre colegii mei au fost: Eugen Nicoară (profesor la UNATC), Emil Mandric (mai întâi critic, a ajuns un apreciat regizor, fiind și director, pe rând, la trei teatre: Ploiești, Piatra Neamț și „Ion Creangă”), Bujor T. Rîpeanu (istoric al cinematografului și director al Arhivei Naționale de Filme), Călin Căliman (apreciat →

TAMARA CONSTANTINESCU

critic cinematografic), Ilie Rusu (secretar de redacție al revistei „Teatrul”), Edi Covali (dramaturg și director al Teatrului Tineretului din Piatra Neamț), Mia LIONESCU (secretar literară al Teatrului Evreiesc de Stat), Emil Riman (critic de teatru, director al Teatrului Bulandra), Ana Maria Narti (important critic de teatru în Suedia). Ne înțelegeam de minune, am fost ca o mare familie, am păstrat legătura între noi și după absolvire.

-Cum era Universitatea Națională de Artă Teatrală și Cinematografică, din București, când erai tu student? Cât de serios, de conștiincios trebuia să fii?

-Convingerea mea este că, oricât de talentat este un actor, un regizor, un critic, el nu poate performa cu adevărat dacă nu este serios, dedicat, conștiincios. După cum știi, absolvenții din acei ani au ajuns, majoritatea, personalități importante ale teatrului și filmului românesc (și nu e vorba doar de „Generația de aur”, ci și de celelalte generații ale epocii), ceea ce dovedește că la IATC se muncea cu mare seriozitate. De altfel, o reuniune internațională a școlilor de teatru, care s-a ținut la București în acea perioadă, a concluzionat că Institutul nostru este una dintre cele mai bune, mai performante școli de teatru din lume.

-Ce profesori ai avut?

-Am avut mulți profesori foarte buni. O să-i amintesc pe câțiva dintre ei. În anul I, când eram la actorie, am avut-o profesoară pe Beate Fredanov (actriță de frunte a Teatrului Bulandra), iar asistent pe tânărul Ion Lucian, care a devenit, cum știi, un mare actor și de care m-a legat apoi o prietenie de-o viață. La arta și tehnica vorbirii, i-am avut pe George Vraca și Sandina Stan.

În anii următori, critica de teatru am învățat-o cu Valentin Silvestru și Horia Deleanu, estetica cu Ion Ianoși, istoria artei cu Carmen Răchițeanu (sora actriței Irina Răchițeanu) și cu Balcica Moșescu, istoria literaturii universale cu Tudor Vianu și Ovidiu Drimba, istoria literaturii române cu Mircea Mancaș, istoria teatrului cu Octav Gheorghiu. Erau extraordinari și mă gândesc la ei cu mare respect.

-Erai un student cuminte? Sau, ca orice tânăr, mai făceai și ... să le zicem „pozne”? Îți mai amintești vreuna?

-Am fost - nu știu dacă a fost chiar

bine - un student cuminte, care nu a făcut pozne. Nu pentru că m-aș fi reținut, ci pentru că așa mi-e firea. Dar nici nu știu pe nici unul dintre foștii mei colegi să fi făcut pozne. Poate eram prea serioși.

-Cu Diploma în Arte și statutul de „critic de teatru” la subraț, ai luat „viața în piept”, mai precis te-ai întors acasă, la Oradea. De ce acasă și de ce numai 4 ani?

-Oradea este orașul în care m-am născut, în 1934, și din care am plecat în 1939, când tata a fost mutat la Târgu-Mureș.

-Dar nu acesta a fost motivul principal al alegerii Oradei la repartiție, ci faptul că teatrul de acolo avea, la ambele secții (română și maghiară), trupe foarte performante. Secția română tocmai entuziasmase Bucureștii cu minunatul spectacol al lui Radu Penciulescu, *Ciocărlia*, piesa lui Jean Anouilh. Am fost angajat referent literar la secția română, unde secretar literar era Stelian Vasilescu, un scriitor și gazetar foarte priceput, cu care m-am împrietenit „la cataramă”, cum se spune.

După patru ani, care au fost foarte plăcuți și m-au format, de fapt, ca om de teatru, m-am transferat la Târgu-Mureș, pentru a fi părtaș la înființarea secției române a teatrului (numai maghiar, până atunci), eveniment foarte așteptat de locuitorii români ai orașului.

-Teatrul din Oradea e o instituție bine cotată în peisajul teatral românesc. Cum era în acei ani?

-Teatrul orădean se afla atunci într-un moment fast al existenței sale. La secția română, regizori erau Radu Penciulescu, a cărui valoare deosebită este binecunoscută (și de care m-a legat o frumoasă prietenie de care sunt foarte mândru) și foarte tânărul Dan Alecsandrescu, care terminase IATC cu doar un an înaintea mea, cu care mă împrietenisem încă din Institut și cu care voi redeveni coleg la Târgu-Mureș. Dan se dovedise deja un creator de mare talent, fapt dovedit apoi cu prisosință în bogata sa carieră. În trupă, erau câțiva actori deosebiți, dintre care îi amintesc pe Ion Marinescu, Dorel Urlățeanu, Constantin Adamovici, Ricardo Colberti, Lili Mihăilescu, Jean Săndulescu, Maud Mary, Ștefania Popescu, Vera Varzopov, Nicolae Toma, George Popa-Mijea, George Pintilescu, Constantin Simionescu,

Zeno Fodor și Marele Will

Eugen Țugulea, Liviu Mărtinuș. Numele unora îți sunt cu siguranță cunoscute.

Într-o zi, la vreo 3 luni după sosirea mea la Oradea, m-a chemat directorul Andrei Dauer și mi-a spus că secretarul literar al secției maghiare, valorosul și distinsul poet și traducător József Greda, s-a înscris să plece în Israel și, deci, nu mai poate rămâne secretar literar, iar în locul lui, având în vedere că sunt un cunoscător al limbii maghiare, voi ocupa eu, provizoriu, acel post, până va fi angajat acolo un nou secretar literar. Acest provizorat a durat aproape doi ani. A fost pentru mine un minunat prilej pentru a-mi perfecționa cunoștințele de limbă și literatură maghiară.

Și secția maghiară avea un colectiv de foarte bună calitate. Regizori erau „seniorul” dr. László Gróf și tânărul Ottó Szombati Gille, care mi-a devenit și el un foarte bun și statornic prieten. Dintre actori, merită amintiți, în primul rând, Anna Dukász, Gyula Halasi, Sándor Cseke, József Gábor.

De la marii actori și regizori orădeni, atât români cât și maghiari, am învățat ce înseamnă respectul scenei și al spectatorilor, disciplina teatrală, dăruirea totală pentru minunata artă a teatrului.

Dar să amintesc și câteva spectacole deosebite din cei patru ani cât am făcut și eu parte din acel valoros colectiv. →

La secția română, după marele succes cu *Ciocârlia*, de care am amintit deja, Radu Penciulescu a mai montat un foarte reușit colaj din *Momente și schițe*, de Caragiale, *Aristocrații*, de Nikolai Pogodin, și un minunat *Montserrat*, de Emmanuel Roblès, după care a plecat la București, unde a devenit profesor de regie la IATC și a înființat Teatrul Mic.

În locul lui, a venit la Oradea Valeriu Moisescu, un alt regizor de prima mână. Nici el nu a stat mult în capitala Bihorului, dar a lăsat în urmă câteva spectacole foarte bune: *D-ale carnavalului*, de Caragiale, *Omul care aduce ploaie*, de N. Richard Nash, *Poveste din Irkutsk* de Alexei Arbuzov și, mai ales, un extraordinar *Cyrano de Bergerac*, de Edmond Rostand.

Dan Alecsandrescu (care nu peste mult timp va pleca la Arad, unde după câțiva ani va deveni un inspirat director) a montat cu succes *Ziariștii*, de Al. Mirodan, *Secunda 58*, de Dorel Dorian, și un foarte lăudat *Unchiul Vanea*, de Cehov, iar la secția maghiară a semnat un important spectacol cu *Revizorul*, de Gogol.

Tot în această perioadă, Andrei Brădeanu a realizat, ca invitat, un spectacol incitant prin modernismul său, cu *Visul unei nopți de vară*, de Shakespeare.

La secția maghiară, s-a simțit mai ales prezența efervescentului Ottó Gille Szombati, care și-a pus semnătura pe mai multe montări valoroase, dintre care *Cavalerul mut*, o foarte frumoasă și poetică piesă în versuri de Jenő Heltai, *Rubedenii*, de marele prozator și dramaturg Zsigmond Móricz, *Celebrul 702*, de Al. Mirodan, *Câinele grădinarului*, de Lope de Vega, și *Scandaloasa legătură dintre domnul Keetle și doamna Moon*, de John Boynton Priestely, au fost cele mai importante.

Noua regizoare a teatrului, doamna Magda Borbáth, a montat *Mutter Courage*, de Brecht, și *Don Carlos*, de Schiller, iar doi regizori invitați, dintre cei mai apreciați în acea vreme, au montat *Fata fără zestre*, de Alexandr Ostrovski (Otto Rappaport) și *Bravul soldat Švejk*, după Jaroslav Hašek (István Szabó).

-Extraordinar! Ce texte s-au montat și despre ce mari nume ale regiei amintești!

Tânăr entuziast, ai ajuns la Târgu-Mureș, când s-a înființat secția

română a teatrului și te-ai angajat ca secretar literar. Cum au fost începuturile, trupa, atmosfera, repertoriul?

-Așa cum am mai amintit, m-am transferat la Târgu-Mureș în vara lui 1962, pentru a pune umărul la înființarea secției române a teatrului. Director era încă Miklós Tompa, care s-a dovedit a fi un mare sprijinitor al noului colectiv românesc. Maestrul povestește, cu mult umor, în cartea sa de amintiri *Circuitul secuiesc* (titlul vine de la posibilitatea de a înconjura cu trenul, plecând de la Brașov, prin Miercurea Ciuc, Toplița, Deda, Târgu-Mureș, Războieni, pentru a ajunge din nou la Brașov, ținutul considerat a fi, aproximativ, Ținutul Secuiesc), cum a avut loc formarea grupului de absolvenți ai IATC, care au venit la Târgu-Mureș să pună bazele unui nou teatru. Au fost 13. Lor li s-au alăturat 8 „bătrâni” (care numai bătrâni nu erau încă) și regizorul Mihai Raicu.

Erau toți plini de entuziasm, mândri că vor inaugura o importantă instituție de cultură, că vor fi promotorii culturii române, într-un oraș în care cultura maghiară avea deja o veche și bogată prezență. Relația dintre cele două trupe, română și maghiară, a fost, din primul moment, foarte bună, românii învățând de la maghiari, artiști mari, cu experiență, ce înseamnă disciplina teatrală, seriozitatea în creația artistică, maghiarii preluând de la tinerii români noile idei, noile orientări din mișcarea teatrală internațională, cu care aceștia luaseră contact la București. Au și colaborat,

Nadia Negru, Toamna la munte

Nadia Negru, Toamna în Dristor

unii actori maghiari au jucat în spectacole ale secției române, în timp ce unii actori români în spectacole maghiare.

Spectacolul inaugural al secției române, care trebuia să fie „pe linie”, a fost *Dacă vei fi întrebat*, de Dorel Dorian, în regia lui Mihai Raicu. A fost mult aplaudat de spectatorii care se bucurau să aibă un teatru românesc la Târgu-Mureș, s-a jucat de multe ori, inclusiv în deplasări. Și următoarele montări ale primei stagiuni au fost la un nivel ridicat, cu piese valoroase: *Oceanul*, de Al. Stein (regia: Cristian Munteanu), *Jocul de-a vacanța*, de Mihail Sebastian (regia: Mihai Paxino, care era și un scenograf deosebit de talentat), *A douăsprezecea noapte* de Shakespeare (primul spectacol montat de actorul Eugen Mercus), *Minciuna are picioare lungi*, de Eduardo de Filippo (prima întâlnire a actorilor secției române cu marele regizor Gheorghe Harag, cu care vor realiza în anii următori mai multe spectacole remarcabile).

Cum a evoluat noua secție, care a avut în existența ei multe momente de mari realizări, multe spectacole remarcabile, am scris în cărțile mele, pe care le cunoști.

După cum a avut și momente de cădere, din care a reușit întotdeauna să se ridice.

Poate că tocmai această capacitate de a se reînnoi, de a se reinventa mereu, de a reuși să ajungă din nou în frunte a fost și este cea mai importantă valoare a acestui colectiv.

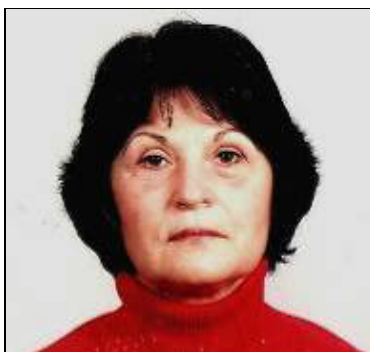

Puncte de vedere

Războiul ucrainian - Reflecții culturale

Actualul război din Europa aduce în actualitate probleme nerezolvate de Conferința de la Yalta, amintindu-ne cum a înșfăcat Stalin pământul altora la acel festin care s-a considerat atunci că i se cuvenea. Anii au trecut, dar în sufletul națiunilor pedepsite oful a continuat să existe. Ucraina e un stat născut din cenușa războiului, fiind beneficiară a festinului în ciuda crimelor ei naziste care au înspăimântat lumea. A fost liniște în Ucraina atâta timp cât dictatura comunistă de la centrul moscovit i-a obligat pe oameni să accepte statu quo-ul. Acum nu mai e cazul și s-a declanșat sara-banda. Dinspre vestul Ucrainei, dinspre Polonia, a început să sufle uraganul urii interetnice „fructificate” într-o miriadă de organizații de dreapta, pro-naziste sau naziste pe față. Fenomenul nu e accidental. Nazismul de azi l-a moștenit pe cel de ieri. Fără milă și îndurare, batalionul Azov și toate ramificațiile lui s-au apucat a căsăpi la ruși din Estul ucrainean de ordinul zecilor de mii (14.000), începând din 2014, de când americanii și NATO le-au dat o mână de ajutor în „epopeea” purificării rasiale. Valurile migratorii în Europa stârnite de războaiele din Afganistan și Orientul Mijlociu au avut probabil contribuția lor la radicalizarea azoviștilor ucraineni. Cine și-ar fi imaginat totuși o asemenea inflamare a instinctelor omului cavernelor după ce unul dintre noi în epoca noastră a pus piciorul pe Lună?! De unde se vede că de fasonarea emoțiilor, sentimentelor și gândirii noastre nu răspunde progresul științei și tehnicii. Totul e atât de trist! Odată deschisă cutia Pandorei, nu știm încotro o s-o apuce răul și ne oripilăm auzind zvonuri despre Republica Moldova, Transnistria și chiar România, care ar putea fi împinse fără voia lor în această tragedie europeană, doar pentru că de undeva de la un pupitru de comandă se dorește trenarea războiului. Scott Ritter, unul dintre cei mai competenți analiști militari americani, a arătat că singura soluție rațională acum e ca Președintele Joe Biden să le spună răspicat ucrainenilor și rușilor: THE WAR IS OVER! (Războiul s-a sfârșit). Dar o va face?!

Privit mai de sus, acest război a pus

în grea suferință colaborarea dintre Occident și Orient, când ne-am fi așteptat mai puțin, sperând la o mai rodnică integrare pe căile comerțului, științei, microcipurilor și a combaterii schimbărilor climatice. Încă din Antichitate, a existat o spaime a europenilor de năvălirile din pusteile asiatice, cărora le-au corespuns simetric în perioada dezvoltării capitaliste colonizarea europeană și americană a Chinei, Indiei, Filipinelor, Vietnamului. Relațiile dintre Vest și Est n-au fost mereu calme și condimentate cu mirodenii sau drapate în mătăsurile chinezești. S-a manifestat dintotdeauna o rezervă europeană față de principiul colectivist și față de autocrație, îmbrățișate de țările asiatice. Europa e înamorată de individualismul ei. Goethe parcă a afirmat că bunul cel mai de preț este personalitatea.

Având în vedere că cele două războaie mondiale s-au iscat însă în Europa, cred că Europa trebuie să se autoexamineze în profunzime, coborând în „fântâna timpului” pentru a căuta remediile la crizele ei. Nici Rusia nu poate fi lăsată în afara acestei necesități a judecății asupra acțiunii ei militare, producând incalculabile distrugerii. Numai că Rusia are circumstanțe atenuante: a fost mințită în multe rânduri, a fost provocată repetat de expansiunea NATO până la pragul ei și de genocidul comis de naziștii ucraineni asupra rușilor din Donbas. Ce are de împărțit Occidentul cu Rusia? Napoleon și Hitler au pornit-o spre Rusia. Hitler - pentru distrugerea comunismului și amândoi cu ochii ațintiți pe resursele ei. Dar Troțki a plecat spre Rusia din New York, iar Lenin știm că a încasat sume uriașe de la Germania. Ca să nu mai vorbim despre colaborarea companiilor americane cu industria de război a lui Hitler, sprijinindu-l în ascensiune. Banii n-au miros. Money talks, iată principiul care leagă aceste fapte re-

probabile între ele.

Poate o succintă privire aruncată asupra gândirii genialului F. M. Dostoievski (1821-1881) despre situația Occidentului din timpul său precum și asupra interferenței ideilor sale cu cele din cultura Vestului ne poate sugera sursa răului pe care îl trăim astăzi. Pentru prima dată, Dostoievski a călătorit în Germania, Belgia și Franța în iunie 1862. Apoi între august-octombrie 1863, se află din nou în Europa, unde pierde toți banii la ruletă, dar în același timp o întâlnește pe Polina Suslova, a doua sa iubire. După căsătoria cu Anna Grigorievna Snitkina, se azvârle din nou în Europa, pentru luna de miere, în aprilie 1867, care, plănuită pentru trei luni, s-a prelungit la peste patru ani. Pe lângă Baden-Baden și alte orașe germane, vizitează Milano și Florența, unde în ianuarie 1869 termină romanul *Idiotul*. Șederea lui în orașele occidentale, uneori peste limita de timp propusă, ne indică o certă atracție față de frumusețile acestor spații.

Ca membru al cercului *Petrașevski*, de orientare socialistă, scriitorul este condamnat la moarte împreună cu un întreg grup de co-conspiratori, urmând să fie executați în Piața Semionov în Sankt Petersburg, la 23 decembrie 1849. Ce triste sunt execuțiile de iarnă! Mă gândesc și la împușcarea soților Ceaușescu. Asemenea pedepse extreme sunt născute din teama de ceva. Țarului Nicolae I i-a fost frică de revoluția bolșevică. De ce ți-e frică nu scapi. Revoluția tot s-a abătut asupra Rusiei ceva mai târziu. Cei care l-au omorât pe Ceaușescu s-au temut de înfăptuirile lui, că doar de aceea le-au distrus cu atâta cinism. Dostoievski a fost mai norocos decât cuplul prezidențial. Pedepsa cu moartea e comutată în ultimul moment, iar Dostoievski primește patru ani de închisoare la Omsk, în Siberia, unde își ia cu sine *Noul Testament*. Citea *Evangheliile* în fiecare zi. Dacă adăugăm la acest crunt episod biografic și atacurile lui epileptice, adicția lui la jocurile de noroc, realizăm că Dostoievski este o figură tragică, plină de contradicții, asemenea personajelor sale.

Ne-am fi așteptat ca drumurile lui europene să se reflecte într-o apologie a progresului vizibil pretutindeni în orașele germane, dar scriitorul ne surprinde printr-o critică tăioasă a realităților occidentale. Democrațiile→

SILVIA URDEA

vestice nu-l entuziasmează, constituțiile lor, crede prozatorul, n-ar face decât să înrobească poporul. Nu vede cu ochi buni rolul bisericii romano-catolice care, continuând tradiția Romei Imperiale, a trădat creștinismul lui Hristos, interesată de politică și mondenități. Pentru Dostoievski, socialismul, pe care-l respinge viguros, este încarnarea spiritului catolic. Ca și alți mari scriitori ruși, cum ar fi Lev N. Tolstoi, Dostoievski trăiește sentimentul religios, iar critica sa la adresa capitalismului occidental se face de pe această platformă idealistă. Este de mirare că îndată după eliberarea din închisoarea siberiană, el devine un conservator, un tradiționalist în reflecția politică și morală, abandonând ideile socialiste. În 1860, descoperă mișcarea *Pochvennichestvo*, care promova atitudinile anti-europene, considerând cultura occidentală coruptă de nihilism și materialism. Aspirația mișcării era să creeze o Rusie similară cu aceea a țarului Petru cel Mare.

În articolul neterminat *Socialism și creștinism*, notează că civilizația s-a degradat în liberalism, îndepărtându-se de Dumnezeu, că a abandonat singura cale a salvării prin Dumnezeu, că a înlocuit grija față de aproapele cu o idee egoistă de tipul „*Chacun pour soi et Dieu pour tous*” (*Fiecare pentru sine și Dumnezeu pentru toți*). Criza de valori a Vestului el o vede provenind din conflictul dintre interesele comunitare și cele individuale, din anemierea convingerilor etico-religioase. Elogiind autocrația țaristă, scriitorul își dorea eliminarea Imperiului Otoman, restaurarea Imperiului Bizantin, eliberarea slavilor din Balcani și unirea lor cu imperiul rus. Rusia s-a considerat întotdeauna urmașa Bizanțului. Șatov, un personaj din *Posedajii*, dă glas mesianismului dostoievskian, susținând că între națiuni una singură deține credința în adevăratul Dumnezeu și această națiune e Rusia. Eric Voegelin (1901-1985, filozof, științe politice și istorie) vede în naționalismul și comunismul rusesc un derivat din tradiția marelui Han și a imperiului său care ar imita modelul cosmologic. Mesianismul rusesc și teocrația imperială din gândirea dostoievskiană este ceea ce cultura occidentală a respins atunci și respinge și acum ca inacceptabil. Pe altarul măreției imperiale a Rusiei, scriitorul sacrifică progresivismul social-politic. Toate imperiile se împă-

unează cu mesianism. America etalează ideea *exceptionalismului* ei.

Deși morala genialului rus și soluțiile politice sunt de neacceptat în Vest, în schimb s-a sesizat că intuiția l-a condus să vadă „*the threats*” (primejdiile), zice Voegelin, „*the secularized form*” (*forma secularizată*), „*the destructiveness of the revolution*” (*caracterul distrugător al revoluției*). El a pus un diagnostic sumbru timpurilor moderne. Prin Marele Inchizitor din *Frații Karamazov*, ne propune două căi, ambele întunecate, teocrația demonică sau nihilismul amoral. Ambele soluții etalează puterea absolută.

Michael Kuz a analizat influența lui Dostoievski asupra regizorului și actorului american Woody Allen (vezi *Justice and the Western Perception of Dostoevsky*, în voegelin-view.com, March 12, 2012). Criticul observă că Allen a dus mai departe nihilismul dostoievskian în două filme ale sale, *Crimes and Misdemeanors* (*Crime și delict* - 1989) și *Match Point* (*Punct de meci* 2005). Pentru Woody Allen, nu există o justiție cosmică, fiecare individ fiind o jucărie în mâinile unor forțe absurde, evenimentele majore ale existenței noastre fiind accidentale. Allen nu ne lasă nicio speranță. Universul lui W. Allen e o copie a naturii. Geneticianul Richard Dawkins observă în cartea sa *Un Râu pornit din Eden* (ed. Humanitas, 2007, p. 159) că cel mai dificil pentru om este să accepte că natura „*nu are niciun rău sau niciun bine, nimic altceva decât o indiferență oarbă, nemiloasă*”, că „*Într-un univers al forțelor fizice oarbe și ale replicării genetice, unii vor suferi, alții vor fi norocoși, și nu veți găsi niciun fel de legătură sau rațiune în toate acestea, niciun fel de dreptate*”.

Nihilismul lui Dostoievski nu e absolut, deoarece judecata lui morală, observă Michael Kuz, conține elemente din gândirea teologică a lui Origen din Alexandria, care a propovăduit ideea salvării universale prin a doua venire a lui Hristos, unde alături de păcătoși va participa și diavolul însuși cu supușii lui. În *Frații Karamazov*, diavolul mărturisește această idee lui Ivan. Dostoievski a văzut nihilismul individualistic ca o emanație a Occidentului. Pentru vindecarea acestei boli, Dostoievski propune „*a collectivistic Euro-Asiatic medicine*” (*o pilulă euro-asiatică colectivistă*). Pentru Occident, nihilismul a devenit

o obișnuință, pe când din perspectiva rușilor nihilismul moral e un cataclism.

Eseistul polonez Krzysztof Dorosz constată acest proces de inversiune a valorilor în cultura europeană modernistă, care ar fi rezultat din supralicitarea ideologiei iluministe și ajungerea într-un impas: „*The history of the European, who reached for spiritual autonomy has come to an end. The pathos and the impetuosity that were once fueled by the mesmerizing discovery of human capabilities are worn out. The human ego which was once worshiped, now gives off a stench ...*” (*Istoria europenilor care au ajuns la autonomie spirituală acum se încheie. Patosul și elanul nutritive odinioară de miraculoasă descoperire a capacității omului sunt tocite. Eul uman odinioară idolatrizat, acum exală duhoare... - vezi Michael Kuz, op. cit.*)

Să menționez faptul că Europa occidentală, odinioară leagăn al libertăților democratice, a ajuns atât de îngust partizană că în Italia l-a interzis pe Dostoievski, la campionatele de tenis de la Wimbledon i-a interzis pe tenismenii ruși, că au fost anulate contracte ale unor interpreți ruși etc.

Din toate observațiile dostoievskiene privind spiritualitatea occidentală, să reținem că individualismul exacerbant, combinat cu ignorarea totală a aproapele, conține un imens potențial de suferință, care însumat la nivel de națiuni poate conduce la confruntări dramatice. Principiul colectivismului nu trebuie repudiat fără drept de apel doar pentru că s-a manifestat în spațiul asiatic. Din experiența Extremului Orient, consider că avem de învățat, de n-ar fi decât miracolul chinez din ultimii treizeci de ani, cu emanciparea din sărăcie a opt sute de mii de oameni. Este un succes monumental pe care, în loc să-l gelozim, e mai oportun să-l admirăm pentru că aparține nu doar Chinei, ci întregii umanității. Să ne întoarcem noi europenii la ceea ce filozoful Constantin Noica numea *conștiința noastră mai bună*. Se menționează că, pe patul de moarte, Dostoievski, în timp ce-și revedea copiii, a cerut să li se citească *Parabola fiului risipitor*, mesajul de pocăință și smerenie fiind suprema moștenire pe care a dorit s-o transmită urmașilor săi și poate să sublinieze că acesta era sensul profund al vieții și operei sale. *Delray Beach, 1 mai 2022*

Lucrare de referință în eminescologie **DICTIONAR ESENȚIAL**

„OAMENI DIN VIAȚA LUI EMINESCU”

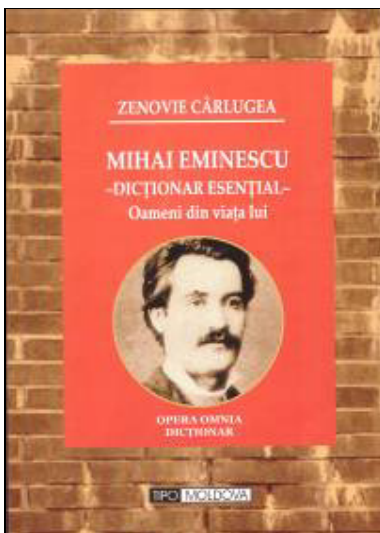
Reactualizarea ontologică a „mitului Eminescu”

(I)

Unul din eminescologii afirmați în deceniul din urmă, posedând o solidă cultură clasică dar și un simț critic aparte al valorilor este dl Zenovie Cărlugea, un polihistor de formație enciclopedică fără îndoială. Afirmat mai întâi ca poet (până acum cinci volume și altele care deja își așteaptă rândul), eseist, documentarist cultural, istoric și critic literar, acesta este inițiatorul și editorul periodicului de cultură „Portal-MĂIASTRA”, care apare, *sine hiatu*, la Târgu-Jiu, începând din februarie 2005, obținând „egida Uniunii Scriitorilor din România”. Revista este deschisă atât fenomenului cultural regional, cât mai ales celui literar național, bucurându-se de colaborări și aprecieri venite chiar de pe meridiane euro-atlantice.

Nu vom detalia aici bibliografia autorului, ci vom aminti că, între zecile de cărți tipărite, se află studii serioase de eminescologie, precum cele din *Panopticum. Studii și eseuri de critică și istorie literară, I*, (Ed. Fundației „Constantin Brâncuși”, 2013, 412 p.) sau cărți de sine stătătoare: *EMINESCU – mitograme ale daco-românității* (Editura „Scrisul Românesc”, Craiova, 2011; ediția a II-a, revizuită și augmentată, Tipo-Moldova, Iași, 2014, 252 p.), *MIHAI EMINESCU – drumuri și popasuri în Gorj*, documentar, (Ed. CJCPCT Gorj, Tg.-Jiu, 2016, 170 p., cu iconografie) și, mai recent, *MIHAI EMINESCU – Dicționar monografic. Oamenii din viața lui* (Tipo-Moldova, 2019, 752 p.).

Foarte bun cunoscător al vieții și operei eminesciene, Zenovie Cărlugea și-a propus, mai întâi, să clarifice povestea prezenței lui Eminescu pe meleaguri gorjene. După intervenții repetate în presa culturală, corectând documentar unele afirmații greșite preluate în mod repetat, în 2016, se hotărăște să publice monografia *MIHAI EMINESCU – drumuri și popasuri în Gorj*, lucrare bine documentată și care s-a bucurat de o recepție critică pe măsură.

„Dintr-o viitoare bio-bibliografie *Eminescu*, ce s-ar dori cât mai completă, – precizează autorul într-un *Cuvânt înainte* – nu pot lipsi, desigur, nici trecerile poetului pe meleaguri gorjene, cu atât mai puțin scrierile în care se mai păstrează *însemne* ale trecerii poetului pe acolo. Căci puține sunt județele prin care pașii poetului să nu fi trecut: «Întâmplarea a făcut ca, din copilărie încă, să cunosc poporul român din apele Nistrului începând, în cruciș și în curmeziș, până în Tisa și Dunăre», mărturisese gazetarul într-un editorial din 1882.

Așa după cum remarca Dimitrie Vatamaniuc, „*nu sunt multe localități din țară care să poată revendica pe bază de documente prezența poetului nostru național*». Într-atât *momentul Florești* ni se pare important și plin de semnificații.”

Amintind, în continuare, de trecerile și popasurile Poetului prin Ardeal, Muntenia, Banat, Dobrogea, Basarabia, desigur Bucovina, autorul amintește lucrările în care este documentată prezența acestuia în diferite regiuni ale țării, întregindu-se astfel biografia eminesciană cu inedite date punctuale: Lucian Drimba (*Eminescu la „Familia” Oradea*, 1994), Ion Itu (*Eminescu și Brașovul*, 1990), Ion Funeriu (*Eminescu și Țara Făgărașului*), Ion Buzași (*Eminescu și Blajul*, 1994), Ionel Bota (*Eminescu și Oravița*, ed. II. 2002), Nicolae Bellu (*Eminescu și Oltenia*, 1995), Stan V. Cristea, „*Eminescu și Teleormanul*” (2014).

„Într-un asemenea context documentar, se situează și abordarea de

față, spune autorul, axată pe studierea aceluși episod din viața poetului – vara aproape întregă a anului 1878 petrecută în ținutul de sud al Gorjului, locuind la conacul din Florești (lângă Filiași – Dolj) aparținând – prin alianță matrimonială cu Zoe Bălcescu, fiica fostului primar al Craiovei, Barbu Bălcescu –, junimistului Nicolae Mandrea, un cunoscut al poetului încă din perioada ieșeană și bun prieten din epoca bucureșteană.

Floreștiul constituie cel mai lung sejur al poetului (de cca 60 de zile) petrecut în altă localitate din țară, după etapele ieșeană (1874-1877), bucureșteană (1877-1883; 1888-89) și botoșeneană (1887-1888). Poate, doar, tot aproximativ, mai putem aminti perioada blăjeană, din adolescența itinerantă a poetului (1866), după etapa școlărității sale la Cernăuți, cu unele întreruperi (1858-1866). Să menționăm, desigur, și cei trei ani ai studenției la Viena (1869-1872), alți doi ani la Berlin (1872-1874), apoi cele patru luni petrecute la Sanatoriul de la Ober Döbling (2 nov. 1883 – 27 febr. 1884), urmate de călătoria prin Italia din martie 1884. Apoi, revenirea în vara lui 1887 la Viena și Băile Hall, după ce în vara lui 1885 urmasse un tratament cu nămol sapropelic la Băile Liman (lângă Odessa), iar din noiembrie 1886 până în aprilie 1887 fusese internat la ospiciul de la Mănăstirea Neamț.

Avem, astfel schițat, tabloul complet al biografiei itinerante eminesciene, în cadrul căreia sejurul floreștean are farmecul lui aparte. Căci, departe de a constitui pentru poet o estivală destindere, vara petrecută în 1878 în Florești Gorjului a fost una laborioasă și de mare concentrare intelectuală.

Venit aici cu o «misiune» precisă, stabilită de Maiorescu și Slavici, aceea de a traduce din germană un volum de documente privind istoria românilor al baronului cernăuțean Eudoxiu Hurmuzaki, ce va vedea lumina tiparului în ianuarie 1879, fără menționarea traducătorului (care fusese plătit pentru asta, dar care dorise să nu fie menționat pe coperta interioară, din aceeași modestie ce-l făcea să nu-și semneze unele articole din „Timpul”...), Eminescu s-a bucurat de unicul sejur plăcut din →

FLORIAN COPCEA

întreaga lui viață, rodnic nu numai sub aspectul traducerii ce avea de făcut, dar și în sensul propriei creații artistice, Floreștiul resuscitând imaginarul poetic eminescian în perspectiva și structurarea unor teme și idei, de regăsit în scrierile de după această dată, fie că e vorba de poezii, fie că avem de a face cu unele elemente-reper în articolele de peste ani din «Timpul».

La Florești, poetului nu i-a lipsit cadrul propice creației și întremării sale psiho-somatice: locatar singur în tot conacul (cum îl găsește în vizita ce i-o fac Ioan Slavici împreună cu Vasile Conta), bisericuța Bălceștilor cu hramul „Mihail și Gavril”, retrasă la poala dealului numit Câmpul Cerbului, natura campestră cu marea pădure a Arpadiei aproape, nopțile cu lună plină alunecând peste dealuri și Valea Gilortului cu o largă deschidere către Jiul alutan, precum și „ochii vineți/ Ce luciră peste mine? Varantreagă”, potrivit poemului *Freamăt de codru* (publicat anul următor, în „Convorbiri literare”, dimpreună cu *Revedere, Fiind băiet păduri cutreieram, O, rămâi...*).

Prezența poetului în Ținuturile Gorjului a rămas vie până azi, în localitatea gorjeană fiind instituită, de mai bine de o jumătate de secol, sărbătoarea anuală „Eminescu la Florești”, dar și un muzeu, tot prin osârdia regretatului profesor Liviu Poenaru.

Prin lucrarea de față, vrem să punem în adevărata lumină – dincolo de aproximări și interpretări fanteziste - popasul de-o vară al poetului în Florești Gorjului, atrăgând totodată atenția asupra momentului mai puțin cunoscut al trecerii tânărului Eminescu din Ardeal în Muntenia, itinerariu memorabil al clădirii de sine întru desfășurarea, în succesivele-i etape, a unui destin de excepție, merit a rotunji figura legitimă de «Mare Român» a unuia din cei mai seamă scriitori din literatura noastră.”

Zenovie Cârlogea scrie despre „*Ipoteza primei treceri a lui Eminescu prin Gorj*”, în toamna lui 1866, când, venind de la Râșinari Sibului, adolescentul însoțise pe ciobanii cu turmele în transhumanță trecând hotarul prin *vama cucului*, așadar, dinspre Șugag și peste Parâng, prin Rânca, coborând pe vechiul drum de transhumanță la Novaci și

Cernădia, iar de aici luând-o spre Râmnicu-Vâlcea, ipoteză susținută cu argumente credibile și de alți cercetători precum scriitorul Ion Filipoiu.

Revenirea poetului, după 12 ani, în Gorj, în vara lui 1878, fusese hotărâtă de junimiștii din preajma lui. Gazetarului Eminescu, deja simțindu-se surmenat după mai bine de o jumătate de an de muncă intensă la „Timpul”, îi căzuse pe plac invitația de a-și petrece vacanța (mai exact zis, de a-și reface sănătatea) în liniștea conacului de la Florești al junimistului Nicolae Mandrea, situat într-o zonă mai „conservatoare” și de vechi românism, cum avea să consemneze poetul într-un articol.

Nu era vorba chiar de o „vacanță”, căci poetului i se încredințase, contra cost, traducerea din germană a circa 450 de file din Documentele Hurmuzaki / *Fragmente zur Geschichte der Rumänen*, vol. I, ce va apărea în 1879, fără a se menționa traducătorul (*OPERE*, XIV, 75-208, 981-988). Cum se știe, în paralel poetul lucra la poemul *Scrisoarea III* și autorul pune în paralel versurile eminesciene inspirate cu citate din lucrarea lui Hammer, *Geschichte des Osmanischen Reiches* (fapt evidențiat și de manuscrisele poetului). Să precizăm că secretarul Comisiei Documentelor Istorice, sub supravegherea căruia se tipărește vol. I din *Documentele Hurmuzaki*, fusese numit Ioan Slavici, care va specifica într-o *Notă de plată* (păstrată) că s-au achitat lui Eminescu pentru traducerea *Fragmentelor...* o mie de lei noi (*OPERE*, XIV, 1986).

Sunt reproduse și comentate, apoi, scrisorile din Florești ale poetului, una adresată unui anume Gheorghe Feraru din Craiova, cunoscut de poet la Viena, întrebându-l dacă, după „desconcentrare” din campania sud-dunăreană împotriva turcilor, fratele

Nadia Negru, Mesaj de toamnă

său, ofițerul Matei, sosise acolo, apoi o altă epistolă către Theodor Rosetti, datată 23 iulie 1878, prin care solicită 100 de franci „spre ilustrarea existenței cu oarecari călătorii la Turnu Severin și prin împrejurimi”, ba de a vizita chiar „Țara Oltului”. Importantă este descrierea locului în care se află: „*Locul, în care sunt, e cât se poate de frumos. Râuri, codru, șes, dealuri, munți în depărtare, frumos adică în toată pătura cuvântului, încât să fiu Bodnărescu aș nenoroci poate Convorbirile cu «Amintiri de călătorie ale unui june». Dar numai grija asta n-o am, ci mă îngrijesc a mulțami tuturor zeilor îndeobște și d-lui Mandrea îndeosebi de îngăduirea unui colț de pădure, care-mi dă toane bune și sănătate.*”

Scrisoarea se încheie cu repetarea rugăminții și comunicarea noii adrese: „*Venind la vorba de mai sus, vă rog să-mi trimiteți o sută de franci spre ilustrarea existenței cu oarecari călătorii la Turnu-Severin și prin împrejurimi. Adresa: Mihai Eminescu, com. Florești, plasa Jiul de Sus, județul Dolj. Stația telegrafo-poștală Filiași.*” (I. E. Torouțiu, *Studii și documente literare*, vol. IV, p. 152).

La 13 iulie 1878, poetul adresa colegilor din redacția *Timpului*, „*Caraieli și Ronetti Roman*”, o scrisoare plină de umor, cerând informații și întrebându-i „*cum vă mai merge, cum stă țara, lumea și politica, și despre iubitul meu Rosetache Alias Berlicoco să-mi scrieți*” [liderul liberal C. A. Rosetti cu care polemiza în coloanele „Timpului”].

Reținem și informația cu „rana” de la picior: „*Despre partea mea, a lui Moș Iftimie Talpă-Lată [aluzia la platfusul pe care-l avea din naștere], veți ști numai că tot mă ustură piciorul și vă duc dorul și vă trimit cioarelor în crucea hotarilor, pentru că nu-mi scriserăți și nimic îmi vestirăți din câte s-au întâmplat...*” În final, aceeași indicare poștală: „*Adresa: M. Eminescu, Filiași, post-restant.*”

Din rândurile pline de savoare și haz se desprinde, totuși, informația expresă a „usturimii” de la picior, precum și nevoia de comunicare, lipsa companiei amicale și atmosferei redacționale, observația privind „lenea”/comoditatea colegilor de ziar etc.

SEMN

Recurs la Eminescu: rușii

(II)

Să portretizeze nații s-ar putea spune că a devenit pentru gazetarul Eminescu o pasiune. Pentru asta se folosește în primul rând de însușiri ale acestora considerate, de el și de alții, esențiale și specifice ori combinate specific și, de asemeni, de date ale parcursului lor istoric – din care multă lume a crezut întotdeauna că se pot extrage idei relevante privitoare la viitor, pentru că mișcarea în istorie le-ar exprima neamurilor înclinațiile profunde, cele care le profilează posibilul și îl fac pe acesta probabil. Nu e de neluat în seamă că în exercițiul eminescian de atare factură și-a avut mereu rolul și rostul ei o componentă atitudinală derivată din singura *angajare* a gazetarului care se poate proba: cea față neamul lui și, firește, față de interesele acestuia așa cum și le reprezintă Eminescu – un *național*, dar nu un *naționalist* și un adept al europeanizării ponderate, grijuliu cu ființa etnică profundă pe care socoate că epoca o ignoră periculos, un critic acerb al *formelor fără fond*, dar nu un conservator propriu-zis, nu un reacționar. De altfel, tocmai venea din Europa și, precum se știe, dintr-o bibliografie variată și vastă, iar portretizările în discuție se fac nu în gratuitate și nici în vreo tendință în sine, ci ocazionat de întâlnirile de diferite feluri pe care nația lui le are cu altele, cele învecinate în primul rând. Și el caută și aici, se înțelege că în circumstanțele concretului și ale vieții practice, „cuvântul care spune adevărul”. Acela care îl poate ajuta să-și explice lucrurile lumii, ciudate ori măcar de mirare.

Nu se putea așadar, în astfel de condiții, să nu-i intre lui Eminescu în atenție nici alte neamuri, dar nici cel slav de răsărit, al rușilor în expansiune, atât de frecvent întâlniți de la o vreme de români în chiar curtea propriei case.

Așa în primăvara anului 1878, când gazetarul e deja la *Timpu* de o bucată de vreme suficientă pentru a convinge pe alții de orientarea și puterile lui și pentru a dobândi, în ce-l privește, aplombul trebuitor exprimării fără ocolișuri. Suntem între Pacea de la San Stefano, prin care Rusia învingătoare în război își

rezervă cam tot ce dorește din partea europeană a Turciei învinse, și Congresul de la Berlin, în care Occidentului îi reușește un pic de stavilă în fața tăvălugului țarist. Eminescu este acum deplin și definitiv lămurit în privința rușilor și a planurilor pe care ei le au în răsăritul european. Faptele îl obligă. Prin Tratatul de la San Stefano, scrie el, se stabilește independența României „și c-un rând după aceea se stabilește c-un al treilea, fără noi, *dreptul de a-și trece trupele prin țara noastră* (s.a.), de a o ocupa, cu alte cuvinte, doi ani de zile”. Sau: „Se stabilește principiul ca Basarabia să fie cedată prin liberă învoială, ceea ce presupune că suntem în drept de a o ceda sau de a n-o ceda. Ne hotărâm de a n-o ceda și Rusia *a ocupat-o astăzi pe deplin* (s.a.)”. E vorba, să reamintim, de sudul Basarabiei din desemnarea curentă, Basarabia istorică, județele Cahul, Ismail și Bolgrad, pentru care Rusia a recompensat atunci România dându-i, luată de la turci, Dobrogea. Mai departe, curg dovezile, convorbirile oficiale româno-ruse au „un aer deja neînămușat”, iar când principele Gorciacov se răstește – diplomatic, firește –, „cazucul pradă în Vlașca”. E drept că și guvernului de la București îi sunt reproșabile vinovățiile lui: „Oamenii fără simț istoric, liberalii cosmopoliți c-un foarte incolor sentiment de patrie s-au dat în apele Rusiei” și au ales o politică de aprobat „ca directivă”, dar dificil de executat pentru un guvern pe care îl vede inapt. Absența simțului istoric, trăgând la această dată faptul că „vecinii se găsesc în drept de a se rosti nediplomatic față de cei ce reprezintă țara, coroana ei și pe augustul purtător”, i-o reproșează Eminescu și acelui Dimitrie Cantemir care, scăpând din vedere riscurile la care își expune țara, se aliază cu țarul și îi sprijină acestuia înaintarea în Europa.

Nu-i mai puțin adevărat că Eminescu cu nu posedă despre ruși cunoștințele pe care românii aveau să le

capete ceva mai târziu și de aceea putea scrie astfel, ar fi de spus că bătos: „Deși nu s-a născut încă rusul care să fie în stare să ne insuflă frică, grijă tot ne inspiră, ba putem zice [că și] siguranța că ne așteaptă vremi grele”. Și rămâne de văzut până azi dacă, în realitate, doar ușor utopic sau în totalitate așa: „Despre biruința cauzei drepte nu ne îndoim, precum nu ne îndoim că, oricare ar fi curentul ce se mișcă în contra civilizației, el trebuie să fie nimiciv cu vremea. Dar acea vreme e adesea foarte departe”.

Politic, în viziunea gazetarului, pe fondul unei nesatisfăcătoare situații guvernamentale, ițele sunt încurcate pentru România în privința viitorului mai ales de neîncrederea în Austria („contele Andrassy a făcut propuneri de împărțea și aceste propuneri prefac înțelegerea în complicitate și complicitatea cu Rusia e totdeauna fatală”) și de faptul că Rusia nu-și respectă cuvântul, înțelegerile, „declarațiile diplomatice”, e gata oricând să acționeze cu totul pe dos decât declară, într-o ipocrizie funciară, cu totul indiferentă la valorile și practicile europene. De altfel, spune Eminescu, „Războiul a fost declarat Porții pentru a elibera pe creștini – în formă –, în fond însă pentru a cuceri întreg Imperiul Otoman într-un mod care să poată fi înghițit, mai de voie, mai de nevoie, de Europa. După Turcia urmează Imperiul Habsburgic, după dânsul cine mai știe cine. Scopul fictiv al războiului și scopul adevărat sunt diametral opuse”.

Toate acestea și altele asemenea ar veni din substanța intimă însăși a rușilor – despre care opinia lui Eminescu nu este deloc măgulitoare: „Răsărită din rase mongolice, de natura lor cuceritoare, așezate pe stepe întinse a căror monotonie are înrăurire asupra inteligenței omenești, lipsind-o de mlădioșie și dându-i instincte fanatice pentru idei de-o →

AUREL BUZINCU

Nadia Negru, Margine de sat

vagă măreție, Rusia e în mod egal muma mândriei și a lipsei de cultură, a fanatismului și a despoției. Frumosul e înlocuit prin măreț, precum colinele undioase și munții cu dumbrăvi ale țărilor apusene sunt acolo înlocuite prin șesuri fără de capăt. În tendințele de cucerire, în așa-numitele misiuni istorice care-și caută marginile naturale nu e nimic dedesubt decât pur și simplu neștiința și gustul de spoliere. În zadar caută un popor în întinderi teritoriale, în cuceriri, în războaie ce-i lipsește în chiar sufletul lui; sub nicio zonă din lume nu va găsi ceea ce Dumnezeu i-a refuzat sau mai bine zicând, ceea ce Dumnezeu a voit ca să fie rezultatul muncii a multe generații dedate la lucru. Căci stă oare destoinicia unei nații în vreun raport cu întinderea teritoriului pe care ea-l ocupă?” Drept argument, Eminescu oferă exemple precum Veneția, Olanda, Belgia – și continuă: „De aceea ni se pare că din nefericire rușii sunt sub dominarea unui deșert suflesc, a unui urât care-i face să caute în cuceriri ceea ce n-au înăuntrul lor. Nouă ni se pare că cercurile culte, în loc de a stăvili acest *horror vacui*, în loc de a-l umple prin muncă și cultură, îl asumuță contra Europei, pe care o numesc îmbătrânită și enervată, coaptă pentru a cădea întregă sub dominație rusească”. Și, drept urmare, „misiunea istorică de care se face atâta vorbă nu-i o misiune care-și are originea în afară, ea e rezultatul unui gol suflesc, al unei barbarii spoite cu frac și mănuși, al unui deșert care, de-ar stăpâni pământul, tot nu s-ar umple. (...) Pot să treacă Dunărea și Carpații și Adrianopolul, să ia Roma veche, precum amenință pe cea nouă, pot să presare Europa întregă cu cenușă și cadavre, nu se va naște din milioanele de oameni niciun Rafael, niciun Beethoven, niciun Kant, ba tocmai lipsa unor asemenea spirite de adâncă înțelepciune și de un adânc sentiment pentru bunurile ce înobilează omenirea este cauza acelui gol suflesc care-și caută compensațiile în glorie sângeroase și în cuceriri”.

Și, traducător din Horațiu, conchide Eminescu drastic, fără însă a încheia și atât de pornit, încât cu siguranță că devine nedrept absolutizând Rusia politico-militară, care speră lumea până azi că e doar una dintre Rusii: „Cerul deasupra-l schimbă, nu sufletul, marea trecând-o”.

Cântarea asfințirii

Copacii verii nu mă prigonesc
Și nu mă necăjește nicio frunză
Pe iarbă-n umbra lor când zăbovesc
Și-mi dă năvală cântecul pe buză.

Nu mă lovește niciun curcubeu,
Nu mă urăște ploaia și nici vântul,
Astea-s averea sufletului meu,
Cu care-mpart și cerul și pământul.

Cu iarba mă simt prieten de răcori,
Deși am mai trecut-o și prin coasă,
Doar cât să văd că măcar uneori
Să mai adorm în proaspăt fân mă lasă.

Iar râului de-acasă-i scriu și-acum,
În fiecare zi câte-o scrisoare
Și el la fel, îmi spune ce și cum,
Ce dor și ce neliniște mai are.

Cât despre munte, nu știu dacă știți,
Dar el îmi e mai drag decât un frate,
Încă de-atunci, din anii fericiți,
Când îi urcam potecile, pe toate.

Dar, cel mai tare, oamenii dragi mi-s,
Chiar și acei ce m-au lovit vreodată
Că și ei, ca și mine-s dor și vis
Și sete de iubire nesecată.

Sentiment de Prometeu

Acum îți scriu semeț de pe o stâncă,
Mă-nalț și-ți spun că sunt aici demult
Nici vulturii măcar nu mă mănâncă
Atâta-s de frumos când nu te-ascult.

Tărăște-te-n genunchi până la mine,
Fii roabă neagră cu măceși în dinți;
Am să te iert, de rău ca și de bine,
Pentru că-nșeli și rătăcești și minți.

Fusese vremea viscolirii mele
Când te-am adus pe lume dintre viermi
Și nu ți-am spus că te plăteam cu stele,
Dar de această plată să te temi!

Nadia Negru, Floarea soarelui

Pentru că eu nu cumpăr niciodată
Decât în târguri ieftine și reci
Când plouă peste lumea vinovată
Și de noroi n-ai cale să mai treci.

Și-atunci când vând nu-mi place să
mă târgui,
Sunt prea bogat ca să întreb de preț;
Vino-n genunchi, cu porii pielii
tulburi,
De vrei cum se înșală să te-nvăț.
Vino-n genunchi și-n coate ca la strane,
Nu sunt iconă, dar smeresc pre mulți:
Din lumea voastră cu puteri sărmane,
Te-am scos să mă slujești și să m-ascuți.

Ți-am dat poruncă să vorbești în
șoaptă,
Să te dezbraci în ierburi și-n păduri,
Să nu-ntrubi niciodată ce te-așteaptă,
Să nu-ndrăznești din dragoste să-mi furi!

Îți dau poruncă, și ascultă bine,
Să îți alegi cărările de plâns,
Să uiți că te-am trecut peste rușine
Și să te-ntorci în trupul tău învins!

Iar ce-a mai fost, insultă sau credință
Din parte-ți și din parte-mi, fără rost,
Îți dau această mică-ngăduință
Să le păstrezi, ca semne că au fost.

Și să declini în fiecare noapte
Numele meu pe limbă-ți ca un rug;
Puteam să te jertfesc pe mai departe,
Să te jertfesc încet, să te distrug.

Dar mi-i de-ajuns, cuvintele mi-s grele,
Povara lor te va strivi oricum,
Dacă te-arunc din rouă și din stele
Ai să cerșești la margine de drum.

Ori nu cerși, și-așa mie nu-mi pasă,
Te iert, te pedepsesc după cum vreau:
Ai fost a mea, eu te-am făcut frumoasă,
Am dreptul frumusețea să ți-o iau!

DUMITRU MĂLIN

Miezul unui ev aprins

Bălcescu

(II)

Următorul Bălcescu este cel al lui Camil Petrescu din reconstituirea dramatică în 3 acte și 15 tablouri, publicată și pusă în scenă în 1949 sub titlul *Bălcescu*. Piesa are, poate că și experimentând, poate că și în relație cu romanescul-fluviu din ceea ce urma să fie neterminatul *Un om între oameni*, ambiții mai mari decât poate teatralul să satisfacă în limbajul folosit aici, încât e greu de ocolit, deși e greu și de acreditat impresia că lucrarea a fost scrisă anume ca să se reprezinte scenic cu dificultate. Tabloul V, spre exemplu, propune o veritabilă alegorie scenică. Spectatorul are în față, în același timp, cu funcții simbolice, „Strada care va fi domeniul poporului însuși, sala de sus va fi sediul unui *guvern în aer*, fără sprijin” și „adăpostul de dedesubt este ascunzișul reacționarilor care așteaptă”.

În Tabloul VII, care își propune să ilustreze ziua de 19 iunie, se pune la lucru o amenajarea scenică menită să arate simultan trei lumi: avem curioși și trecători „care privesc veseli ferestrele Sălii”, Sala însăși, în care, propus admirației, „deliberează guvernul provizoriu” și, având rostul unui denunț, „Dedesubt joacă stos aceiași din tabloul întâi, stând turcește pe divan. Alături ciubucuri, cafele, băuturi. Mai sunt și alți boieri agitați pe lângă ei, care de altfel par absorbiți de joc”. Nu poate scăpa din vedere, fără să se întâmple asta o singură dată, trimiterea la eminescianul satiric și denunțător „Acolo v-ați pus averea, tinerețile, la stos” și nici sugestia complementară pe care o procură asocierea prin multe elemente, în primul rând prin antiteza cu fierberea revoluționară din Sală, a acestui „dedesubt” conservator și reacționar cu feudalul, balcanic-orientalul, turcitol, fără însă a se juca prea mult cartea occidentală. Pe sugestii procurate prin trimiteri, uneori parcă și involuntare, la imagini, maniere și viziuni consacrate se contează mai ales în înfățișarea „vechiului” care ține pe loc afirmarea „noului” – poate că scriitorului chiar fiindu-i cunoscută recomandarea „clasicilor” cu privire la felul în care omenirea trebuie să se despartă de „vechi”. Așa este construit Heliade, care poartă și o

ridicolă mantie albă a plutirii poetice în sfere fără legătură cu imediatul, cu fierberea revoluționară, ceea ce denunță și destinează în sine reproșului, dar și, preluat, un destul de nedrept strai de politician reacționar prin dispoziție reformistă și împăciuitoare, cam ca mai târziu social-democrației (și probabil că prin asociere deliberată cu aceștia și cu poziția comunistă față de ei), în timp ce ca tribun, „dascălul neamului” este de un caragialesc apăsător, nepus însă în mișcare de nervul lui Caragiale, ci doar, din nou, de o evidentă intenție de ridiculare și denunț. În aceeași lumină este așezat, posibil ca și sub înrâurire eminesciană, dar sigur ca să se demaște începuturile politicianismului liberal flecar, Rosetti: „Nu uitați, domnilor, că am făcut cea mai măreață revoluție de pe pământ, din lumea întreagă, din istorie... Europa întreagă ne admiră înmărmurită, extaziată, fraților, hotărâtă să ia exemplul de la noi...” Amplă și foarte expozitivă, piesa are și inabilități cu efect comic involuntar pe care nu le-ai pune ușor în seama lui Camil Petrescu, precum, spre exemplu, o constatare a lui Tell: „Suntem în mai, iar revoluția trebuia să izbucnească încă din aprilie, dacă nu din martie, ca în celelalte țări din Europa...” – ceea ce amintește de replica persiflantă de folclor urban socialist „Pe cai, domnilor ofițeri, începe Marea Revoluție Socialistă din Octombrie!”. Sursa de conflict e asigurată de confruntarea permanentă dintre radicalismul lui Bălcescu și al democrațiilor și, de partea cealaltă, lentoarea, reținerea, împotrivirea, reformismul vârfurilor cu reminiscențe feudale care, de fapt, se împotrivesc revoluției și se folosesc

de aceasta numai ca de oportunitatea de a-și legifera interesele proprii. Ilustrativ, la solicitarea lui Bălcescu de aplicare imediată a Proclamației în ce-i privește pe țărani, ceea ce ar aduce pentru revoluție sprijinul „poporului”, Mitropolitul (aici, nenumit) invocă legea: „Cum? Cum? Înainte de Constituantă?... Asta nu se poate... Va zice lumea că suntem comuniști... Ne prăbușim...” Bălcescu este, ideologic și prin acțiune, revoluționarul pursânge, dar și, adus din istorie, „personajul pozitiv” deplin al începutului de realism socialist. Are nu numai în exces respectul ideologic trebuitor față de forța și nevoile poporului (și în consecință, propune guvernului să se sprijine „Pe un neam care își ia soarta în propriile mâini”, dar e tratat cu multă și vizibilă atenție în privința alcătuirii lui omeneste, cea care trebuie să-l țină viu, să-l împiedice să devină o abstracțiune – pericolul care îl pândeste tot timpul pe eroul de această factură al literaturii realismului socialist: Bălcescu îngenunchează, exemplificator, plin de compasiune, lângă „tabacul” muribund, victimă a contrarevoluției.

Ov. S. Crohmăniceanu vede o superioritate a realizării literare a acestui Bălcescu în faptul că drama lui Camil Petrescu, ilustrând, cu mijloacele specifice genului, „ciocnirea permanentă dintre înălțimea la care se ridică gândirea acestui om superior și mărginirea burgheziei în revoluție”, insistă pe diferență și astfel „luminează mai profund una din laturile personalității lui Bălcescu”. E o temă importantă a criticii din acești ani sărăcia și uscăciunea umană a *eroului pozitiv*, care riscă să rămână doar ideea care se exprimă prin el. În fapt, îi lipsesc lui Bălcescu, în versiunea Camil Petrescu de față, puține lucruri importante dintre cele în care va fi curând drapat, iar între ele, semnele adorației și recunoștinței populare – o recomandare propagandistică de raportare la model. Unul dintre Golești, Arăpila, vorbește despre „geniul lui Bălcescu” – având în vedere limpezimea în care acesta înțelege, își reprezintă lucrurile și acționează, totul venind, de bună seamă, din viziunea pe care revoluționarul o deține și pe care neabătut o slujește. „Iată – spune →

AUREL BUZINCĂ

Bălcescu -, eu nu mă tem de arestări... Nu mă tem nici măcar de trădări... Revoluția este în mers, este pornită de la începutul istoriei românești. E fructul unei îndelungi stări de lucruri și nimic nu o mai poate opri, deoarece azi nu mai este a noastră, adică a boierilor, așa cum a fost în Moldova, ci este a poporului... Continuă pe a lui Tudor Vladimirescu... Dovadă că eu cred sincer că nimic nu o mai poate opri..."

Conceput să stea în vecinătatea imediată a marxismului, cu note pe care i le particularizează specificul și concretului istoric, e pus să gândească un internaționalism revoluționar antidespotic și o „fедераție a popoarelor robite” și e suspectat de a face parte dintr-un comitet pentru „Solidaritatea revoluționară a Europei”. Se proiectează astfel un Bălcescu „temperament conspirativ” în sensul dedicării totale, preocupat să unească Europa întreagă în lupta pentru împlinirea idealului comun al popoarelor, întrucât ”Va fi revoluția, cu certitudine, fiindcă nimic nu poate împiedica un proces istoric...”

Terenul este propice pasiunii lui Camil Petrescu pentru dezbateri în spațiul ideilor și folosit în acest sens din plin – nu însă fără un resimțit frison, dat poate de operarea cu instrumentarul ideologiei momentului, care i-ar cere, deși scriitorul nu e străin de atare lucruri, un efort mult mai stresant decât cel al intrării și al scufundării libere în lumea, pe care o vede fascinantă, a pașoptismului.

Nadia Negru, Case pe Dambovița

Memorialistică Jurnalul lui Gala Galaction

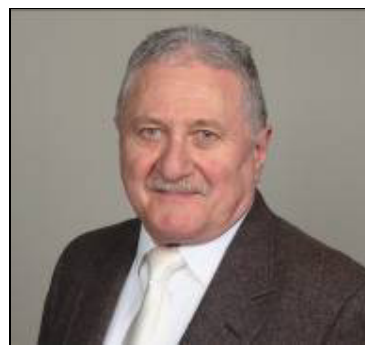
Gala Galaction (pseudonimul literar al lui Grigore Pișculescu, 1879-1961), preot ortodox, profesor de teologie, romancier, nuvelist și eseist, membru activ al Academiei Române, este autorul unui jurnal care acoperă aproape șase decenii, incluzând nouă caiete manuscrise. Jurnalul a fost publicat după moartea sa în două ediții la Editura Albatros. La prima ediție, apărută în trei volume în anii 1973, 1977 și 1980, toate pasajele cu nuanță critică și cele care trădau o vădită dezorientare indusă de instaurarea bolșevismului au fost cenzurate, după cum susține Teodor Vârgolici, cel care a îngrijit ambele ediții, respectiv pe cea cenzurată și pe cea completă.

A doua ediție a apărut la aceeași editură în cinci volume după 1990, cu pasaje în cauză repuse la locul lor.

„Jurnalul” lui Gala Galaction rămâne în literatura română unul dintre cele mai ample, acoperind 57 de ani, din 1989 până în 1955. Opera sa memorialistică se distinge printr-un stil atrăgător prezent în notații zilnice care denotă o impresionantă sinceritate, caracteristică greu de atins de diariști.

Galaction fascinează atât prin calitatea de a fi un admirabil povestitor înnăscut, cât și prin meritul de a nu fi ascuns nimic din ceea ce a făcut și gândit în acea contorsionată perioadă.

Ultima notă înregistrată în jurnal la data de 11 ianuarie 1955 menționează o împrejurare bizară, anume un vis în care este la o ședință la Academie prezidată de Titu Maiorescu și se pregătește să țină un gen de conferință-confesiune, dar în schimb de asta spune „spovedanie”, moment în care un necunoscut din prezidiu îl atenționează că i se interzice să țină „comunicări teologico-dogmatice”. Galaction încearcă să se justifice în fața lui Maiorescu, al cărui admirator era, dar acesta îi zâmbește cu subînțeles, „ceva așa ca: a qui la faute?”. A cui e vina?, întrebare cu care se încheie un generos jurnal început la vârsta de 19 ani.

Deosebit de interesante sunt consemnările lui privind frământările privind situația politică din România după anul 1946, așa cum rezultă din următoarele însemnări din jurnal.

=Fragmente:

-Coccea mărturisește despre sine că se află într-o tragică dezamăgire. Tot ce-a crezut, a propovăduit, a nădăjduit o viață întreagă s-a dovedit - de când comuniștii au escaladat amfiteatrul social -, s-a dovedit vis absurd și laț pentru vrăbii...Biruitoarii sociali de azi au instaurat în lume o tiranie cu atât mai odioasă, cu cât platforma lor apostolică era mai măreață... Ce principii sublime! Ce aspirații grandioase! Ce promisiuni smulse din paradis!...Și iată azi hâda realitate: nedreptate socială, partizanerie, prigoane ca pe vremea creștinismului ilicit, samavolnicii, jafuri, averi fabuloase adunate în câteva luni, orori administrative și polițienești, înscenări criminale, procese scandaloase și crime peste crime” (Gala Galaction, Jurnal 1947-1952, București, Editura Vestala, 2006, p. 22-23)

- Detestăm, divulgăm și prigonim imperialismul anglo-american și ne topim de dragul celui sovietic...Acesta este adevărul [...]. Din păcate șaptele triste, destăinuirile amare, realitățile sfâșietoare... se înmulțesc înspăimântător.

Toți aceștia care suferă, plâng, se prăbușesc, sunt ei toți reacționari, fasciști, hitleriști?

Ce ne pasă! Ca să faci jumări trebuie să spargi ouă! Pentru triumful comunismului rusesc au fost jertfiți în Rusia vreo 20-25 de milioane de necomuniști! Așa o să fie și în România! (Ibid., p. 34)

DORIN NĂDRĂU
(S. U. A.)

PĂDUREA SPÂNZURAȚILOR -

ROMAN RELIGIOS?

(I)

De la început, ținem să precizăm că *Pădurea spânzuraților* se caracterizează printr-un **complex problematic**, fapt care a dus folosirea diferitelor grile și metodologi de lectură.

Pornind de la scena *revelației* pe care o are, în biserică, copilul Apostol Bologa, coroborată cu alte elemente din repertoriul creștin prezente în roman, unii comentatori au calificat *Pădurea spânzuraților* drept un roman religios. Secvența respectivă merită recitită pentru a puncta câteva aspecte a căror semnificații se vor „revela” în rândurile ce urmează. Într-o duminică, în cadrul Sfintei Liturghii, pruncul Apostol e pus de mama sa, femeie foarte credincioasă, să spună, în fața Altarului, *Tatăl nostru* pentru implorarea Atotputernicului:

„Cu fruntea sus, cu mersul apăsat, Apostol trecu în fața ușii împărătești, căzu în genunchi, împreună mâinile... Peste o clipă glasul lui subțire ca un fior de mătase albă fâlfâia, în tăcerea încărcată de respirații, se ridică spre tavanul înstelat [...]. Ochii lui văzură la început, în altar, pe protopopul Groza zâmbindu-i cu blândețe și încurajându-l; pe urmă însă rămase numai crucea aurită, sus, parc-ar fi plutit în văzduh... Apoi, tocmai când se închina, la încheierea rugăciunii, se deschise cerul și, într-o nesfârșită și totuși atât de aproape, ca și când ar fi fost chiar în sufletul lui, apăru o perdea de nurași albi, în mijlocul căreia strălucea fața lui Dumnezeu ca o lumină de aur, orbitoare, înfricoșătoare și în același timp mângâietoare ca o sărutare de mamă... Din strălucirea dumnezeiască însă se limpezea o privire infinit de blândă și de măreață, care parcă pătrundea în toate adâncimile și ascunzișurile... Arătarea aceasta a durat numai o clipă și a fost atât de nemărginit de dulce, că inima lui Apostol și-a oprit bătăile, iar ochii i s-au umplut de fericire că ar fi fost bucuros să moară atunci acolo, privind minunea dumnezeiască... Când se întoarse la loc, păru schimbat la față. Pe obraji albi, ochii albaștri erau ca două izvoare de lumină.

-Măicuță, am văzut pe Dumnezeu! Murmură copilul cu însuflețire.” (Cartea întâi, cap.2) Scriitorul evocă o

amintire din copilărie?

Trăirea și emoția copilului, scriitorul le descrie printr-o succesiune de epitete, comparații și metafore, toate având ca miez semantic lumina. Trăirea micului Apostol are toate elementele unei revelații. Dar...

Chiar dacă mama i-a dat o educație religioasă excesivă, totuși manifestarea religioasă a copilului nu dovedește o motivare interioară, ea fiind impusă din afară. Gesturile lui Apostol sunt, vizibil, mai mult copilărești decât religioase: copilul nu se îndreaptă spre *ușile împărătești* cu smerenie, ci emoționat și copleșit de atmosfera tainică din biserică și de solemnitatea citirii din Evanghelie; nu se închină, ci pur și simplu, sub imperiul emoției, „căzu în genunchi”. Sentimentul religios din acel moment nu e expresia unei abstracțiuni din dogmatica creștină, ci rezultatul unei puternice emoții, pe care comentatorii romanului au asociat-o extazului mistic. Scriitorul a avut tactul de a se menține în limitele imaginației infantile. Așa se justifică prezența detaliilor care sugerează ingenuitatea specifică copilului. Imaginea copilărească a lui Dumnezeu și întreaga scenă au fost în mod exagerat asimilate unui extaz mistic. Trăirea „mistică” este a unui copil, nu a unui credincios fanatic ajuns la extaz mistic. Revelația copilului Apostol e mai de grabă un vis. Revelația lui parcă reproduce imaginea dintr-o icoană a „*țăranului zugrav*” atât de răspândită în Transilvania lui Rebreanu.

Sentimentul religios ce se naște acum, și mai ales după moartea neașteptată a tatălui, este *uitată*, refulată în subconștient, de unde, prin personanță, va trimite din când în când semnale spre bolțile conștiinței. Acesta e momentul copilăriei când se naște idealul de bine, frumos, fericire, de

împlinire ca om. Acest ideal, trăit ca **dor**, îl va căuta Apostol toată viața.

Conform dogmei creștine, revelația pe care o are copilul Apostol trebuia să fie de bun augur. Dimpotrivă, în ea se află sâmburele tragic al destinului său. În realitatea de afară, Apostol nu va găsi Dumnezeu blând, bun, ocrotitor, visat, ci un Dumnezeu tiranic (un *Iehova*) sub diferite chipuri: statul, sistemul opresiv, războiul, Curtea Marțială. Acest Dumnezeu tiranic îi îngreădește libertatea de edificare a personalității prin el însuși. Orice îngredire a libertății, a personalității înseamnă o *secularizare*, care, în plan social și moral, naște fanatici de tot soiul. De astfel, de fanatici, cu care vine în contact, Apostol Bologa se desolaridează (v. scena „popota” și personajele ei: Gross, Varga, și chiar Klapka).

Din perspectiva problemei enunțată de titlul studiului nostru, spicuim câteva opinii formulate de diferiți comentatori ai romanului.

Cronicarul de la „Viața nouă” afirmă: „Nu apare latinul energic cu judecata limpede și hotărâtă, ci slavul molatec [...] cu dibuiri și cu divagații de misticism bolnav” apud N. Gheran, p.318). În revista sa „Cosânzeana”, Sebastian Boremisca scrie că *Pădurea spânzuraților* nu oferă decât o „filosofie banală” (apud N. Gheran). Mihail Deagomirescu, scriind cu entuziasm despre roman, afirmă, afirmă că acesta e „rezultatul unei psihoze” prin care „se aseamănă cu literatura rusă, care în marea ei majoritate are caracteristica aceasta de misticism bolnăvicios” (p.153). Notăm că lexemele directorului „Convorbirilor critice”: *psihoză, misticism bolnăvicios, maladie sufletească*, le vom regăsi în limbajul critic al celor care vor scrie despre *Pădurea spânzuraților*. Eugen Lovinescu susține că în roman e vorba de un „caz de conștiință [...] împins dincolo de țesătura logică în adâncul inconștientului [...] misticismul eroului poate fi de asemenea discutat și, mai mult decât atât, un efect convenit al războiului, poate fi privit ca o influență a literaturii rusești [...] oricum scriitorul a știut să-i dea rădăcini în copilăria eroului” (p.244, 261). G.Călinescu e de părere că romancierul a dat eroului „o copilărie cu crize mistice, care să predisună la neurostenia →

IONEL POPA

oscilațiilor”, iar despre exprimarea lui Apostol Bologa afirmă: „Limbajul lui e de un misticism cu o puternică sențiozitate ibseniană ceea ce dă cazului său o și mai cețoasă obscuritate cazuistică” (p.733, 734).

Nicolae Balotă merge pe același drum și acceptă influența lui Dostoevski pentru a motiva „opresiunea psihică, elementele mistice, căderile” și că „halucinantul [Apostol Bologa] înaintea cvasisomnabulic [cătore moarte]” (p.27,466-note). În *Introducere în opera lui Liviu Rebreanu* (1976), Al. Săndulescu susține că protatagonistul romanului trece printr-o criză mistică, iar *Pădurea spânzuraților e un roman de război cu o metafizică religioasă* (p.104). N. Manolescu ocolește problema religioasă, susținând în mod tranșant că *Pădurea spânzuraților* e un „roman al conștiinței morale, circumscrisă în cadrul social-politic al Transilvaniei aflată până la Primul Război Mondial sub stăpânirea austro-ungară. Despre Apostol spune că e „personaj dilematic și indecis” (p.181,194). Pentru Gheorghe Lăzărescu romanul este al „analizei obsesiei”, iar sfârșitul personajului e sinucidere cu „semnificații de martiraj național”, iar dezertarea se face într-o stare „cvasiabulică” (p.142.146-147).

Ion Simuț, fără nicio îndoială ori rețineră, e cel mai înfocat susținător al ideii că *Pădurea spânzuraților* e un roman religios. Iată câteva din aserțiunile criticului orădean: roman al „idealismului mistic”; romanul „se înfățișează de la început ca un roman al crizei mistice, din momentul revelației pe care o are copilul Apostol Bologa”; „*Pădurea spânzuraților* este cel mai important roman religios al literaturii noastre” (exagerarea e evidentă). În finalul frazei din care cităm, criticul introduce niște nuanțe: „Căutarea credinței sinonimă cu interogația asupra sensului existenței nu este nicăieri mai patetic și mai veridic pusă în ecuație epică” (p.294,295).

În afirmațiile sale, Ion Simuț pornește în primul rând de la scenariul cristic pe care e construit romanul și de la ideea-principiu că într-o lume fără Dumnezeu nu este posibilă nicio valoare, iar viața omului e condamnată să fie fără nicio valoare, fără sens. Criticul nu insistă suficient, cum impunea premisa sa, pe procesul de trecere de la Dumnezeu, mai mult sau mai puțin

antropomorfizat, al copilului Apostol, la Dumnezeu-spirit, la spiritualizarea sentimentului religios și trecerea lui în stare de conștiință, așa cum îl vede în final pe Apostol. În acest fel, s-ar fi înțeles și mai bine „crucea” vieții personajului și gestul lui din final. Această limitare e prezentă la toți comentatorii romanului.

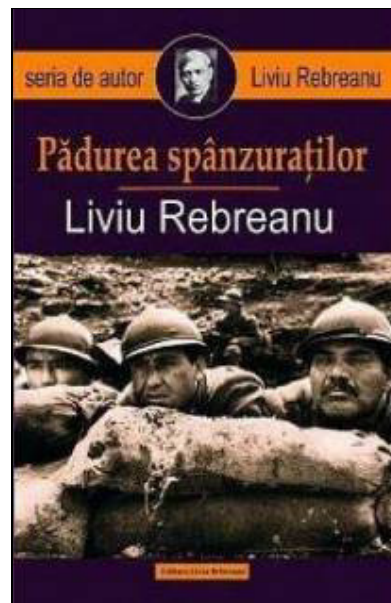
Liviu Malița încearcă o *logodire*, prin prisma psihanalitică, a dimensiunii tragicului cu cea creștină. Iată câteva din opiniile criticului clujean: „romanul poate fi citit în mod esențial ca un roman al desprinderii de mamă și al integrării într-un arhetip patern, un roman al autenticii întâlniri cu Tatăl”; „Răspunsurile, oricât de multe și inteligente și de seducătoare, nu vor reuși să descifreze misterul [existenței lui Apostol]. Un lucru e sigur: „trăite de autor [întrebările, căutările eroului] ca o problemă, de morală, romanul redimensionează raporturile cititorului cu el însuși și cu universul, investigând vechea, simpla și eterna poveste a relației dintre Tată și Fiu” (p.28,65).

Și Gabriel Petric propune o posibilă conciliere a tragicului cu creștinismul. Documentat, excelent scris și cu idei de luat în seamă, studiul nu convinge deplin (cel puțin pe semnatarul acestor pagini) că e posibilă concilierea tragicului cu creștinismul. O astfel de alianță nu poate genera decât un hibrid, care în plan literar-estetic opera ar fi un eșec. În final, criticul se apropie de adevărul romanului, când afirmă că *Pădurea spânzuraților* e romanul nunei drame existențiale. (p.240-330). Și Mircea Tomuș, după un demers analitic complex și amplu, ajunge la concluzia că *Pădurea spânzuraților* este un roman existențialist.

Niciun alt roman rebrenian n-a făcut să curgă atât de multă cerneală. În fond, fiecare cititor profesionist sau simplu iubitor de literatură are dreptul la lectura lui personală, după „capacități”, vorba lui Moromete.

Pentru continuarea demersului nostru analytic, în vederea găsirii unui răspuns rezonabil la întrebarea formulată în titlul studiului nostru, se impune un popas teoretic pentru clarificarea înțelesului unor termeni din sfera credinței, pentru a evita suprapunerile și confuziile.

Religiozitatea e structură afectivă personală (stare sufletească) pe care se grefează una intelectuală,

conștientă, dobândită prin educația din familie și prin influența mediului social-spiritual. **Sentimentul religios** e un dat ontologic care la nivelul psihicului se manifestă printr-un complex afectiv cu originea în inconștient. **Credința** cu preceptele și dogmele religiei căreia declară că aparține și o practică e un produs spiritual-teologic dobândit/impus din afară. Sentimentul religios există în afara teologiei/bisericii. Credința impune *nu cerceta, crede*. **Revelarea/revelația** are sensul de **arătare**, ea se petrece într-o maximă tensiune psiho-emoțională - stare de **extaz/criză mistică**. Misticul trăiește starea de contopire cu Dumnezeu. Mistica are un caracter misterios, irațional. Mistica e considerată și o metodă de cunoaștere a lui Dumnezeu și după cum am spus de „dizolvare” în Dumnezeu. Starea mistică este o experiență suprafirească și ea se dobândește în viața de isihast.

Romanul religios are două trăsături specifice: prin trama sa propune o dezbatere a diferitelor teme biblice, a învățaturii creștine, ori urmărește să facă o educație creștină. Cele două caracteristici există împreună într-un raport de complementaritate. Concept pe aceste coordonate, romanul religios e apologetic. *Pădurea spânzuraților* nu are aceste caracteristici.

Pentru a stabili în ce măsură *Pădurea spânzuraților* e un roman religios, rămânând în limitele adevărului textului, mai trebuie avut în vedere o problemă referitoare la omul și scriitorul Rebreanu.

Să ne mai (re)amintim de...
CAMIL PETRESCU
(9 aprilie 1894 – 14 mai 1957)

(III)

De reținut că, în creația lui Camil Petrescu pentru anul 1935, ar fi publicarea în *Revista Fundațiilor* a eseului *Noua structură și opera lui Marcel Proust*, eseu publicat apoi în volumul *Teze și antiteze* apărut în 1936 la Editura „Cultura Națională”. Însă anul respectiv, rămâne important, chiar extrem de important și pentru că el înseamnă, de fapt, perseverența pregătirii de către Camil Petrescu a tezei sale de doctorat intitulată *Modalitatea estetică a teatrului*, eseu-teză care avea să vadă lumina tiparului la Editura *Fundațiilor* în anul 1937, an în care Editura „Vremea” publică drama *Suflete tari...* Și să nu omitem, măcar ca fapt divers în bibliografia lui Camil Petrescu editarea sub directoratul său a revistei *Foot-ball* (14 octombrie – 27 noiembrie, în total 7 numere...), în care îl redescoperim ca publicist de forță și violență pamfletară în domeniul sportului dar și că revista a publicat articole de ținută intelectuală și eleganță ale aceluiași despre Jean Giraudoux, Eminescu, Caragiale...

În sfârșit, anul 1938 îi aduce împlinirea unui eveniment special în viața sa și anume: susținerea tezei de doctorat și titlul de „licențiat în filozofie”. Însă respectivul an este și cel în care Camil Petrescu, parcă pentru a-și îmbogăți zestrea sa de idei filozofice, publică studiul *Husserl – o introducere în fenomenologie în Istoria filozofiei moderne...* În 1938, se reia cu succes drama *Suflete tari* și se pune în scenă pentru prima dată (dar fără actul I!), comedia *Mitică Popescu* (scrisă în anii 1925-1926) și ne apare ca traducător din germană a textului: *El desden com el desden*, (Dona Diana), după comedia spaniolă *Disprețul cu dispreț*, de Augustin Moreto y Cavana (1618-1669)... Anul ultim din deceniul 1930-1940 nu va aduce mari evenimente în viața lui Camil Petrescu, el continuându-și activitatea la *Revista Fundațiilor*, deși, ca importanță specială în viața lui se poate menționa numirea în funcția de director la *Teatrul Național* din București. Aici trebuie neapărat amintit faptul circumscris în ideea de patriotism – de ce nu? – că, în timpul

directoratului său, au fost puse în scenă cele mai multe creații de gen românești. Și, în sfârșit, în cunoscuta, dar oarecum neutral, „liniștită” revistă *Viața românească* este publicat articolul *Camil Petrescu, teoretician al romanului...*

După o perioadă destul de lungă, și nu fără evenimente de tot felul, urmează 2 ani – 1940-1941 – în care Camil Petrescu ne apare doritor de... liniște, fiindcă doar *Revista Fundațiilor* îi publică unele articole, dar de mică întindere. Evenimentul anului 1941, îl constituie apariția celebrei *Istoria literaturii române de la origini până în prezent* de G. Călinescu, în paginile căruia are loc și Camil Petrescu, după care, în 1942, apare ediția a II-a a romanului *Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război*, în 420 de pagini, la Editura *Contemporană*. De asemenea, în aceeași *Revistă a Fundațiilor*, după eseu de credo estetic intitulat *Puncte de reper*, în respectiva revistă apar poemele ciclului *Transcendentalia: Cercul, Aspecte, Interioară, Iubire, Plecare, Cocoluz, Închinare apocaliptică* – toate poeme de nuanță neoplatonică, dar și, de exemplu, nuvela *Moartea pescărușului*, apropo de noua viziune camilpetresciană (apariții din 1943)... Și cred că este potrivit aici să menționez interviul pe care Vasile Netea i l-a luat lui Camil Petrescu și publicat în revista *Vremea* – anul XV, nr. 686, din 14 februarie 1943, în legătură cu doctrina *noocrației* conform căreia să existe o dominație a intelectualității și un tip de stat condus de intelectuali după un model platonician zis al filozofilor. După 17 ani de la prima reprezentație, la *Teatrul Național*, acum sub directoratul lui Liviu Rebreanu, se reia drama *Mioara* și... campaniile de

presă cu cronici favorabile semnate de L. Rebreanu, T. Arghezi, T. Vianu, Perpessicius..., dar și mai puțin favorabile ale lui P. Șeicaru și N. Carandino, însă spectacolele cu piesa s-au jucat timp de 25 de reprezentații cu succes de public.

Putem considera, mai în glumă mai în serios, că anul următor, 1944, a fost unul al... răzbunării pentru anii de reducere a...motoarelor creației, fiindcă ținem seama că, la solicitarea lui Liviu Rebreanu, directorul *Naționalului* bucureștean, din primăvară până în toamnă, Camil Petrescu a lucrat la comedia *Iată femeia pe care o iubesc*, publicată în mai multe numere din *Revista Fundațiilor* și a cărei premieră a avut loc la 25 februarie 1945. Au avut loc 16 reprezentații, șirul spectacolelor fiind întrerupt odată cu bombardarea Bucureștiului la 4 aprilie 1945. Ca eveniment mai semnificativ al anului 1944, trebuie să reținem faptul că *Lumea*, gazeta lui G. Călinescu, are o rubrică nouă – *Cascada prejudecăților* – susținută de Camil Petrescu, acest lucru însemnând și începutul colaborării cu publicația, cu aproximativ 12 colaborări, în care se pot găsi reformulări, chiar dacă restrâns, la tema din *Modalități estetice ale teatrului*, iar într-un context lărgit, putem adăuga aici și reluarea cu incontestabil succes a reprezentațiilor cu piesa *Mitică Popescu...*

...Anul 1946 va continua să fie pentru Camil Petrescu încă unul de efort mare privind volumul de creații: *Jocul Ielelor* este revăzut, refăcut și reeditat cumva într-o formă nouă, iar cunoscuta piesă *Act venețian* este... îmbogățită cu un plus de 3 acte... Apoi, la Editura *Fundațiilor* se reeditează cele două romane de succes: *Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război* și *Patul lui Procust*, în timp ce este continuată colaborarea la *Revista Fundațiilor* și *Lumea...* Iar ca fapt excepțional, trebuie să menționez că în anul 1946, cu continuare în 1947, sunt publicate, în ediție definitivă, volumele de *Teatru: Suflete tari, Jocul ielelor, Mitică Popescu* (I); *Mioara, Act venețian, Danton* (II); *Iată femeia pe care o iubesc, Prof. dr. Omu vindecă de dragoste; Dona Diana* și *Addenda la falsul tratat*. Evident, Camil Petrescu își continuă și colaborările la *Revista Fundațiilor...*

DUMITRU HURUBĂ

Ecouri/Replici

Să ne mai (re)amintim de...

CAMIL PETRESCU

Oradea, mai 2022

Stimate domnule Nicolae Băciuț,

Cu deferență colegială îndrept spre dumneata câteva rânduri. Nu pretind că e un drept la replică, dar o reacție de cititor este desigur. Foiletez, citesc cu real interes revista *Vatra veche*. În numărul 4, aprilie 2022 mi-a reținut atenția, printre altele, textul scriitorului Dumitru Hurubă, *Să ne mai (re)amintim de... Camil Petrescu*. În text apar câteva erori de ordin bibliografic, încât îmi permit să le semnalez. Principiul statuării adevărului în folosul tuturor e salutar, toți tindem spre el, încât erorile de informație pot fi corectate când ele sunt prezente, perpetuate de diverși cercetători.

Un destin ingrat e sortit parcă revistelor lui Camil Petrescu. Controversele asupra etapei timișorene a ziaristicii sale (la *Banatul*, apoi *Banatul românesc*, dar și la revistele proprii – *Limba română*, *Țara*) au dus la schimbul epistolar cu „erate” și „răspunsuri la erate” dintre C. N. Mihalache și M. Ilovici. Fapt e că aportul publicistic al lui Camil, „toată risipa de energie, toată nevoia intensă de comuniune, toată îndârjirea, toată credința și tot devotamentul pe care Camil Petrescu le-a pus în slujba unui ideal dintre cele mai nobile și de-a dreptul utopice pentru timpul acela” (Perpessicius) trebuie receptat corect. Dumitru Hurubă, autorul recenteii evocări din *Vatra veche*, în contextul comemorativ al celor 65 ani de la moartea lui Camil, oferă două ortografieri ale aceluiași titlu, *Mioara* (la p.11), respectiv *Miorița* (la p.12). Camil Petrescu a publicat în 1926 drama conjugală de cunoaștere *Mioara*, un eșec scenic, începutul dezastrului carierei dramatice a celui care râvnea să depășească atât tragismul teatrului antic venind din *fatum* cât și tragismul luptei omului cu destinul biologic. Neglijența de ordin onomastic (*Mioara* deci, nu *Miorița*!) interferează involuntar (scăparea autorului, calculatorului?) cu titlul celebrei balade populare *Miorița* de aleasă poeticitate, comparabilă, afirma Gheorghe Vrăbie, cu aceea a epopeilor homerice și a poemelor medievale. Simptomatice însă sunt îndeosebi informațiile despre cele două reviste proprii ale lui Camil din etapa bucureșteană: *Săptămâna muncii intelectuale și artistice* (1924), respectiv *Cetatea literară* (1925-1926).

D. Hurubă scrie despre prima că „a apărut doar 4 numere, între 5 și 15 ianuarie 1924” [sic!], perpetuând eroarea unei pleiade de critici, istorici literari, memorialiști, bibliografi, de la Perpessicius, Camil Baltazar, Constant Ionescu la Marin Bucur și I. Hangiu. Perpessicius, colaborator al revistei, aprecia într-un tur de orizont (*Alte mențiuni de istoriografie literară și folclor*, 1957-1960, Buc., 1961, p.143; *Lecturi intermitente*, Cluj, Editura Dacia, 1971, p. 288) „tăpșanul acela frământat al *Săptămânii muncii intelectuale și artistice*, efemera publicație care a durat mai puțin decât o crizantemă de iarnă, exact: doar prima lună a anului 1924”. Pentru elucidarea „litigiului”, prof. univ. dr. Iosif Pervain a intermediat o corespondență cu acad. Perpessicius, criticul, eminescologul de un voluptuos cărturărisim: „În orice caz, scrisoarea d.tale e mai mult ca binevenită și adevărul se cuvine instaurat, spre folosul tuturor. Nu mi-ar dispăcea să pot să citesc încă 7 numere din *Săptămâna*, deși, până nu le voi pipăi, ca un alt Toma, refuz, să cred.” Nu voi relua aici toți pașii investigației (în *Țara noastră* a lui O. Goga, *Mișcarea literară* a lui Rebreanu, *Cetatea literară* a lui Camil etc.), dar ea certifica existența celor 11 numere ale revistei, fapt pe care l-am semnalat în revista *Tribuna*, nr.33, 1966, respectiv în nr. 29, 1969. Colecția completă a revistei există la Biblioteca Academiei sub cota P.IV.7562, prin completarea fondurilor în anii '60 ai veacului trecut. Eu însumi am posedat cele 7 numere necunoscute, obținute la un anticariat din Timișoara. Confirmarea existenței lor venea prin exegeza lui I. Sârbu, *Camil Petrescu*, Iași, 1973, p.29. Scurtul răstimp al *Săptămânii intelectuale...* a fost ceva mai ... lung (din 5 ianuarie - 15 martie 1924). Despre lipsa unor fonduri complete chiar într-o prestigioasă bibliotecă cum este aceea a Academiei avertizase cândva bibliograful G. Baiculescu, sursă a erorilor unor cercetători. Modesta noastră contribuție bibliografică n-a devenit o „bombă” publicistică cum sperase prof. univ. dr. M. Zăciu, criticul, diaristul, dar statuarea adevărului rămâne perpetuu un deziderat. A doua publicație de orientare criticistă editată la București, *Cetatea literară*, a apărut „între 19 decembrie 1925 și mai 1926”, „toate cele 10 numere ale noii reviste”, punctează inexact D. Hurubă. În realitate colecția completă însumează 12 numere (19 decembrie 1925 - 23 decembrie 1926). În ultimul număr, dublu, 11-12, dramaturgul a publicat

cunoscutul său eseu polemic *Fals tratat pentru uzul autorilor dramatici*, dedicat tribulațiilor premierei cu piesa *Mioara*. Pentru cei interesați, colecția completă a revistei *Cetatea literară* se găsește în fondul Bibliotecii Academiei sub cota P.II. 7815. Încă o precizare. Întregul demers investigativ dedicat publicisticii adeptului „noocrației necesare” apare în unele din cărțile mele de critică și istorie literară : *Caleidoscop critic*, Oradea, Editura Cogito, 1996, pp.157-164, *Între real și imaginar*, Oradea, Editura Cogito, 1999, p.5-35; *Metaforele eternității*, Oradea, Biblioteca Revistei Familia, 2018, p.275-280 (aici am publicat textul inedit al corespondenței Perpessicius – Pervain, omagiu istoriografic postum adus adeptului *solidarizării intelectualilor* „într-un ținut propriu cu un pașaport social propriu...”). E bine să ne mai (re)amintim de Camil Petrescu, dar cu rigoare...

Îți doresc sănătate, pace, creativitate,

VALENTIN CHIFOR

*

Stimate Domnule BĂCIUȚ,

Am văzut și citit textul lui Valentin Chifor referitor la erori pe care le descoperise în textul meu despre Camil Petrescu, și mulțumesc pentru semnalare... Însă: informații despre Camil Petrescu eu am folosit preluate doar de la G. Călinescu (*Istoria...*), Al. Piru (*Istoria...*), Tudor Vianu, Liviu Călin (*Camil Petrescu în oglinzi paralele*), informații și date de care m-am folosit cu grijă, evident... Că ele însele au fost original-diferite, e o altă poveste. În ceea ce privește drama *Mioara*, apărută și cu numele de *Miorița* în comentariul meu, e o greșeală de calculator, desigur...

Dar, *mea culpa!*

Dar, în același timp, ferească-mă Dumnezeu!, nici nu mi-a trecut prin minte cuvântul: exhaustiv, privitor la utilizarea unor date/citate...

Cu urări prietenești de bine,

DUMITRU HURUBĂ

Corespondența lui Dimitrie Stelaru

(L)

Scrisoarea Florenței Albu, adresată poetului (la București), în numele Redacției „Viața Românească” (București, B-dul Ana Ipătescu, nr. 15), în 20 martie 1969.

București, 20 martie 1969

„VIAȚA ROMÎNEASCĂ - Revistă a Uniunii Scriitorilor din R.P.R. - Redacția: B-dul Ana Ipătescu nr. 15, Telefon: 11.88.85 - 11.94.91 - 12.20.40

Domnule Stelaru,

Știu că aveți multe motive să fiți supărat pe „Viața rom.”, vă cer scuze pentru trecutele dăți când poeziile dvs. nu au apărut; dacă n-aș fi convinsă că, la data asta, situația va fi cu totul alta, nu v-aș mai cere. Vă respect mult și vă admir și mai mult poezia, pentru a-mi mai pune semnătura pe o asemenea scrisoare de solicitare a colaborării dvs., dacă aș ști că ar fi sortită eșecului, iarăși.

Vă rog să ne trimiteți sau, dacă aveți drum pe la revistele din Bd. Ana Ipătescu, poate ne veți aduce dvs.

Încă o dată, scuze.

Cu stimă,

Florența Albu”.

Note

1. Se observă, Florența Albu îi cere scuze din partea tratamentului nepotrivit în timp al redacției față de poet și îi solicită poetului colaborarea cu revista.

2. Anghelina (Angela) Stelaru i-a dăruit această scrisoare, în 1989, lui Gheorghe Sarău.

*

Scrisoarea trimisă de Despina Belingher Stelaru (Bd. Tomis 99, Bl. S0, Sc. A, et. 4, ap. 13), de la Constanța, în 29 martie 1969 (data poștei: 31.03.1969), lui Dimitrie Stelaru, la București (str. Aleea Stupilor, nr. 6, Bloc E 9, sc. II, et. I, ap. 26; data poștei: 5 aprilie 1969).

Constanța, 29 martie 1969

„Dimitrie Stelaru

Aleea Stupilor, nr. 6, bl. E.9, sc. II, et. I, ap. 26, Localitatea București, Berceni II

Dragă Mitia,

Iartă-mă că așa târziu mă învrednesc a-ți mulțumi.

Și iartă-mă și că am îndrăznit a apela la punga ta. Știi tu că nu-mi stă

în nărav și m-oi feri pe viitor, în măsura posibilului.

Știu că ai greutățile tale.

Îți doresc din toată inima sănătate și alor tăi. Poate, când mă duc în iunie cu Eumene la Cluj, mă reped să te văd și pe tine și pe ăla mic.

Până atunci, n-am timp nici alte treburi. Poate n-ar fi rău ca pe lângă medicamente (chimicale adică) să încerci un tratament cu ierburi.

Buruienile, cele indicate de știutori, fac uneori miracole. Poate dai de urma unui cunoscător al ierburilor.

Și, dragul meu, se întâmplă în lumea asta atâtea miracole rele, de ce n-am crede și în puterea celor bune?

Tare aș vrea să nu mă fi înțeles greșit și să nu fii supărat pe mine.

Eumene e la Cluj de o săptămână. Eu sînt acasă cu bunica de aproape o sută de ani. Trebuie să fie chinuitor de greu să aduni atîția ani. Mă îngrozește doar gîndul.

E îngrozitor de frig și urît - „vreme de lacrimi” parcă M. Caragiale* zicea așa?

Poate-mi scrii când ai duh și nu te obosești. Doar când ai chef.

Îți dorește sănătate

Despina.

B-dul “Tomis”, nr. 99, ca. A, et. 4, ap. 13, Constanța

Sărutări celui mic și mult bine Anghelii!”.

Notă

1.*Poet, prozator și istoric al heraldicii, Mateiu I. Caragiale, fiul cel mare al lui I.L. Caragiale, născut și decedat la București (n. în 25 martie 1885 - m. în 17 ianuarie 1936).

2. Anghelina (Angela) Stelaru i-a dăruit lui Gheorghe Sarău această scrisoare, în 1989.

*

Scrisoarea trimisă de Ioana Ottescu*, de la Reșița (Teatrul de Stat – Reșița, jud. Caraș Severin), la 29 aprilie 1969, regizoarei Carmen Mihașescu la București (str. Dionisie Lupu, nr. 66, sect. I). Plicul nu este trimis prin poștă, ci prin mesager.

Reșița, 29 aprilie 1969

„Doamnei Carmen Mihașescu

Strada Dionisie Lupu, nr. 66, Sectorul 1, București

Dragă duduie Carmen,

Îți restitui, cu regret, textul**. Regizorul care ar fi trebuit să pună piesa românească s-a oprit la piesa lui Mirodan*** „Transplantul inimii necunoscute”. Socotesc că piesa dumitale ar fi avut incontestabil mai multe afinități cu evenimentul care se sărbătorește și că este, în același timp, tratată cu mult mai multă rigoare și într-o formă cu totul nouă.

Cred că unul din motivele care l-a oprit a fost și multitudinea decorurilor (să nu uităm că în provincie planul se face în special în deplasări și foarte des pe scene improprui). În orice caz, cei care ți-au priceput piesa, dintre cei care au citit-o, au avut un cuvânt de laudă la adresa ei și la adresa clocotitoareii dumitale imaginații.

Te sărut și sper, totuși, să colaborăm cîndva.

Ioana Ottescu

Teatrul de Stat Reșița, Județul Caraș-Severin”.

Note

1.*Ioana Ottescu a fost asistent de regie la Teatrul de Stat – Reșița, în acea vreme, apoi, ca actriță, a jucat, de ex., în piesa „Efectul razelor gamma asupra anemonelor”, de Paul Zindel, la Teatrul Mic, în anul 1983, cu distribuția: Olga Tudorache, Rodica Negrea, Adriana Șchiopu, Monica Mihăescu, Ioana Ottescu.

2.**Pe versoul paginii I, poetul Dimitrie Stelaru scrie cu pixul de culoare verde: „E vorba de piesa „Îngerul negru”, pe care am scris-o, în 1962, și am dat-o lui Carmen Mihașescu, ca unei colaborare”.

3.**Transplantarea inimii necunoscute, de Alexandru Mirodan, pusă în scenă și jucată la Teatrul de Vest din Reșița, în data de 19.09.1969.

4. Anghelina (Angela) Stelaru i-a dăruit această scrisoare, în 1989, lui Gheorghe Sarău.

GHEORGHE SARĂU

Eugène Ionesco, teatrul ocultat

(I)

Între piesele scurte ale lui Eugène Ionesco, pe lângă cele descoperite în 2002, în arhiva regizorului Jacques Poliéri¹, există unele ocolite de critică, dar care sunt relevante prin capacitatea lor de sinteză. Ocolirea analizei lor nu ține numai de prejudecată, ci și de urmările neincluzerii ei în ediția-cult, *Théâtre complet*, apărută în colecția Bibliothèque de la Pléiade, realizată, în 1991, de Emmanuel Jacquart². Dacă lipsa anumitor piese se justifică prin faptul că, la data realizării volumului, erau considerate pierdute, lipsa piesei *Englezește fără profesor*³, scrisă în românește, dar și a altor piese, *L'Oeuf dur*, *Pour préparer un oeuf dur*, *Le Jeune Homme à marier* și *Apprendre à marcher*⁴, scrise în limba franceză, nu se justifică. Piesele nu doar că existau și erau disponibile, dar reprezintă chiar o lărgire a plajei dramatice și a instrumentelor cu care Ionesco a făcut teatru, extinzând problematica. Dat fiind faptul că unele dintre acestea sunt scenarii și balet, nu putem considera că au fost eliminate din această cauză, câtă vreme *Le Salon de l'automobile*, *sketch* radiofonic, a fost inclus. Prin urmare, puritanismul eventual al adresabilității tradițional scenice (*vizio* și *audio*) se exclude. Care să fie, atunci, motivul ocultării acestor piese din ediția numită *Théâtre complet*? Înainte de a răspunde la această întrebare, ne vom referi la textele propriu-zise.

L'Oeuf dur

Conform lui Marie-Claude Hubert, scenariul *L'Oeuf dur* a fost compus în 1963, dar nu a fost niciodată realizat⁵. Scris pentru un trio care mai conținea *Film* de Samuel Beckett și *The Compartement* (devenit ulterior *The Basement*)⁶ de Harold Pinter, acesta marchează (alături de operele lui

Beckett și Pinter) prin scriitură trecerea teatrului și absurdului pe micul ecran. Mai mult decât chiar realizarea lui, acesta e important prin felul în care ne arată cum a știut Ionesco să își adapteze scriitura dramatică pentru a face față cerințelor difuzării. Nu e atât o comandă, cât o formă de *triple bill*, iar, la acea dată, de experiment. E epoca în care tot teatrul lui Beckett și Ionesco e numit experimental de către Léonard C. Pronko (1963)⁷, deși, în realitate, el e unul *experiențial-metafizic*. Abia noile mijloace media (teatru radiofonic, teatru tv, cinematografia etc.) încep să stimuleze scriitura și să îi confere un statut cu adevărat experimental. Harold Pinter scrie *Landscape* (1968) pentru radio, piesa fiind aproape în întregime o întretăiere de monologuri, fără mișcarea scenică minimă. Ceea ce Hanna Scolnicov numește ca fiind experimental (2012) este, în bună măsură, etosul dialogic dintre *Landscape* și *Silence*, piesele lui Harold Pinter⁸. Aportul noilor tehnologii la definirea *acestui* teatru devine semnificativ, fără a putea, desigur, reduce piesele la mijloacele media utilizate. Prin *Le Salon de l'automobile* (1952) și prin *L'Oeuf dur* (1963), Ionesco își inaugurează teatrul experimental, care, deși e marginal în creația sa (intervalul de aproape un deceniu între o piesă radiofonică și un scenariu e semnificativ, mai ales dacă observăm că intervalul acesta nu e deloc lipsit de piese noi, mai cu seamă capodopere de relație). Marie-Claude Hubert apropie *L'Oeuf dur* de *L'avenir est dans les œuf*⁹. La o privire superficială, ele sunt apropiate. În realitate, nu doar registrele diferă, ci, dincolo de pretextul tematic, semnificația. *L'avenir est dans les œuf* sugerează haosul ierarhiei mitologiei biblice în dezagregare, în timp ce *L'Oeuf dur* reprezintă un ritual încet, televizat (nu fără o urmă de didacticism), o formă de a repeta Geneza, tacticos și serios ca într-un joc, asemănător viziunii lui Tudor Arghezi din poemele în care Dumnezeu reface lumea de la înălțimea unui copil. Altfel spus, privirea nu e generală, societală, ci a intimității creației, de la Dumnezeu-copil la rodul Creației sale. Rețeta oului fiert e asemănătoare Tabelor legii

primite de Moise pe Muntele Sinai. Fierberea oului e Facerea, nu *desfacerea*. Când medicii avertizează asupra efectelor nocive ale ouălor stricate, Ionesco suprapune misterului Creației medicina, aproape ca o teologie sacră, amintind de *Seringa* lui Tudor Arghezi, precum și anticipând logica de subtext care îl va face să își numească cea mai virulentă colecție de articole politice *Antidoturi* (1977). Denumirile bolilor, cu științificul lor latin agravează demersul, dar îl și umanizează prin ridicolul nepotrivirii de registru, lăsându-ne de înțeles că, dacă omul se joacă serios de-a Dumnezeu, el rămâne totuși om prin limitele sale, inclusiv acelea de a se raporta mai mult la medicină decât la mister. Mesajul de subtext e al curenței îndrăzelii, fiind totuși un ritual. Rețeta (dogma) fiind respectată, avem Creația. Dar nu și transcendența. O privire în paralel între *L'Oeuf dur* și *Oul dogmatic*, poemul lui Ion Barbu dă măsura exactă în ce măsură este Ionesco dacă nu un dramaturg ermetic, cu siguranță unul conceptual, de mari sinteze ale viziunii creației. Atât oul barblian, cât și cel ionescian (prin potențiala stricare) sunt sterpe. Fierberea, pe cel ionescian îl strică înaintea stricării. Însă fierberea reprezintă *nevoia umană, partea de om*. Metafizica hristică se subînțelege (inclusiv prin perspectiva ouălor de la picioarele Mântuitorului). Ionesco, prin perspectiva potențialității stricării ouălor nu face decât să convertească teoria sa programatică a coincidențelor în cea a potențialităților. Multifacțetarea acestei idei ține nu doar de versatilitate, ci și de umoarea de moment care răspunde aceluiași reflex. Putem afirma că, în bună măsură, Prin ciclul *Jacques sau Supunerea, Viitorul e în ouă* și →

DARIE DUCAN

¹ Eugène Ionesco, *Théâtre VIII*, Préface de Michel Corvin, Gallimard, Paris, 2002, pp. 9-27.

² Eugène Ionesco, *Théâtre complet*, *Édition présentée, établie et annotée par Emmanuel Jacquart*, coll. « Bibliothèque de la Pléiade », Gallimard, Paris, 1991.

³ Eugen Ionescu, *Englezește fără profesor*, în *Secolul 20*, 1, București, 1965, pp. 57-66.

⁴ Eugène Ionesco, *Théâtre IV*, Gallimard, Paris, 1966, pp. 221-266.

⁵ Marie-Claude Hubert, *Dictionnaire Eugène Ionesco sous la direction de Jean Yves Guérin, Honoré Champion, Paris, 2012*, p. 439.

⁶ Michael Billington, *The Life and Work of Harold Pinter*, Faber & Faber, London, 1996, p.191.

⁷ Léonard C. Pronko, *Théâtre d'avant-garde. Beckett, Ionesco et le théâtre expérimental en France*, Traduit de l'américain par Marie-Jeanne Lefèvre, Denoël, Paris, 1963, pp.11-35.

⁸ Hanna Scolnicov, *The Experimental Plays of Harold Pinter*, University of Delaware Press, Newark, 2012, pp. 63-80.

⁹ Marie-Claude Hubert, *Dictionnaire Eugène Ionesco*, op. cit., p.439.

celelalte trei piese scurte care descind de aici (*L'Oeuf dur, Pour préparer un oeuf dur, Le Jeune Homme à marier*) sunt și o rescriere metabolică a ciclului barbian *Uvedenrode*, acestea, la rândul lor derivând dintr-un caracter biblic al tradiției. Pe de altă parte, iluzia rețetarului, a ritualului-rețetar o întâlnim și la mișcarea DaDa, la Tristan Tzara. Deosebirea dintre cele două este că, dacă în *L'Oeuf dur* se încearcă depășirea limitelor și înțelegerea misterului Creației, chiar dacă ele nu reușesc, DaDa nici măcar nu încearcă. Femeia care prezintă punerea în aplicare a rețetei nu e numită cu un nume propriu-zis, ci e definită, ci apare ca Elle, pronume feminin, dar și formă apropiată de *Élohim, devenind Elleohim, o sinteză simbolică a invenției, asemănătoare hermafrodiților închipuiți din Vicentole. Vocea din Off care se aude are și ea conotații mistice, e un duh al posesiei și posedării și, în cele din urmă al ierarhiei zeilor sau al ierarhiei cerești.*

Pour préparer un oeuf dur

Ritualul extras din *L'Oeuf dur*, ca o slujbă scurtă, devenit *Pour préparer un oeuf dur*, e mai puțin literaturizat, mai puțin complex, dar, paradoxal, îndeplinește mai bine funcția liturgică a absurdului prin aceea că nimic din el nu e neadevărat în felul în care se prepară un ou fiert. Respectând ritualul cu strictete, oricine va obține un ou fiert. Diferența dintre acest monolog și un articol dintr-o carte de bucate se bazează pe o construcție a așteptării, pe o proiecție a publicului care cunoaște antecedentele autorului. Autorul, maestrul al farselor și al rețetei stuporii, nu șochează prin nimic. Iar șocul e tocmai aici, în paradox, prin banalitatea iluziei transplantării unui astfel de text pe scena unui teatru (sau la radio), practic a neconcordanței registrului. Katherine H. Burkman analizează teatrul lui Harold Pinter din punctul de vedere al ritualului și remarcă un bun exemplu în începutul piesei *The Room* (1957), în care siesta, așezarea ouălor pe farfurie, ungerea pâinii cu unt, turnarea cafelei etc. de către Rose sunt mai mult decât o exercitare a devoțiunii, un ritual și chiar un monolog virtual pentru a-și susține viața alături de soțul ei¹⁰. Am afirma chiar că, în cadrul dialogului, toate acestea (care constituie un ritual) sunt al treilea personaj, stingher și ambivalent,

chiar bicefal: pe de o parte, acest personaj ritualic îi conferă lui Rose o cale de comunicare, iar pe de altă parte e o prezență în plus care menține în zona de tabu orice dialog intim gata să izbucnească între soți. Această ambivalență-bicefalitate o regăsim atât în simbioza *Elleohim, cât și în raportul acesteia cu Vocea din Off, dar și în relația L'Oeuf durcu Pour préparer un oeuf dur*, care probabil s-a vrut o sinteză ușor de jucat și a devenit altceva, deschizând un alt registru. Ritualul, în cazul de față, nu e personaj, ca la Pinter, ci e o oficiere fără decor, dar polimorfă. Schimbul de substanță între stările de agregare ale personajelor induce geometrizarea fără să definească funcția fiecăruia în parte. Tocmai în această nedefinire se creează și se întreține electricitatea absurdului. Procesiunea, ritualul au, la Ionesco, implicații străvechi. Primele pagini de jurnal, recuperate din presa românească, sunt o formă de ritual discontinuu (o căutare intermitentă, cum o va numi mai târziu Ionesco), constituind cel mai amplu ritual al său, paradoxalmente tocmai prin caracterul discontinuu, evenimential.

Aceste pagini nu sunt ocazionale, ci începutul unei adevărate școli a ritualului. Dacă articolele polemice țin de iluzia de a vindeca (vezi *Antidoturi*), jurnalele sale, caracterul lor fragmentar și eminescian, sunt un ritual cultural exersat. Preotul e reprezentantul lui Dumnezeu, știe că el există, dar, prin procesiunea religioasă, îl și caută asigurator. La fel face și Ionesco prin ritualul jurnalului său, golurile din momentele în care nu scrie jurnal sunt asemănătoare *Pauzelor și Liniștii* din piesele lui Harold Pinter. Semnifică prin întrerupere, marchează prin rapsodism. *Elegii pentru ființe mici* sunt și ele o formă de ritual prin imitarea de către jucării a societății umane (ele fiind totodată niște rudimentare și, paradoxal, pline de grație puneri ale ei într-un abis al reprezentării), altfel spus o formă de ritual prin simulare sublimată. Nu reprezintă o fațetă cu totul neașteptată a ritualului prin ambivalența de a scrie în aceeași măsură pozitiv și negativ despre aceeași carte, inversând luminile critice și, în realitate, aplicând o rețetă, simulând rolul unui preot-critic, modulând autoritatea ca să o submineze.

Nici *Sclipiri* nu scapă de fatalitatea ritualului, prin repetiție, și prin caracterul pedagogic-moral (subminat, se înțelege) pe care îl au pildele biblice. Deși *Sclipirile* sunt un corolar al ritualului absurd, conțin

suficiente urme dogmatic-procedurale, cum ar fi monstruosul livresc (*Scafetele*) care sunt luate ca realități categoriale. Ritualul mistic, uneori, inhibă. În *Sclipiri*, Ionesco îl comută inteligent spre cadrul convenției literare, astfel încât fiecare fabulă e o convenție a construcției, dar conține totodată și un ritual al povestirii, în momentul în care e spusă, pe linia Homer-Boccaccio-Chaucer. Înainte de cosubstanțierea pieselor *L'Oeuf dur* și *Pour préparer un oeuf dur* (1963), cele mai puternic realizate opere în care ritualul e dezvoltat la amplitudinea sa sunt *Cântăreața cheală* (1950) și *Noul locatar* (1955). În *Cântăreața cheală*, citirea ziarului, enunțarea mâncării, descrierea ei amănunțită („pommes de terre au lard” etc. povestite în lipsă, ca o invocare aproape religioasă) îl anticipează pe Harold Pinter, cel din *The Room*, în viziunea lui Katherine H. Burkman, și ajung să fie mai profunde, prin raportare la acesta tocmai prin caracterul lor abstract supus divinației potențiale, mai mult decât oul concret, felia de pâine cu unt etc. E adevărat că abstracțiunea aparține mai mult Noului Testament decât Vechiului, în care terafimii (serafimii, cum au fost ulterior sublimați prin abstractizare) erau niște idoli de lut ars, astfel încât distincția ritualică dintre *abstract* și *concret* (între *Cântăreața cheală* și *The Room*) este aceea dintre creștinism și iudaism. *Noul locatar* pune în scenă un amplu ritual al mutării într-un nou apartament, peste care Ionesco suprapune semnificația mutării în altă dimensiune, realizând, pe nesimțite, un ritual funerar mult mai profund decât în *Regele moare*, tocmai pentru că nu avem convenția așteptării și mutarea ne ia pe nepregătite. Când „mutarea” se realizează și prin alte mijloace de exprimare, ritualul se transformă până la banala reclamă publicitară, care abstractizează personajul (ca în *Noul locatar*) și nu îl implică sentimental, uman, ușor demagogic, precum în *Regele moare*. Distincția ne ajută să observăm că, de la Elle, din *L'Oeuf dur*, care oricum abstractizează personajul până la a nu avea nicio carne, ci a fi doar transportorul mesajului, al procesiunii, în *Pour préparer un oeuf dur* el nici măcar nu există.

Monologul e de o neutralitate totală față de actor. Nu avem nicio informație dacă e vorba despre o femeie, despre un bărbat, despre o voce din off sau chiar despre un ou care vorbește despre fierberea unui ou, nicio didascalie, ci numai text, neutru din punct de vedere literar până și ca proză.

¹⁰Katherine H. Burkman, *The dramatic world of Harold Pinter. Its basis in ritual*, Ohio State University Press, 1971, p. 12.

PROVIZORAT

RECITIRE DUPĂ ZECE ANI

O operă este mare când îți rămâne în memorie și are capacitatea de a determina reluarea lecturii ei.

Proza postbelică și postdecembristă este bogată și diversă, dar, luată punctual, e săracă în ceea ce numim marele roman. Pentru proza ultimilor cinci-șase decenii (multe-puține?!) sunt suficiente zece degete pentru numărarea romanelor care au trecut proba timpului. În acest peisaj se impune, aflându-se pe pragul *marelui roman*, **Provizorat** (2010), semnat de Gabriela Adameșteanu. Recitirea lui vine să-i confirme statutul. *Provizorat* e al doilea roman al unei trilogii construită din mers: *Drumul egal al fecărei zi* (1975, ultima ediție, 2008); *Fontana di Trevi* (2018). Liantul trilogiei este *biografia* biologică, socială, psihologică și sentimentală a Letiției Branea.

Căsătoria, din interes conjunctural, cu universitarul Petru Arcan, a devenit între timp o dezamăgire. Letiția, devenită scriitoare și cercetătoare într-un institut, evadează într-o poveste de iubire cu colegul de serviciu Sorin Olaru. Și această poveste de iubire se dovedește nefericită.

Romanul începe cu o scenă, mai mult sau mai puțin erotică, dând cititorului iluzia că va citi un roman erotic. Chiar dacă asemenea scene sunt mereu prezente, cititorul, chiar după primele pagini, își dă seama că subiectul romanului nu este povestea de iubire, ci cu totul altul.

Povestea de iubire e doar rama care încadrează o altă poveste, e trunchiul pe care crește coroana bogată a celeilalte povești în care ca în *oglindea fermecată* se se derulează șapte decenii din istoria țării, de la momentul legionar, trecând prin comunismul primitiv al lui Dej, până la dictatura lui Ceaușescu. Această a doua poveste e construită din *puzzle-urile* biografice ale familiei Letiției și a familiei Iovănescu, familia naturală a lui Sorin și a familiei lui adoptive Olaru. La biografiile familiale se adaugă observațiile și comentariile Letiției și Sorin despre prezentul lor. Deci romanul, pe lângă prezentul celor iubiți, conține și un trecut care trece asupra urmașilor.

Caracterul realist al romanului nu e realizat la modul *programatic* prin încărcarea narațiunii cu ample descriții și relatări despre lumea în care trăiesc cei doi protagoniști, nici prin lungi discuții politice, ci prin mici scene din viața socială și privată, prin instantanee în care apare chipul orașului (București). Scriitoarea renunță la realismul păstos, ea urmărește să capteze *mirosul* unui timp. Acest lucru este sugerat de prezența metaforic-simbolică a parfumului *L'Air du Temps*, dăruit de Sorin Letiției de ziua ei. Lipsit de tezism și de tonul polemic, romanul reînvie aromele și mirosurile unui timp istoric. În configurarea cadrului realist, un rol important îl au *cuvintele temă*: *provizorat, dosar, sistem, reorganizare, geom, autobuz/tramvai*, simbolică *Clădira*. Titlul romanului are conotații sociale și politice. Starea de provizorat caracterizează societatea în ansamblul ei, poziția socială a fiecărui indivi, relațiile interumane. Regimul comunist antiuman pune în stare de provizorat sentimentul identității de sine. Conotațiile titlului sunt completate de motourile celor cinci părți ale romanului.

Provizorat e un roman politic prin subtilitatea cu care romanciera scrie printre rânduri despre asemănările și continuitățile dintre legionarism și comunism.

Provizorat e roman politic nu prin relatarea desfășurată a unor evenimente politice și prin lungi comentarii pe marginea lor, ci prin simpla, obiectiva și calma consemnare a evenimentelor. O vorbă, un gest, o amintire trimit spre un aspect social-politic. De asemenea, ele devoalează o situație în scenariul epic, un raport dintre personaje, un caracter, o semnificație a spațiului. Sub acest aspect, un rol major îl are amănuntul. Acestea sunt bine implantate în țesătura textului, încât, la lectura rapidă care urmărește doar anecdota, trec nebăgate în seamă. Iată o listă cu astfel de detalii, în ordinea prezenței lor în text: „<Scânteia> [pe care n-o citești] o plătești [...], când ți-ai luat plicul cu chenzina, n-ai observat diferența de bani?"; „aprobări de la serviciu pentru o Dacia 1100”; „străzile semănate cu hârtii, bilete de tramvai, vitrine prăfuite”; „blocurile”; „bucătării minuscule sufocante de frigiderul Fram”; statuia de bronz a lui Lenin

[din fața *Clădirii*"]; „genetica nu e o știință așa cum susțin capitaliștii”; blocurile sunt „cuburi împietrite”; „autobuzul vechi, aplecat mult într-o parte [înaintează] pocnind [...]cu gemuturile nespălate”; „Bucureștiul întreg e un acvariu străveziu”; „blocul ăsta, cu mirosul lui stătut de ghenă”; nu merg gazele”; „măine le strigă vânzătorul celor de la coadă care au rămas fără”.

Sunt și detalii care punctează „evoluția” politicii regimului comunist: „tocmai Maurer să fie trimis pe linie moartă, el care ...”; „lozinca nouă, acum 23 August 1944, este *Ziua revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă*”.

Iată o secvență mai amplă în care sunt prezente, la un loc, mai multe amănunte, care în succesiunea lor ilustrează elocvent cele afirmate: „*La Actualități*, dinaintea filmului, vocea din *off*: Trăiască 23 August, ziua Eliberării țării noastre de sub jugul fascist de către Armata Sovietică [...]. Pe urmă, albul clădirilor din București, în care intrase cândva Armata Sovietică devenea tot mai gri. Pelicula vechilor *Actualități* trebuie să se fi uzat pentru că vocea din *off* vorbea acum despre o insurecție populară, condusă de Partidul Comunist Român. În locul soldaților sovietici, *Actualitățile* noi arătau tractoriști virili zâmbind spre femeile tinere, cu basmale legate cochet, la ceafă, iar *holdele râdeau în soare*, lângă tractoare, sămănători, batoze, așa cum spune cântecul care acompaniază imaginile. Colectivizarea agriculturii a luat locul Eliberării, ba chiar s-a și terminat [...]”. Detaliile își dezvăluie semnificațiile pe măsură ce se derulează scenariul epic al romanului.

Provizorat e un roman analitic, psihologic și de conștiință. →

IONEL POPA

Prin conținutul său social-politic și caracterul analitic, romanul continuă inovând pe cel interbelic ilustrat la cele mai înalte valori de Liviu Rebreanu, Hortensia Papadat-Bengescu și Camil Petrescu.

Romanul are o mulțime de personaje (la sfârșitul lui, autoarea anexează lista cu cele 32 de personaje), nu toate de același rang narativ, dar absolut necesare pentru a ilustra un aspect sau altul din trama lui. Romanciera nu e preocupată în mod prioritar de imaginația epică, în schimb interesul ei se îndreaptă spre construcția și semnificația – reprezentativitatea personajului aflat sub vremuri, captiv al unui sistem ideologic și politic antiuman. În consecință, forța operei (Șerban Axinte), coloana sa vertebrală este personajul. De remarcat că scriitoarea nu cade în greșeala maniheismului, personajele sale nu sunt zugrăvite în alb ori negru, ele sunt așa ca în realitate, dar nu ființe *naturale*, ci deformate moral, psihic și caracterial de ideologia antiumană a regimului totalitar.

De reținut că portretul fizic (cu câteva excepții: Pașenka-Paul Lukaci-Pavel Lucaci; Eleonora Oprea directoarea *adjunctă* a *Clădirii*; Vitea Gallocik, șef de Cadre Personal-păianjenul - în aceste cazuri elementul biografic e preponderent; Sorin văzut foarte sumar la vârste diferite; Dorina „cu dinți albi carnasieri” și „cu fața pământie”). În construcția personajului, centrul de greutate este viața interioară (sentimente, dorinți, gânduri) a personajului. Sistemul comunist antiuman anonimează și desfigurează moral, psihic și caracterial, ființa unană, cultivând în om aspectele negative: invidia, egoismul, suspiciunea, turnătorii, frica, lașitatea, anulând personalitatea urmărindu-se crearea *omului nou*. În acest climat, între oameni - personajele romanului - există un fals dialog, o „relație de muți”; până și povestea de iubire este o poveste despre singurătatea în doi. Într-un astfel de sistem toți sunt „liberi” și „egali”: „suntem toți egali să ne călcăm în picioare”. Toate personajele poartă povara acestei lumi, nici unul nu are o perspectivă adevărată și sigură a unui viitor. Toate suferă de un rău existențial, dar nu unul otologic, ci unul fabricat și indus

de ideologia și politica regimului comunist. Întâlnirile, petrecerile de zilele aniversare ori de sărbători, când se bea și se fumează mult și se bârfește, sunt paliative prin care personajele se iluzionează și caută să uite pe moment viața anostă, mizerabilă, fără nicio perspectivă; sun paliative de mascare a angoaselor de care suferă fiecare.

Protagoniștii romanului sunt Letiția și Sorin. Probabil că o ironie amară a îndemnat pe autoare să aleagă aceste nume. Undeva în roman se spune, tot în tot ironic, că cei doi aparțin unei generații norocoase, „Generația Eliberării”.

Letiția Barna, studenta din *Drumul egal al fiecărei zile*, în *Provizorat* este scriitoare. Căsătoria ei, din interes conjunctural, nu din dorință de parvenire cum se mai afirmă, cu Petre Arcan, a devenit cu timpul o dezamăgire. În consecință, Letiția se refugiază într-o poveste de iubire cu Sorin. Cei doi se întâlnesc pentru orele de iubire în garsoniera de la *marginea* orașului, a lui Florin, amicul lui Sorin, coleg de serviciu în *Clădire*. Până la urmă și această iubire stă sub semnul provizoratului.

Letiția se află într-o permanentă introspecție a ființei sale, care are ca repere prezentul comunist, dar și trecutul familiei. De aici permanenta tensiune și teama de neîmplinire socială și intimă. Această stare e augmentată de teama unei sarcini. Nu vrea să aducă pe lume un copil, adevărată crimă atâta vreme cât comunismul nu-i va oferi o viață

adevărată și un viitor asemeni. După *petrecerea de adio*, din apartamentul luxos al lui Dănuț Iliescu, „copil” al Cartirului Primăverii, coleg cu Petru Arcan, Letiția „coboară” în „Orașul în care o să intre dezgustată, tristă, în viața ei de toate zilele”. În speranța că se va întâmpla ceva deosebit, cum ar fi un avort natural, care să-i schimbe existența, singura mângâiere îi rămâne romanul ce stă să apară, în care și-a pus existența ei intimă și a lumii pe care istoria i-a oferit-o. Deși visurile, sentimentele, condițiile de trai, și chiar sexualitatea ei, sunt supuse provizoratului, luciditatea nu o părăsește nicio clipă. Letiția e un personaj complex, reprezentativ pentru romanul românesc din ultimii cincizeci de ani.

Spuneam că scriitoarea nu-și construiește personajele doar în alb sau negru. Un exemplu elocvent este Sorin, un mic ghem de contradicții, un dalmațian ajuns o rotiță în funcționarea *Clădirii*. Sorin e un ambițios, ca oricare domic de urcare pe scara socială. Încă din anii studenției a intrat în Partid. Șef de promoție a primit repartitie în *Clădire*. Din momentul primirii repartitiei își face strategiile pentru un drum ascendent. La început, tânărul cu carismă e văzut de *tovarășii* de serviciu ca un tânăr stagiar binecrescut, cu maniere ce amintesc de alte vremuri. Deocamdată nu se abate de la buna creștere primită în familie. Are abilitatea de a câștiga simpatia celor din jur. În agendă și-a notat ziua de naștere a colegilor pentru a nu lipsi de la sărbătorirea evenimentului. Dar încet-încet comportamentul lui se schimbă și „bunele maniere” încep să supere, încât colegii îi numesc acum *domnișorul, Periuța*.

Prin comportamentul adecvat, devenit slugarnic față de șefi, urcă în ierhahia *Clădirii*, ajungând să „păstorească” secția Propagandă. În jurnalul ei, Letiția notează că e „intoxicat cu aburii politici” (până și în pat ține Letiției lecții politice). Iubirea sinceră pentru Letiția, treptat va fi umbrită de suspiciuni și de pragmatismul său carierist, care devin tot mai evidente pentru Letiția, care, la un moment dat, se întreabă: „care e adevăratul Sorin?”

Versatil și pragmatic, ajunge să accepte colaborarea cu Securitatea. E trimis în Germania „capitalistă”, instruit să câștige simpatia unui →

savant cu o ascunsă origine românească, și să obține anumite informații. Nu mult după vizitele musafirului, savantul, neliniștit, frământat de bănuiele, moare subit de un atac de cord. Sorin află că savantul Gunter Herman e tatăl său natural – fostul legionar Vasi Stamat, fugit din țară după rebeliunea legionară. Ironie tragică a istoriei!

Sorin, băiat binecrescut, un bun profesionist și dornic de realizare, e până la urmă modelat și înghițit de sistem. Procesul acesta e subtil surprins prin notarea schimbărilor exterioare ale înfățișării și a unor gesturi ori a felului de a vorbi, de-a dreptul banale.

Clădirea, simbolul sistemului, sub pana romancierei devine personaj, precum Letiția și Sorin. Descrierea Clădirii în imagini puternic expresive vizual și afectiv sugerează un spațiu concentrațional în care omul e ținut prizonier. *Clădirea* e „o ființă antropomorfică, cu o viață lăuntrică monstruoasă, care subjugă viețile și le menține sub un regim de teroare” (Andreea Răuceanu).

Imensul edificiu cu steaua roșie în vârf e vegheat de statuia lui Lenin, martor sinistru al vieții din *Clădire*. „Statuia de bronz a lui Lenin care arată cu mâna energic întinsă [...]” e dovadă convingătoare că lumea simbolizată de *Clădire* e paralizată de o ideologie care șterge trecutul și încremenește prezentul, care, paradoxal, așteaptă paradisul imposibil: „Când privești de la ferestrele Clădirii statuia de bronz a lui Lenin, limbile epocilor anterioare par greu de imaginat”. Prezentând statuia lui Lenin, scriitoarea, contrar așteptărilor, nu deschide o paranteză pentru a face un comentariu asupra ideologiei comuniste, în schimb introduce imaginea a doi câini surprinși în clipa lor erotică tocmai la baza statuii. Văzută în momentele înserării ori ale dimineții *Clădirea* apare ca o ființă ce exercită o psihoză otrăvitoare. Cel rătăcit pe culoarele și în birourile Clădirii e urmărit de privirile Tovarășului din tablourile prezente pretutindeni. Eleonora Oprea, directoare adjunctă, spune că o asemenea clădire a văzut la Moscova, și o copie și la Varșovia. Amănuntul, despre existența aceleiași Clădiri în alt spațiu decât cel sovietic, e semn al subordonării față de Moscova.

Clădirea, spațiu kafkian, e un labirint. Labirintul lui Minos, Thezeu, după ce răpune Minotaurul, îi găsește ieșirea. Deocamdată pe vremea Letiției și Sorin nu există un Thezeu, iar iubirea lor e o provizorie și falsă ieșire din labirint. Stilistic, *Clădirea* e sinecdoxa țării.

Într-una din zile, când Sorin pleacă pe neașteptate din birou, Letiția iese precipitată după el pentru că are de discutat cu el ceva deosebit. Alergarea ca să-l ajungă devine pentru Letiția un coșmar. Secvența e atât de bine realizată încât cititorul ajunge să se întrebe: este realitate ori un vis tenebros pr care îl are eroina?:

„[...] Merg repede, tot mai repede și lumina verzuie se întunecă, iar siluetele se răresc, acum nu mai e nimeni pe culoare în afară de mine, sunt un ghem de neliniște electrică, moale, care se rostogolește pe scări, nu cumva Sorin a ieșit afară din Clădire și până să ajung jos, o să urce în autobuz?”

O iau spre subsol, rătăcesc pe culoare, mi-e teamă că n-am să mai găsesc ușa grea de la intrare, că mă voi rătăci printre țevile prin care gâlgăie apa deasupra capului meu, printre pânzele de paianjeni țesute pe tavanul jos. Orbecăi prin plasa de țevi cu apă fierbinte, pe jos e umed, apa clipește și mi-a ajuns la genunchi, la șold, s-a spart o țevă și coridorul se inundă, nu mă lăsa aici, strig, nu vezi că sunt eu, cea pe care de ani de zile o ți în brațe, goală, în camere împrumutate, și, după ce îți potolești evenimentul în brațele mele, îmi spui: ești singura căreia i-am făcut mărturisiri vreodată! Ești singura femeie pe care am iubit-o, cam puțin pentru o viață de bărbat, nu cezi?”

Gâfâi, împing cu mâinile amândouă ușa grea a *Clădirii*. Nu mă mir că am găsit ieșirea din subsolurile întunecate chiar când eram gata să mă înec. Clipsec, orbită de lumina albă de afară, și o iau la goană pe pământul umed, s-a inundat probabil de la țevile sparte în subsolul prin care am rătăcit. N-ar fi trebuit să merg mai departe prin această clisă moale, dar mă grăbesc ca să-l prind. Nu-l zăresc nicăieri, deși n-ar fi avut cum să ajungă prea departe.

Alerg pe câmpul deschis peste care atârnă, alburie ceața. Trebuie să fie undeva în fața mea și n-am să-l văd decât atunci când o să ajung aproape. Felii lipicioase de pământ

Nadia Negru, Dimineață de iarnă

atârnă de tălpile înalte de plută ale sandalelor, aud plescăitul obscen al cismelor [sic!] smulse din morcila, noroiul clefăie, apa îmi plesnește pe frunte și curge în jos, pe obraji, subțiorile și palmele îmi sunt ude. Stăruie în mine gândul c-ar fi mai bine dacă aș lua-o înapoi, resemnată, spre *Clădirea* pe care o zăresc lateral, proiectându-se, pe un cer incandescent, enormă. N-am să-l pot ajunge, știu, totuși nu renunț, îmi târâi picioarele mai departe, am intrat în noroi până la gleze, noroiul atârnă greu pe poalele pardesiului, nu cumva are să mă înghită?

Cu cât merg, cu atât morcila se lasă sub pașii mei, ce obosită sunt, ce sătulă de el, de neliniștea mea, de toate! Cu cât mă zbat, cu atât mă scufund mai mult, ce bine ar fi fost să nu fi ieșit după el din *Clădire*, ce nebunie să plec din camera plină de fum și aplauze, de lângă ceilalți! Am să mă sufoc în noroiul care se va închide deasupra mea, cu un plescăit ușor, cu bulbuci, cu bule de aer, în ce film am mai văzut asta oare?

Am reușit, nu știu nici eu cum, să îmi smulg picioarele din nămolul care mă sugea și, după spaima prin care am trecut, mă trezesc vindecată de el, nepăsătoare și întreagă. Îmi contemplu, nedumirită, urmele scortșoase de noroi de pe polele pardesiului, ce o să le spun, oare, celor care au să ridice ochii de pe corecturile *Tratatului exhaustiv al României*, atunci când mă vor vedea, așa, în pragul biroului?

Și cum este, la urma urmelor, Sorin Olaru? Cum a ajuns el singurul meu sprijin în această lume străină? →

Fără doar și poate, textul este o alegorie. Fragmentarea textului în secvențe marcate, o anumită libertatea în folosirea sintaxei și a semnelor de punctuație, mulțimea verbelor și sensul lor fac posibilă redarea simultană a năvalei fluxului de sentimente, gânduri și mișcări ale personajului.

Romanul are 25 de capitole grupate în 5 părți cu titluri sugestive. Fiecare parte are un moto. Titlurile și motourile deschid calea spre decodarea semnificației evenimentelor, a stărilor psihice și de conștiință ale personajelor, dar și sugestii privind tehnica narativă.

Un principiu interior ordonează secvențele narative, mai lungi sau mai scurte, într-un întreg.

Subiectul romanului nu are ca suport un unic eveniment major menit să propulseze și să dea dinamică desfășurarea scenariului epic; subiectul e construit dintr-o serie de *puzzle*-uri ale trecutului și prezentului – *stop-cadre* cinematografice. Un exemplu elocvent de astfel de *stop-cadre* sunt secvențele „10 iulie” și „12 iulie” din Jurnalul Letiției și *reuniunea de familie* de la conacul Branea, care are loc în toamna lui 1940, deci cu puțin timp înaintea Rebeliunii legionare.

Narațiune se desfășoară pe două planuri temporale: trecutul și prezentul și pe două paliere de situație: individuală și colectivă. Trecutul (biografia familiei Letiției și a celor două familii ale lui Sorin – Iovănescu, familia naturală și familia Olaru care la adoptat) e încrustat în Prezent prin retrospectivitatea Letiției.

Relatarea aparține alternativ persoanei a III-a și persoanei I-a (monologurile Letiției și paginile din jurnalul ei secret). Un întreg capitol (cap. 22) conține pagini din Jurnalul eroinei, care devoalează aspecte ale vieții sale personale care nu puteau fi spuse direct ori n-au mai avut loc în celelalte capitole. Jurnalul este demersul lucid al introspecțiilor la care eroina se supune sau analizează lumea din afara ei. În alternarea celor două modalități narrative, scriitoarea mănuieste cu abilitate stilul indirect liber.

Romanciera stăpânește bine ritmul narativ, după necesități îl lasă să curgă lent, alteori să curgă mai rapid, dar mereu tensionat. Spre edificare, e destul să se compare

secvențele cu întâlnirile celor doi iubiți cu secvența despre „reorganizarea” *Clădirii*.

Construcția complexă a textului are o structură de *mozaic* de o mare putere expresivă vizuală, auditivă și olfactivă. Romanul se încheie cu secvența care narează despărțirea celor doi iubiți: „Mergea orbecând, pe caldarâmul denivelat, o rodea cizma, simțea cum pielea aspră îi intra în carne și cum o doare [...]. Din aleea întunecată, o umbră neagră s-a repezit spre ea. A îmbrâncit-o, țipând de spaimă, umbra s-a îndepărtat clătănându-se, și Letiția a luat-o la fugă. Când a ajuns în stație [...] A sărit în autobuzul care a pornit în trompă, [...] S-a așezat pe scaunul de pe roată, poate zgduidurile acestea care o aruncă în sus, într-o parte, într-alta, care aruncă autobuzul ca pe o minge [sau să-i provoace un avort spontan, slvând-o de „*instalație*” - un avort clandestin, pedepsit de politica natalității a Tovarășului și de *Codul eticii socialiste*]”.

Romanul nu are un deznodământ ferm. Acest final lasă să se înțeleagă că eroii – Letiția și Sorin, despărțiți, intră în altă etapă de existență, în alt timp istoric.

În trama romanului, spațiul are rolul de cadru, iar obiectele care-l populează nu mai sunt doar prezențe iconice, ci primesc statut de simbol și metaforă.

În descrierea spațiului și a obiectelor anumite cuvinte, sintagme, propoziții au putere de vizualizare și de percepție auditivă și olfactivă. Nu peisajul determină starea personajului (gânduri, atitudini afective), ci invers. Iată un peisaj *creat* de Letiția, mergând la întâlnirea cu Sorin: „Tot drumul până aici simțise doar că este vară; o *vară nouă* (s.n.), cu verdele greu, foșnitor. Aerul mângâitor, răcoros al unui iunie întârziat, lumina plâpândă, aurie pe asfalt, petele galbene, roșii ale florilor”; chipul Bucureștiului când Letiția trăiește intens fericită clipea: „Însă azi Letiția nu se gândește la viitorul său roman. Merge printr-un oraș scăldat într-o lumină mângâietoare și prin ea percepe ca un tot zumzâit”.

Chiar dacă București e în ochii eroinei „un acvariu streziu”, ea reține imagine de oraș în plin proces de înnoire: „Letiția încă detestă străzile strâmte și casele vechi ale orașului de provincie unde a crescut, se bucură

văzând cum se lățește ca o pată de ulei Bucureștiul, cu acele blocuri noi, în culori pastelate, crem, roz, miro-sind a nou. Așa cum încă miroase a nou și viața ei provizorie cu Sorin.”

Bucureștiul apare și sub chipul unui peisaj urât, rece, neprimitor. Astfel de imagini sunt dominante în roman: „Între timp, venise iarna, zăpada maronie, măcinată în grunji mari [în drum spre stația de autobuz Letiția face] echilibristică pe oglinzile înguste ale limbilor de gheață [...]. De-a lungul trotuarelor se înșirau solidificate, grănezi cenușii de zăpadă oxidată [...]. Doar copacii de la periferie își mai păstrau ramificația dublată de chiciură și nea, iar soarele cu dinți le proiecta scheletele argintate pe cerul lăptos!”

Unde este iarna feerică?

Îată o altă imagine pe care o putem considera o mică parabolă care anunță sfârșitul trist al poveștii de iubire: „Un câine chelălăie undeva în stradă, îi aud lătrăturile, cu ușurare, tot mai departe. Poate se ferește înspăimântat, după ce l-a călcat mașina. Ori aleargă în trei picioare, după ce a fost lovit, și întoarce mereu capul să vadă dacă pericolul mai vine în urmă. Orașul în care are să coboare dezgută, tristă, în viața ei de toate zilele, o așteaptă afară. Oh, dacă s-ar ști scăpata de grija ciclului [...]. Beznă, întuneric [...]. Este un început de februarie rece [...].”

Traversarea orașului este pentru Letiția prilej de introspecții și rememorări. De asemenea în traseele ei prin oraș, Letiția surprinde imagini [cozi la Alimentara, la Aproz aglomerația din stații în așteptarea unui autobuz vechi și hodorigit] care dezvăluie sărăcia vieții zilnice a oamenilor.

Schimbarea locuinței indică schimbări în statutul social al personajului. De exemplu, noul apartament confortabil al lui Florin, amicul lui Sorin; locuința luxoasă a lui Dănuț Iliescu, coleg cu Petru.

Unele din obiectele din peisaj, cu apariții repetate, dobândesc valențe simbolice: *geamul, tramvaiul/ autobuzul; parfumul “L’Air Tamps”*. Multe spații și obiecte sunt *stop-cadre*, instantanee vizuale. Un astfel de *stop-cadre*, cu subtilă semnificație, este portretul Tovarășului, atârnat pretutindeni, ale cărui priviri te urmăresc în activitatea →

din birou ori în mersul pe străzi, cu autobuzul sau pe jos.

Anumite clădiri ale Bucureștiului apar în text pe post de memorie. Un exemplu este „Casa Obrenovici” construită de Cuza pentru amanta sa.

Palatul poartă memoria a peste o sută de ani de istorie. Schimbarea proprietarilor marchează momentele celor peste o sută de ani de istorie: abdicarea lui Cuza, momentul legionar, sovietizarea țării și comunismul brutal al lui Dej, dictatura Tovarășului. Ultimul proprietar înainte de 1944 a fost legionarul Caius Barna; la 23 August 1944 în palat s-a instalat Cartierul general al Armatei Sovietice, apoi a fost sediul Central al Sovromurilor, apoi sediul Asociației Culturale Româno-Sovietice, ceva mai târziu s-a instalat Poșta pentru Străinătate. În vremea lui Ceaușescu „competiția dintre instituții pentru fosta casă a Mariei Obrenovici fusese câștigată de secretarul de Partid al sectorului 7, un activist din noua gardă”, și a devenit sediul organizației de partid. Aici se țineau și ședințele-instructaj de partid pe București. La o astfel de ședință se cunosc Letiția și Sorin. În pauza ședinței, Sorin expune Letiției istoria „Casei Obrenovici”.

Textul romanului e plin de toponime (24 am numărat) cu rezonanțe din istoria Bucureștiului. Pe baza lor se poate schița o hartă a orașului: Gara de Nord, Cheiul Dâmboviței, Podul Elefteriei, Calea Victoriei, Piața Palatului, Cafeneaua Capșa, Șoseaua Kiseleff, Bulevardul Magheru, Spitalul Brâncovenesc, Biblioteca de Stat, Str. Eminescu, Piața Galați, magazinul Miraj de la Universitate, statuia lui Mihai Viteazul, magazinele Bucur, Romarta, Victoria, Str. Lipsani, Str. Uranus, lacul Snagov, Piața Kogălniceanu, lacul Herăstrău, Piața Romană; și *Clădirea*, uriașul edificiu cu steaua roșie în vârf, care domină orașul.

Din însumarea tuturor acestor toponime și ale celorlalte chipuri ale Bucureștiului se conturează Orașul ca personaj al romanului.

În două secvențe din roman cititorul face cunoștință cu peisaje din afara Bucureștiului. Sunt descrieri de natură și de case care evocă perioada interbelică cu momentele ei faste și nefaste.

Unul este peisajul de munte pe care Letiția îl vede din tren. Călătoria e consemnată în jurnalul ei:

„10 iulie. Trenul trece de BUȘTENI, pădure de o parte, râul de alta, pe urmă vile vechi, cu balcoane de lemn, apoi case lungi, cu ușile înșirate afară, una după alta, ca vagoanele unui tren.

12 iulie. Muntele fumegă după ploaie. Când se curăță de ceață rămâne negru-verde, peretele drept, crenelat, desenat pe cerul strălucitor: ora apusului. În depărtare, pajiști verzi, parcă linse. Râul în albia lui bolovănoasă.”

Peisajul de munte are alt tonus de viață și altă frumusețe decât cel al Bucureștiului, oraș de câmpie.

Celălalt tablou este al conacului familiei Branea, unde în septembrie 1940 are loc obișnuita reuniune de familie, de data aceasta provocată de precipitarea evenimentelor:

„Traian spuse servitoarei să urce două etaje cu ceaiul și fursecurile pe terasă, ca să poată vorbi cu Virgil politică în voie, pentru că cele douăsprezece camere ale conacului și terasele erau pline de rude și prieteni. Verișoarele nemăritate ori văduve ale Mamicăi erau la canastă în salonaș. Nelly, Caius, Lizica și Victor pe terenul de tenis, iar Ștefi Silișteanu chinuia pianul Bekstein din salon.

Pe terasa redeschisă, unde arhitectul terminase de pus mozaicul italian, Margareta, împreună cu Biță, triau plăcile de patefon pentru dansul de seară, espana, charleston și tango argentinian, iar într-un șezlong, alături de ei, profesorul Ion Silișteanu se cufundase într-o carte groasă. [...].

Tăcut ca de obicei, cu părul castaniu despărțit de cărare și uns cu briatină, Virgil fuma încercând să își asorteze gesturile un pic stridente, la port-țigaretul nou de chihlimbar, cadou de la Traian, care, în picioare, cu coatele pe marginea terasei, se uita la frunzișul des al bătrânilor nuci din livadă [...].

Cerul își vărsa pete peste lacul roșu încins, cu marginile cenușii, era atât de liniștit, încât atunci când cei doi tăceau, auzeau fâlfâitul greu al aripelor de ciocănituri și plesnetul înfundat al prunelor stafidite care cădeau din copacii cheliți de frunze în iarba arsă de brumă.

Măturând cu privirea, de la înălțimea foișorului, dealurile argeșene rotunde, acoperite de aracii

negri ai viilor și de livezile cu pruni, cu peria albastră a pădurilor deasupra lor și turla bisericii, răsărind între copaci, dincolo de zidul incintei, Traian simțea, iar, ca de fiecare dată când ajungea aici, cum redevine adolescentul grăsuț și visător de acum două decenii. Ca și atunci i se pare că retrăiește viețile necunoscute ale celor care ascultaseră cândva aceeași liniște, spartă doar de dangătul melancolic al clopotului.”

Cu ultima parte a citatului ne aflăm în plină atmosferă pillatiană.

Despre epoca *obsedantului deceniu* și despre perioada comunismului ceaușist s-au scris o mulțime de romane, mai bune sau modeste, departe de *marele roman* pe care literatura noastră îl așteaptă. Multe dintre acestea au intrat într-un prelungit con de umbră ori, cu îndreptățire, au fost date uitării. Romanele Gabrielei Adameșteanu au rămas vii pe fimentul literaturii române.

Provizorat este o psihosociogramă a societății românești din ultimul secol de istorie.

Dimineața pierdută împreună cu trilogia, *Drumul egal al fiecărei zile*, *Provizorat*, *Fontanadi Trevi*, formează o unitate romanică ce poate fi considerată replică la *Cronică de familie*, romanul lui Petru Dumitriu, atât de ideologizat și tezist, încât, până la urmă, din el rămâne ca valoare doar arta portretului.

Provizorat (ca și *Dimineața pierdută*) se impune printr-o inovare profundă a realismului modern interbelic de la care, fără declarații, se revendică; înnoiește romanul social-politic al lui Liviu Rebreanu, romanul analitic al lui Camil Petrescu și romanul psihologic al Hortensei Papadat-Bengescu.

E modern în sensul adevărat și sănătos al termenului, atât prin perspectiva asupra problematicii de viață, cât și prin tehnicile narative și de analiză folosite cu subtilitate.

Dimineața pierdută e capodopera Gabrielei Adameșteanu, susține unanim critica literară. Noi susținem că *Provizorat* a trecut de umbra capodoperei menționate, devenind egalul ei.

OPERA, prin problematică și înaltul nivel literar-estetic la care e tratată, fac din cea care o semnează o *Doamnă* a romanului nostru din ultima jumătate de secol.

SINGURĂ-N SIMULATOR

„Ziua când am descoperit poezia” sau „O măgăriță a lui Bouridan”...

La peste treizeci de ani de la debutul în „Teleormanul liber” (1991) și de-a lungul a nu mai puțin de douăzeci de apariții editoriale, începând cu „Lecții de melancolie” (1997) până la volumele din ultimii doi ani (*Singură-n simulator*, versuri, 2020; *Iulius Tescovin*, proză, 2021), **LUMINIȚA ZAHARIA** (n. 30 septembrie 1964, Turnu Măgurele, Teleorman) ne apare drept o voce poetică originală, autentică, de o corporalitate netrucată, firească, într-un discurs liric valorificând resursele generoase ale unei atitudini ironic-fanteziste, cu luciditatea siguranței de sine, a unei rostiri poetice de-complexate, stenice, de un jocular postmodernism cu alura unui avangardism de oralități insidios-sprințare.

Economistă de profesie, dar dedicată de multă vreme creației literare, poeta are la ora de față o bibliografie concludentă și reprezentativă, în majoritate volumele editate fiind de poezie: „Singură prin Uchronia” (1999), „Fulgerul lovește o singură dată” (2003), „Contraste” (2005), „Are mama două fete” (2008), „Totul cântă-n jurul meu (2007), „Băiatul cu cărțile” (2009), „Singularia tantum” (2013), „Transcrierea fonetică a iubirii” (2014), „Luminița de la capătul tunelului” (2015), „Călătorie de plăcere” (2015), „Yeti într-un bloc de gheață” (2017), „Bogații nu visează niciodată scoici” (2018), „Rapsod popular” (2019), „Singură-n simulator” (2020). Se adaugă la acestea câteva cărți de proză scurtă, de aceeași manieră ironic-fantezistă, mai toate clarificatoare și ale demersului poetic asumat de autoare, prin raportarea la un „alter ego” creator, la un sine al stărilor de meditații reflexive, dar fără a friza vreo egolatrie gratuită sau vreun egocentrism rebel, dincolo de vreo susținere estetică: „Fantezii cu Mișu” (2015), „Acronimele lui Pascal” (2015), „Iulius Tescovin” (AM Press, 2021).

Au scris despre cărțile editate, în general cronici de întâmpinare favorabile: Alex Ștefănescu, Horia Gârbea, Ana Dobre, Corin Bianu, Dan Comănescu, Florin Burtan, Ion

Cristofor, Dumitru Vasile Deleanu, Corneliu Vasile, Cristina Ștefan, Cezarina Avramescu, Lucian Gruia, Camelia Pantazi Ghica, Marin Ifrim, Mircea Cruceanu, Ion Pachia-Tatomirescu, Ion Roșioru, Tudor Cicu, Nicolae Rotaru, Eliza Roha, Gheorghe A. Stroia, Daniel Marian, Lucian Avramescu, Cleopatra Luca, Mihaela Meravei, Ionel Bota, Ileana Popescu Bâldea, Dumitru Negoită, Geo Călugăru, Evelynne Maria Croitoru, Tănase Grosu, Otilia Ardeleanu, Domnița Neaga ș.a.

A obținut diferite premii la concursuri literare de poezie și proză.

*

Poezia Luminiței Zaharia valorifică, într-o vizionaritate deloc confortabilă, disponibilitățile unui spirit ironic, jocular-fantezist, resurecționând un avangardism așa-zis postmodernist (desigur nu „dada”), totuși inteligibil, dincolo de vortexul ludic de asociații debordant existențialist-paradoxiste, exhibând o mentalitate sarcastică. Versurile reflectă o luciditate caustică, tăioasă, metalică, în jocul oarecum facil lexemic, sintagmatic, oricum de o lejeră de-complexare mentală, cam vecină cu antipoezia (o potecă pe multe de stâncă, având sub ochi toată întinderea, dar și abisul!). Poeta „vede” în schița etic-pragmatică a lucrurilor și „simte” la fel de mult precum vede, *văzul* lumii și *simțul* creației definind stări de spirit, atitudini și relaționări, uneori ucronii de semnificante idealități, realitățile devenind ușor fantezii, iar aceste

viziuni fanteziste vizând reperatele unor realități – totul căpătând, în subsidiar, conturul unei asidue meditații asupra lumii, existenței, vieții, creației, condiției scriitoricești.

Dincolo de reliefaarea unor registre grave, de complexate atitudini sufletești, poezia Luminiței Zaharia înainteză constant pe libertăți de limbaj, părând a fi mereu „limbută”, mușcătoare, pusă pe jocularității expresive, deopotrivă ironic-fanteziste și degajat-sarcastice.

E vorba, de multe ori, de o dispozițiune ludică foarte productivă în spontaneitatea-i de referințe exprese ori de aluzivități aleatorii, un fel de-a „datul cu nuca în perete/ de-atâta sete/ să auză însuși neantul/ cum nechează elefantul...” Sau cu vorbele poetei din „divergențe”: „într-un separeu de fițe/ primăvara-nvârte ițe/ că o fi, că o păți/ că ducă-se pe pustii/ virusul ce ne-a mascat/ ne-a depersonalizat/ unde s-au mai pomenit/ primăveri cu chip pitit/ cu mânuși sau vizieră/ ha ha ha ce hahaleră/ inventat ori ba, coveide/ du-te pe câmpii aride/ eu regină îs, de top/ cine ești tu să-mi spui stop?!”

Este toată această rostogolire de cuvinte de un abstrus arghezianism, poeta simțindu-se „*singură-n simulator*”, precum în poema ce dă titlul volumului din 2020, o nouă carte demnă de așezat pe același raft, deja consistent, conținând literatura pandemiei: „singură-n simulator/ mi se pare trist să mor/ am încercat tot ce se poate/ dramă ecran verde comedie/ pe apucate pe brânci pe luptate/ din resurse proprii sau pe datorie”. Singurătatea poetei – condiție sine→

ZENOVIE CÂRLUGEA

qua non a creației – presupune „simulatorul” de disconfort existențial și totodată o dorință imperioasă de originalitate. Epuizând „toate variatele posibile” și mereu în atingerea „algoritmului perfect”, poeta e conștientă că arta e căutare perpetuă vizând totdeauna „un nou început” care stă la pândă, astfel „mă voi infiltra în viețile voastre/ schițați un zâmbet dacă v-a durut!”

„Cum să scrii o poezie/ în vreme de pandemie” – se întreabă autoarea în starea de reclusiune – „când totul e interzis/ n-are nimeni chef de scris/ cuvintele nu-ți mai joacă în cap/ monopoly pe dezbrăcate/ și toate, toate sforile care te leagă/ rod în carne ca în pandișpan”. Și finalul acestei „alergii” care dă cu tifla situației absurde pentru un creator: „nu-i așa, poete prostovan,/ că ești alergic la nonlibertate?” Ceea ce nu înseamnă atitudine antivaccinistă, ci o ironie cu sarcasm la adresa condiției creatorului, în ritmurile lejere ale versificărilor de circumstanță. Ilustrăm cu poema „retard social” în care apare, drept concluzie, ideea „cobailor de psihanaliză”, insinuând o „mașinărie” funcționarească mergând în plin: „-luminata ludica/ graziosa pudica/ vrei la bal sau la spital?/- dacă altfel nu se poate/ izolata vreau, în stal/ să adir de la distanță/ cu mâna mereu pe clanță/ -treaba ta! Să nu vrei bal.../ retardată social/ fost-ai, ești și ai să fii.../ te hrănești cu poezii/ n-ai nevoie de sarmale/ de contacte sociale/ ești perfectă pentru criză/ cobai de psihanaliză/ cred că tu inventași dorul.../ asta este.../ următoorul!”

În o seamă de poezii poeta surprinde aspecte din vremea pandemiei luând în răspăr poetic anumite practici recomandate: „cu izoleta, cu izoleta,/ înghit realitatea cu pipeta/ mă apăr de bipezi periculoși,/ concep – in vitro deci – copii frumoși/ (a se citi, desigur, poezii...)/ nu ies o clipă-afară, orice-ar fi!” („cu izoleta”). Sau ridiculizarea din „*baba Vanga*”: „când te fâțâi în Haiti/ topless, mindless, doar în tanga/ și tsunami e pe vine -/ te salvează baba Vanga!!/ la știri, pe telecomandă,/ ți-a înțepenit falanga:/ oare vin extraterestrii?!/ îți răspunde baba Vanga! (...)/ într-o lume răvășită/ unde la putere-i ranga,/ cine vine cu soluții?/ spui că Trump? ba baba Vanga!!/ ce păcat că e în astre,/ dar și-acolo, zdranga-zdranga/ cântă, cu substrat,

– mari hituri -/ una este baba Vanga!!/ corul: *baba Vanga, vino iară,/ re-ncarnează-te și tu,/ în patron, sifon, raton -/ doar în poet nu!!/ aplaudacii, în delir: o, o, o, ce mișto etc.*” Teribilă ironie, destructurantă, la adresa unor aspecte din viața pe care unii semeni ne-o fac insuportabilă!

„Tendința de izolare față de cei din jur/ frizează patologicul”, scrie cu italice poeta în piesa „*patologic*”, în cadrul unui „test de personalitate”, poezia înaintând pe oralități gregare combinate cu abstruse jocuri de cuvinte de felul: „auzi, soro, astea sunt fițe/ de fetițe fără fustițe!/ de când are patologicul ăsta/ nevoie de frizer?!/ e-adevărat, am stat trei luni în șifonier/ dar era perioada aia rococo/ orice cal părea maro/ orice apropiere a sexului opus – o frondă.../ am încercat și-n frigider/ dar nu eram blondă -/ doar se știe, brunul îngheață mai greu.../ ce vreți, așa sunt eu,/ un om ne al lui, idolatru/ eu când vreau să latru, nu latru/ când îmi vine să mușc, pup cu foc.../ păi foaie verde busuioc/ voi aveți viața/ eu am doar fuga// o punem de-un troc?”

Tot despre anul pandemic 2020, dar fără a cădea „în butoiul cu melancolie”, este vorba în: *carantinare, cu izoleta, atelierul de prelucrat realitatea, prietenul meu imaginar, un mascat, doi mascați, zi nefastă, alen și predator, oamenii sunt nașpa, dumping cu măști, interschimbabili, revelație ș.a.*

Dincolo de facilitățile acestea ludice, rimate și ritmate de limbaj poetic imitând „voci”, uneori cam greoaie în descifrarea referențialității, reținem spiritul unei resurecții

avangardiste a la Urmuz, de un fals „dadaism” însă, poeta aflându-se într-o permanentă vervă jocular-ritmată, vizând mereu situații de disconfort existențial și sufletesc, precum în poema „*simplu-simplu*”: „inedit cu orice preț/ e-u nonsens cu părul creț/ nici pe vreme de covid/ nu te dai la baiazid// cu-o auroră boreală/ nu se face primăvară/ karma mea, vai de ea/ unde oare se cocea/ în ce țest, în ce răstimp// jur pe zeii din olimp/ să scriu simplu, cum gândesc/ uneori mă pisicesc/ n-am visat în viața mea/ decât soare și cafea// pe drepte cărări fac pași/ arabescuri ciucurași/ nu-s de mine... și nu port/ nici bijuiri... cap de mort/ animalul preferat...// simplu-simplu/ v-am pupat!” Ce poate fi opțiunea acestui „*simplu-simplu*” decât preferința pentru o poezie simplă, directă, neînzorzonată stilistic, fără „arabescuri” și „ciucurași”. Astfel de „arte poetice” cu indicarea expresă „să scriu simplu” întâlnim mai peste tot, e adevărat, precum e de remarcat și ușurința de a crea poezie, uneori „pisiceală”, vorba poetei, lejeritate, licențiozitate, jemanfișism, oralitate deconcertantă, adică improvizație, joacă aleatorie de cuvinte, amintind uneori, ca mai sus, când de versificația barbiană din etapa hermetică, când de poezia alegoriilor argheziene cu adresă precisă... Oricum, dincolo de „forma” în care se îmbracă poezia, avem un fond ce recomandă o „voce” cât mai originală și libertină în dezvoltarea discursului poetic de ironii referențial-fanteziste, de aluzii și deziluzii existențiale, Percutante sunt poemele-catrene invariabil denumite „*scurtissimă*”, precum cea de la pag. 70, un fel de artă potică mărturisitoare, destul de limpede ca opțiune estetică: „poezia. place sau nu place. atît./ metafora a devenit redundantă./ epitetul – un moșneguț mohorât./ biserici goale. suflete în pantă./ eu? doar o împărțire fără cît.” („*scurtissimă*”).

Este limpede preferința poetei pentru poezia simplă, fără metafore și figuri de stil, doar comunicare a unui mesaj frust (ca în literaturile euroatlantice), deși, dincolo de cele zise, autoarea uzitează în textele poetice de procedee variate de construcție și exprimare, în general acestea corespondând registrului oralității, fiind congruente, așadar, cu colocvialul și limbajul zilei, uneori uzitând de elemente argotice ajunse în →

registru curent al varietății standard, de slang curent, inclusiv englezisme etc. Un fel de slang jucându-și stări de spirit și atitudini (sociale, literare, etice, estetice...).

Poeta se definește astfel: „un om trist/ parazitat de toate/ constat tardiv că n-am/ imunitate” („*un om trist*”), dar între definițiile proprii identității cred că poema reprezentativă și antologică este „*o măgăriță a lui Bouridan*”: „mănânc compulsiv/ de trei ori pe noapte/ un sfert din fiecare carte/ pe care am scris-o/ după un model matematic bine stabilit/ așa cum îi stă bine unei Balanțe/ care a oscilat mereu între literatură/ și matematici înalte// o măgăriță a lui Bouridan/ o uite-cade-drobul/ terțiul fericii fiind axiomatic exclus// când se vor termina cărțile/ va trebui să mă reapuc de scris/ și va fi tare greu/ în noile condiții/ ale dezordinii mondiale”... Sau preluând o altă identitate, aceea a „*doamnei Scriște*”...

Considerându-se „poet ocazional/ dar nu oportunist”, în general „o fire de artist”, „născut în an bisect/ (acum vă voi dezamăgi)/ nu am prospect”, dna Luminița Zaharia declară că scrie „numai cu ocazia/ celebrării sufletești”, conștientă de faptul că „poetii sunt de mai multe feluri”: „spun asta ca să vă scot din păreri/ să nu ne mai aruncați în aceeași oală/ciorba prea densă devine tocană// poeți de conjunctură/de pomană/ poeți de cabaret/ de copy-paste/de floricele pe câmpii//cei care scriu cu adevărat poezii/ nu se găsesc pe toate ulițele/ ei se ascund în nori/și uneori tună spre noi/ cu lumină și apă/fără de care, nu-i așa./viața nu ar exista...”

În altă piesă, „*poet asamblator*” sunt vizați destul de aspru cei care au găsit „formula/ furtului perfect/ un pic de colo, un pic de ici,/ fără să lase amprente/ un fel de terente/ rege al bălților/ formate din scurgeri neprocesate/ de poezie/(...)/ poet asamblator/ nu ți-e rușine/ (nu că m-aș crede fitecine?)/ să stai pe-același raft/ cu mine?”

Desigur, Luminița Zaharia a asimilat lecția poetică a lui Jacques Prévert (limbajul familiar și jocurile de cuvinte), dar mult mai apropiată este de lirica ironică și fantezistă a lui Marin Sorescu, încercând desigur să-și impună „vocea”, „marca”, individualitatea creatoare. Mărturisind că are „*conștiința propriei corporalității*”, poeta ne spune că a înțeles / a

acceptat „corporalitatea asta/ cu dinți de lapte/ și aromă de matostat”...

Poeta își joacă astfel ipostazele ironic-fanteziste ale eului, intenționat demistificante, trecându-și sinele creator și pe portativul prozei, precum în cartea de proză scurtă „Julius Tescovin” (2021), în care apare acest personaj care nu e decât un *alter ego* al autoarei cutreierând un relief de globalități mundane, punându-și problema existenței terestre în raport cu Universul și cu ideea salvării, totul fiind evocat cu lejeritate ironică, cu bogată imaginație pentru evadări cosmice chiar, dar și cu aluzivități precum etimologia numelui Tescovin („E un substantiv comun, ce naiba! A intrat și în folclor. Nu fiți ipocriți, ce, n-ați băut niciodată țuică?!”). Cartea, de o alegorie corintică (în sensul stilului „corintic” definit de N. Manolescu) reia la un moment dat, în întregime, poemul din care am citat mai sus: „*conștiința* (de „cercetătoare-visătoare”) *a propriei corporalități*” (vol. „Singură - simulator”,), sugerând o aspirație, un ideal, „un salt în timp”, „o muzică de astre, cu inflexiuni albastre, normal!” Utopii, ucronii, idealități, mai mult ca jos al fanteziei poetice, decât ca experimentare prozastică... Această „întoarcere spre sine” este exprimată cu aceeași oralitate neaoșă în ultima „*scurtissimă*” a volumului, punctând încă o dată un mesaj recent, dintr-un timp pandemic: „distanțarea socială/ pe vreme de covid, e necesară/ să ne întoarcem așadar spre sine/ cine-o fi asta... nici nu știm prea bine!”

Nadia Negru, Apus de iarnă

Nadia Negru, Iarnă

Un alt poem, *poezie științifico-fantastică*, este preluată din volumul „*Bogații nu visează niciodată scoici*”, (2018, p. 24). Ca și „*o măgăriță a lui Buridan*” ș.a.m.d.

Noua poezie la care gândește poeta este, *expressis verbis*, una care să propună „noi cacofonii/ noi disonanțe/ o nouă limbă stridentă/ așa cum e viața/ să devenim zgârietori de cuvinte”, salvarea, crezând nonconformista autoare, venind dintr-o nouă formulă de poezie: „când toate cuvintele/ își vor pierde suavitatea/ muzicalitatea/ frumusețea intrinsecă/ atunci/ de-abia atunci/ veți fi salvați” (*salvare*). Cu alte cuvinte, în același stil jemanfișist: „ori la bal, ori la spital/ calea de mijloc e făcută terci” (*fără chef*).

Vom încheia citările din poezia dnei Luminița Zaharia cu frumosul poem *străluminatule*, în care se văd toate tendințele acestei lirici, de la simplitate și amplitudine sufletească, la ironia vizionară și umorul subliminal, deopotrivă opțiunea ideatică, totul într-o *rogatio* adresată eminenței „străluminatule”: „rutina noastră cea de toate zilele/dă-ne-o nouă, străluminatule,/ că face bine la stomac/ când toamna-mi ofilește nucii/îmbracă-mă-n capot verde brotac//împletește-mi ciorăpei din iarba broaștei/ din iarba mâței toarce-mi povestici/ populează-mi grădinile icoanei/ cu oameni mai mici/cu alte cuvinte, străluminatule,/ fă ceva cu viața asta a mea/ finalul dă-l pe repede-napoi/ din lacul cald să se ridice o stea”

Autoare a unei poezii directe și limpezi, punând accentul pe mesaj ironic-fantezist cu umor tonic și mai deloc pe artisticitatea textului (tropi, figuri de stil, simboluri etc.), Luminița Zaharia și-a articulat o „voce” poetică de reale disponibilități creatoare, cât mai originală, autentică, de un postmodernism (implicit unul al intertextualității și muzicalității prozodice joculare) merit a-i legitima demersurile literare, nu lipsite de specificitate și diferențiere...

GEORGE VULTURESCU

poetul vânătorilor solemne

Cu ani în urmă, la redacția unei reviste literare, am primit un volum de poeme („*Stânci nupțiale*“), al scriitorului George Vulturescu. Citisem și până atunci câte ceva din poemele lui, dar în fugă, oarecum neglijent. Însă, la citirea primelor poezii din volum, mi s-a deschis o ciudată revelație. M-au întâmpinat cuvinte cu gust de sânge, prelînse pe tăișul cuțitului, triumf de moarte, cu gust de vendetă, între vârful cuțitului și cel al condeiului, într-o lume a Nordului, izolată în mit, în credințe și obiceiuri, mărginită de păduri nemaivăzute, cu oameni coborâți dintr-un timp cu dimensiuni stranii și curgeri bizare, locul unde poetul faustian negociază între Înger și Diavol, în cumpăna râvnirii aflându-se cuvântul și cenușa, rostirea și arderea, urcușul spre Dumnezeu și spulberarea vânării de vânt.

S-au cuprins în timp și alte scrieri, în aceeași matrice a Nordului. De astă dată, poetul mi-a dat întâlnire de taină cu volumul „*Printre vânătorii de orbi*“, apărut la Editura Junimea, din Iași, în 2021, o narațiune poetică seducătoare, de taifas cu parfum mitologic, un fel de tăblițe cu legi ale aceluiași Nord obsedant, cu zeități și ritualuri ascunse, interzise și inaccesibile ochiului profan. Mi s-au deschis porțile unei poezii de respirație largă, generoasă, îmbietoare, rostită într-un ritual ezoteric, cu mesaje sibilnice, percepute doar de cei inițiați. Aici, Câmpiile Eleusine sunt Câmpiile Nordului, cu ceruri populate de stele unice, înțelegându-se între ele după alte geometrii misterioase, venite de la un Dumnezeu numai al locului. Șerpuitorul Someș e o variantă metamorfozată a Styxului, împărțind lumea în două, dinspre infernul cotidian spre paradisul poetic etern. Gesturile, privirile și cuvintele oamenilor de aici sunt semne magice, acoperind o lume aparte, cu energii de sub glie, împletite cu luminile logosului dintâi al Creațiunii.

„*Cămașa poeziei nu se țese pe lumea aceasta*” e precum „*cămașa miresei*”, puritate împletită cu gingășia și bucuria exuberantă a realcătuirii cuplului paradisiac, sub o închipuită *poartă a sărutului* brâncușiană, pe sub arcadele căreia poetul poate

„trece prin zidul de umbre al nopții /unde se rostesc silabe secrete /care rup sigiliile dintre morți și vii”, dintre profan și sacru, dintre trupul comun și iute pieritor și spiritul ales și abisal al poetului *vânător de orbi*, înzestrat cu al treilea ochi, cel al minții, al spiritului universal, al celui inițiat în aflarea și contemplarea adevărului absolut, înfășurat și el în „giulgiul” cristic. Pe cuvântul cel drept, poetul e aidoma unui Apostol al lui Iisus, pășind și el deasupra apelor despărțitoare de lumi, una vremelnică, cealaltă din „litere” devenite scrum la focul creației poetice („*Poemele mele sunt un manual de mers prin ceață*”). Poemele „alcătuiesc un manual de mers prin ceață”, deschizător de cale, lumină de departe, cheia magică a luminii însăși, vindecător de răni înalte, licoare din licoarea zeilor, nuntă cu tainele din reversul unei oglinzi fermecate, secretul rostirii lui Orfeu, „cărările Ochiului Orb /pe unde îi poți scoate din cripte /pe cei care n-au apucat noaptea nunții”.

Poetul e „lupul” singuratic din copilăria umanității, colindând pădurea ancestrală a duhurilor și umbrelor sălășluind încă în basmele și legendele locului. Umblător printre cuvinte, și-a modelat memoria în apele înșelătoare ale unei oglinzi fermecate, oferind „roua de pe polenul stacojiu al literelor”. El devine deasupra timpului „aerul de sub /bătaia de aripă a porumbeilor” (*Lupul din copilărie*) și-și vede „aburul respirației /într-o oglindă”, după ce a abandonat memoria comună a celor fără har: „-Golurile de memorie sunt ca și monezile /de pe care s-a șters stema regilor”. El este vistiernicul tainelor tăblițelor de lut, ale contemplativilor de demult, cu Ochiul lui Teafăr, cel cu care răzbate dincolo de bezna

înșelătoare a cerului „în drumul spre Nord”. Numai lui, poetului-profet, i se îngăduie dezlegarea nodului cunoașterii din inscripțiile fastuoase ale *Codexului Negru*, îndeletnicire moștenită și păstrată sub jurământ până la sfârșitul timpului și al cuvintelor. El se vede un descendent al lui Orfeu, după glasul căruia cântat se iau pietrele Nordului, pietrele-talisman, pietrele-cuvinte, spontan vorbitoare la ore neorânduite în drumul timpului fără pași - ferestre deschise în noapte, să poată pătrunde sub vrajă lumina.

Nu se închipuie un poet al cetății, ci mai degrabă un *poeta vates*. Orașul îl dezgustă, orașul e putred, ucis de o civilizație rudimentară spiritual, bânțuit de miasme și zgomote sinistre, în dușmănie cu poezia și cuvintele ei înalte: „Nu te mai potrivești cu orașul acesta-/oraș al viespilor care trezesc șobolanii lui Camus /din pivnițe, din lăzi și hârțoage /și-i asmut împotriva a tot ce poate primi / inima poeziei...” (*Furie*). Poezia nu e „pâinea morții”. Ea „nu se termină niciodată”, e trupul etern al poetului. Rostirea poetică se identifică în Cuvântul Genezei, ce n-are nicio convenție cu moartea: Voi, care-mi veți ține oglinda la gură, /nu vă mirați că am spart-o, încă din viață, /în mii de cioburi /ca să-I rămână morții cât mai puțin /din respirația mea”, pentru că în poezie s-a întrupat nemurirea (*O singură pâine*). E o poartă deschisă, mereu primitoare de lumină, de orizont nețărnut, cu sfințenia unei rugăciuni rostite în singurătate — numai poetul și Dumnezeul lui, într-o împărțășanie sacră și unică (*Focul povestește cu fumul*). El se reîntoarce sub aura homerică a lui Ulise și Ahile, edecar al corăbiilor lor, poposind la țarmuri troiene, dar acum, într-o miraculoasă schimbare, a „rămas edecar, /pe corabia neagră a poemului /unde fiecare literă e o sirenă /și te zbați să n-o auzi cum te însoțește /până dincolo de moarte” (*Opiu pentru literatură*). Poetul își simte rădăcinile în mit, izvoarele inspirației sale de acolo urcă. Ar fi un coborâtor din Pygmalion, sculptând de astă dată în nobila marmură a cuvintelor. Galatea lui se întruchipează în Poezie. Prin satul lui cu aură arhaică și-a făcut cale „heruvimul” dătător de har: „Pentru mine, heruvimul /a fost o lampă →

AURELIAN SÂRBU

văzută pe dealul din sat” (*Lampa văzută din deal*), „cometa /care lumina drumul magilor” (*Nu sunt un bun Orfeu*). Dacă viața se naște sub semnul sfârșitului cândva, poezia se cere străbătând peste clipă, în veșnicie. Poemul „Când a ajuns în dreptul ferestrei tremura,/ precum tremură orice vers la marginea paginii - /împloară, vrea să fie una cu începutul și cu /sfârșitul lui, simultan, în cer și pe pământ” (*Privirea peste umăr*). Nicio lege a timpului născocit de vremelnicie nu stăpânește peste regatul poemului. Acolo, frica de timp a fugit.

Opintire de Sisif e lucrarea poeziei. Piscul ei se tot ridică pe măsură ce-l vrei atins și te îmboldește să mai urci o treaptă...și încă una...și încă una...și nu ți se îngăduie renunțarea, ca un blestem căruia nu-i poți schimba sensul și drumul către Nord : „-Nici pe mine nu mă crede nimeni când le spun /că literele din Cartea mea sunt firimituri de pâine /din care se hrănesc cei care merg către Nord” (*Cartea Nordului*)

Ca un bard rorstoritor de *rune*, poetul își scrie propria *saga* înaintea podului îmbietor să-l treacă, nu înaintea descălcirii tainei cuvintelor : „Capodopera se iscă subit /precum se ridică praful stârnit la răsuciri /de palele vântului, îmi spune Bătrânul Bard./Cine mai calcă, cu tălpile goale prin colbul /canonic, reavăn, al unui drum uscat, după ploaie ?” (*Sfântul vers neterminat*). E dulcele calvar al chemării, ispită la care s-a supus de bună voie, până ce ființa lui se va isprăvi dincolo de cuvinte, în marea tăcere a luminii.

Nadia Negru, Rutină

ORFISM EXTATIC

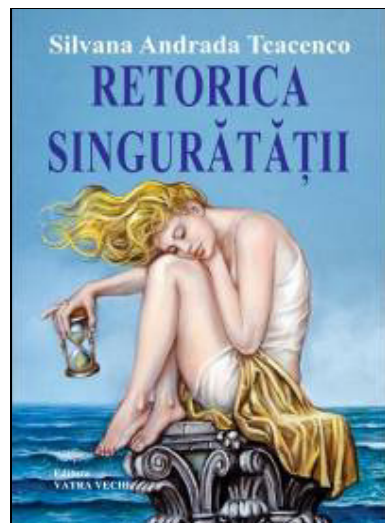
în Retorica singurătății

Motto: „Singurătatea e un afrodisiac al spiritului, / precum conversația al inteligenței.” (Emil Cioran - *Amurgul gândurilor*)

Acum, mai bine de o lună de zile, am avut onoarea să scriu o cronică despre *Retorica singurătății*, cartea de poezie a Silvanei Andrada Tcacenco, lansată în 8 august 2021 aici, la Sighișoara. Cronică cu titlul *Retorica unui jurnal existențial*, apărută deja în *Vatra Veche* nr. 3/2022, are în centrul preocupărilor ei, problema *orfismului*, care în poezia Silvanei pare a fi de factură *extatică*, (așa cum o întâlnim bunăoară, și în poezia unor Al. Macedonski sau T. Argezi ș.a.). O poezie care, nu numai că distinge lumea aflată în decădere, cea a lui *istud tempus*, dar se și revoltă împotriva tentației omului actual de a trăi doar exterior viața, oferind soluții și mai ales având tot timpul în față, steaua polară a poeziei pure. *Sublimarea* în cântec orfic poeta o face *nu numai renegând* mizeria lumii decăzute, dar și *manifestându-și voința* de a „scufunda” argezian „o lume vagă, lăncezândă” și de a face „să țâșnească-apoi, din fund,/ O alta, limpede și blândă” (Tudor Argezi, *Rugă de seară*).

Dacă harfa a lui Orfeu, spartă de bachante, însemnând distrugerea plenitudinii atemporale a existenței, semnifică inevitabila cădere a lumilor (un „gest paradigmatic pentru istoria umanității” ca și în *Memento mori*), sublimarea în cântec orfic, ca eliberare schopenhaueriană a „lumii ca reprezentare” de sub tirania „lumii ca voință”, înseamnă distrugerea și refacerea lumii, atât prin negarea existenței, cât și prin crearea de universuri compensative, cum ar fi iubirea, poezia, meditația filozofică, satira.

Concretizând soteriologia orfică, aproape fiecare poem din *Retorica singurătății* pune față-n față două lumi antitetice: una a căderii și alta a schimbării, așa ca în poezia cu care se deschide prezentul volum, în care lumea „nefericitei dăltuirii”, a „simplei pietre”, lumea „de ocră scrum” și cea a unei „saga răscolitoare” e recuperată spiritual prin efortul de transformare sugerată de verbe la prezentul

indicativului ca: „reneg” „ridic”, „înfrâng”, la perfect compus sau la prezentul conjunctivului: „M-am reîntors să birui sau să mă las ucisă”.

Acel recurs la poezie, ca singura cale de salvare, la care apelează marele nostru poet Mihai Eminescu („Și de-aceea beau păharul poeziei înfocate./ Nu-mi mai chinui cugetarea cu-ntrebări nedezlegate” (M. Eminescu, *Memento mori*), nu este ocolită nici de Silvana Andrada Tcacenco pentru care poezia, alături de iubire, reprezintă un traicnic vas de expansiune, așa cum se observă bunăoară, în *Rondelul scrisului*: „Trăiesc și scriu despre pustiu/ Mărșăluiesc simfonic”, în *Virtuți esențiale*: „Căci nu pot schimba legea dură a firii./Nu pot înfrunta precizia muririi./ În schimb, amestecându-le cu simțăminte./ Le pot decela și salva prin cuvinte...” sau în *O poezie caldă*: „Să strâng în palme viața, ca pe o poezie/ Scrisă în rimă albă, pe-o foaie de hârtie./ Să o repet, să caut cuvântul ideal./ Ce nu poate i altul decât cel primordial;”. Versurile de mai sus, în care poeta face apel la *poezie* cu ale cărei dimensiuni compară existența, pot fi luate ca sincere îndemnuri de viață. Astfel viața, imitând poezia, ar trebui să tindă spre „cuvântul ideal”, adică cel „primordial”, spre care își îndreaptă sufletul toți poeții. Cuvântul pe care, cum am văzut, poetul orfic îl suplonește cu *cântarea* - amestec de poezie și muzică. Verbele la conjunctiv prezent: „să strâng”, „să repet”, „să caut” exprimă o acțiune posibilă și, în cazul de față, o alternativă a trăirii acestei vieți. În cel de-al doilea catren, eul liric detaliază nevoia →

NICOLAE SUCIU

de a suprima „tot ce e eronat” și regretabil, sperând ca ceea ce va putea fi salvat, să fie *versul*, sau să fie „ruga, turnată într-un perfect sonet”. De un efect bine scontat sunt verbele la același timp și mod: „s-arunc”, „să încerc”, „să nu ating”, care semnifică trecerea de la lumea eronată și subjugată regretelor, la *coșul perfecțiunii*, unde se găsesc *versul* și *ruga* devenită *sonet*: „În coșul perfecțiunii, tot ce e eronat/ s-arunc, sperând că versul măcar va fi salvat./ Și să încerc cu rugă, într-un perfect sonet./ Să nu ating aceea ce uneori regret”. În cel de-al treilea catren, imaginile focalizează în jurul condiției *poetului de vers*, *pictat pe zar*, a cărui viață stă scrisă pe-un pergament bizar. Capabil de a reda omului aripile, printr-o *caldă poezie*, și de a-i favoriza acestuia prilejul de a zbura, poetul se vede în fața labilității sorții, luptându-se cu un destin potrivnic, concretizat fie în munca fără câștig, fie în înfruntarea *gerului cumplit* și a *frigului* existenței materiale: „Căci viața este scrisă pe-un pergament bizar / În sufletul poetului de vers, pictat pe zar / Alb negru, negru alb, ades fără câștig./ O caldă poezie, de ger cumplit și frig”(O *poezie caldă*).

Cu toate că în *Retorica singurătății* deplânge condiția omului surghiunit, aflat în neputința de a zbura: „Am pus aseară, șapte picături./ Cu mâna tremurândă și trupul însetat/ Întru căușul murmurânde mele guri/ Și totuși n-am zburat, nici nu m-am ridicat” și cu toate că a dobândit acel *strău* propriu poetului care aude/ percepe *muzica sferelor* („Atunci când, disperată ascultam/ Cum ciripea-n cădere timpul cel întreg”), în ultimul poem al prezentului volum de poezii, poeta constată că, prin „triumful conștiinței poeziei asupra poeziei”(1), omul a redobândit harul zborului eminescienelor *paseri* din *Numai poetul*: „Noi doar zburăm perfect rotit peste necazuri./ necazurile lumii, care undeva, sub noi./ Lovesc albastru-n tâmpla vremii cu talazuri./ Născute din aceleași veșnic nesfârșite ploii”. Poetii zboară spre cuibul unde îi așteaptă *puii palizi*, cu *aripile moi* și *lipsiți de șansă*, dar care *par să izbândească*, pentru că sunt ocrotiți de *frumusețea lumii*: „Puii aceștia palizi cu aripile moi/ Lipsiți de șansă, par să izbândească./ Dintr-un dihor flământ, sub cuib, astăzi sunt doi./ Rămână frumusețea lumii să-i pă-

zească” (*Profund pătrat*).

Același fenomen este prezent și în alte poezii în care „universul (meu) zdrobit de universuri”, „căderea”, „Nimicul ca o plagă care-mi hrănea doar frica// O frică suprapusă peste o nebunie./ În prăbușirea lumii diudat în veșnicie” (*Pe câmpul meu de pace*); „saga luminii ce moare”, „construcțiile de plângeri” din *Reporterul florii de nu mă uita*; „lumea muribundă, neiuibită, nerotundă” din *Despărțitul*; „lumea asta ilicit de frumoasă/ prezentul poartă... coasă” din *Definitiv*; „războiul fără pace” din *Adamul meu*; „lumea predată clipei căzute în tină, murdară de moarte” din *Al lumilor schimb*; „lumea-abia născută și totuși muritoare”, cu „timpul însetat” și cu imposibilitatea de a zbura din *Retorica singurătății* sau „clipa neagră”, holograma lumii”, „turnuri Babel”, „lunatică clipe” și „margine de infinit” din *Revelația din mister* – devin cântec orfic prin forța verbelor la prezent indicativ: „să-nlocuiesc”, „trăiesc și scriu”, „mărsăluiesc simfonic”; „cerșesc iubire iubind; a verbelor la perfectul compus: „m-am reîntors”; la imperativ: „arde-(mă) în scrum de zbor”, „aprindeți...”; la prezentul conjunctivului: „să mă ardă”, „să mă ardă”, „să birui”, „s-o reînvăț...a iubi”, „să piară”, să îngrop”, să uit”, „să (te) dezmierd”, țintind în același timp spre lumea salvatoare a scrisului: „trăiesc și scriu despre pustiu”; „Pe gândul meu de tină mă suprapun o clipă./ Pană cu pană stăruind spre a-mi construi aripă./ Să-nlocuiesc căderea cu un albastru zbor./ Să mă înalț la ceruri, deplin, fără să mor” (*Pe câmpul meu de pace*).

Tot așa, lumea „timpurilor îmbătrânite”, a „filmului mut”, a „universului neiuibirii” din *Universul meu, contez*, sau cea surprinsă în sintagmele: „Opacă lumea”, „smog în fiere”, „parodie în derivă”, „piere în derivă lumea”, „lumea pier, rățăcește, se macină în amintiri”; lumea „caruselului absurd” care „scârțâie surd” e una în care „virtuțile (sunt) plăgi” sau cea din *Piere fără infinitiv*, în care se observă recrudescența desuetudinii: „lutul lumină palidă în sobă” și în care „Biți în mișcare/ Rupeau lumina din soare” din *După o lume mai nebulă*; lumea supusă labilității sorții, de „noapte

nesenină”, traversând „secolul acesta neprosper”, cu „clipele stinghere”, cu „conspirațiile hăde./ La balul ultimului vals” din *Secolul neprosper*; lumea cu „umbre...atâtea umbre... umbre alungite (...) nemișcate sau docile”, cu „partea-ntunecată a lumii”, cu amenințarea nopții din *A tot ceea ce nu e* – este transfigurată prin forța verbelor la prezent indicativ: „cânt refrenul firii”, „ucide”, „scurmă-n țărână”, „se-ncălzesc”, „dispare”, să ne plimbăm”, „râde”, „duc timpul înapoi” sau la timpul imperfect și gerunziu: „Se risipeau, căzând din ere”.

Acest *istud tempus* marcat de „aceleași lanțuri”, de aceeași „cenușă nestinsă”, a lumii „cărunte”, în care „clipele îmbătrânesc” din *Risipa bunului rămas* este de fapt, lumea „prezentului cu ifos de modă” cu „legea dură a firii”, unde nu se poate „înfrunta precizia muririi” din *Virtuți esențiale*; este lumea în care iubirea e „sălbatică veste”, în care „iubirile pier./ Fără puterea de-a le duce la cer”, în care domină „lipsa deplinului”, în care „îmbătrânesc prea repede mirii” (*Grădina trandafirilor săngeri*); în sfârșit, acea lume cu „întunericul”, cu „adevărul - simplă antiteză” și cu „lipsa apărării” din *Foamea androgină*, lumea ploii, a „căderii dogmaticului zbor”, cu „merinde puține, pe câmpurile seci” din *Profund pătrat*, este transfigurată de verbe la prezent indicativ: „piere”, „reieșind”, „primim”, „caut puterea să merg înainte”, „le pot decela și salva”, „se macină”, „zburăm”, „(vânt) pustiește”, s-o repet”, s-arunc; de verbe la conjunctiv prezent: „să o strângă”; de gerunzii „sperând”, de participii: „însetată”sau de verbe la diateza pasivă: „e scrisă”.

Cântarea orfică poate fi asemănată cu așa-zisul stâlp „sacru (kanwa-auwa)” din ritualul religios descris de M. Eliade, pe care urcă poetul, un veritabil *Numbakula*, pentru a face posibilă comunicarea tribului *arunta*, numit *achilpa* cu cerul, deoarece lumea „nu poate trăi fără o deschidere spre transcendent; cu alte cuvinte, nu se poate trăi în Haos”(2).

BIBLIOGRAFIE:

1. NICOLAE MANOLESCU, *Metamorfozele poeziei*, Editura pentru literatură, 1968, p. 12
2. MIRCEA ELIADA, *Sacral și profanul*, Ed. Humanitas, 1982, p. 35.

Mocănița poetică

După două recente volume apărute în același an (2021) la aceeași editură sibiană (CronoLogia), unul de eseuri: *Năvoade*, cu prefața *Neliniștea cuvintelor*, de Maria-Daniela Pânăzan, soția autorului și celălalt, de versuri: antologia *Reologice*, cuprinzând și un ciclu de douăzeci și două de inedite, Lörinczi Francisc-Mihai ne propune o nouă carte de versuri, intitulată *Amiezi cu mocăniță și cu libelule* (Sibiu: CronoLogia, 2022), cu prefața *Transfigurări*, semnată de Ioan Marcoș și ilustrația copertelor, vădind un viguros talent plastic, realizate de fiica de numai treisprezece ani a autorului, Francesca. Volumele de versuri conțin câteva pagini cu *Referințe critice* și câte o *Notă biografică*. Titlul include ca pe o metaforă-matrice a lirismului, „mocănița” de pe Valea Hârtibaciului – vehicul poetic în sine, extras din textul *poezia*, aflat la pagina 122. Un vehicul deja intrat în legendă, readus în actualitatea perpetuă, prin efortul creativ ce a dus la apariția cărții: „trenul intră în poveste” (*traversele de lemn*); „trenul duce direct în rai” (*halta Bolovani*).

Poate că sintagma care ar caracteriza cel mai bine poezia lui Lörinczi Francisc-Mihai în general și volumul *Amiezi cu mocăniță și cu libelule* în special ar fi aceea de «realism magic»: „să dormi pe fân în șură vara/ cazare în cer” (*respirare 1*). Iar substanța profund creștină a liricii sale stă dincolo de orice îndoială, așa cum arată un text despre geneza poemului prin sacrificiul verbului însuși: „verbul s-a făcut tot mai subțire/ până i s-a scurs tot sângele/ ca un miel/ proaspăt tăiat/ s-a tocit de atâta umblare/ în genunchi/ în ultima picătură s-a reflectat amurgul/ inima poemului/ a început să bată” (*naștere*). Sau: „acum cerul e gol fără îngeri/ pădurea fără ecou/ urmele tălpilor tale colmate/ cu neguri și cu uitare/ fără ferestre odaia moare” (*efemeride*). Ori: „cei de un neam se cunosc după frângerea pâinii” (*lole/ Urzeln*). Și tulburătoarea imagine cu biruința prin frumusețe a unei lumi ce s-ar vrea apusă: „un ciocan mare și roșu se pune de-a curmezișul peste/ seceriș/ poemul s-a întrupat și/ ne-a mântuit” (*zmeie*).

„Respirările” – 32 de texte, răsfirate în volum cu o deosebită

știință a măsurii, poartă acest nume și sunt numerotate – având forme atipice de haiku: „mămăliga/ lingou de aur”; „alei de mai/ plimbare prin paradis”; „cămașă de înger/ ghiocelul” etc. Simboluri regăsite din volumele anterioare de versuri: „lebedele de cristal”; „circuit glaciar”; „rodiile coapte” etc.

O anamneză continuă, starea poetică lörincziană, în care copilăria e raiul. Melancolia toposului cu iz arhaic de veșnicie blagiană și tonul elegiac, densitatea amintirii mustind de metafore, caracterizează poemele. Ele transpun cititorul într-o atmosferă de vis și reverie, ca de poveste. Toposul rememărilor auctoriale e prin urmare unul magic, încărcat cu sacralitatea grădinii pierdute: „curtea de acasă”; „pe atunci beam încă lapte din țâța vacii/ și gustul era alb/ nimeni nu îndrăzne să umble cu necuratul”.

În acest nostalgic, elegiac, mirific mod, poetul își definește libertatea specifică: „libertatea unui/ amintirolog”. Dicția impecabilă a poetului reamintește, fără să rănească, unele din cele mai dificile momente ale existenței străbunilor deveniți amintiri: migrația în america, la Cleveland Ohio cu „vaporul Willson”, sau deportările în Donbass. Autorul are conștiința civică trează, nefiind nici pe departe un visător refugiat în reverii. El constată că „deportații nu au rămas pe pământul pietrelor reci/ s-au întors acasă”, „deportații s-au întors/ și au murit acasă”, încât nu își poate reprima stupefacția, prin comparație cu starea actuală de lucruri: „tu de ce pleci fără să te întorci acasă/ ei au fost duși de alții forțat la muncă silnică/ tu pleci dintr-o țară liberă/ să fii sclav/ ce ironie a sorții/ ce dramă națională/ (alături de război pandemie marea resetare)” (*mocănița*). Nici «starea poeziei» nu îl lasă nepăsător: „Poezia s-a dezbrăcat și ea și a ieșit în stradă/ ca o prostituată de lux/ s-a terminat cu amiezile de altădată/ premiul național decernat/ a fost pentru o poezie goală goală goală/ cu o deschizătură de efect” (*lole/ Urzeln*). O *întrebare esențială* ridică poetul, intransigent cu poezia-„surogat”, cu „întâlnirile literare sordide”: „ce faci cu libertatea”? El știe că „ceva s-a stricat în lume”, lumea în care „Poezia a călătorit cu mocănița”, ca pe „ultima punte/ dintre realitate și amintire” (*suntem*). De altminteri,

poetul mărturisește că: „în spatele buzunarului de la cămașă/ ascund o mocăniță” – inima sa (*lebedele de cristal*).

Puțini știu că în apropiere de localitatea Corund, între Lunca Brazilor și Valea lui Pavel, se află o rezervație naturală ce conservă din vremuri străvechi, între molizi, un tinov, o rămășiță de tundră arhaică, crescută pe permafrost. Nu sunt departe de realitatea locului versurile profesorului de geografie Lörinczi Francisc-Mihai, din textul intitulat chiar *permafrost*, ce vorbește despre o rezervație de cuvinte: „se zice că în taigaua siberiană e atât de rece/ încât și cuvântul îngheață/ mă voi duce acolo să îl pun la păstrare/ sub plapuma permafrostului”.

Cu o tandrețe virilă fără rezerve, poetul ne avertizează: „și visele trebuie spălate/ ca să ajungi la/ alb/ din copilărie” (alb). De o senzualitate aparte, versurile poemelor de dragoste ale volumului amintesc, în context postmodern, atmosfera expresionistă, mistică, blagiană, ca în textele *sărutul sau la jefuit de cer*.

Un splendid vers, o invitație în raiul pe care Lörinczi Francisc-Mihai nu obosește să-l cânte: „de venit acasă” e întreg textul unui *haiku transilvan*. Este invitația „în mocănița/ inimii mele” (*rugămintea*). Mocănița ce trece negreșit prin „lunca de smarald”, fabuloasă (*pentru prieteni*). Vă invităm să dați ascultare invitației poetului, călătoria în mocănița lui poetică, vă asigurăm, este una mirifică în cel mai curat sens al cuvântului!

MIHAI POSADA

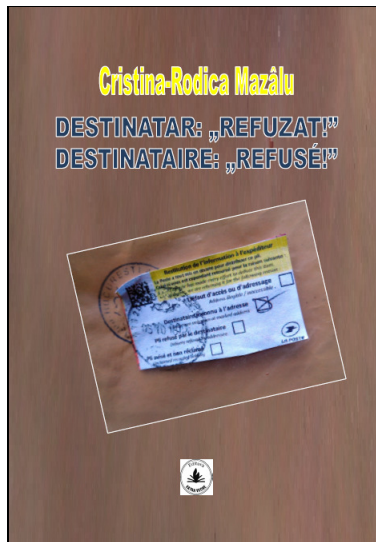
AUDITORIU VIRTUAL

Cristina-Rodica Mazălu intră în atenția publică printr-o strategie a afirmării bine condusă, care-i pune în valoare treptat, decisiv, calitățile creatoare.

S-a afirmat recent ca autor de suport, traducătoare a două volume din scriitori cunoscuți (N. Suciuc – teatru și Nicolae Băciuc – poeme) apărute în ediții bilingve româno-franceze, precum și a volumului *Sarajevo 1914. Viața și moartea lui Gavrilo Princip*, de Michèle Savary. A publicat și eseu, volumul bilingv *Dincolo de pereții de sticlă/Au delà de la cloison vitrée*. Continuă acum cu o carte de poezie proprie, *Destinatar: „Refusé”*, realizată și aceasta în ediție bilingvă, cu un argument convingător: „Am optat pentru ipostaza bilingvă a volumului, ca pe un bun exercițiu de a nu uita limba cu ajutorul căreia mi-am câștigat existența”. Câteva linii concise, sugestive, dintr-un succint „cuvânt înainte”, ne pun în contact cu vederile autoarei relativ la rosturile poeziei în existența sa și a auditoriului, a cititorului virtual care o motivează. În viziunea sa, poezia e „o invitație la zbor, la libertatea de a simți”, „o descătușare de orice constrângere”. Poemele sale, „fie ele ludice, amuzante sau dimpotrivă, redând o atmosferă apăsătoare, chiar moralizând prin fabulă și epigramă, mă reprezintă ca fel de a fi, un amestec de grav și de umor, cum este în fond chiar viața, cum sunt semenii noștri”. Poezia mai este văzută ca eliberare, prin împărtășire. Cititul ei te odihnește ca „muzicalitate”. „Ceea ce presupune totuși ritm, rimă, o anumită cadență” ține de esența poeticului. „Picătura de acid” a ironiei („Lămâia este acidă, dar se comportă ca o bază”) este considerată benefică, recuperatorie.

Tonalitatea gravă, poetică este prezentă în volum deși într-o mai mică parte din ponderea întregului.

Poemele din această categorie se disting prin notația acută, prezența inteligenței sensibile: „Rândunică, să te revăd./ ce poezie premonitorie!/ Vino, să vină anotimpul!/ ici-colo, doliul este alb.../ Sufletul, tot zdrențuit./ Va veni și ceasul în care/ Voi fi acolo, cu tine.../...în eternitate” (*Rândunică...*). Subtilitatea impresiei

(„Pură, izolată și tristă,/ rară pentru 20 august,/ o floare albă, lămâiță,/ ascunsă în tufișul ud”) e condensată într-un imaginar totalizant: „Acum, că timpul s-a stricat./ Au jumulit toți trandafirii” (*Impresii evanescente*). Un cântec de dragoste (*Cu doar trei simple...*) dezvoltă o compoziție aparent simplă, în care însă repetiția unui element incantatoriu relevă amploarea implicării sentimentale. Constanța invocării lirice e întreținută pe o axă de simetriei strofice. Compusă din terține, nerimate, poezia apare ca o rozetă de motive dispuse în cheia elementară trei. Atmosfera de încântare sufletească e compensată (un specific al înzestrării poetei) și de dublarea în contratimp, indusă de rezonanța lui „sau dacă nu” („o prăjitură/ Sau, dacă nu, măcar un simulacru”; „ți-aș face un poem/ Sau, dacă nu, măcar o mică scenă” ș. a.). Rezonanța lirică se încheie cu invocarea/prezența persoanei dorite. Magia poate avea loc mereu „cu o condiție” - co-participarea celui alt. În alt poem (*Imperfectul*), farmecul posibil al unei clipe de grație e suspendat pe o logică a contrastului. Acumulării extinse i se opune bariera contrariului: „Era atâta destindere./ Era atâta tandrețe.../ În clipa aceea/ Era așa o bucurie./ Erau atâtea posibilități.../ În clipa aceea/ Dar apoi, cât IMPOSIBIL!”. Posturii confesive îi ia cel mai adesea locul picturalul, tabloul de un colorit intens, ca în *Un poem din mers*, unde dominantă imaginii e plasticitatea: „N-ați mai văzut așa făptură:/ Din suflet, farmec și mișcare./ Doar intuiție, spirit și visare...”. Poemul

este expresia unui „moment curat, fără păcat”, al comuniunii în dragoste, atingere de gânduri „gemene”. Convertirea în cuvânt e văzută ca apanaj al unei puteri magice, de „faur” atotputernic („Din peștișorul cel de aur/ Aliat bun făcu, să-i fie faur”). Rezultatul – „slova făurită” argheziană, tablou în aqua forte gen Ion Barbu, dar în cheie benefică, făptură proteică în care intră „Puzderie de mărfuri rare:/ Ieri, cu o stambă oarecare/ Poem la modă-mi concepu:/ Nădrași banali cu o valoare/ Prin etichete-n vers, haiku.../ Papuci hidoși, fără de haz/ În fini conduri se prefăcură/ Pentru-un surâs subînțeleș./ Din scară gri și mișcătoare./ O scară simbol, visătoare”. O piesă lirică de excepție (*Să nu rănesc...*) e compusă pe alternanța între două stări contrastante, aversiune și milă/ înțelegere. Sentiment și luciditate sunt invocate într-o succesiune armonică, de tonalități rafinate: „Să nu rănesc fără să știu/ Că e devreme sau târziu”; „Să nu înțep un pic prea tare/ Fără să știu cât asta doare”... Intensitatea simțirii are, înspre final, accente dramatice: „Să nu mai umilesc de zor/ Când mie mi-e așa de dor!/ Să nu distrug orice cărare/ Fără să-ncerc o împăcare...// Să nu mai persiflez mereu/ Fără să spun că îmi e greu./ Să nu dau jos ce am clădit/ Fără să zic „te-am prețuit”. În poeme „muzicale” precum *Toamna asta...*, ritmul e dominant, imaginea îi urmează, ca note necesare pe un pre-script în curs de întregire. Versul interogativ („Dar toamna asta, ce-i cu ea?”) angajează o suită de drastice contraste, pe ideea suspendării trecerii. Anotimpul „stagnant” sau în devoluție induce o stare specială de exultare a umanului. „Toamna asta” e „pe zi ce trece tot mai jună!/ De parcă înc-ar mai avea/ Atâtea lucruri să ne spună”; Figură alegorică a rezilienței, anotimpul toamnei, neverosimil de animat „nu vrea și pace să mai plece”, își ia găteală nouă („și-a comandat curea./ eșarfă și o geantă nouă”), „curând va fi și nună:/ Din frunze, vânt, scatii zbârliți/ Straie în ton o să își pună!” Aspecte dovedite în final iluzorii, căci „sora bună” toamna dă „iernii pe furieș arvună”, și în cele din urmă „oftând minor, pe falsă strună./ Decide brusc, iernii să-i dea/ Acces major”. Se observă, în acest poem, →

IOAN MARCOȘ

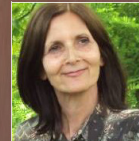
ca și în cel citat anterior, cum autoarea mănuieste cu dexteritate seria contrastelor, efectul fiind un dinamism sporit al imaginii. Același imagism proiectat la o altă densitate acumulează static noțiuni atent selectate, într-o succesiune nominală sugestivă, rimbaldiană, ca pendant al „nostalgiei”: „Tu, van Eyck sau... Durrer./ Roșu, alb, galben, bleu./ Caschetă, chipiu, pălărie./ Turban, beretă ori scufie./ Inel, verighetă... Verigă?/ Contract, ruptură, amăgire./ Deziluzie, realism, magie.../ Asortate, un suflet încolțit/ Și figura ta cu tristețea ei./ Altfel zis, curată Nostalgie!”. *Deliberarea* aduce în sfera meditației lirice monologul interior, reflexiv: „Să ucizi așteptările./ Să minți prin tăcere./ Cum aş putea vreodată/ să ți-o iert?!/ Să reprimăm blândețea./ Să refuzăm a înțelege./ Să pavozăm durerea./ Să mascăm disperarea./ Cum am putea vreodată/ să ne-o iertăm?!”

În manieră modernă, geometric-abstractă, cubistă se conturează un autoportret radical, aproape agresiv. Tenta ironică apare mai ales ca ironie de sine: „Așa m-a imortalizat, din șagă./ C-un ochi mai căș, ceva mai jos./ Gen Picasso, cub primejdios.../ Mai pot cui va să nu-i fiu dragă?!/ Cu uitătura-mi scuturată./ Și nasu-mi lung, fin și tăios./ Esențe, din nimic, a scos.../ Cum aş putea să fiu uitată?” (*Autoportret*). Un experiment ostentativ, cu efecte interesante găsim în poemul amplu *Sincope* – concis raport al unui periplu cu final parizian, combinație de notație diaristică, voit prozaică și revelații fulgurante: „Peronul trist! Cabină telefonică. Vopsea. Rugină./ Refuz. Eschive. Detașare. Indiferență. Vocea sa! Trenul de-întoarcere. Fetiță mișcătoare, ciripind./ Pe o banchetă. Bizar, absurd spectacol! Ce vid!” Versurile pot fi asumate și unei căutări (și găsirii) „pe viu” a inspirației poetice: „aș fi traversat pe jos Europa cu picioarele goale”; „chinuitorul dor de depărtat ocean”; „săruri de mirt”. Meditația înregistrează mașinal detalii văzute cu un ochi crud, al retragerii în sine: „Scaun incomod. Prăbușire. Epuizare fără de cuvinte./ Insidios, tot răul”.

„Destinatarul” multora din piesele volumului este unul presupus ușor demodat, receptor al unor mesaje necomplacite, umoristice. De inspirație clasicizantă, acestea atestă o

bună doză de aciditate revigorantă impusă unor situații, înscenări conduse spre burlesc, caricatural. Poezia cu poantă este adesea încheiere în paradox al unei acumulări atent calibrate, cu aparență sobră: „Născută într-o zi senină./ Fără să fi avut vreo vină./ În zori, spre 7, nu la cină./ Să nu fie cumva pricină./ Dar lumea tot s-a adunat/ La cel dintâi al meu țipat./ Și toți pe loc au și uitat/ Că își doriseră-un băiat” (*Era într-o joi*). Câteva fabule directe trimit la linia autorilor autohtoni ai genului, aducând în compoziția proprie o intenționată sofisticare (*Țandăra*). Morala e uneori indirectă (*Biblica*), formal - speculativă: „Deci fabula-i doar terapie./ Nu te omoară, ci te-învie” (*Fabulă*). Tehnica retro își asumă, reușit, modele ilustre, precum în *Parafrazându-l pe Kipling*, unde versificarea e lipsită de sonorități exterioare, ea urmând doar ritmul cugetării profunde: „Mai degrabă cuvânt pierdut în Infinit/ Sau val spărgându-se în mii de Clipe./ Dar, să fii Om nu este lucru simplu/ Chinuit de propriile regrete, gânduri.../ Om, sfâșiat de Absurdul evidentelor/ Și totuși să rămâi Om”.

Destule versuri sunt închinat florilor. În evocarea grădinii survin ecouri din Macedonski sau Anghel. Ca forme fixe regăsim, între fabule, o glosă (pe un ton de susținută auto-deprecație moralistă), sau un acrostih (Cristina), compensând rigorile fixității cu libertatea versului alb. O formulă voit prozaică ne apare ca piatră de încercare a gândului de expresie intensă, minimală. Pasajul figurează și ca o posibilă artă poetică: „- Pe tălpi prozaice, de microporos; E ca și cum ai coborî de pe sârmă / și ai porni-o, confortabil pe jos...” (*Dă-mi, Doamne, har*). Tot în sfera „artei poetice” se înscrie deja citatul *Un poem din mers*, în care creația e văzută ca plasticitate, elaborare, act de „făurire”. Inspirația („N-ați mai văzut așa făptură./ Din suflet, farmec și mișcare./ Doar intuiție, spirit și visare...”) e întregită prin acțiune, modelând: cu peștișorul fermecat, „de aur”, acționând drept „faur”, creatorul preschimbă lucruri comune în efecte speciale în imaginar: „Jeri, cu o stambă oarecare/ Poem la modă-mi concepu./ Nădragi banali, cu o valoare/ Prin etichete-n vers, haiku.../ Papuci hidoși, fără de haz/ În fini conduri se prefăcură/.../ Din scară gri,

DĂ-MI, DOAMNE, HAR!

Orice poet e-un pic... hai-bui: nu-si cere scuze de te mișcă, dacă te-amza sun de plângă. Nici nu te-oi cere, nici nu te mizi, doar te prefaci: zici că precepi, minți dacă spui că nu ți-e bine când dai acea alunecare lina, Poezia, pe tălpi prozaice, din microporos. E ca și cum ai coborî de pe sârmă și ai porni-o, confortabil, pe jos... Cât un robot publicitar... mă de atâta orândăială sofisticată: curente, epoci, polemici, paralele... De ce mă odihnesc totuși, spontan, citând tainele închise în poeme?

CRISTINA-RODICA MAZĂLU

și mișcătoare./O scară simbol visătoare”. *O Compilație* - improvizație „la pian” pentru mâna stângă are accente anti-poetice: „N-aș fi decât o fisură/ În celebrarea lez-artei./ Un anumit surâs/ În fața privirii surdului.” Leacul tămăduitor de suflet nu e aparență standard, convențională.

Până la revelația majoră („Soarele”), inspirația a condus în detalii aparent anodine: „Aștept încă Soarele./ un pic de soare-n apa rece/ și un pian în iarbă/ ca să-mi pansez vânătaile/ de pe suflet”. Cunoscuta „corolă de minuni a lumii” este „compilată” în versiune proprie, declarație genuină deși fără pretenții: „și mie-mi place Brahms./ îmi plac podurile, insulele./ măgarii...”.

Între calitățile autoarei darul portretistic iese în evidență, preponderent pe linie caricaturală: „Bălăbăindu-și barba creață/ În ritm lasciv, de mers tăcut./ Și-a scos chelia la păscut./ Răpus de-o divă pădureață” (*Unuia cu steaua stinsă*). Un portret virtual e conturat în stil de reclamă: „Peria interdentară/ Te-a cam tras nițel pe sfoară/ Și ți-a rupt cumva vreun dinte?! Nu mai poți fi ca-înainte!/ Cu trei dinți în loc de patru/ Și-un test dis de dimineată./ De-ți lași semi-strungăreață./ Poți merge fain și la teatru...” (*Publicitate*). Ironia, la fel, e schițată în oglindă, cu accente uneori corozive: „Eu aş zice c-am avut.../ „Coadă” de la-început/ Și urechi de ascultat/ Pentru tot ce-i relatat” (*Iar*). Descripția în pastă groasă a unei rețete /leac tradițional are nuanțe grotesci: „Nu-i niciun bai, rapid îți trece/ C-o supă caldă de găină/ Și un păhar de zaibăr→

(oltenească!) rece.../ De dai întâi pe gât și-un țoi/ Dintr-un curat rachiu de soi./ La strong mujdei de usturoi./ Urmat de moare din butoi.../ Vei pune moartea la gunoi!" (*Leac ardelenesc*). Scene create în răspăr expun personaje descinse din registru parodic: „Uite-un om cum bate nucu'/ Āla-i sigur vār „Năucu'!".../ duce-m-aș și m-aș tot duce/ ori călare ori pe jos./ să ajung până diseară.../ Dă-mi un cal, măi, vărnauce! - Cal să-ți dau? Cum să nu dară! / Io mai bine-ți dau o scară!" (*Vărului meu*).

Dominanța tiparelor fixe se impune, în anume cazuri, în dauna sensului, menținut pe linia unui moralism liniar: „Nu, perfecțiunea nu există./ Doar ea, faima ne tot atrage/ În minte, calități persistă./ Să poți iubi, dacă iubești.../ Și lipsă, minus, ce găsești..." (*Rebele măneci*).

Ca exerciții formale autoarea ne mai oferă eșantioane de traduceri în franceză din poeți români bine-cunoscuți: Topârceanu (A, e, i, o, u...) Eminescu (*Rugăciune, Pe lângă plopii fără soț, Floare albastră, La steaua, Revedere*), Minulescu.

Un ciclu de „AD-HOC”-uri/dedicații întrunește un grupaj compozițional de calitate, tot pe linie parodică.

Seria de epigrame din final recurge, ca mijloace de efect, la paradox, contrast, aluzie ironică, șarjă satirică.

Versiunea secundă, franțuzească, a volumului oferă o oportunitate reflexivă în oglinda unui limbaj derivat, bine stăpânit de o specialistă în materie. „Traducătoarea” recurge, în tălmăcire, la subtilități infinitesimale, reușind a converti caratele „originalelor” în străluciri pe măsură.

Per ansamblu, tehnica poetică din *Destinatar*: „*Refusé*” mizează pe concentrare tematică.

Inspirația poetei are o varietate firească, o deschidere remarcabilă – alternanță între grav și parodic, între confesiune și stil indirect, de compoziție.

Nu întâmplător autoarea face aluzie la metafora zborului. Râvna sa este cea a albinei. Bogăția lumii florale, destinul acesteia e de a atinge esența mierii.

Intensitatea veninului este pavăza strădaniei, ca albină. Poezia ei cere un lector avizat, în stare să guste mierea, conștient însă și de iminența veninului.

Mitologia incantatorie a sentimentelor

În vremurile noastre supratehnologizate și reformulate cibernetice, dragostea nu mai e o temă generală, ea este – pe cât se poate – obscurizată și resimțită ca un sentiment al slăbiciunilor ce erodează integritatea omului postmodern. Cu toate acestea, există – din fericire – și excepții.

Autoarea creează o mitologie rafinată a imginarului și un cuplu edenic care reia dialogul iubirii sapiențiale, proiectat în „Legendă”: *Lubita mea./ Crăiasa mea./ pe obrazul tău/sunt urme de ochi./ cine te-a privit?// Iubitul meu./ Mirele meu./ înserarea și-a lăsat/ voalul pe obrazul meu./ nimeni nu m-a privit./ Lubita mea./ Crăiasa mea, în sufletul tău/ sunt urme de dragoste./ cine te-a mângâiat?// .../ apele Bosforului m-au legănat./ ele m-au mângâiat. Iată deci tema erotică imaginată precum un dialog, formă care revine în finalul volumului, în ultimul text, „Cântecul Evei către Adam”, ca un fel de artă poetică a sentimentelor.*

Maria Mona Vâlceanu decupează poeme din vis vorbind despre lumea concretă a sentimentelor, fără proiecții onirice, fantasmagorice, dar în reprezentări culturale, cu referințe biblice și mitologice în care simplitatea discursului asociază sinceritatea, devoțiunea sufletească și împlinirea cu distincția și discreția.

Sintetizarea unor referințe biblice, mitologice și folclorice se face într-un „diapazon personal”, cum spunea poetul – azi, aproape uitat – Valeriu Pantazi.

Desigur, pornind de la poeme, putem să conturăm și dominantele visului, în fond o viziune a sentimentelor care se polarizează tematic între o perspectivă memorialistică – problema timpului – și o atitudine religioasă prin invocarea de personaje și situații biblice.

Specificul acestei poezii în elaborare unitematică se cristalizează în conexiunile pe care le angajează cu filosofia timpului și morala creștină, în spiritul incantatoriu al unui sentiment fluid inefabil, incontrolabil. Dragostea este un univers de exprimare umană în care îngerii cântă un Te Deum și aleargă calul albastru al lui Nichita.

Dar și gara e albastră, și gutuile

sunt albastre, și ochii albaștri într-o oglindă îmbătrânită.

Autoarea nuantează meditația sapiențială și o mărește într-o elevație sufletească creștină. Iubirea are o solemnitate ceremonială, chiar o anumită gravitate, în felul în care Shakespeare ne propune „zadarnicele chinuri ale dragostei”, și de aceea semnificația motto-ului rămâne misterioasă și profundă, depășind o aparent simplă referință folclorică: „Dragostea mea pentru tine/ Arde macii pe coline”.

Maria Mona Vâlceanu performează meditația intelectuală asupra sentimentului inefabil, ceea ce angajează conexiunea cu diverse preocupări umane: religioase, filosofice, morale, psihologice, totul într-un mod rafinat plin de distincție, fără rezoluție didactică. Dar structura de poezie elaborată, cerebrală, nu sufocă autenticitatea sentimentelor, naturațea discursului și firescul elevației intelectuale.

Într-adevăr, ultimul poem din volum este un text de referință, o artă poetică a sentimentelor înalte; astfel, din „Cântecul Evei către Adam” reținem a doua jumătate a poemului și finalul: (...) 3. *De n-ai fi tu/ n-ar mai rodi măslinul/ smochinul și-ar întoarce frunza grea./ nici cântec n-ar mai fi./ nici dimineată./ doar pietre reci, pustii/ în calea mea.// 4. Desculți prin nisipuri./ desculți./ cu soarele-n ochi/ și cu amintirea/ grefată pe umeri./ înaintând prin Timpul care/ ca o perdea se trage-n lături/ suspinând, Eva, mi-ai șoptit, Eva!/ Eram viața ta/ cu adieri de vânt.// 5. Dragostea pentru cel pe care-l iubesc/ e mai înaltă decât zborul înalt al luminii/ și sărutarea lui cu gust de iarbă/ (...)/ Iubirea e mai puternică decât Moartea./ știa/ cerul e mai albastru decât clipa/ și dincolo de pragul înalt vom fi doar/ două inimi trăindu-și risipa.*

Iată că un performant și activ animator cultural, un pedagog dedicat, un editor și un jurnalist de primă mână poate fi în același timp un creator autentic care știe și poate să se detașeze de angajările sale pentru a străluci în vocația poetică originală.

AURELIU GOCI

Maria Mona Vâlceanu, Poeme din vis, ed. Zodia fecioarei, Pitești, 2021

LACRIMI ȘI ARIPI

Atunci când se vorbește despre profesorii de limba română, este firesc să ne gândim la faptul că, prin natura pregătirii lor, nu sunt numai niște „încălzitori de suflete”, ci și creatori de frumos. Cu acest dar a fost hărăzit profesorul Emil Bălăi, căruia destinul i-a șoptit încă de la absolvirea liceului : „Tinere, ...tu ești predestinat să faci din limba și literatura română o veritabilă religie”. Dând curs acestei chemări, Emil Bălăi a urmat filologia și a slujit pe altarul școlii 41 de ani. Încă din tinerețe este atras de literatură. Scrie poezie, proză eseistică, critică, studii, articole și lucrări științifice dintre cele mai diverse, „zămislite la ceas de răgaz și de minte odihnită, pregătită să erupă din adâncuri magma talentului său”. De-a lungul timpului a publicat volumele de versuri : „Îngerul curgerii”, Editura „Răsunetul”, Bistrița, 1993 și „Suflet-kilometrul zero”, Editura Clusium, Cluj-Napoca, 2001, iar în 2021 tipărește cartea „*Lacrimi și aripi*” la Editura Cetatea Rodnei, avându-l redactor pe omul de aleasă cultură, rodneanul Gherasim Solovăstru Domide. În cuprinsul ei se află poezii, studii și recenzii publicate în perioada 2002-2020, în revistele : *Rodna Veche*, *Cetatea Rodnei*, *Arhiva Someșană*, *Studii și cercetări etnoculturale*, *Răsunetul*, *Mesagerul literar și artistic*, *Litera Nordului* ș.a. Creațiile sale au fost cuprinse în mai multe antologii și a primit referințe de la criticii literari de prestigiu din arealul cultural bistrițean, dar și din țară. Cartea „*Lacrimi și aripi*” este un elogiu adus limbii române și slujitorilor ei, este un mod de tezurizare a valorilor culturale din spațiul năsăudean și nu numai, care ar fi rămas în umbra uitării, dacă nu exista acest demers. Titlul ei, așa cum mărturisește însuși autorul, este o metaforă care sugerează „suferința pentru greutățile inerente traiului pământesc, dar și nădejdea în mai binele posibil întotdeauna prin strădanie, prin efort neconținut în toate ale vieții”. Volumul se deschide cu un set de 29 de poeme, unele scrise în stil modern, altele în stil clasic, dar toate se află sub semnul realităților cotidiene, a filozofiei existențiale, a valorilor eterne ale

credenței : „La apa Iordanului/ mă întorc./ la cea/ în veci binecuvântată/și vie./Hulit și hăituit,/ dintre zăpezi// mă întorc/fără mânie și patimă/și fără furie. (*Ianuarie. La apa începutului*). Sufletul poetului se află într-o strânsă relație cu natura, coagulând atmosfera de ansamblu, dând consistență narațiunii lirice. Motivul muntelui devine o adevărată obsesie a poetului : „Sub Ineuri/ Timpul a încremenit/...Dar ochii/îl adoră/ pe Cel care vine/ pe un cal alb, cu aripe/neînșeuat” (*Duminica Orbului*). Poemul „Floare de colț” atrage atenția oricărui cititor prin verbul „a fi”, care primește sensuri existențiale de o rară expresivitate : „Fost-am cât am fost să fiu,/Ca văzduhul străveziu.../Și-am să fiu când n-oi mai fi/Dor tăcut de ciocârliei./ Fir de iarbă în asfalt/ Mirosind a cer înalt/Din tărâmul celălalt./ Dar tot sunt cât încă sunt/ Uriăș blestem mărunț/Din ușor crestat în greu :/Lacrimă de Dumnezeu/ Încolțită sub Ineu”. Poezia lui Emil Bălăi este încărcată de mesaje, are o muzicalitate discretă, dă vibrații cuvintelor, se armonizează cu trăirile sale. Între figurile de stil care îi înobilează versurile, metafora ocupă

Nadia Negru, Sinaia

un loc predominant. Fiecare poem e însoțit de imagini fotografice care întregesc conținutul textului. Partea a doua și a treia a cărții cuprinde studii, articole, recenzii și evocări despre personalități marcante ale vieții culturale din zonă. În calitate de profesor la cea dintâi rubrică din catalog, Emil Bălăi și-a îndreptat atenția spre cercetarea unor aspecte de toponimie locală, de lexic minier, de folclor și mai ales despre frumusețea și cultivarea limbii române în școală (Limba română - un țărnam al cunoașterii, Cum vorbim ? Cum scriem ?, Lectura - o condiție a devenirii umane, Interferențe stilistico-gramaticale în cultivarea limbii, la clasă și în cercul literar, Mult e dulce și frumoasă - limba și literatura română etc). La capitolul evocări, pana măiastră a profesorului de la poalele Ineului vorbește despre oameni de seamă, care sunt legați ori s-au implicat în viața culturală și spirituală a acestui ținut, precum: conf. univ. dr. Mircea Mureșianu, învățătorul Silvestru Leontin Mureșianu, folcloristul Liviu Păiuș, Gherasim Solovăstru Domide, pictorul Florea Gușă, prof. Ion Bureacă, memorandistul Gherasim Domide ș.a. Nu lipsesc nici amintirile din perioada sa de licean și cea de student. Profesorul Emil Bălăi este un om de aleasă cultură, iar cărțile sale sunt adevărate bijuterii spirituale, care merită să fie așezate pe raftul sufletesc al oricărui cititor.

MIRCEA DAROȘI

O antologie de poezie română contemporană bilingvă română – spaniolă

POEME PEREGRINE / POEMAS PEREGRINOS

(Editura KULT, București, 420 9.)

Sub inițiativa și traducerea lui CARMEN BULZAN (România), prezenta antologie cuprinde câte zece poeme din 15 poeți români de azi, cu motivația, una din mai multe, dar importantă: „de a oferi cititorilor de limbă spaniolă o dovadă a apropierii celor două limbi, iar cititorilor români, plecați de acasă, un dar ce mai poate alina dorul prin lectura unor versuri scrise în vremurile noastre”.

De fapt, se știe, prin astfel de lucrări, unii poeți români sunt făcuți „mai cunoscuți în străinătate decât în țară”, transmigrându-se dintr-o limbă în alta „nu doar o emoție, ci și o experiență, o filosofie de viață care poate ajuta la o mai bună cunoaștere între oameni aparținând unor culturi diferite”. De unde și semnificația titlului: „Poeme peregrine”... (*Mergeți cu bine, poeme peregrine! / Poema peregrino, ¡buen camino!*).

Interesați de această traducere - „de către mine în limba spaniolă și de apariția într-o antologie poetică bilingvă” - au fost, inserați în ordine alfabetică: **VERONICA BĂLAJ, LEO BUTNARU, ION DEACONESCU, ALEXANDRU DRĂGHICI, MIHAI FIRICĂ, DUMITRU GĂLEȘANU, MARIA GRĂDINARU, IOAN ST. LAZĂR, NICOLAE NEAGU, SEVER NEGRESCU, SPIRIDON POPESCU, VASILE SUCIU, ROBERT ȘERBAN, CLARA-GEORGETA ȚIRCĂ.**

Fiecare grupaj de autor este prevăzut cu un portret aparținând artistului plastic Jovanka Božić, profesoară din Serbia, „sporind valoarea acestei cărți”, iar imaginea de pe copertă aparține lui José Amador Martín Sánchez, poet, maestru-fotograf, și coordonator al revistei „*Crear en Salamanca*”.

În general sunt nume de care cititorul, cu siguranță, a auzit, formându-și o părere despre poezia respectivă, de aceea, fiind vorba de o antologie, nu vom caracteriza nicicum dimensiunea valorică a textelor, reprezentative pentru întreaga lor producție de până acum. Vom reproduce din recomandarea de pe coperta a IV-a a Editurii Kult, datată „21 Martie 2022”, Ziua Internațională a Poeziei:

„150 de poeme, traduse de poeta Carmen Peregrina din limba lui Eminescu în limba lui Cervantes, pornesc acum într-o călătorie pe meridianele limbii spaniole, prin Europa și dincolo de ocean. Înarișcând poemele cu visul lor, cei 15 poeți cuprinși în Antologie (...) le vor însoți cu gândul și speranța că mesajul lor transformă nostalgia plecării de-acasă în sărbătoare (nu doar în Ziua Internațională a Poeziei, când apare această carte) și, în veghea lor poetică fără apus, aduc lumină, alungând întunericul și vindecând rănilor produse de vremurile în care trăim astăzi.

Fie ca aceste *poeme peregrine* să dezvolte genul liric ca o manifestare a diversității culturale, în dialogul și libera circulație a ideilor prin intermediul cuvântului!”

Vom încheia cu precizarea că, printre cei antologați, sunt și poeți despre care am scris și noi de mai multe ori (**Varonica Bălaj, Maria Grădinaru, Ioan St. Lazăr ș.a.**), desigur bucurându-se că-i regăsim în reușita antologie de poezie română contemporană, cu texte atât de fidel transpuse în spaniolă de prof. univ. dr. Carmen Bulzan, ea însăși traducătoare și autoare a mai multor volume de poezii, unele în versiune bilingvă româno-spaniolă, multilaureată național și internațional și cu lucrări în hispanologie etc. (un simț al limbii și ritmurilor poetice pe care recent le-am mai întâlnit la traducerea în românește a volumului „*Padre/ Tatăl*” al poetului spaniol Coriolano González Montañez, de către Mirela-Ioana Dorcescu (Editura Eurostampa, Timișoara, 94 p.). Felicitările noastre laborioasei scriitoare Carmen Bulzan!

ZENOVIE CÂRLUGEA

ÎN BRATELE LUMINII

MOTTO: „Lumea se înțelege cel mai bine prin sufletul poetului”

Cartea cu titlul de mai sus apărută la editura Amanda Edit în colaborare cu Uniunea Culturală a Albanezilor din România în anul 2022 este recomandată de revista „*Mărturii Maramureșene*” - revistă de cultură, tradiție și atitudine civică și este o carte reprezentativă a literaturii româno-albaneze mai ales prin legăturile sufletești care se realizează între scriitorii români și cei de peste hotare, în cazul acesta prin traducerea făcută de Baki Ymeri.

Coperta cărții înfățișează o pană (simbolul scrisului), penița scriitorului și-o călămară medievală ce unește „două limbi, două țări, două popoare și două culturi.” Volumul de poezii dar și de meditații filozofico-religioase creează o punte de legătură între poeta Gentiana Muhaxhiri din Republica Kosova și maramureșeanul preot-poet Radu Botiș din Ulmeni, România.

După ce se realizează profilele literare a celor doi scriitori se publică selecții din scrierile reprezentative ale autorilor, dar și referințele critice cu privire la acestea. Reținem doar câteva:

Vasile Hatoș: „...de aceea poezia lui Radu Botiș atinge stări mistice, pentru că este în căutarea absolutului! Trăiește din plin stările sufletești, ajungând la un dialog lăuntric, dialog al cunoașterii de sine. Parcă o voce lăuntrică îi spune că fericirea vine dinlăuntru, nu din afară!”

Cezarina Adamescu: „Poezia sacră trebuie citită cu dioptrii sufletești, foarte rare. Lumina înghite orice urmă de pată, rămâne un alb-infinit, un alb de ivoriu, un alb absolut scufundat în alb absolut, strălucitor și cald, care te învăluie blând în mantaua de roze. Te vindecă de orice prahană, de orice pricină. Îți alină durerea. Te întemeiază pe trei mari virtuți: Credința, Nădejdea, Iubirea... Poezia lui Radu Botiș este o asemenea mir-ungere, cu uleiul cel sfânt, cu care vom fi atinși pe mâini, picioare și frunte, la ungerea de pe urmă, cu efectul unui sacrament care te apără, te întărește, te îndeamnă →

Prof. OLIMPIA MUREȘAN

să-ți asumi Crezul creștin.”

Ilustrative sunt versurile din creația poetului Radu Botiș:

-,Regalitatea binelui/ Cu sufletul/ Pe talerul vremii,/ Clipei, zilei, aproapei./Sumtem/Chipul nepieirii.”(**Regalitatea binelui**)

-,Săraci, o prea săraci am fi/ De n-am avea o călăuză a noastră./ E prea puțin o pasăre măiastră-/ Căci, cu nimic nu poți asemui/ Această carte reînviind istorii./ Balsam vindecător și fără de pereche./ Mai nouă parcă atât de veche/ Scriptura Sfântă, urcușul spre glorie.”(**Lumina Cărții Sfinte**)

-,Nu nouă Doamne, Glorie, nu nouă/ Doar numelui Tău Veșnic și Prea Sfânt!”(**Nu nouă, Doamne, Glorie, nu nouă!**)

Sufletul poetului Radu Botiș e alături de cei înstrăinați-fiind un patriot înzestrat a pleca urechea la durerea țării sale:

-,Până când se strânge lanțul umilinței/ Până când se întinde timpul neputinței./ Până când cu toții în genunchi vom sta/ Până când, o Doamne, mai putem răbda!/?/ Români, România-grădina sfințită/ Vin alții, o lasă mereu neîngrijită./ Neghina tot crește iar bobul de grâu/ Se scutură-n locului secatului râu/ Umiliți atâta, trupu-istovit/ Pare fără vlagă. Tu ne-ai părăsit/ Întristați am spune în necazu-nost./ -Iisuse reînălță Neamul cum a fost./ Asta ni-i rugarea, fie în bun ceas/ Oricine s-audă lacrima din glas./ Inima ce plânge, zbuciumul firesc/ Din suflet strigarea în grai românesc.”(**Până când...**)

Ideea trecerii inexorabile a timpului sau a noastră prin timp:

-, Trec vremurile, copiii noștri cresc/ N-au timp să ne înțeleagă întristarea./Noi gârboviți, ne mai urmam cărarea/ Alunecând, pe rând, în pământesc./ Trec zilele tăcute rând pe rând/ Iar taina lor se pierde-n depărtare-/ Umil așteaptă clipa de împăcare/ Iisus cu gestul încă blând...”(**Așteptare**)

Moment de neuitat al istoriei-Marea Unire:

-, Mai dalbă, Alba reîntregirii/ Răscoală-n noi chemarea sa./Cu, pretutindenea, martirii/ Unirea sfântă va dura.” (**Mai dalbă, Alba reîntregirii**)

O definiție a smereniei:

-,Dacă te vei obișnui să taci și să rabzi Dumnezeu va fi lângă tine, deci

lasă-te în voia Lui și vei primi ajutor dându-le pildă de smerenie tuturor...”

-sau a omului pașnic: „Omul care este pașnic și curat vede numai drumul cel bun căci având pace lăuntrică va urma numai calea binelui.”(**Cartea a doua-Gândește-te la sufletul tău!**)

-iar în „**Îndreptar de terapie divină**” se face o recenzie a cărții scrise de Cezarina Adamescu, părintele Radu Botiș și Constantin Vlaicu - „nici o întâlnire între prieteni nu poate fi mai temeinică decât aceea dintre copertele unei cărți”.

-din poezia părintelui Radu Botiș: - **Vorbește-Clipele se scurg:**

„Vorbește, Doamne, clipele se scurg/ Și ceru-i parcă mai sărac de stele/ Par zilele adeseori mai grele./ Când totul se-nveșmântă în amurg./ Vorbește ,Doamne, vremea e puțină/ Cărarea se-ngustează tot mai mult/ Aș vrea cât mai e timp s-ascult/ Cereasca simfonie în surdina. Și de-aș mai vrea să mă răsfăț o vreme/ Cu lumea pironită-n pământesc./ Adu-mi aminte de-un tărâm ceresc./ Lipsit de-nguste, sumbre teoreme/ Nu înceta, Prea Bune, să-mi vorbești./ În astă lume atât de trecătoare./ Cuprinsă-n cea din urmă încercare/ Pierzaniei, în lucruri nefirești.”

-din reflecțiile spirituale ale doamnei **Cezarina Adamescu:**

-,Gestul cel mai rotund acela al împreunării palmelor în rugăciune; Drumul sfințeniei nu admite... popasuri; Fără să-și piardă din transcendență, Dumnezeu se apropie neînchipuit de mult de tine...”

Nadia Negru, Balcic

-din **Constantin Marin:**

-, Peste toate suntem sclavii timpului și întotdeauna am fost adeptul acestui principiu, că Dumnezeu , cu ajutorul timpului stăpânește totul și toate”(**Îndreptar de terapie divină**)

Gențiana Muhaxhiri încearcă să dea o definiție a poeziei:

-,Ia-mă și fă-mă să dispar/ Ca o magie/ Acolo nu există nimeni/ Cu visul să mă-mbăt iar pentru tine/ Să mă transform în cenușă/ Poezie” (**Poezie:**)

-,Mă împart în scrumurile trecutului/ Peste pașii versului de cristal/ Prezentul mă înflăcărează/ Sunt visul, sunt cenușa, sunt fiica lui. (**Dincolo de sine;**)

-și dorul: Și iață.../ Acolo undeva mă aprind/ Acolo undeva...mă arde același foc/ Acolo undeva...tăcerea îmi ucide cuvântul/ Acolo undeva...mă așteaptă același DOR (**Eu**).

-meditează asupra timpului:

„Într-o zi tocmai ziua va plânge/ Și noaptea pe noapte o va călca/ Într-o noapte liniștea va vorbi/ Și soarele va căuta soare/ Atunci visele se vor trezi/ Vor sparge pe cei ce vrei să-i desparți/ Din nou/ Nebunii tot nebuni vor rămâne/ Nu se poate face altfel, nu există cum.” (**În afara timpului**)

Deoarece suntem în anul 2022 de la nașterea Mântuitorului Nostru Iisus Hristos putem să intrăm de azi în euforia iubirii și păcii lui Iisus Hristos -Domnul Nostru care este Calea, Adevărul, Viața și Lumina care poate să aducă stabilitate și progres în familiile noastre și în Țara noastră scumpă România-greu încercată în aceste momente.

FIINȚA PALIMPSEST

Cum voi fi sugerat în comentariul meu la **Genul feminin**, romanciera Mihaela Roșu Bîna își însoțește creația beletristică de o consistentă conștiință teoretică, acolo, în prima sa carte, era mult frecventatul Milan Kundera, la care, între altele, scriitura și existența se întrepătrund: ființa nu ar fi, oare, și o replică a literei, a poveștii, o construcție în spirit a narativului, o istorisire ce nu mai conținește, producând plusvaloare noetică? Spiritul și ființa sunt totuna acolo, se nasc împreună, se fac una pe cealaltă - o geneză, aș vrea să spun, perpetuă; sau se salvează reciproc, povestea nesfârșită bocacciană răscumpărând, ca într-o binefăcătoare redempțiune, existența supusă extincției; sau - de ce nu? - și invers: producând noi, inși temători și creatori, orișicum destinați morții, o lume de litere, universul acela care-l încânta și-l speria, ca o ființă-palimpsest, în **Noduri și Semne**, pe Nichita Stănescu: („...I-am jupuit pielea de pe el/și sub piele i-am găsit tot piele!/I-am spart ochiul și sub ochi/i-am găsit tot ochi/I-am smuls limba/și sub limbă i-am găsit/tot limbă, Împărate!.../Lucrăm la el întruna, lucrarea, - dar el nici măcar nu se începe! / Nu se începe, Împărate!..(Nod 2)).

În 2022, Mihaela Roșu Bîna scoate la Editura Astralis, condusă de Camelia Pantazi Tudor, afină prin congeneritate, culegerea de eseuri și recenzii, sugestiv intitulată **Între majusculă și punct**, producția înclinației spre teoretic a scriitoarei, o propensiune ce se constituie acum în principiu ordonator al celui de-al doilea roman, **Genul masculin** (Editura Astralis, București, 2020), principiu învederat, iată, la sfârșitul cărții și care destăinuie ceva din scriitura holografică și fragmentaristă, enigmatică, a acesteia: „Undeva, la una din terasele învecinate, melodia unei trupe în vogă. Nu receptă decât un vers care în altă ocazie i se păruse stupid: „Apusul e doar răsăritul văzut de la spate”. Frânturi de imagini se amestecau în mintea ei; le mai contemplase și încercase zadarnic să le atingă cu degetele. Simple himere! Tridimensionalitatea lor iluzorie era susținută doar de fasciculele de raze. *Holograma omului cu ceas, ruptă în trei, reproducea în fiecare fragment imaginea sa completă*”.

În capitolul I, *Homo athitectus*, autoarea (dar aci o Dana, scriitoarea care nu crede, va mărturisii ea, provocată și agasată, în spusa auctorială a lui

Flaubert) participă la lansarea romanului **Genul feminin**, și acceptă, nu fără iritare, incitarea de a scrie, de ce nu?, **Genul masculin**, Flaubert, Lev Tolstoi ori Camil Petrescu, bărbați fiind, n-au zugrăvit glorios o Doamna Bovary, Anna Karenia, o Doamna T. ? „Genul masculin”, odată ce autoarea a acceptat zădăriră, va fi aci reprezentat, la persoana întâi, de Bogdan Balcu, de fratele Danei, de un doctor, creații ale scriiturii holografice, sau, mă rog, ale imaginarului ațâțat de misteriosul fenomen fizic, un „palimpsest” complex, supus legilor luminii, incitat de raze : „Fiecare din cei trei își contemplase propria imagine - ne va dezvălui în final autoarea -, detașându-se de sine în actul scriiturii. Paradoxal, destinele acestor trei bărbați, care se cunoșteau vag sau deloc, diferiți prin naștere, date biologice, profesii sau preocupări, păreau unite de linii și trasee nevăzute”.

Într-o hârtie îngălbenită, dintr-o mapă veche cu note de lectură a unuia dintre personaje, aflăm câte ceva, o recenzie sumară, redusă, a „holografiei” : „Holografia e o metodă de înregistrare a unei imagini tridimensionale pe un suport, în general bidimensional. Astfel, holografia e o formă avansată a tehnicii fotografice, înregistrările obținute se numesc holograme. Tehnica holografică are la bază fenomenele de difracție și interferență..... Efectele holografiei sunt vădite, însă cu discreție, pe toată petrecerea excelentei scrieri. E prezent, aș zice cu vorba autoarei, și „frisonul” engimei (care mie îmi amintește de paginile unui Howard Phillips Lovecraft ori Mircea Eliade): „Razele apusului bogat în tonuri de roz și vioriu învăluiau somptuos silueta întunecată a bărbatului care se îndepărta printre clădirile vechi, cu fațade baroce, într-o

alunecare ireală, privindu-și, din când în când, ceasul de la încheietura mâinii stângi. Un bărbat în mulțimea care, preocupată sau nepăsătoare, se scurgea de-a lungul bulevardului”.

Ar fi vorba mai degrabă de dialectica unu-multiplu, întreg și parte, a holomerului (*holon*), întreg și meros, parte, în greaca veche) de care dădea seamă Constantin Noica în **Scrisori despre Logica lui Hermes** (1986). E situația părții care poartă cu ea întregul; sau de situația unei lumi în care părțile sunt părți fiind subsumate de întreguri, dar în care avem, și nu în chip excepțional, „părți ce se ridică la puterea întregului”. (La fel, continuă marele gânditor român, în „teologiile evaluate”: „Fiul este o depotențare în omenesc a Tatălui; dar el este Fiul unic, și Tatăl este întreg în el. Cel din urmă este cel dintâi, pe când cel dintâi nu este identic cu cel din urmă, dar cu toate acestea îl reface și devine deopotrivă cu el, dând modelul (*Imitatio*) pentru orice altă încercare de a ieși din depotențarea umană”). Cele trei personaje masculine din **Genul masculin** sunt unu-*multiplu* al romanului Mihaela Roșu Bîna.

„Opera se trăiește în mine. Într-un anumit sens, ea se gândește, ba chiar se semnifică în mine”, scria eseistul francez Georges Poulet în **Conștiința critică** (1979). O conștiință „mirată”, precizează el: „conștiința a unei ființe căreia îi este dat să surprindă ca fiind al său ceva ce se petrece în conștiința unei alte ființe”. E o strecurare prin imaginație în viața altora. Acesta e și sensul provocării pe care protagonista Dana (de fapt, acum, autoarea **Genul feminin**, Mihaela Roșu Bîna) și-o asumă la prezentarea romanului: „Sala era plină ochi, iar angajații librăriei fuseseră nevoiți să împrunute vreo zece scaune de la barul de vizavi. Fraza o izbi din plin. „Autoarea se livrează fără rest,.. Ce voia domnul acesta să spună? Că își povestise viața? Haidade! (...) Căută tonul potrivit și, după preambulul mulțumirilor de rigoare, o trânti profesor. „Orice roman este o operă de ficțiune, prin urmare Anca nu este Dana și Dana nu este Anca,.. (...) Este o carte despre femei și cu femei din epoci și speții distincte, dar nu e o carte feministă. În viața fiecăreia dintre cele trei, bărbații își au locul cuvenit. Încercați să vă închipuiți o lume alcătuită numai din femei sau numai din bărbați!”. „Undeva, dinspre mijlocul sălii, vocea bărbatului o întrerupsese destul de agresiv: Și atunci, așteptăm **Genul masculin** ? Politically, așa ar fi corect!”.

A.I.BRUMARU

ONOAREA HOȚILOR DE CAI

Mihai Hafia Traista este un scriitor român de etnie ucrainiană, care scrie atât în românește cât și în ucrainiană. Romanul *Konokrad * Onoarea hoților de cai* (Ed. RCR Editorial, 2020) a fost scris în ucrainiană și tradus competent în limba română de Larisa Mihaela Ispas.

Acțiunea romanului se petrece în Maramureș (regiune binecunoscută autorului), acum peste o sută de ani, deci este imaginar.

Filozoful Gaston Bachelard afirmă că există două funcții ale minții: funcția realului – care ne ajută să ne descurcăm în lumea obiectivă și funcția imaginarului care ne ajută în creația artistică. Mihai Hafia Traista posedă funcția imaginarului deosebit de dezvoltată.

Există două povești în acest roman și acestea se împletesc, contribuind astfel la creșterea interesului cititorilor.

Prima povestire este dedicată personajului principal, Iancu Lupu, tiranul local, având o gospodărie bogată, și slujitori care nu-i ieșeau din cuvânt.

Actantul pune la cale uciderea fratelui său, Augustin, pentru a moșteni singur averea părinților, apoi îl ucide cu mâna lui pe criminalul plătit pentru omorârea fratelui său.

Iancu se căsătorește cu Ruxandra, după înțelegerea cu tatăl acesteia Dmytro Rusnak și împotriva voinței fetei. Ca să se răzbune, fata se culcă cu primul bărbat care îi iese în cale, după ce iubitul ei, Stepan Haidamaka, o refuză ca să nu-i strice viitorul.

Iancu Lupu citea în fiecare zi dintr-o psaltire ca să-i fie iertate păcatele. Și avea destule.

Tiranul se dovedește și zgârcit, ca să nu-i plătească lui Haralambie cei cinci cai de rasă furați de acesta, îl împușcă pe la spate și-l pune pe un slujitor să-i ducă trupul cu o căruță și să-l arunce în Tisa.

Dar planul nu reușește, Haralambie își revine, îl ucide pe omul lui Iancu și dispăre cu căruța. De acum încolo romanul relatează frica tot mai mare care-l cuprinde pe Iancu la gândul că Haralambie se va întoarce să se răzbune. În final, nu poate rezista coșmarelor, își împușcă frumoșii cai și se sinucide.

Ruxandra renunță la moștenire pentru că Ionuț, copilul ei, nu era făcut

cu Iancu pe care nu-l iubise. Moștenirea trebuie să revină copilului din flori a lui Iancu, făcut cu o țigancă, Radu Geambașu.

A doua povestire este legată de hoții de cai între care cei mai de seamă erau Ivan Kocerha și Haralambie. Despre al doilea am vorbit, așa că ne rămâne să-l prezentăm pe primul. În limba ucrainiană, hoț de cai se spune „konokrad”, de unde vine și titlul romanului. Iar subtitlul „onoarea hoților de cai” se datorează faptului că aceștia nu furau de la săraci ci numai de la bogați și nu se trădau unul pe altul.

Hoții de cai se întâlneau la cârciuma „Potcoava de aur” al cărei proprietar era evreul Ruben care nu le divulga secretele, plătind și pe șeful jandarmeriei, colonelul Feher, să nu-și trimită jandarmii la cârciuma sa.

Ivan era îndrăgostit de Ivona pe care o creștea Arkadie Boiko. Tutorele îi vânduse gospodăria părinților Ivonei, după ce aceștia au decedat, însușindu-și banii.

Arkadie voia s-o mărite pe Ivona cu cu pocitania Ilie al Varvarei, pentru un pogon de pământ cu care să-și întregască averea. Ca să scape de măritișul nedorit, Ivona își aruncă sumanul în copca făcută în gheața râului, lăsând impresia că s-a sinucis, dar plecând în secret la Iarema Koțor, unde naște pe băiețelul lui Ivan Kocerha, pe care îl iubea.

Dar Ivan, aflând de la un sătean că Ivona s-a sinucis, nu o mai caută și pleacă în lume.

Cu banii obținuți din vânzarea cailor, construiește o mănăstire cu hramul „Duminica Tuturor Sfinților”, iar el devine Părintele Feodosie.

Printre iconarii care-i zugrăveau mănăstirea, era unul tinerel care i se părea cunoscut. Descusându-l, află că tânărul se numea Ivan Koțor, fiind înfiat de acesta. Dar după mamă era Ivan Marteniuk, iar după tată, Ivan Kocerha. Koțor, care l-a înfiat, l-a trimis la școală să deprindă pictarea icoanelor.

Lui Feodosie nu-i vine să creadă că este băiatul lui, întrucât era convins că Ivona se sinucisese aruncându-se în râu. Însă Ivona, după un timp, s-a măritat cu Vasyl Kociura, fiindu-i milă de cei trei copii ai săi, orfani de mamă.

Feodosie îi dăruiește iconarului un lanțisor de aur cu o cruce, pe care le primise de la Ivona, care le avea de la mama ei, Maria. Când se întoarce

acasă, tânărul iconarul îi arată bunicii sale Maria lanțisorul cu cruciulița și acesteia i se par cunoscute dar nu-și mai amintea de unde.

Așadar finalul romanului rămâne deschis, nu știm dacă Feodosie se va convinge că Ivona trăiește și iconarul era băiatul său.

Romanul lui Mihai Hafia Traista este un roman incitant. Scris secvențial, se pretează la a face după el un scenariu de film foarte interesant – așa um remarcă și Nicolae Dan Frunteletă în prefața cărții, intitulată *Proza granițelor deschise*.

Romanul este dens, nu conține fapte inutile, totul este rotund, bine încheiat.

Personajele sunt tipice: Iancu Lupu – tiran local, criminal (aranjează uciderea fratelui său), insensibil, zgârcit (încearcă să-l plătească pe Haralambie în loc să-i plătească cinstii cailor), devenit fricos (după ce află că Haralambie trăiește și ar putea veni să se răzbune); Arkadie Boiko – zgârcit (își însușește moștenirea Ivonei, se roagă să nu fie găsit trupul acesteia pentru a nu cheltui cu înmormântarea), violent (o bate pe Ivona pentru că a răsturnat un vas cu lapte); Ruxandra și Ivona – sunt obligate să se mărite cu alesul părinților (așa se proceda pe atunci), dar se revoltă fiecare în felul ei, trăind câte o dragoste adevărată; hoții de cai Ivan Kocerha și Haralambie respectă jurământul breslei.

Traducerea Larisei Mihaela Ispas este de bună calitate.

LUCIAN GRUIA

O clipă din eternitate

Prozatorul Ștefan Vișan, ofițer al Armatei Române în retragere, stabilit la Sibiu, este – începând din anul 2003 – autorul a nu mai puțin de treisprezece romane și al unei piese de teatru, domnia sa publicând unul, două sau patru titluri pe an (!), până în 2014, când, la editura sibiană Salgo, îi apare romanul *O clipă de eternitate*, cu XII capitole, însumând 258 de pagini. În concisa și totodată precisă caracterizare a autorului, din cuvântul înainte intitulat *Portret de scriitor sau în loc de prefață*, Radu Theodoru, maestrul de odinioară și dintotdeauna al scriitorilor tineri cândva la Sibiu, precizează: «Ștefan Vișan este un excelent constructor de roman. De la ineditul, șocantul temei alese, la conducerea fermă a dramei fără aluviuni parazitare sau arborescente inutile, la felul abil cum gradează știunea lecturii măbind suspansul, nu rareori mijloacele romanului polițist sau inserarea discretă a paranormalului, scriitorul se dovedește un arhitect rafinat care își lasă personajele să se construiască pe sine într-o acțiune densă, semnificativă, în care destinele dobândesc contur, verosimilitate, oglindind epoca, ba și tâlmăcind-o în esențial».

Cu multă prețuire, tinerii eroi ai romanului îi amintesc pe oamenii de valoare ai neamului: la Balcic, pe Regina Maria; la Lancrăm, pe Blaga; la Mănăstirea Necula, pe Vasile Avram; la Sibiu, pe profesorul de anatomie, doctorul chirurg Telea. Rugată să își descrie țara, eroina principală, Sandra, spune, cu admirație și speranță, despre România: „Patria mea e ca... o grădină minunată căreia i-au plecat pentru puțin timp stăpânii. Dar se vor întoarce cu siguranță. Poate vei avea cândva ocazia să o vizitezi. Are cele mai frumoase fete, după cum spun toți turiștii. Oamenii sunt minunați, deștepți și ospitalieri” (p. 170).

O atenție deosebită le acordă autorul „țiganilor din Bratei”, meșteri căldărari tradiționali: „...uite ce notă aparte dau țiganii aceștia din Bratei cu portul lor, alăturile și toate celelalte obiecte confecționate de ei și expuse spre vânzare în fața caselor. E ceva atât de pitoresc încât foarte mulți turiști opresc să-i fotografieze.

- Da, e cu totul și cu totul aparte ceea ce fac ei. Da, e... unic, parcă s-ar afla încă în epoca bronzului. Dacă ar fi după mine i-aș include în patrimoniul UNESCO” (pp. 28-29).

Fără a intra în amănunte, trebuie spus că e vorba despre un transplant de

inimă, de la un român la un egiptean, de viața inimii acestuia în pieptul unui sportiv egiptean, de mutarea iubitei lui în Egipt, lângă purtătorul inimii transplantate, de mutarea unui jumătate egiptean, jumătate român în România, așa încât autorul are ocazia să arate că știe semnificațiile numelor arabești ale personajelor sale. Caracterelor se construiesc firesc, sub ochii cititorului. O permanentă undă de *policier* însotește trama romanului, dând savoare lecturii. La fel de constant, se manifestă interesul pentru fenomene inexplicabile, chiar pentru realități transcendente: „Sigur ați auzit și din alte părți de «focul viu». Este o ardere organică foarte puțin cunoscută, mult comentată, de intensitate diferită care se poate produce fie pe corpul propriu, fie la atingerea a două străine” (p. 136), sau: „Își aminti pentru prima oară de ceva petrecut în subconștient în timpul când fusese ruptă legătura cu lumea aceasta. Dorea cu ardoare un moment dat să plece, să ajungă undeva; dar un glas cunoscut, nedefinit, poate al buniceii pe care o pierduse la vârsta de doar patru ani, îi striga să nu o facă, să se întoarcă, să se oprească în fața stâncii negre de granit dincolo de care se deschidea un hău, o imensă prăpastie ce simboliza sfârșitul” (p. 141).

Parfumul mereu prezent în roman, acela detrandafiri (albi), amintește de mireasma de tămâioară (cimbru), ce face legătura între lumi și epoci, în romanul *O femeie pentru Apocalips* al lui Vintilă Horia, în traducerea din franceză a Mihaelei Pasat.

Convins de existența celui «nod divin care leagă lucrurile», cum spune Antoine de Saint-Exupéry, Ștefan Vișan vorbește în repetate rânduri despre predestinare: „Iată așadar cum unele

lucruri se «leagă», se rânduiesc undeva într-un fir logic fără știrea noastră după legi necunoscute nouă dar existente” (p. 68); „Dar – scăzu tonul vocii – cred, sunt convins de aceasta, destinul fiecăruia e scris undeva în alte legi sigur deasupra noastră” (p. 157); „- Ce ciudat! – constată Rami. A trebuit să vină Cristina până în Cairo ca să-și afle perechea! Dacă e dragoste, distanța nu mai contează”. – Nici la noi nu e diferit! – completă Sandra – când e sortit, orice ar interveni împotriva, tot se împlinește” (p. 253); sau: „Și mai cred acum, cu mai multă tărie, că nu noi ne rânduim rosturile vieții, ci altcineva, în alt loc” (p. 256).

Titlul cărții apare și el în diverse contexte, de mai multe ori: „- Înclin să optăm pentru a prinde o clipă din eternitate pe care ne-o oferă Egiptul” (p. 50); „- Privește Sandra! Sfinxul! iată: o clipă din eternitate!” (p. 54, subl. Autorului); „Da, avusese dreptate Alexandru dorind în acest fel să îi ofere o clipă din eternitate. Aici timpul reprezintă alt ceva, cu totul altceva și are total alte dimensiuni” (p. 77); „Unsprezece kg de aur reliefează chipul faraonului Tutankhamon, expresie de sfidare ca și piramidele ori Sfinxul. Da, erau ele într-adevăr o «clipă din eternitate» fixate în ceea ce noi numim timp” (p. 106); „- E o «clipă din eternitate», cum a spus cineva, o piramidă în miniatură șlefuită din aceeași piatră din care a fost construită piramida lui Keops” (p. 161); și încheierea, ca o cheie a existenței, în înțeleș creștin, cuprinzător: „Viața e doar o clipă din eternitate care ne-a fost oferită să o trăim. Poate dincolo se află... veșnicia, viața adevărată!” (p. 257).

Autorul are și cultivă un fin simț al umorului, în replici bine plasate în dialog, ca atunci când, promițându-i Sandrei că dacă va câștiga concursul, îi va face cadou cămila concurentă, fata îi răspunde lui Rami: „- Mulțumesc. Am să o pun la păscut pe balcon” (p. 184).

După o serie de palpitate peripeții ale tinerilor eroi, petrecute în Egipt și în România, acțiunea bine susținută a cărții se încheie cu un final fericit, pentru toți și pentru fiecare. Avem, în *O clipă din eternitate*, de Ștefan Vișan, exemplul unui roman realist, cu împletiri de fantastic, respectând unitatea de timp, de spațiu și de acțiune, construit cu talent și cu desfășurare rapidă a evenimentelor, incluzând aplicabile explicații de natură filosofică, psihologică, fiziologică, sociologică, fără a deveni moralizator sau angajat altfel decât în scopul atingerii unei calități estetice, literare, morale superioare.

MIHAI POSADA

Hermeneutică de orizont indo-european și mitic

MEȘTERUL MANOLE

Cu lucrarea dedicată cunoscutei balade românești despre „jertfa zidirii”, dl Gh. Șeitan își continuă investigațiile hermeneutice („încercări de explicare”) începute în 2004 cu „Toma Alimoș” și urmate de cercetarea comparativ pe itinerarii imaginare indo-europene despre „Miorița” din 2020, căreia și noi i-am dedicat un comentariu (*Un vajnic hermeneut al «Mioriței» în călătoria imaginare indo-europene*, de regăsit la pp. 273-284, în ediția de față:

Între timp a apărut, iată, și această carte, piesă într-un demers mai cuprinzător, având în vedere complexitatea temei și aria geografică de largă răspândire. Marea „dificultate”, consideră autorul, este aceea de a intra în contact direct cu textele din alte culturi, știindu-se că motivele folclorice circulă, sunt transnaționale, dincolo chiar de „arealul balcanic”, ceea ce presupune nu o muncă singulară, oricât ar fi ea de asiduă și devotată, ci „un colectiv multinațional și interdisciplinar”. În ceea ce privește corpusul de texte românești, dl Șeitan a avut în vedere culegerea savantului etno-folclorist clujean Ion Talos, prețiosul nostru colaborator (ale cărei apariții din ultimul deceniu de la Editura Academiei le-am comentat, pe rând, grație nobilului gest de a ne oferi lucrările) – e vorba de culegerea „Meșterul Manole” din 1997, cuprinzând nu mai puțin de 248 de texte și încă 38 de legende în proză. Pe lângă această indispensabilă lucrare, Gh. Șeitan a apelat la texte bulgare și macedonene din mai recenta lucrare a etnologului Gheorghiu Ciocoi (2019), „Jertfa zidirii în fondul baladesc nord și sud-dunărean” (tot 248 de texte, dar traduse din cele două limbi slave. A avut, de asemenea, în vedere câteva variante din poezia populară grecească, sârbă și maghiară, din varii surse documentare.

Prezenta investigație hermeneutică este structurată în 34 de capitole, urmate de note bibliografice (pp. 207-234), trei anexe și o Addenda. Cu afecțiune familială, autorul dedică, sugestiv, cartea „aspectului feminin din familia mea”,

adică Mamei Cleopatra, strămoașei, străbunica paternă, bunicelor paternă și maternă, soției Adriana, nurilor și nepoatei „recent venită pe lume”. Este vorba de tema sacrificiului întemeietor, a suferinței ziditoare din celebrul mit popular românesc, unul din cele patru care structurează cultura noastră populară și cultă, după părerea lui G. Călinescu din cunoscuta „Istorie a literaturii române de la origini până în prezent” (1941): mitul etnogenezii („Traian și Dochia”), mitul existenței pastorale („Miorița”), mitul creației prin jertfă („Meșterul Manole”) și mitul erotic („Zburătorul”).

Să precizăm că în aceeași grilă hermeneutică dl Șeitan a realizat precedentele sale studii: „Zalmoxis în cântecul bătrânesc” (2003) și „Miorița vine din cer” (2020), în care citește mituri, ritualuri și credințe străvechi, în sacra lor circulație multinațională, cu origini indo-europene. Desigur, cercetările sale au ceva special, prin raportarea la fondul arhaic, ancestral al spiritualității etno-folclorice, prin comparatismul fugace și oarecum specios, foarte greu de acceptat de unii confracți de cercetare tracologică, dacologică, indo-europeană etc. „Încă se mai aud voci care anunță *Revolta fondului nostru nelatin*”, scrie în prefața *Sacrificiul întemeietor în „Meșterul Manole*”, prof. dr. Anastasia Dumitru, amintind studiul lui Lucian Blaga din 1921 apărut în „Gândirea”, în colegiul de redacție al căreia figura și poetul, autor al „misterului păgân” Zamolxe din același an (1921). Desigur, despre însemnele unei străvechimi multimilenare, petrecută cu mult înainte de „procesul romanizării”, autorul „Pașilor Profetului” scrisese și alte pagini la fel de inspirate, dacă ar fi să amintim esul „Getica” sau textele filosofice de rezonanță ancestral-mitică din romanul „Luntrea lui Caron”, aparținând filosofului Leonte Pătrașcu (ilustrând fațeta filosofică a poetului cu numele acolo de Axente Creangă)... Nu numai Lucian Blaga este unul din punctele de referință bibliografică ale lui Gh. Șeitan, ci și istoricul religiilor Mircea Eliade, șef al unei strălucite generații de gânditori din interbelic (director-fondator al periodicului „Zalmoxis – revistă de studii religioase” (I-III, 1938-1942) și al celebrului studiu

„De Zalmoxis à Gengis-Khan” (Paris, 1970). Dar, desigur, nu-l putea ocoli pe B. P. Hasdeu, atât de mult prețuit de însuși Mircea Eliade (care i-a editat opera), nici pe hermeneutul mitosof guénonist Vasile Lovinescu, cu interpretările sale ezoterice privind epica populară românească și alte aspecte din vechea noastră cultură, cu ecouri mitice în Dacia hiperboreană.

Având în vedere bogatul material investigat din tradițiile folclorice multinaționale amintite, în general de areal balcanic, Gh. Șeitan urmărește „moticul jertfei” din baladele și colindele românești cu tot complexul de elemente constitutive, de la simbolul bisericii „navă”/ „arcă” (statuându-se astfel arhitectonic „calea salvării” prin zidirea de ordin sacru). Desigur, „jertfirea” unei ființe umane în zid contravine preceptelor biblice ale iubirii din „Noul Testament”, ceea ce denotă faptul, zice autorul, că balada respectivă (motivul acesta de circulație nu numai balcanică, pentru că îl întâlnim, bunăoară, și în cultura populară iberică) provine dintr-o epocă precreștină, amintind de ritualuri străvechi, care implicau jertfe umane (vezi tradiția templelor, chiar a piramidelor...). Este vorba de „sacrificiile rituale”, în care se încadrează și balada „Meșterul Manole”, caracteristică culturilor vechi, cum observa cercetătoarea din Los Angeles, arheologul de origine lituaniană Marija Gimbutas, →

ZENOVIE CÂRLUGEA

care considera că arealul Daciei străvechi corespundea cu centrul Vechii Europe, de acum 7 000 – 3500 de ani, („cea mai veche civilizație europeană înainte de infiltrarea popoarelor indo-europene”, pe arealul balcanic: regiunea danubiană, Adriatica, Insulele din Marea Egee și sudul Italiei, inclusiv relațiile culturii neolitice sud-est europene cu Anatolia, Levantul și Mesopotamia), dată după care începe „o cezură între Vechea Europă și Europa indo-europeană” (*Civilizație și Cultură. Vestigii preistorice în sud-estul european*, trad. rom. 1989).

Desigur, alături de mituri precreștine își fac loc, în tradițiile culturale populare, și mituri creștine, dar mai întâi autorul vorbește de „comportamentul păgân al ziditorului de mânăstire”, de „colinda și zidirea progresivă” în balada „Meșterul Manole”, un ritual care ar veni din neolitic, în varii contexte alegorizante. „Pentru a putea recupera coordonatele majore ale gândirii arhaice, este nevoie de un demers convergent de însumare și reunificare a diverselor ipostaze sub care se prezintă un concept și de o refacere, în sens invers, a unui parcurs labirintic de la concret la abstract, de la substanță la esență, de la tip la arhetip”, observa Andrei Oișteanu în lucrarea „Ordine și haos” (2004), părere împărtășită de autor într-un fel și ca metodă de lucru.

Prin jertfa zidirii avem, de fapt, evocat un întreg parcurs ritualic („de la revelație la amintire”), implicând „transmigrația sufletului”, o credință atestată în Balcani „în perioada precreștină”. Foarte multe aspecte ale acestui ritual ziditor întemeietor sunt puse în evidență, împreună cu simboluri doctrinare străvechi, implicând o sacralitate care nu își dezvăluie temeiurile. Apoi, „repetatele zidiri și surupări” nu ar exprima decât „o alegorie la ciclicitatea cosmosului, anului și ființării omului”. Subcapitolul „Zidirea soției – între literar și figurativ” conchide, având în vedere modul de viață ascetic al ziditorului, „curăția”: „Pe îngroparea sau refuzul plăcerii de orice fel se zidește mânăstirea interioară a ascetului înstrăinat, adică folosind terminologia baladescă, străin.” (26). Acest motiv, tratat deja în subcapitolul „14. Manole Străinul și străinția metafizică”, face o

interesantă referire la ciobanul „străin” din Miorița, cum „străini” se numeau toți viețuitorii din categoria „asceților”, ba chiar, prin degradarea în timp a textului, înșiși haiduci ca Toma Alimoș, Miu, Corbea etc.

Foarte interesant de observat, autorul găsește similitudini între legenda lui Zalmoxis povestită de Herodot (care-și construiește un „andreon”/ sală de învățătură, inițiere în propria-i doctrină solară) și scenariul privind „jertfa zidirii”: „ambele narațiuni sunt construite pe doctrina salvării sufletului din robia în care se află odată cu căderea sa în închisoarea trupului”. Numele zeului geto-dac Zal-Moxis ar proveni din lexemul „sala” (încăpere/ sală) și „moksha”/ eliberare din cercul samsaric al transmigrației, cuvânt de regăsit în vedism, brahmanism, tantrism, jainism. Cu precizarea că transmigrația, de regăsit la traci dar și la elinii pythagoreici, era prezentă și în religia geților, „de aceea este verosimil să credem că teonimul Zalmoxis avea în componența sa «moksha»”, scrie autorul Gh. Șeitan în subcapitolul „32. Zalmoxis, ctitor al unei case de învățătură”, pe urmele lui Nicolae Miulescu din lucrarea „Dacia – țara zeilor” (Ed. „Zalmoxis”, Cluj-Napoca, 1993).

Așadar, am avea în balada „Meșterul Manole” evidențiat un mit „preistoric despre sacrificiul unei divinități feminine pentru desăvârșirea creației” (p. 193), deci „o creație mitico-rituală de vechime imemorială”. La a doua citire, însă,

Nadia Negru, Crini roșii

dincolo de înțelesul literar-ritualistic, avem a face cu „alegoria succesiunii zidirilor urmate de distrugerii” (p. 194), a „zidului părăsit și neisprăvit” (p.195) cu rădăcini orifice (p. 197), precum și alte miteme alegorice (mânăstirea „cu nouă altare”, meșterii ziditori, Manole „adică mintea”, alegoria visului, a soției zidite, a copilului abandonat, a uciderii meșterilor zidari, a transformării în fântână, în sfârșit „casa de învățătură religioasă și trupul ca un sălaș al eliberării” (străveche doctrină zalmoxiană)..

Remarcăm, în final, o bibliografie punctuală pe capitole/subcapitole, ușor de urmărit, din care fac parte lucrări de referință nu numai din literatura etno-folcloristică și spiritualitatea românească, dar și din alte culturi, dicționare, enciclopedii, studii. În cele trei anexe sunt reproduse fie texte folclorice pe tematica respectivă, fie ilustrații privind „toreutica getică” (sec IV-V) sau alte obiecte vestigii (un pahar de argint din tezaurul getic descoperit la Agighiol, un denar avers/revers cu reprezentări „ale scoafei augurale și astrale”!..

Ultima secțiune (de vreo 40 pag.), Addenda, reproduce comentariile la precedenta carte „Miorița vine din cer” apărute în presă, aparținând unor cititori atenți, obișnuiți cu „hermeneutica” de alonjă mitologică a dlui Gh. Șeican: Prof. dr. Titu Damian – Urziceni, Prof. Ioan L. Șimon – Bistrița, Prof. Marian Dopcea – Isaccea, Prof. dr. Zenovie Cârlogea, Lect. Univ. dr. Oana Dugan – Galați, Miron Scorobete – Cluj-Napoca. Ultimul, poetul și prozatorul clujean, el însuși autor al unor cărți despre Dacia legendară și „edenică”, apreciază cartea drept „excepțională”, văzându-și reconfirmată intuiția potrivit căreia „Miorița e un poem al Genezei”, cu caracter hieratic conservând „formule proprii ritualurilor ancestrale” și prin evidențierea unor „relicve de valoare inestimabilă” dovedind „vechimea abisală a sublimei Poeme”: „Cartea dlui Gheorghe Șeitan, rezistând ispitei teoretizării adesea sterile, menținându-se strict în enunțarea argumentelor, ne oferă un întreg univers proto-indo-european regăsit în Poema noastră Emblemă.” (p. 290).

Ca și precedenta lucrare despre „Miorița”, „Meșterul Manole” – o→

creație criptată este o carte scrisă cu aceeași osârdie documentară și fervoare speculativ-hermeneutică, care mi se pare mult mai „regizată” și ordonată decât prima, mult mai „veridică”, căci dacă MIORIȚA „venea din cer”, balada MEȘTERUL MANOLE, având și ea legătură cu duhul sacralității care ține în stăpânire totul, parcă este mai legată de omenescul palpabil, de efortul multimilenar concret al Omenirii de a lăsa, ca mărturie sublimă, zidiri de suflet și conștiință memorabile... Dacă la alte civilizații avem piramide, temple, turnuri, poduri, cetăți etc., la carpato-danubieni referința expresă este la lăcașul sfânt al ecleziei creștine, engramând/ încrustând/ basoreliefând omuciderea din ritualurile precreștine (ca mit al creației prin jertfă). Cartea este scrisă cu o pasiune greu de egalat, așa cum îl cunoaștem noi pe autor de la Congresele de Dacologie (2000-2010), unde strălucea prin comunicările incitante, într-o interpretare hermeneutică de largi ocoluri prin lumea și spiritualitatea traco-geto-dacă, dar și prin mitologii și civilizațiile euro-asiatice. De departe se vedea o pasiune fixată pe aspecte și problematici profunde, nebuloase chiar, zonă de străvechimi multimilenare de care dl Gh. Șeican se simțea atras. Omul a perseverat în această direcție, a deprins o metodă de lucru care-i permite o largă mobilitate comparativă dar și sondarea spiritualității noastre până la abisalități nebănuite, până acolo unde începe istoria credințelor religioase și lumea mitologiilor euro-asiatice.

Totul în ideea de a releva valoarea de tezaur mirabil a culturii noastre populare, cu ecouri de străvechime indo-europeană, din epoca precreștină și, desigur, din epocile mai apropiate, tangente la o istorie a carpato-danubiienilor devoalată astfel, în acest orizont de preocupări deciptând sensurile unor realități pierdute, mistere, taine, virtualități ale unui ethos de virtuți zalmoxiene, solare, preluate în timp de creștinismul nostru popular și cosmic...

Gheorghe Șeitan, Meșterul Manole – o creație criptată. Sensul figurat al jertfei zidirii și Zalmoxis, ctitor al unei case de cult (Editura Ex Ponto, Constanța, 2022, 293 p.)

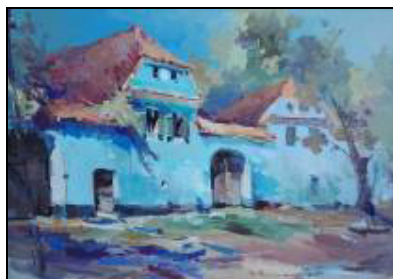
DESPRE DEMINITATEA SCRITORULUI

Silvia-Gabriela Almăjan scrie: „Tocmai am isprăvit o lectură fabuloasă: *Îngerul Adâncului. Pagini de jurnal (1991-1998)* de Eugen Dorcescu. O lucrare, pur și simplu, monumentală, apărută la Editura Mirton din Timișoara (537 p.)”, textul e preluat din cartea *Eugen Dorcescu, UN ECRIVAIN PAS COMME LES AUTRES*, publicată la Timișoara: Editura Eurostampa, 2022.

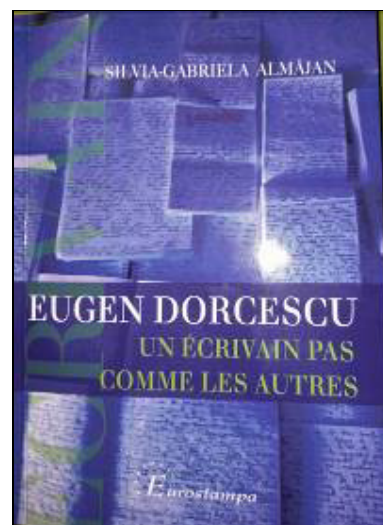
Se remarcă sintagma „lectură fabuloasă”, un jurnal care a captat interesul și lumea autoarei. După cum notează în carte, Silvia-Gabriela Almăjan l-a cunoscut pe scriitorul/ scribul Eugen Dorcescu, personalitatea acestuia producându-i o impresie aparte.

Cartea dedicată omului și artistului face legătura între generații. Este principalul merit al autoarei. Ea a perceput obligația de a lansa o punte între generația ei și generația celor dinainte, una de ținută și care a pus accentul pe valoare, pe impactul spiritualității asupra cititorilor și a societății în ansamblu.

Cartea are mai multe capitole, abordează opera scribului Eugen Dorcescu, analizează poezia acestuia, proza memorialistică, ne prezintă un dialog cu omul din spatele cărților, eruditul care vede prin timp mișcările produse de cuvintele atinse de har. Avem o scurtă prezentare a operei scriitorului, cu trimiteri la alte cărți de critică sau istorie literară apărute de-a lungul timpului. Bibliografia este cuprinzătoare, cărți care au avut impact asupra cititorului român sau străin. Când atinge problema poeziei, autoarea remarcă unele volume profunde: *Agonia canicului* (2019), *Biblice* (2021), dar și antologia *Nirvana. Cea mai frumoasă poezie* (2015).

Nadia Negru, Case Maramureș

Jurnalele sunt bine analizate și cititorul are ocazia să intre în laboratorul unui scriitor de „linia întâi” (*Îngerul adâncului – 2020*; Adam - 2020). Toate au ca final ideea de perspectivă pentru cei inițiați, o revedere după frângerea istoriei (*Ne revedem după Apocalipsă*), o temă profundă și marcantă, imposibil să fie ocolită de oameni, judecata ține lumea în echilibrul istoriei.

În prefața cărții, domnul Livius Petru Bercea, editorul, notează: „Doamna Silvia-Gabriela Almăjan realizează astfel, poate voit, poate nu, un complex portret al artistului, al omului și al intelectualului Eugen Dorcescu, un gest demn de subliniat și de apreciat” (Maturitatea unui debut editorial, p. 11).

Cu alte cuvinte, intrarea în lumea literară se face cu seriozitate, pasiune, profesionalism. De altfel, autoarea mulțumește celor care au inițiat-o în acest demers literar, inclusiv lui Eugen Dorcescu, doamnei Mirela-Ioana Dorcescu, cea care scris în detaliu despre opera scriitorului, atrăgând atenția asupra valorii acestuia și asupra impactului produs de literatură în societate.

Răspunzând întrebărilor lansate de autoare, referitoare la cărțile publicate care-l reprezintă, Eugen Dorcescu afirmă: „Fiecare în parte și toate la un loc mă reprezintă destul de bine. Totuși, cred că antologiile *Nirvana. Cea mai frumoasă poezie* și *Biblice*, dar *Îngerul Adâncului* sunt cărțile identității mele adevărate, profunde. Și alături de ele, *Elegiile de la Carani*, care ilustrează, intuitiv, →

CONSTANTIN STANCU

imaginativ, artistic, definiția (poetică și ea, dar, la rigoare, inclusiv conceptuală) pe care am dat-o ființei în volumul *Elegiile de la Bad Hofgastein*: <<ființa-i sinteza de nepătruns dintre viață și moarte>>” (p. 27).

Observăm luciditatea artistului, puterea de a lansa autocenzura asupra cărților sale, nu se lasă surprins, nu lasă garda jos și acceptă drumul său în viața și literatură. Temele sale preferate: ființa, viața, moartea, relația omului cu Dumnezeu, impactul iubirii asupra vieții, frumusețea naturii ca efect al frumuseții Creației, limitele omului în fața istoriei, capacitatea de a rezista în fața abisului, contemplarea absolutului, întrupat în Omul Iisus. Eugen Dorcescu rămâne ancorat în adevărul revelat, în armonia care se naște în coliziunea dintre cer și omul de pământ, fragil și, totuși, puternic.

Cartea de față este un fragment de istorie literară, un demers critic și o promovare a literaturii solide, cu teme ample, esențiale. Simbolul, așa cum l-a văzut și explicat Eugen Dorcescu, este prezent, analiza făcută, exemplele fiind pertinente prin chiar opera maestrului. Legătura cu Biblia, operele marilor creatori din literatura universală și scriitorii importanți din literatura noastră, este evidentă și Silvia-Gabriela Almăjan pune accentul pe aceste poduri care leagă tărâmurile diverse și importante.

Zenovie Cărlugea remarca într-un text dedicat cărții de față: „Ar fi vorba, aflăm mai către sfârșit, despre o <<Școală de literatură EUGEN DORCESCU>>, <<înființată la 15 iunie 2021, la inițiativa tinerească, generoasă și nobilă a Doamnei Profesoare Mirela-Ioana Dorcescu>>, un fel de <<Salon literar>>, cum zice poetul, având drept țel <<cunoașterea și aprofundarea mării literaturi române și universale, în general, și, în special, studiul detaliat și promovarea, cu obiectivitate, profesionalism și respect pentru valoare, a creației lui Eugen Dorcescu>>.”

Cu siguranță, autoarea va scrie în viitor texte mult mai profunde dedicate literaturii, acest exercițiu de admirație și analiză a operei unui poet important i-a dat posibilitatea de a pune în lumină temele importante ale literaturii, aflată cumva sub aripa nevăzută a profesorilor care i-au imprimat demers.

Silvia-Gabriela Almăjan (n. 8 noiembrie 1976) este profesoară de Limba și literatura română, a absolvit Facultatea de Litere, Istorie și Teologie a Universității de Vest din Timișoara. Născută în zona Banatului, la Bocșa, județul Caraș Severin, este activă la Școala Gimnazială Rama și are o pasiune evidentă pentru fenomenul literar de la noi, scriind prefețe, cronici, eseuri în diferite reviste.

Și-a exersat talentul în volumul colectiv *Despre opera lui Eugen Dorcescu și Eugen Dorcescu în „Timișoara”. Volum omagial 80*, dovedind că are capacitatea de a se lansa în analize complexe și serioase.

Ea scrie: „Mereu auzim afirmații referitoare la timpurile incerte în care trăim. Tuturor ne este foarte greu să ne obișnuim, să ne adaptăm la noile situații (de pericol, de urgență, de alertă), să ne conformăm restricțiilor impuse.

De multe ori mi se întâmplă să observ reacții neașteptate din partea unor semenii”...

Apoi remarcă: „În ciuda situației incomode, sfidând parcă toate condițiile pandemice, scriitorul Eugen Dorcescu rămâne foarte activ în plan literar: reușește, nu doar să scrie și să publice, ci, mai mult, să adune în jurul Domniei Sale o întreagă colectivitate” (p.163).

Omul și vremea sa, omul depășind limitele epocii în care a trăit, prin mărturie...

Scriind despre poezia lui Eugen Dorcescu, autoarea remarcă arhitectura (canicula) volumului *Agonia Caniculei* (2019), frământările și căutările poetului într-un univers în care s-au pierdut sensurile, dar în care există un punct stabil, Dumnezeu. Punctul din care se poate manifesta ființa, prin cuvinte, fapte, viziuni.

Reținem, în final, o remarcă a scriitorului, așa cum i-a mărturisit-o autoarei cărții de față: „Dreptul la o moarte decentă, creștinească, e mai de preț decât, să zicem, dreptul la vot. Nu există o mai mare și mai nobilă faptă de caritate decât aceea de a ajuta un semen să moară demn și în pace” (p.34).

Avem, deci, o carte în care generațiile s-au întâlnit în spirit, apreciere reciprocă, fără obligații, fără taxe, dar pregătite să plătească prețul pentru a menține ființa curată și sub aripa divină, mereu.

O ISTORIE A EVREILOR DIN GALAȚI

Istoria evreilor din Galați, scrisă de Lucian Herșcovici, gălățean prin naștere și educație primară, istoric format la facultatea de profil a Universității „A.I. Cuza” din Iași, doctor în istorie a Universității Philadelphia, trăitor în Israel, și Violeta Ionescu, recunoscută scriitoare din Galați, este o carte monumentală: două volume, trei părți, 19 capitole, peste 1050 pagini. Este istoria unei comunități care și-a lăsat puternic amprenta personalității sale asupra evoluției istorice a Galațiului, începând încă din secolul al XVI-lea. „Realizările comunității evreiești gălățene, de la începuturi și până astăzi, trebuie privite ca parte integrantă a devotamentului acestor minoritari care s-au situat în slujba urbei unde s-au născut, s-au format și au trait, a aspirațiilor comune cu acelea ale majorității, a dorinței de a clădi o viață mai bună în pace și prosperitate, în folosul tuturor, dar și păstrarea identității iudaice și a legăturilor cu Israelul.”, scrie în Prefața lucrării dr. ing. Sorin Blumer, Președintele Comunității Evreilor din Galați.

Cartea celor doi autori nu este monumentală doar prin dimensiune, ci și printr-o atotcuprinzătoare tematică referitoare la istoria comunității evreilor gălățeni, prin documentarea deosebit de bogată și riguroasă, prin mesajul transmis contemporaneității privind modul cel mai adesea pașnic, constructiv, →

GHIȚĂ NAZARE

de conviețuire dintre majoritate și minoritate. În acest sens, remarcăm valoarea tridimensională a lucrării: științifică-documentară, memorialistică și literară.

Un spațiu tipografic generos, peste 150 de pagini, îl reprezintă istoricul comunității evreilor din Galați, de la primele atestări documentare ale existenței acestora în orașul nostru, la începutul secolului al XVI-lea, și până astăzi. Aflăm că numărul evreilor din Galați a urmat o curbă dramatică a creșterii și descreșterii, astfel: 169 familii în anul 1821, 6-7000 persoane în anul 1841, 3137 în anul 1859, 15.000 în anul 1869, numărul acestora stabilizându-se la 11-13.000 la sfârșitul secolului al XIX-lea și prima jumătate a celui următor, pentru ca după Al Doilea Război Mondial numărul lor să scadă vertiginos, de la 3693 în anul 1956 la 1193 în anul 1966, la 439 în anul 1977, la 115 în anul 2002, la mai puțini de 100 astăzi, dintre care doar 65 evrei iar restul parteneri români ori de alte naționalități.

Trăsătura definitorie a comportamentului comunității evreiești a fost aceea că s-a considerat parte a majorității românești din oraș, participând activ în toate domeniile vieții socio-economice și culturale, excelând în activitățile comerciale, culturale și religioase din Cetate. Astfel, comunitatea evreilor a beneficiat din plin de declararea statutului de Porto-Franco al Galațiului și a primit o grea lovitură atunci când, în 1882, i s-a ridicat acest statut. Totuși, în ultimii ani ai secolului, începând cu 1896, se simte o revigorare a vieții comunității evreiești din Galați, sub toate aspectele, Galațiul devenind sediul central al acesteia din România.

Marile evenimente din istoria României, Independența, Războiul pentru reîntregirea neamului românesc, Al Doilea Război Mondial, au consemnat și participarea populației evreiești din Galați, fie pe câmpul de luptă, fie prin organizarea unor acțiuni caritabile, de asistență sanitară acordată răniților, de sprijinire a armatei, inclusiv jertfe omenești. Astfel, în Primul Război Mondial au căzut și 128 de evrei înrolați în armata română. În timpul și după Al Doilea Război Mondial, în contextul unor evenimente controversate, specifice momentului istoric, și evreii

gălățeni suportă represiunea, privațiunile și tratamentul abuziv al autorităților (îndepărtarea din serviciu, interzicerea vânzării sau chiar scoaterea din circulație a cărților scrise de evrei etc.). Aici se înscrie și masacrul evreilor din Gara Galați, din 30 iunie 1940.

Autorii acordă spații largi diferitelor aspecte ale vieții și activității comunității evreilor gălățeni (manifestări ale tradiției și cultului mozaic, învățământ și educație, sănătate, asociații evreiești, activități financiare etc.). Manifestările evreilor aveau, cu precădere, un caracter religios (se desfășurau în sinagogi, activitatea cărora este dovedită printr-o documentație riguroasă și bogată, temple corale și case de rugăciuni). În preajma celui de- Al Doilea Război Mondial erau în Galați 24 lăcașuri de cult (22 sinagogi și două temple) și mai multe case de rugăciuni. Cimitirele evreiești sunt alte mărturii grăitoare ale existenței acestei comunități la Galați. Documentele menționează patru cimitire evreiești, primul înființat la sfârșitul secolului al XVI-lea, în valea orașului, distrus de tătari în timpul incursiunilor lor în această zonă, al doilea înființat prin 1629, care a existat 50-60 de ani, după care a fost părăsit, al treilea menționat în 1774 și al patrulea în anul 1801. După înființarea de către Primăria Galați a Cimitirului Central, numit ulterior „Eternitatea”, „împărțindu-l pe diferite rituri, dând și israeliților o dimensiune îngărdită pentru cimitir”, așa cum a scris în

Nadia Negru, Câmp de maci

Cronica Templului Coral Rafael Flachs, Președintele Societății Sacra, în anul 1880.

Peste 40 de pagini sunt rezervate instituțiilor de învățământ și de educație evreiești, fie școlilor proprii-atunci când copiii din comunitatea evreilor nu aveau acces în școlile de stat, fie școlilor comune. Menționăm aici Școlile primare israeliene, Școala Israelito-Română de Băieți Nr. 1 „Bernard Gottesman”, Școala Israelito-Română de Băieți Nr.2, Școala Nr.3 a Comunității Israelite, Școala Secundară Comercială, Gimnaziul Comercial Israelit, Școala Israelito-Română de Fete (Școala „Schmierer”), Școala Populară de Menaj a Societății „Lumina”, Liceul de Băieți al Comunității Israelite, Liceul Israelit de Fete, Școli religioase tradiționale: Școala Primară Israelito-Română de Băieți „Talmud Tora”, Grădinița Organizației „Tarbut”. Pentru fiecare unitate de învățământ și educație sunt prezentate aspecte privind corpul didactic, directorii, elevii și părinții unităților respective, informații despre activitățile școlare și extrașcolare, despre publicațiile școlare etc.

Așezămintelor de sănătate evreiești din Galați le sunt dedicate 20 de pagini. Până la mijlocul secolului al XVIII-lea, consemnează autorii, nu existau spitale, domnitorul și marii boieri, oamenii cu stare chemau medici din străinătate atunci când aveau stringentă nevoie, când lecurile populare nu-și mai făceau efectul asupra bolii. Evident, nevoia de spitale era resimțită în primul rând de oamenii săraci. În 1834, aflăm din această atotcuprinzătoare istorie a evreilor, s-a înființat la Galați, pe strada Războieni, o Casa de sănătate. Peste numai doi ani, în 1836, se construia Spitalului Spiridoniei, iar peste alți zece ani, în 1846, se inaugura primul spital israelit din oraș, construit prin decret domnesc. În anul 1877 se construiește Spitalul „Elisabeta Doamna – Caritatea gălățeană”, spital în care primeau îngrijire nu doar bolnavi evrei. Aici erau îngrijiți și mulți dintre ostașii români căzuți în luptele cu turcii la Grivița, Plevna, Rahova, Smârdan, în Războiul de Independență din anii 1777-1878. Un nou spital israelit se va inaugura abia în anul 1903. În contextul preocupărilor comunității evreiești în vederea asigurării →

sănătății populației orașului și nu numai se aor înființa, Policlinica Organizația Sanitară Evreiască (1923) și Sanatoriul „Vivisana” (1934).

Activitatea dinamică a comunității evreiești din Galați este dovedită și prin existența unui mare număr de Asociații/ Societăți profesionale. Astfel, în anul 1927 erau în Galați 27 de Societăți israeliene sau comune cu alte etnii cu caracter profesional, religios și de ajutor reciproc, Asociații culturale, sportive, sioniste, filantropice, de binefacere (azil de bătrâni, azil de trecători, cantine și ceainării pentru șomeri, orfelinate, Cooperativa de credit mărunț etc.)

Un spațiu generos (65 de pagini) acordă autorii Mișcării sioniste (curentul de renaștere națională a poporului evreu) dezvoltate în cadrul comunității din Galați. Promovarea ideii de revenire a poporului evreu în țara lui Israel, în Palestina, curent declanșat de evreii din Europa Centrală la mijlocul secolului al XIX-lea. Galațiul a reprezentat leagănul Mișcării sioniste din România, la un moment dat cel mai puternic centru sionist din România. Lucrarea insistă pe traseul parcurs de sionismul gălățean și românesc de la sionismul practic și filantropic la sionismul politic, care a însemnat organizarea mișcării sioniste, adică organizarea de conferințe și congrese în România și în Europa. Sunt evidențiate caracteristicile sionismului în perioada interbelică: diversitate organizatorică, ideologică și culturală.

După Al Doilea Război Mondial, în mod deosebit după anul 1950, urmează o perioadă tulbură, controversată în viața comunității evreilor din Galați, ca și din întreaga țară: arestarea și eliberarea sioniștilor, emigrarea masivă a acestora în Israel. Cifrele prezentate mai sus sunt concludente în acest sens.

În finalul primei părți a lucrării (491 pagini) sunt abordate aspecte referitoare la aportul populației evreiești la dezvoltarea economică, industrială și comercială a Galațiului, implicarea evreilor în viața publică, politică a orașului, publicații evreiești etc. Se fac referiri detaliate la mulțimea de fabrici, firme, magazine, activități/ organizații meșteșugărești, organizații populare, sindicale, politice de sine stătătoare. De asemenea, se apreciază contribuția „remarcabilă” a evreilor la

dezvoltarea presei gălățene, începând cu mijlocul secolului al XIX-lea (ex.: *Ecoul dunărean, Galații, Pământeanul, Ecoul emigranților, Curentul nou, Tribuna liberală* etc.), tipografii evreiești, trupe de teatru etc.

Volumul II al cărții începe cu partea a doua a lucrării, intitulată *Personalități* (peste 410 pagini). Într-o discuție avută recent cu Violeta Ionescu mi-a spus că autorii mai dețin un mare număr de documente, de informații pe care nu au reușit să le valorifice în această primă ediție, mai ales cu privire la personalitățile evreiești și la evocările referitoare la Galați de odinioară în texte literare și amintiri inedite (partea a III-a, peste 120 pagini). Astfel, sunt prezentate succint biografii ale președinților Comunității Evreilor din Galați, episcopilor, politicienilor, activiștilor mișcării sioniste, a celor care au emigrat în Israel (*Viața comunitară*); rabini și alți deservenți ai Cultului Mozaic (*Cultul Mozaic*); consuli, bancheri, oameni de afaceri, industriași, chereștegi, cerealiști, negustori, armatori, ingineri, arhitecți (*Viața economică*); medici, dentiști, tehnicieni dentiști, moașe, opticieni, farmaciști, droghiști (*Sănătate*); avocați (*Justiție*); profesori, oameni de știință, istorici, sociologi, fotografi, librari, militari, aviatori (*Viața socială*); scriitori (dintre care-i amintesc pe Nina Cassian, Ovid Crohmălniceanu, Mihail Davidoglu, Nicolae Minei, Barbu Nemțeanu, dintre cei 42 nominalizați), critici de artă, filologi, ziariști, filosofi, editori, regizori, actori, muzicieni, plasticieni (*Viața culturală*); familia pictoriței Lola Schmierer-Roth, familia pictoriței Jeanne (Helder) Coppel, familia domnișoarelor Schwartz, familia Pineles, familia Brociner, familia Tennenbaum-Bratu, familia Davidson-Drimer, familia Bricman (*Familii renumite*).

Deosebit de interesante, emoționale, sentimentale sunt evocările referitoare la Galațiul de odinioară, evocări care se regăsesc în texte literare și amintiri inedite. Exemplificăm doar cu câteva asemenea izvoare: Portul Galați în literatura ebraică și idiș de călătorie din secolele al XVII-lea și al XVIII-lea, *Povestiri despre evreii din Galați* (Shmuel Yosef Agnon), *Amintiri din școlile mele* (Aharon Govrin/ Aron Grossmann), *Eu, Isus*

Nadia Negru, Peisaj de iarnă

și alți evrei, *Eu și orașul copilăriei mele, Eu și minunile lui Hanuca* (Yona Atlas), *Amintiri din Galați, Amintiri din școala primară, Amintiri plăcute de Pesah, Evreul și Curtea Marțială* (Shlomo Bercovici), *Prin Galați, privind înapoi cu mândrie* (Carol Feldman), *Familia Calaff – roman sau opagină de istorie gălățeană?* (Iulia Soare), *Wilhelm Bercovici, erou gălățean în Războiul de Șase Zile pentru apărarea Israelului – 1967* (Nelu Grimberg), *Ultima ninsoare* (Getta Berghoff) etc.

Cartea istoricului Lucian-Zeev Herșcovici și a scriitoarei Violeta Ionescu, *O istorie a evreilor din Galați*, se încheie cu un bogat și foarte util *Glosar* pentru cititor, o impresionantă bibliografie, și aceea selectivă, peste 200 de colecții de documente, izvoare, lucrări științifice, memorii, publicații, studii și articole, românești și străine, ceea ce confirmă o muncă istovitoare, plină de responsabilitate și rigoare.

S-ar putea ca însemnările mele referitoare la această carte să fie considerate prea tehnice, exagerat informaționale-documentariste. Am făcut-o cu bună știință, tocmai în ideea promovării unei lucrări-izvor de informații, comentarii, evaluării activității unei comunități cu care gălățenii au fost cel mai adesea în bună conviețuire.

O carte de merită aducere aminte pentru cei care s-au născut la Galați, și-au petrecut tinerețea și maturitatea în orașul nostru, au studiat și și-au început cariera profesională în instituții gălățene, dar astăzi trăiesc în Israel sau pe alte meridiane ale lumii. Toate meritele autorilor acerstei cărți!

*Lucian-Zeev Herșcovici, Violeta Ionescu, *O istorie a evreilor din Galați: file de cronică de la începuturi până la emigrare*, vol. I-II, Editura Hasefer, București, 2018

REABILITAREA PATRIOTISMULUI SAU LECȚIA DE ISTORIE A EUGENIEI BULAT

Organizată cu ocazia împlinirii a 104 ani de la Unirea Basarabiei cu România, sub genericul „BASARABIA, ACTANT ȘI MARTOR: ÎNTRE IMNIC ȘI GEOPOLITICĂ”, lansarea (25.03.2022) cărții „Călărașii și Renașterea Națională. Mărturii, evocări, imagini” de Eugenia Bulat (editura UNU, Chișinău, 2021) la Biblioteca Municipală B. P. Hașdeu din Chișinău, vine să întărească în mod ferm certitudinea, că valorile esențiale ale unui neam au puterea de a rămâne vii și nealterate, mai cu seamă atunci când sunt trăite, valorificate și promovate de oameni integri, implicați și dedicați cauzei naționale.

Anume un astfel de om (convingerea mea!) este autoarea, inclusiv protagoniștii acestei impresionante cărți, nu atât ca volum (640 de pagini, 45 de capitole, 280 de imagini), cât mai degrabă ca tablă de materii, prin care se edifică fidel și amplu primii ani ai Renașterii Naționale, atenție!, nu la Chișinău, ci la Călărași și-n satele lui, acolo unde lumina adevărului pătrundea cel mai greu, iar oamenii erau încercați cel mai mult, toate bazându-se inițial pe intuiția ce nu înșală niciodată și pe trăirea ancestrală ce n-are moarte când e vorba de ceea ce am fost și suntem în astăzi lume. De aici, de la intuiție și trăire ancestrală, ne-o dovedește am putea spune orice rând din carte, s-a ajuns încet-încet, de la om la om, de la sat la sat și până în capitală, la trezirea conștiinței naționale, care ne-a adunat cu sutele de mii în Piața Marii Adunări Naționale. Ajuțați concomitent pe unde de-o poezie, pe unde de-un cântec, de-o informație ascunsă sub șapte lacăte, apoi de „moda” cenaclurilor literare („Alexei Mateevici” la Chișinău, „Vatra” la Tighina, „Mihai Eminescu” la Nisporeni, „Datina” la Călărași etc.), apărute ca o necesitate de exprimare și de luptă întru revenirea la ființa noastră, rândurile celor deșteptați se îndesau treptat, ca să se constituie în cele din urmă în forța ce-a făcut posibilă declararea Independenței Republicii Moldova, atunci când la Moscova se făceau Puciuri și se trăgea din tunuri. Ce ne-a oferit această Independență „chinuită” (vorba Eugeniei Bulat), în ce măsură ni s-au realizat visurile legate de ea e altă temă de discuție, or, autoarea și-a pus scopul să elucideze în acest volum starea de spirit a călărășenilor (conectați și la starea de spirit de la Chișinău) din primii ani ai Renașterii

Naționale până la declararea Independenței (cu o pioasă reverență, în final, adusă tinerilor care au apărut fragila noastră Independență în războiul ce ne-a fost impus la Nistru, în 1992), 2 fiind motivată, poate în primul rând, de împlinirile și neîmplinirile trăite pe parcursul celor 30 de ani de Independență, marcați anul trecut.

Asta ar însemna, în linii generale, volumul „Călărașii și Renașterea Națională. Mărturii, evocări, imagini”, de Eugenia Bulat, dar ar fi mare păcat să ne mulțumim doar cu o succintă prezentare a lui, atunci când fiecare pagină vorbește despre trăirile, curajul și dedicația celor implicați, reconstituind un segment de timp în care s-a produs reînvierea noastră. Mai mult ca atât, sunt de părere că oricine din generația care a stat pe baricade în acei ani se va regăsi cel puțin într-un crâmpoi, într-o imagine, într-o întâmplare acoperită de trecerea anilor, cartea fiind documentată cu mărturii și imagini de necontestat, ce o pot înscrie fără putință de tăgadă în rândul cărților-document, fapt ce-i adaugă pondere și prețiozitate, descoperindu-ne totodată puterea de muncă și de procesare a unui material factologic imens de către autoare.

Altă părere de rău ar fi de trăit, dacă acest volum n-ar ajunge în fiecare bibliotecă, în fiecare instituție de învățământ, mediu și superior, îndeosebi la generația tânără, cea care studiază azi în limba română și scrie cu alfabet latin sau cunoaște istoria neamului din care provine, fără să stea la închisoare pentru o carte, un slogan sau un gest de nesupunere, fără să fie marginalizați și ostracizați, așa cum se întâmpla cu cei care nu pregetau să iasă din coloanele strict supravegheate de „fratele” mai mare. Ar descoperi și de

aici ar prețui la justă valoare beneficiile de care se bucură, aflând că toate au fost obținute prin sacrificii, neodihnă și dedicare din partea predecesorilor (aspect consemnat anume în această cheie și de mai tinerii participanți la lansarea volumului, Dan Nicu, politolog și analist politic, discipol al Eugeniei Bulat și Ion Mischevca, istoric și jurnalist, redactorul volumului), luându-și-i drept modele pentru propriul viitor.

Ar mai fi de subliniat cu referință la acest volum, că un merit aparte, pe lângă multe altele, al autoarei și al protagoniștilor lui este și reabilitarea (pe bune!) a sentimentului patriotic, chiar a noțiunii de patriotism, care în gura acestei lumi frumoase nu sună nici patetic, nici patriotard, ci firesc și credibil, grație faptului că a fost, este trăit și simțit cu sinceritate la cotele cele mai înalte. Or, precum spunea și scriitoarea Maria Pilchin, moderatoarea evenimentului, în circumstanțele actuale, când la câțiva kilometri de noi explodează bombe și mor oameni nevinovați, noțiunile de patrie, patriotism capătă cu totul alte valențe: nu mai pot fi percepute ca ceva demodat și vetust, nu mai pot fi persiflate și respinse ca odinioară, ci interpretate (adăugăm noi) drept o lecție de istorie, un ghid, un trening la o adică, atât pentru societate, cât și pentru clasa politică, care ar trebui să le însușească de la A la Z, inclusiv să realizeze că au ajuns să conducă un stat (asta-i realitatea, deocamdată!) datorită sacrificiului unei întregi generații, care, oprimată și brutalizată de tăvălugul sovietic, a știut să găsească adevărul și calea spre perpetuarea noastră ca așchie a neamului românesc.

În context, cu atât mai indicată mi se pare propunerea scriitorului și omului politic, Ion Hadărcă, unul dintre protagoniștii Renașterii Naționale din acei ani, ca volumului „Călărașii și Renașterea Națională. Mărturii, evocări, imagini”, de Eugenia Bulat să i se acorde Premiul Național, pe care-l merită deplin. Vă puteți convinge de acest lucru, lecturând lucrarea dintr-un capăt în altul, lucrare care, în opinia celor care au citit-o deja, se parcurge ușor, întocmai precum un roman captivant, plin de suspans, unica deosebire constând în faptul că nu e vorba de o ficțiune, ci de pagini vii din istoria noastră recentă: o istorie autentic trăită a celor mai strălucite, dar și mai dramatice pagini din istoria Renașterii noastre Naționale într-o perspectivă de pionierat: de la periferie spre Centru.

MARIA BULAT-SAHARNEANU

La 15 ani de la moarte...

Omagiu unui CĂRTURAR

L-am aflat într-un timp dificil, l-am citit cu nesaț și l-am ascultat pe măsură. M-a atras erudiția. Ideile multe și vaste. Îndeosebi stilul fără cusur. În publicistică mai ales. Mi-a fost cumva mentor. Chiar de nu eram mereu de acord cu opțiunile lui. Exasperante, uneori. Realmente incomode pentru mulți. Puse însă strălucit în foaia de ziar. Pilde

jurnalistice oricând. Valabil îndreptar pentru toți din breaslă. Ce se alătură fără fisură cărților sale suave. Superbe-n melancolia lor. Picturale pur și simplu. Mustind de mitologii. Subiective, poate, dar cu tâlcuri cert. Adânci. Fascinante de-a pururi...

Din păcate, vine o clipă când viața, ca într-o coridă, sfârșește și cu toreadorul răpus. Când, vrei sau nu, îți cresc "aripi până la nori". Ajungi undeva, pe o stea, și-n urma-ți rămâne deșertul. Pentru totdeauna. Ei bine,

după scepticul din Lisa, nici vorbă de așa ceva. Spre norocul nostru. Căci CĂRTURARIILE nu mor niciodată cu adevărat. Se duc doar să stea lângă Domnul, dar ne lasă-n inimi slove veșnic vii. Cu siguranță, OCTAVIAN PALER e unul dintre ei. Iară rândurile astea, de tomurile-i faine-s iscate, desigur. De titlurile lor vădit sugestive. Întru cinstitie și amintire, deplin convenite...

ADRIAN SIMEANU

FASCINAȚIA DIALOGULUI

Acesta este titlul cărții de interviuri semnată de Camelia Pantazi Tudor și editată de Editura Astralis din București, 2022.

Doamna Camelia Pantazi Tudor uimește cu fiecare nouă carte, în primul rând prin originalitate, apoi prin profesionalism, prin multiplicitatea căutărilor și prin răspunsurile de ordin înalt fără echivoc.

Iată acum pe renumita enciclopedistă, istoric și analist literar, poet remarcabil și romancier, aflată în postura de reporter. Sunt introduși în spațiul cultural public 22 de oameni de cultură, pe cuprinsul a 288 pagini, așezați în ordine alfabetică. Și tot pentru a înțelege delicatețea autoarei, jumătate sunt femei și jumătate bărbați! Aproape toți scriu și publică literatură. Românul e născut poet, a statuat acum aproape două secole Vasile Alecsandri. Șapte – opt sunt și critici literari, scriu cronici literare mai mult decât ocazional. Același număr se declară ziariști, au profesat ani de zile, au lucrat la mai multe ziare și reviste. Întâlnim în carte doi actori, doi pictori, doi muzicieni. Și alții.

O carte de acest fel este menită să îi prezinte cititorilor pe oamenii respectivi, dar ea degajă totodată personalitatea celui care ia interviul. Dialogurile inițiate de Camelia Pantazi Tudor au în mod clar menirea de a-i pune într-o lumină cât mai favorabilă pe cei intervievați. Ea este nu numai un om de cultură cu o mie de fațete, ci are și un suflet bun. Din felul în care orientează dialogul este lesne de concluzionat că elimină detaliile sensibile din viața fiecăruia, fiindcă nu este interesată să atragă atenția, să obțină succes la public

încalcând pista civilizației. Ea vede frumusețea lumii și îi ridică pe toți cei intervievați în lumina diafană a grației divine.

Autoarea dovedește competență. Ea este familiarizată cât mai mult posibil cu opera (și desigur, cu cea mai recentă), cu datele biografice ale vieții tuturor interlocutorilor. Ne întrebăm când are timp să se pregătească, să reflecteze asupra personalității fiecăruia și să gândească întrebările în așa fel încât să pună în evidență, să transforme dialogul – cum elegant îl numește încă din titlu, în trambulină către cerul albastru, alăturând fiecăruia o aură de sanctitate. Trebuie spus că absolut toate convorbirile sunt foarte bine structurate. Oamenii sunt prezențați în esență, întrebările importante sunt puse la început, pentru a oferi fiecăruia spațiu și timp să se pună în valoare. De câte ori este nevoie, ea revine, evidențiind valoarea.

Dialogurile descriu bine persoanele respective și conțin ceva care ține de darul scriitoricesc al autoarei, ele întregesc o atmosferă anume, care farmecă și transformă cartea în literatură. Iată deci 22 de povești, personaje ficționale, întâmplări de viață care se citesc cu interes, cu voluptate chiar, pentru că impresionează viața și opera unor semeni de-ai noștri și emană emoție, simțăminte, învățăminte etice.

Forma preferată de Camelia Pantazi Tudor este cea a interviului clasic – transcrierea întrebărilor și a răspunsurilor, ea fiind nu un simplu reporter, ci cum reliefam mai sus, un dirijor, este vrăjitor, prestidigitatorul care scoate din mânecă ce este mai bun și parcă spune: Iată cine ești tu! Prin întrebări, interlocutorii sunt ajutați să se destăinuie, să dezvăluie

componente de interes, experiența individuală, să se regăsească pe ei înșiși. În felul acesta superior, oamenii sunt recomandați publicului sunt ajutați să-și crească credibilitatea, capacitatea de autocunoaștere, nivelul de onestitate, le însușesc încredere în sine pentru a spune adevărul. Iar cei câștigați pe deplin sunt cititorii.

La sfârșitul cărții este introdusă printr-o Notă bio-bibliografică personalitatea de excepție a autoarei. Se desprinde o viață bogată, creativă. Recomandăm ca la o viitoare ediție a cărții această Notă (care apare oarecum didactică și strică unitatea volumului) să fie transformată într-un, să zicem, Dialog cu mine însămi. Și aceasta, deoarece autoarea este una dintre personalitățile culturale dotată de Dumnezeu cu acele elemente definitorii care reunesc omul inteligent și cult: omenia, hărnicia, creativitatea, curiozitatea, originalitatea, abstractizarea, vizualizarea și așa mai departe.

CONSTANTIN LUPEANU

Cartea zilelor noastre **Așteptare liceană**

Cu-ntrebări nenumărate. Nu degeaba enunțate. Firești la un reflexiv. Care cugetă, probabil, și-n somn. Pertinente și cu rost. Fiindcă-l ajută-n eșafodaj. Vrând a le răspunde, țese idei. Emite considerații. Dă exemple utile. Invocă gânditori și-i citează la fix. Chibzuit și potrivit. Ca „să înțelegem ce trăim”. Și ce pătimim pe parcursul vieții. Altfel spus, opoziție rezumat în tableta de față, „un îndreptar al bunului muritor” se arată. Căci tratează, cu pricepere și precauție, „despre noi, oamenii, așa cum suntem deocamdată”. Din perspectivă istorică, etică, politică. Și nu în ultimul rând, culturală. Filosofia, psihologia, logica impecabilă se unesc profitabil, respectabil într-un efort eseistic demn

de remarcat. Pe foaie-așternut erudit și deloc bombastic, neinteligibil, prețios ori plicticos. Ci deplin armonios, întrutotul riguros, fascinant și curajos. Liiceanu vădindu-se iară un condei de top. Adânc la gând și ager la slovă. Cu măsură-n scriitură. Cu eleganță, culoare, iscusință, savoare. Stilu-i denotând știință, documentare, evaluare și exactă prelucrare în dorința justificată de a transmite mesaje de neocolit. Îl preocupă reflecția mult, dar nu la voia-ntâmplării. Este un moralist inspirat al vremii de-acum, în amestec nimerit c-un literat atractiv. Produsul final, unul izbutit...

Dostoievski, Noica, Harari, Cioran, Steinhardt, Dragomir, Nietzsche, Lorenz, Freud sunt numai câțiva dintre cei povestiți cu convingere, obiectivitate și farmec în tomul* acesta. Teoriile lor ne sunt tâlmăcite clar și-n vrednice dovezi ni se-nfățișează. Ale

trecutului lumii mereu zbuciumat. Ș-a prezentului său tot mai dezlanat, derutat, înfierbântat. Cerând neapărat un alt viitor. Prefigurat întemeiat. „Așteptând o altă omenire” nefiind doar figură de stil. Nici vreo speculație strict futurologică. Este o dorință nu fără de sens. Pentru individ și societate. Iluzie, ideal, utopie? Nu m-aș hazarda să răspund. Ci să mă întreb ca și autorul. Provocator în ipoteză, artizan atent în a-nfățișa-o...

Cert e, totuși, un lucru: de-o schimbare-i nevoie intens. Cel puțin pe plai românesc omul nou adevărat este necesar. O spui argumentat, Gabriel. Justificat, adecvat și cu har. Pe mulți ne-ai convins. Om trăi și om vedea ce s-o întâmpla...

ADRIAN SIMEANU

*Gabriel Liiceanu, *Așteptând o altă omenire*, Ed. HUMANITAS, 2018

Cartea Archiudului **ACT NOU DE IDENTITATE**

Dincolo de latura sentimentală, realizarea unei monografii poate fi și o veritabilă restituire a unui act de identitate ale cărui file au fost uitate prin arhive sau prin suflutele nostalgice ale celor îndrăgostiți cu patimă de un loc și de oamenii săi.

Firește, dincolo de sentimentalism, un astfel de proiect incumbă responsabilitatea științifică majoră asumată pentru reconstituirea adevărului unui trecut, refacerea unui puzzle care să se constituie într-un document recunoscutibil de către cei legați prin fire tainice de el, dar și de cei care vor să descopere o lume din frânturi de istorie.

Archiudul are șansa unui om împătimit, Melania Cuc, înzestrată cu haruri multiple, pictor și scriitor, jurnalist, dar și îndrăgostită cu toată ființa, de locul ivirii sale în lume, de care a rămas mereu legată și la care s-a raportat mereu, până la a lăsa Capitala, pentru a se întoarce în liniștea pragului spre veșnicie.

De când o știu pe Melania Cuc, a fost mereu prinsă în vârtejul dorinței de a aduce timpul trecut în dimensiunea celui prezent, nu doar ca o dovadă a măreției unor vremi, ci și pentru a spori în frumusețe un loc binecuvântat, pentru care „marginea” e de fapt „centru”, spre care se poate ajunge fără a rătăci în labirintul

tentațiilor contemporane.

Incursiunile în trecutul real și imaginar al locului au fost căutări trudnice, cu entuziasmul căutătorilor de comori, cu convingerea că există o mostenire inestimabilă care nu trebuie să se piardă. Fără Melania Cuc, fără îndârjirea și perseverența sa, multe din bogățiile acestor locuri ar fi rămas neștiute. A făcut tot ce era cu putință, deranjând comodități și indiferențe, perseverând cu o frumoasă îndărătnicie, în lumina aceluiașel plăcut deopotrivă oamenilor și lui Dumnezeu.

Perfecționistă cum o știu, migăloasă, interesată deopotrivă și de ansamblu și de detalii, după o primă reușită monografică archiudeană, Melania Cuc și-a adunat din nou forțele, prietenii, și a dat o consistență mai amplă demersului său.

A crescut astfel greutatea științifică, dar și cea memorială, iar albumul fotografic, într-o versiune, totuși restrânsă (o selecție de peste patru sute de fotografii), are parfumul și culoarea de epocă, dincolo de patina timpului și de posibilitățile tehnice de altădată.

Melania Cuc a pus în această monografie mult suflet, artă, știință și conștiință. Romancierul din ea a realizat o poveste reală, care deschide mereu ferestrele imaginarului. A pus de toate între copertile noii monografii a Archiudului: istorie, geografie, arheologie, etnografie, arhitectură, vieți ale unor instituții – biserica, școala -, ale unor oameni extraordinari nu prin superlativele din viața lor, ci prin firescul existențial, cel bine cumpănit, așezat, prin simplitatea și sinceritatea cu care au ținut ritmul unor vremuri, au fost vad bun pentru curgeri line.

E gestul de recunoștință, răsplata Melaniei Cuc pentru ceea ce i-au dat locurile natale, pentru apa și aerul din care și-a luat puteri ca să poată să răzbată în lume.

Nu e o monografie completă, pentru că ea e, în termenii lui Umberto Eco, o „operă deschisă” („opera aperta”), dar până se va găsi altcineva, care să ducă lucrurile mai departe – privind și înspre trecut și înspre viitor -, aceasta rămâne esențială, un nou act de identitate incontestabil.

NICOLAE BĂCIUȚ

*În fiecare persoană, pe lângă care
trec zilnic, caut un prieten. Sonetul
meu bate la poarta sufletului tău
...vreau să cred ca-mi ești prieten ...*

UMBRA MEA DE VOEVOD

stinge toamna umbra mea de voevod
pe hlamida de purpură cad stele
natura compune versuri rebele
sonet de iubire în taina din rod

ne vom iubi, Maria mea, și-n alte veri
se țese-n muguri voal alb de mireasă
în cântec de mierla zidi-vom casă
vom scrie în arbori cercuri de tăceri

se-ascunde luna în flori. carnivore
raze de dincolo ard în cuvinte
ne poartă amintirea printre ore

în memoria apei zilele-mi curg
cei nenăscuți să-și aducă aminte
de-o legendă scrisă cu vise din burg

VERDE CERC DE ULM

urc Golgota sub a toamnei povară
pădurea de cruci dospește-ntr-o
ghindă
vin cei nenăscuți s-o cioplească
grindă
sau icoane pentru ultima vară

să-mi facă stâlpi din verde lemn de
ulmi
și-n pridvor de dor să prindă rădăcini
să pot asculta izvoare de lumini
unde-și jupoaie zorii genuchi pe
culmi

iar briza nopții scutură coroane
atunci iubita mea tare mult aș vrea
să treci prin mine cum razele prin stea

voi ninge prin amintiri de bărăgane
privirea se va topi în fulgi de ger
eu voi fi în vers tăcere și mister

VIS DE OCTOMBRIE

iar Te-am visat azi-noapte, Doamne,
de pe cruce cum ai coborât
și-n lumina acestei toamne
lacrimile Tale m-au durut

plângeau sorii în fiecare rană
și aripi în umeri mi-au crescut
trezit de vocea suverană
„ridică-te din moartea de lut”

lumină sfântă eram spirit
pluteam spre un țărnam necunoscut
însetat de-un dor de infinit
și-am înviat ca un soldat sub scut

luna zidindu-mă lumină
și desfrunzindu-mi orice vină

TESTAMENT

sub locul sfințit din satul meu natal
să-mi zidiți inima mea în Bărăgan
să cânt și să plâng cu voi în verde lan
când ninge peste dor steaua de opal

să fim împreună la nunți și botez
pe cei cu văzduhul în roua ierbii
să nu-i trezim atunci când urlă cerbii
pe o carte neagră numele-mi crestez

puneți chipul iubitei mele Geta
să-mi fie căluză în noaptea grea
după înviere să fac naveta

între munții de sare și câmpie
să curgă peste chipul meu Dunărea
gerul din cer să ardă-n poezie

DINCOLO DE CUVINTE

când lanul de grâu devine jertfitor
umbra lui Iisus trece peste ape
e altă lume atât de aproape
lin se-adapă sufletu-mi călător

lucrarea tainei crește cu putere
tăcerea pietrei se-ascunde-n cuvinte
semne divine din cer ard cuminte
sorii din spic mă-nalță-n înviere

te voi iubi și dicolo de cuvânt
te voi căuta în ultima vamă
desfrunzit de gândul acestui pământ

și-n potirul jertfei apune clipa
ce fericire cosmică mă cheamă
de - și frânge-n mine îngerul aripa

PARINȚII TRĂIESC ODATĂ CU NOI

o fi vreo pomenire la mine-n sat

Nadia Negru, Poartă

de m-au trezit zorii cu dor de casă
părinții mei vor fi ieșit la coasă
și despre fiul lor or fi întrebat

noaptea văd aievea cum stau pe
prispă
și-și vorbesc de toate cele rele
tata respiră-n gând faptele mele
și-adună mama toamnele-n risipă

desigur că de bine iar m-au visat
și pun la cale cum să mă însoare
nuntă să-mi facă la prima ninsoare
să fiu profesor de vis la mine-n sat

să am copii deștepți să am avere
....dar timpul ninge peste ei tăcere

MAHNIRE

Această mână care scrie
poeme de dragoste pentru femei
care m-au iubit
n-a învățat nimic de la viața mea
și continua cu nerușinare să mintă
mângâind cu ardoare inocența
ninsorii
buzele calde ale negației buzele
fragede
ale unui poem furat unui timp
nepermis
ei chiar așa vei afirma poate mâine
tâind cu foarfeca realității un vers
frumos
și te vei întreba ce fel de femeie a iubit
această mașină de programat
metafore abstracte
cât de mult te-am iubit dulcea mea
tinerețe
și cât de ieftin te-am vândut într-o
vară concretă
cât de mult te-am iubit și cui mai
folosește
atunci când se întrerupe lumina unui
soare fals
și-afară ninge-n neștire troienind
drumul memoriei amintirile care vin
dinspre copilărie cu picioarele desculțe
sângerând pe drumuri fără părinți ...

AUREL M. BURICEA

Despre educația prin limbă și istorie

De ce Shakespeare este pus de două ori cu aceeași operă la tema despre iubire, o dată după *Travesti-ul* lui Cărtărescu și înainte de *Dorința* lui Eminescu, a doua oară după *Cântarea cântărilor* și înainte de *Dubla flacăra*, a lui Octavio Paz, ne este imposibil să ghicim! La toate temele de la secțiunea „Ficțiunea literară”, Blaga apare o dată, Arghezi de două ori, iar Mircea Cărtărescu de trei ori! Această grupare tematică insolită, dincolo de spații, timpuri și cadre naționale, naște întrebări firești în mintea elevilor. De ce se cheamă manualul de „limbă și literatură română”? De ce scrie Eminescu atât de „naiv” în raport cu Mircea Eliade? Ce are *Poema chiuvetei* (a lui Cărtărescu) așa de evident în comun cu *Cântarea cântărilor* ori cu *Romeo și Julieta*, încât apar împreună, la marea temă despre iubire din manualul de limbă și literatură română? Oare proza despre iubire în literatura română va fi început numai în 1910, cu *De la noi la Cladova*, de Gala Galaction? Singurii reprezentanți marcanți ai temei „Confruntări etice și civice” să fie N. Steinhardt, Andrei Pleșu, H.R. Patapievici, Delavrancea, Cicero și Shakespeare, în ordinea indicată de programa clasei a XII-a? Cum se împacă includerea într-un manual de limbă și literatură română a unui autor care a afirmat că „România are o cultură second hand”, că printr-o „educație pur românească nu poți face nimic” ori că „româna este o limbă pe care trebuie să încetăm s-o mai vorbim sau s-o folosim numai pentru înjurături”? Natural, mi se poate spune că acestea sunt „figuri de stil”, „imagini artistice” și chiar „imprecații literare”, cu o valoare estetică înaltă – cum mi s-a mai spus! Ce mult mi-ar plăcea să știu ce-ar fi zis despre această

chestiune Tudor Vianu, în lumina căruia s-au format generații de tineri și care s-a aplecat cu atâta folos asupra stilului și artei literare!

Nu vreau să fiu absurd și să continui cu astfel de exagerări. Probabil că pentru această cultură „de mână a doua”, pentru standardele „educației românești” inutile și, mai ales, pentru limba demnă doar de înjurături, Patapievici este un prototip, un ideal, o ilustrare fără de care nu se poate!

*

Mult mai rău se stă la manualele de istorie, care nu mai au nicio conotație de spațiu și timp, ci se cheamă invariabil, la toate clasele, „Istorie”, ca și cum trecutul ar fi unul singur, pentru toți, oricând și oriunde. Istoria, la toate clasele de liceu, se studiază tot pe teme, ca și literatura, dar mult mai precar, doar într-o oră pe săptămână. De exemplu, la clasa a X-a se începe cu tema „Popoare și spații istorice”, cu lecția „Lumea la cumpăna secolelor XIX-XX”, de unde s-ar putea înțelege că urmează o tratare a trecutului mondial de pe la 1900 înoace. Nimic mai înșelător, fiindcă tema a doua („Oamenii, societatea și lumea ideilor”) debutează cu lecția „Epoca luminilor”, referitoare, natural, la secolul al XVIII-lea. Alte lecții succesive sunt „Anul 1848 în Europa”, „Lumea în perioada interbelică”, „Lumea postbelică” și „Societatea la începutul mileniului III”. După o astfel de „epuizare” a istoriei umanității, se revine însă, printr-o vultă amețitoare, de neînțeles, la „Revoluția glorioasă” din 1688 (desprinsă de Revoluția engleză, începută la 1642), pentru a continua cu Revoluția Franceză (din 1789) și cu Franța napoleoniană, apoi iar cu realitățile interbelice și postbelice! Ce să înțeleagă elevul de 15 ani din acest mozaic, decât că Revoluția de la 1848 din Franța – prototipul revoluțiilor europene de la 1848-1849 – nu are nicio legătură cu Marea Revoluție Franceză și nici cu epoca lui Napoleon, din moment ce ele pot fi studiate aleatoriu, într-o ordine absolut arbitrară, stabilită în funcție de „tematici specifice”?

Tema a treia se cheamă „Religia în lumea contemporană”, dar nu se spune nicăieri ce înseamnă această

„lume contemporană”, deși, după „problemele de atins” (de ce doar „de atins” și nu de studiat?!), intitulate „creștinismul”, „islamul”, „budismul” sau „alte religii”, se pare că ar trebui pornit din antichitate, când s-au format marile religii mondiale. Dacă nu este așa, atunci tema nu are niciun fel de conținut istoric, ci este una filosofică, sociologică sau teologică. Ea, astfel formulată, nu ar avea ce să caute într-un manual de istorie! Ultima temă mare, a cincea, se numește „Relații internaționale” și, conform acestui titlu, ar trebui să fie „cea mai universală”. Dar ea începe, surprinzător, cu lecția „Țările Române și problema orientală”, continuând cu numeroase teme românești, cea din urmă fiind „România și integrarea euroatlantică”.

Programa de istorie de clasa a XII-a are tot cinci teme: „Popoare și spații istorice”, „Oamenii, societatea și lumea ideilor”, „Statul și politica”, „Relațiile internaționale” și „Religia și viața religioasă”. De fapt, sunt aceleași teme ca-n programa de clasa a X-a, dar sunt puse, unele, în altă ordine și au cu totul alte conținuturi! Tema întâi are trei conținuturi: romanitatea românilor în viziunea istoricilor, descoperiri de noi spații și culturi în secolele XV-XIX și călători români acasă și în lume. De fapt, lecțiile nu au nicio legătură cu titlul temei! La câteva săptămâni după lămurirea romanității românilor (nu după cum a fost ea, ci după cum au văzut-o unii istorici!), elevii ajung, nonșalant, la constituțiile din România, de la 1866 până la începutul secolului XXI. Apoi, imediat după explicarea drepturilor cetățenești din anul 2000, elevul trece la autonomiile locale din secolul al IX-lea după Hristos și ajunge ușor și rapid la stalinism, național-comunism și la democrația postdecembristă.

Acad. IOAN AUREL POP

Proclamarea Independenței de Stat a României

Rostind în ziua de 9 mai 1877, de la înalta tribună a parlamentului român, memorabilele cuvinte: „ ... *sîntem independenți, sîntem națiune de sine stătătoare... sîntem o națiune liberă și independentă ...* ”, Mihail Kogălniceanu, ministrul de externe de atunci, vestea în fața întregii lumi hotărârea cărmuirii țării de proclamare a independenței de stat a României și totodată dădea expresie convingerii adânci și simțirii înalte de care a fost însuflețit poporul nostru în toată curgerea anilor existenței sale. Pământ străin n-a râvnit să cucerească niciodată poporul nostru, iar la cotropirea altor popoare nu și-a abătut nicidecum gândul. Recunoscând și respectând dreptul tuturor popoarelor de a-și făuri viața lor liberă, poporul român și-a croit, în același timp, și drumul său propriu în istorie, străduindu-se să-și clădească o viață a sa, înlăuntrul hotarelor sale și să coopereze în tot felul cu popoarele vecine. Dar, când vitregiile vremurilor l-au silit să se apere de cotropire, sau împilare, s-a ridicat cu arma în mână împotriva năvălitorilor, pentru a-și apăra libertatea, săvârșind fapte de vitejie care au intrat în istorie înveșmântate în nimb de legendă. În cartea vieții sale poporul nostru a înscris, în adevăr, cu litere de foc pagini de vitejie, dar n-a izbutit să-și păstreze totdeauna independența sa totală.

Independența este starea de viață proprie, liberă și demnă a unui popor. Ea cuprinde dreptul fundamental, inalienabil al oricărui popor de a se cămăui singur în statomnicirea așezărilor sale lăuntrice și ale relațiilor cu alte popoare, precum și în desfășurarea și dezvoltarea vieții sale, este însăși condiția de existență liberă a unui popor cu identitate proprie. De aceea, fără independență, un popor este lipsit de posibilitatea de a-și făuri o viață a sa, proprie, în țara sa, precum și de a-și aduce contribuția sa liberă la viața întregii lumi. Lipsit de independență, un popor nu-și poate dezvolta în libertate și după nevoile și interesele sale, istoria sa proprie. Independența poate fi suprimată cu forța, pentru o vreme mai scurtă sau mai îndelungată, dar, ca element constitutiv al ființei unui popor, ea nu poate fi deznăscănată din conștiința lui. Statul nostru a putut fi împărțit, pierzându-și unitatea sa administrativă; a putut fi supus unor dominații străine. Dar nimeni n-a putut să deznăscăneze

din ființa națiunii noastre conștiința originii sale daco-romane, certitudinea autohtoniei în spațiul terestru carpato-dunărean, memoria istorică a continuității vieții sale neîntrerupte pe pământul strămoșilor și voința sa neclintită de a-și păstra și desăvârși identitatea sa. Toate strădaniile și luptele poporului nostru, de-a lungul veacurilor, de la plămădirea lui până la războiul pentru eliberarea patriei, sunt strâns legate de voința de independență, libertate și unitate națională. Mai rodnică în înfăptuiri, datorită sporirii eforturilor întregului nostru popor și unor condiții istorice deosebite, etapa istoriei noastre din secolele XIX și XX ne-a adus treptat unirea, independența, libertatea și suveranitatea națională.

Cucerirea independenței este desigur o piatră de hotar în istoria României. Importanța acestui eveniment a sporit însă în intensitate prin asocierea lui cu revenirea pământului dobrogean al strămoșilor noștri la patria mamă. În procesul ireversibil de unire a țărilor românești, care s-a manifestat cu tărie în 1859, se face un nou pas, la sfârșitul lunii noiembrie 1878, când, după aproape cinci secole de viață sub jug străin, ținutul românesc dintre Dunăre și mare redobândește posibilitatea de a se uni cu țara. Acest proces istoric a continuat, aducându-ne o nouă înfăptuire, la 1 decembrie 1918, prin actul măreț al unirii Transilvaniei cu România.

După războiul de independență din 1877-1878, recunoscută de țările europene ca stat suveran, țara noastră a dobândit dreptul și posibilitățile de a-și îndruma pașii ei, în mod liber, pe calea dezvoltării vieții ei pe plan extern și intern. Întreaga activitate politică, economică, socială și culturală a intrat pe făgașul progresului. O nouă legislație a reflectat schimbările în

situația politică a țării, industria a intrat într-un ritm de dezvoltare; transporturile au fost reorganizate; au început să înflorească învățământul și cultura. Ceea ce trebuie reținut îndeosebi este faptul că în toate ramurile de activitate obștească se vădea înfăptuirea aspirațiilor de veacuri ale poporului nostru de a-și menține și consolida identitatea sa națională. În această privință sunt semnificative cuvintele lui Mihail Kogălniceanu care spunea în 1883: „*Noi nu trebuie să avem nici o predilecție pentru nici o putere în parte ... Numai având o politică românească... putem scăpa din această furtună mare, care din zece în zece ani izbucnește pe marea Europei și care ar putea pune în pericol statul român*”. Odată cu politica românească au făcut pași mari în dezvoltarea lor, în același spirit, artele culte și artele populare, literatura cultă și literatura populară, științele și altele. Multă vreme au fost slăvite în versuri și în proză, au fost cântate și povestite faptele de război ale bravilor noștri ostași. O reînvioreare a vechiului spirit românesc în toate domeniile de activitate s-a produs pe toate ținuturile locuite de români.

Acest fenomen s-a datorat desigur trăirii intense a evenimentelor de la 1877-1878 de către întregul nostru popor. Proclamarea independenței în parlamentul român n-a fost decât scânteia care a aprins flacăra dragostei de libertate a tuturor românilor. Ostașii acceptau jertfa supremă cu conștiința împlinirii celei mai înalte datorii; ei se simțeau înconjurați neîncetat cu dragoste fierbinte de întregul popor care participa cu bucurie la greutățile războiului. Tânăra noastră armată își sporea neîncetat rândurile cu voluntari care veneau nu numai din principate ci și din toate celelalte provincii românești aflate sub dominație străină. Sub stindardul român, împreună cu moldovenii și muntenii, au trecut Dunărea țărani și muncitori, elevi și studenți, intelectuali de toate categoriile, tineri din Banat, Transilvania, Maramureș și Bucovina. Bani pentru armament, medicamente, îmbrăcăminte și alimente se colectau din toată țara și din toate gospodăriile. Principalul efort l-a făcut însă țărănimea, cea mai numeroasă pătură a poporului nostru. Astfel, dacă la 1859 se spunea că <<unirea, națiunea a făcut-o>>, tot așa s-a putut spune la 1877-1878 că independența, poporul a dobândit-o.

FLORIN BENGHEAN

Convorbiri duhovnicești

Ioan al Banatului

„Slăbănogul este prescura pe care au adus-o lui Hristos cei patru bărbați.”

Luminița **Cornea:**

Înaltpreasfințite Părinte Mitropolit, în cuvântul de învățătură pe care l-ați rostit în Duminica a 2-a din Post ați început prin afirmația că Sfântul Apostol și Evanghelist Marcu a lăsat scris pentru noi o minune săvârșită de Mântuitorul nostru Iisus Hristos pentru întărirea noastră sufletească. De asemenea, ați spus și alte cuvinte care au mers la sufletul ascultătorilor: „*Binecuvântat să fie Dumnezeu care ne-a învrednicit și acum să ne astâmpărăm setea și dorul de Dumnezeu la izvorul harului Duhului Sfânt din sfânta biserică.*”

Pericopa evanghelică din acea duminică ne consemnează minunea vindecării slăbănogului din Capernaum (Marcu 2, 1-12). Vă rog să vă referiți la această pericopă evanghelică.

Îps. Ioan: Mântuitorul se afla în Capernaum, cetate din Galileea, și spune foarte precis Sfântul Marcu: „*s-a auzit că este în casă*” (Marcu 2, 1), deci Hristos nu era în momentul acela într-o sinagogă, ci într-o casă. A cui o fi fost casa nu știm. Însă, eu, care am trăit o vreme la Capernaum, bănuiesc că a stat în casa Sfinților Petru și Andrei. Cred că ei l-au găzduit pe Hristos în cei trei ani și jumătate cât a propovăduit în părțile Galileii, ale Iudeii.

Deci, nu grația în sinagogă, ci într-o casă. Spune Sfântul Apostol Marcu: „*îndată s-au adunat mulți, încât nu mai era loc nici înaintea ușii și le grația lor cuvântul*” (Marcu 2, 2). Și au venit către El și patru bărbați care duceau într-o rogojină un om paralizat. În traducerea din pericopă i se spune *pat*, dar în vremea aceea încă nu era descoperit patul. Oamenii dormeau pe jos, pe o rogojină. Deci, imaginați-vă pe cei patru bărbați care duceau pe ulițele Capernaumului, pe o rogojină, un paralizat. Or fi trecut pe lângă sinagogă, s-or fi uitat la ea, dar n-au intrat, ci *au mers acolo unde știau că este Hristos*. Iată ce căutau oamenii aceia! Îl căutau pe Iisus. Și spune Sfântul Marcu că era casa plină, că se afla și în fața ușii lume multă, încât nu puteau să intre. Atunci au desfăcut acoperișul casei care era realizat din niște bârne drepte, nu era ca la noi, ci erau lemne puse unele

peste altele. Așa l-au coborât pe paralizat în fața lui Iisus. Ce credeți? Care era atmosfera din casă în momentul când Hristos le grăia și, la un moment dat, au văzut că cineva desfăcea acoperișul casei. Eu cred că s-a uimit fiecare, unul către altul zicând: *ce fac oamenii aceștia? Cum desfăc acoperișul casei omului?! Poate au și strigat la cei ce desfăceau acoperișul: oameni buni, ce faceți? Stricați casa omului?* Este posibil. Și mă gândesc că Hristos, care știa, ca Dumnezeu fiind, de ce au venit oamenii aceia, îi va fi liniștit: *lăsați să desfăc acoperișul!* Iată, bărbații aceia au lăsat jos rogojina cu bietul om aproape mort în fața lui Iisus.

L.C.: Înaltpreasfințite Părinte, cred că ne putem pune, firesc, întrebarea în legătură cu omul acela bolnav, cine și de unde anume era, cine erau cei care îl aduceau. Vă rugăm.

Îps. Ioan: Cine era omul acela? *Omul acela era darul pe care-l făceau cei patru bărbați lui Hristos*. Așa cum aduceți o prescură la altar, așa și cei patru bărbați l-au adus la Hristos pe acest om. *Era prescura lor, pe care au adus-o lui Hristos*.

Ce se întâmplă cu prescura adusă la altar? Prin puterea harului Duhului Sfânt, din prescură se face trupul și sângele lui Hristos. Adus în fața lui Hristos acest slăbănog, Hristos face din el, din păcătos, om iertat și vindecat. Iată cum îl transformă pe el, din păcătos îl face nepăcătos, din bolnav paralizat, cum era, îl face sănătos.

Ce-i spune Hristos? *Iertate îți sunt păcatele tale!* De aici bănuim că boala pe care o avea acest slăbănog, probabil, că s-a transmis din ceva păcate săvârșite în viața lui. De aceea vă îndemn și pe frațiiile voastre, înainte de a merge la doctor, dacă aveți vreo suferință, vă îndemn veniți și spovediți-vă, cereți dezlegare de păcate, cereți iertare și după aceea mergeți, cu binecuvântarea preotului, și la spital ca, acolo, să lucreze Dumnezeu prin mâna binecuvântată a doctorului.

L.C.: Înaltpreasfințite Părinte Mitropolit, în cadrul acelei predici ați pus o întrebare care, oarecum, a mirat pe credincioși, anume, dacă ei au adus vreun bolnav cu patul la biserică. Vă rog să explicați această afirmație.

Îps. Ioan: Ați adus vreodată vreun bolnav cu patul la biserică? Ori de câte ori veniți la sfântul maslu și la sfânta liturghie și scrieți pe o bucătică de hârtie numele celor bolnavi din familia dumneavoastră vă asemănați cu cei patru bărbați care l-au adus pe slăbănogul din evanghelia, cu rogojina, la Hristos. Apoi, cu mila lui Dumnezeu în suflet și în inimă, scrieți pe o bucătică de hârtie și o dați preotului să-i pomenească și ca tot Hristos să-i vindece. Însă, ce-ar însemna dacă, duminica viitoare, patru dintre frațiiile voastre, patru și iarăși patru, dacă v-ați sfătui să aduceți pe cineva la biserică?

Mulți oameni sunt bolnavi sufletește și trupește! Fie-vă milă de ei! Nu treceți, duminica, având capul în pământ pe ulițele cetății! Încercați, prin bunătatea frațiilor voastre, poate, mai aduceți câte unul să-l vindece Hristos. Fie-vă milă de soț, de soție, de copii, de vecini! Faceți-vă milă de ei și aduceți-i la sfânta biserică, unde omul se vindecă de cea mai grea boală și anume boala păcatului și boala morții. Faceți-vă milă, vă îndemn iarăși, încă mai e loc în biserică și ușa sfintelor lăcașe este deschisă.

Vedeți, când Hristos a zis: *Iertate-ți sunt păcatele!* cărturarii L-au judecat pe Hristos, întrebându-se cum iartă El păcatele. Hristos n-a fost iubit de nimeni cât a fost pe pământ. Pe nimeni n-a osândit cât a fost pe pământ. Când Hristos a fost judecat, nu l-a adus nimeni nicio vină. El n-a osândit pe nedrept. Atunci când a fost răstignit pe cruce, n-a venit nimeni să-l spună: *E bine că ești acolo, osândit la moarte că și tu m-ai osândit pe mine în ziua aceea...* Nimeni n-a venit să spună, pe pământ, că a fost osândit de Hristos. Însă, noi, prin faptele noastre, prin păcatele noastre, prin viața noastră, mereu Îl osândim și astăzi pe Hristos. Fie-vă milă, vă îndemn iarăși, încă mai e loc în biserică și ușa sfintelor lăcașe este deschisă!

A consemnat
LUMINIȚA CORNEA

Amvon

Fântâna lui Iacov

Locuitorii Samariei, una din provinciile Țării Sfinte, situată între Galileea de Nord și provincia Iudeea - în sudul Țării Sfinte, erau un amestec de mai multe popoare; asemeni și credința lor „un amestec între credința mozaică și împrumuturi din religii păgâne”. Samaria a fost locuită de arieni după ce israeliții au fost duși în exil, în Babilon, Sichem - al doilea Legământ.

Astăzi, după două milenii de la venirea în Trup a Mântuitorului Iisus Hristos, Fântâna lui Iacov este singurul loc de pelerinaj ortodox din Samaria, fântână deasupra căreia este ridicată o biserică greco-ortodoxă. Tradiția existenței fântânii cumpărată de Patriarhul Iacov de la urmașii lui Hermon Heveul, întemeietorul orașului biblic Sichem, (Fac. 33,18) este mai veche și vine din timpuri precreștine.

Dar să ne oprim puțin în așezarea Sichem (azi Nablus) - prima cetate a Samariei așezată între doi munți - Ebal și Garizim. Trebuie să știm că aici, din iconomia lui Dumnezeu, în vremea lui Iosua a fost reînnoit Legământul lui Dumnezeu cu evreii, abia reveniți din pribegia egipteană. Moise i-a eliberat și i-a scos pe evrei din Egipt, după ce au pribegit în pământ străin vreme de patruzeci de ani, dar Iosua i-a readus efectiv în Pământul Făgăduinței, în țara Canaanului, loc corespunzător cu vechea Palestină.

În această cetate, Sichem, potrivit Vechiului Testament, reținem din Cartea lui Iosua, că succesorul lui Moise - Iosua - a primit misiunea de a-i aduce efectiv pe evrei în Pământul Făgăduinței. Tot aici, la Sichem, Iosua reînnoiește Legământul evreilor cu Dumnezeu și le ține o cuvântare despre calitățile, despre slăbiciunile poporului evreu și despre necesitatea de a alege cui anume doresc să slujească.

„Dumnezeilor părinților voștri de dincolo de Râu (adică de Eufrat, în Mesopotamia) sau dumnezeilor Amoreilor în a căror țară locuiți? Eu și casa mea Îi vom sluji Domnului, că Sfânt este!”, spune Iosua poporului său. Și ce promisiune mare face poporul, pe care o va uita adesea!...

„Departa de noi gândul de a-L

părăsi pe Domnul și de a sluji la dumnezei străini. Domnul Dumnezeu nostru, El este Dumnezeu; El ne-a scos pe noi și pe părinții noștri din țara Egiptului. El ne-a păzit în toată calea pe care am umblat și prin toate neamurile prin care am trecut. Domnul a izgonit din fața noastră pe Amoreu și toate neamurile care locuiau în țara aceasta; iar noi Îi vom sluji Domnului, căci El este Dumnezeu nostru” (Iosua 24, 14-18)”.

Sichemul, locul unde Mântuitorul a convertit la Dumnezeu pe Samarineancă, a devenit capitala noului regat în jurul anului 933 înainte de Hristos (I Regi 12) și pentru a le împiedica orice legătură între supușii săi și locuitorii regatului de sud - Iuda - Ieroam a zidit pe Muntele Garizim un templu, unde a introdus cultul vițelului de aur, practicat de evrei la ieșirea din Egipt. Templul a fost distrus de Ioan Hircan - din familia Macabeilor în anul 129 înainte de Hristos. Atunci a fost ruinat întregul oraș. Sichemul a fost rezidat de către romani mai la vest și i s-a dat numele de Neapolis (în greacă), iar arabii i-au zis Nablus sau Napluz.

Ajuns în Sichem, Iosua atrage atenția evreilor asupra înclinației lor de a se închina idolilor și îi și previne că ori de câte ori iudeii vor uita Legământul făcut de Moise și de Avraam, de atâtea ori Dumnezeu lui Moise și al lui Avraam - Cel care ni se înfățișează în Vechiul Testament cu un acut simț pedagogic - îi va pedepsi pe israelieni...

Reveniți în Pământul Făgăduinței, fiii lui Israel au adus din Egipt și osemintele lui Iosif, unul din cei doisprezece fii ai lui Iacov, pe care le-au îngropat la Sichem.

Ne întrebăm care din cei cinci Iacobi, menționați în Noul Testament, este „cumpărătorul” fântânii unde Domnul Hristos a întâlnit-o pe Femeia Samarineancă, unde Duhul lui Dumnezeu (Ioan 4,4-30) S-a revelat acestei femei de alt neam și care nu-L cunoscuse până atunci pe Dumnezeu.

Iacov, în traducere „Ocrotitorul de Dumnezeu”, este nepotul Patriarhului Avraam și „părintele poporului Israel” (Matei 1,2; Luca 3, 34, Ioan 4, 5; 6, 12). „Avraam a născut pe Isaac, Isaac a născut pe

Iacov, Iacov a născut pe Iuda și pe frații lui...” (Matei 1, 2).

Isaac a mai avut un fiu, pe Esau, și acesta din lăcomie i-a vândut „dreptul de întâi născut” fratelui său Iacov, „pe un blid de linte”. Lui Iacov i se mai spune și Israel, numele primindu-l de la Dumnezeu... „De acum nu-ți va mai fi numele Iacov, ci Israel te vei chema, căci te-ai luptat cu Dumnezeu și cu oamenii și ai biruit” (Facere 32,28). Și ne încredințăm Scriptura că de atunci neamul și „Casa lui Iacov” se numesc neamul și „Casa lui Israel” (Luca 1, 33, Fapte 3,13, Evrei 11, 9, 20-21).

Iacov a fost căsătorit cu verișoarele lui - Lia și Rahela - și el este tatăl celor 12 fii, între care și Iosif, cel care a fost vândut de frații săi ca rob în Egipt. Se spune că el și oamenii lui au săpat fântâna din Sichem (are vreo 23 de metri adâncime), loc în care pelerinii creștini astăzi se închină, pământul fiind sfințit de Însuși Mântuitorul Iisus Hristos.

În veacul al cincilea, după ce Biserica Dreptmăritoare a ieșit din catacombe, deasupra fântânii a fost ridicat un sfânt locaș de închinare pentru creștini. În timpul unei revolte a samarinenilor, petrecută în 485, prima biserică a ars și a fost refăcută în veacul al VI-lea de Împăratul Justinian. Nici aceasta nu a rezistat, fiind rasă de pe fața pământului de năvălitorii perși și arabi. Cu ceva ani în urmă, Patriarhia de la Ierusalim a început zidirea unei Biserici mari, deasupra unei capele care exista deja...

Credem că Fântâna lui Iacov este un motiv în plus să înțelegem că participarea noastră la Sfânta Liturghie, la viața Bisericii ne aduce „Apa Vie”. Fiindcă „Fântâna Vieții” Veșnice este Biserica lui Hristos. Vom încheia și noi modesta incursiune în Samaria în ton cu cererea Samarinecei, după ce L-a cunoscut pe Hristos: Dă-ne, Doamne, și nouă această apă vie, ca să nu mai însetăm niciodată!

Pr. Dr. GHEORGHE ȘINCAN

Asterisc

Glusul Domnului

E bine să știm că vocea Domnului ne ține treji și ne va ridica din somnul mormântului așa cum a făcut cu Lazăr.

În inima noastră avem prezent glasul conștiinței, cum ne exprimăm noi, dar sfinții, sfinții cu adevărat spun, că e glasul Domnului care în fiecare clipă ne îndeamnă la o selectare a binelui de rău. Peste tot e glasul Domnului. Rămânem singuri și nu tăcem. Vorbim cu noi înșine. Oricând dacă ne trezim din somnul păcatului putem lua legătura cu Domnul prin rugăciune.

În toate locurile și timpurile este de față Dumnezeu. Inclusiv în Iad. Acolo Satana împreună cu toată armata de demoni îl au în auz. Și demonii cred și se cutremură! Oricât am încerca, ne este imposibil a ne disocia sau izola în totalitate de Glasul Domnului. Peste tot e prezentă iubirea și lumina Domnului. Pentru că vatra veșnică și fără margini a zidit-o Dumnezeu și a lăsat-o în paza îngerilor. Simțim și auzim glasul părinților deși ei s-au strămutat de mulți ani la cele veșnice. Glasul lor se ridică aievea în sufletul și mintea noastră deși uneori intră în perioade lungi de tăcere iar în momente dificile auzim glasul mamei. Eminescu aude glasul mamei cum îl cheamă deși ea odihnește în cimitir: „O mamă, dulce mamă, din negură de vreme/ Pe freamătul de frunze la tine tu mă chemi;/Deasupra criptei negre a sfântului mormânt/ Se scutură salcâmi de toamnă și de vânt.”

Domnul e în mintea noastră. Se confundă cu sufletul nostru, fără a se amesteca. Mai mult, aproapele nostru este Dumnezeu, precum ne învață Sfinții Părinți ai Filocaliei și ai Patericului. Toți care credem că Domnul Iisus s-a întrupat, a trăit pe pământ ca Fiul al Omului, a suferit moarte prin răstignire, a fost îngropat și a înviat a treia zi și s-a înălțat la ceruri, deci toți creștinii sunt fii ai lui Dumnezeu. Și toți auzim glasul Domnului. Cel puțin sufletul îl aude, chiar dacă urechile trupului sunt înfundate de somnul păcatului, care e mai adânc decât somnul morții.

Adam și Eva aud glasul Domnului în cer.

„Iar când au auzit glasul Domnului Dumnezeu, Care umbla

prin rai, în răcoarea serii, s-au ascuns Adam și femeia lui de fața Domnului Dumnezeu printre pomii raiului. Și a strigat Domnul Dumnezeu pe Adam și i-a zis: < Adame, unde ești?> Răspuns-a acesta: <Am auzit glasul Tău în rai și m-a temut, căci sunt gol, și m-am ascuns>.”(Facerea 3, 8-10)

Patriarhii din Vechiul Testament au auzit glasul Domnului Dumnezeu. Judecătorii și regii așijderea. Profeților le-a inspirat deslușirea și succesiunea evenimentelor.

În timpurile noastre îl mai aud pustnicii din desimea pădurilor din munți. Că în orașe e aproape imposibil; îl acoperă vacarmul și haosul vremilor.

Cain a auzit glasul lui Dumnezeu și fost chemat să dea socoteală pentru uciderea fratelui său dar, deși voia să fugă...nu a găsit vreun loc unde să se ascundă de Domnul și de glasul conștiinței din inimă, încât ecourile omorării lui Abel sună și astăzi în inimile noastre.

Și cunoaștem că toată suflarea omenirii va auzi glasul Domnului la Judecată!

Omul e o ființă dialogică; pentru că, într-un fel sau altul trebuie să răspundă Domnului de toate faptele sale, chiar dacă mai tot timpul se eschivează.

Zidirea (Creația) Domnului e o oglindă în care se vede Creatorul și în fundal, dar mai seamă în seninul cerului... se aude ecoul primordial al glasului Său. Tot ce am istorisit până aici este o răbufnire, sau să-i spunem mai bine un entuziasm, că e mai delicat, - deci o aprindere a sufletului,

Nadia Negru, Umbre

după citirea Predicii: „Despre moartea ca somn” a Sfântului Nicolae Velimirovici. La rândul său, sfântul a luat ca temelie a predicii cuvântul evanghelic de la Ioan 11: 11: „Lazăr, prietenul nostru a murit. Mă duc să-l trezesc”.

„Se spune că un om a ridicat piatra să-l ucidă pe fratele său, dar în clipa aceea i s-a părut că aude glasul mamei sale strigându-l pe nume. Numai ce a auzit glasul mamei și mâna sa a început să tremure. El a dat drumul pietrei și s-a rușinat de gândul său cel rău. Glasul mamei sale l-a trezit, oprindu-l de la făptuirea unui păcat de moarte. Dacă glasul unei mame izbăvește și trezește din somnul morții, cu cât mai vârtos o va face glasul Făcătorului și Dătătorului vieții?”

Deci mama îi oferă copilului mult mai mult decât își închipuie mintea omului.

„Ori de câte ori Domnul a strigat pe cineva care era mort cu trupul, el s-a trezit. Dar nu toți cei care erau morți duhovnicește s-au trezit și au înviat atunci când Domnul a strigat la dânșii. Pentru această trezire, pentru această înviere era trebuință de învoirea celui mort. Iuda, cu o sărutare vinzi pe Fiul Omului? (Luca 9:4). Așa a strigat glasul lui de viață făcător, dar mortul [Iuda] a rămas tot mort și păcătosul nu s-a trezit”. (Sfântul Nicolae Velimirovici, Proloagele de la Ohrida, Editura Egumenița, 2010, Galați, România, p. 156)

Dar ne amintim iarăși că Sfântul Aposto Pavel s-a întors din somnul păcatului și a revenit la viață. Și Sfântul Apostol Petru s-a întors după ce s-a lepădat de Hristos. L-a salvat plânsul. Deci lacrimile nu sunt o slăbiciune ci sunt smerenie care spală și curăță păcatele de moarte. Să ne întărească Dumnezeu, să ne ridice și din somnul morții și a păcatului și să ne bucurăm de serafica lumină a Învierii.

VALERIU TĂNASĂ

Istorie de demult

„Pelicanul albastru, zicea bunicu, plutea la un loc cu lebedele alea de le-ai văzut tu după ce ți-a zis tată-tu să-l ascuți pe Ceaikovski. Se plimba așa printre rațele lui Izmană, că el era singurul care avea o sumă, mumă-ta a batrână n-avea decât una, ce i-o fi venit să puie un ou de rață su' curcă nu știu, dar ea l-a pus și rața ei n-avea habar de apă...se ținea după ea pe *de-a rândul*, duminica, mumă-ta a batrână, cum știi, se ducea la biserică mai mereu cu o colivă, totdeauna găsea ea un mort să-i facă o țără pomană și coliva era nelipsită, rața - de ce nu i-o fi pus nume... ca să mă întreb eu mereu, mă gândesc...pășea după ea agale, că era afurisit de grasă, toată ziua ciugulea și fura porumbul găinilor, până la vale la biserică sunt vreo doi kilometri și mumă-ta a batrână mergea repede, n-avea timp de pierdut pe drum, din loc în loc se rățoia la ea... „talpă lată !”...că de, e făcută mai mult pentru înot și îi și cădea curu' de greutate, așa că cerea, vezi bine, o pauză, oamenii știau că vin amândouă și și înțelegeau de ce rața se ținea după Chiva...cât dura slujba stătea în bătătura bisericii, ciugulea iarba de pe morminte și n-avea deloc nerăbdare, nerăbdare așa ca oamenii, stătea până termina popa slujba și toate sfeștaniile, c-avea oamenii pomelnice lungi, cu toate neamurile alea care muriseră mai în războaie, mai de boală, mai de bătrânețe...mumă-ta a batrână a găsit-o moartă lângă pisica aia cu blană ca șobolanul, dacă îți mai aduci aminte. Izmană avea el așa o idee că trebuie să țină păsări ca nimenea...curci avea și țiganu' din Meea și dacă el avea apa aproape, de ce să nu profite? Pelicanul albastru se ținea de cocoș între lebedele alea și mie mi-ar fi plăcut să-l văd singur, învârtind apa pe lângă el, da' se vede că nu-i plăcea și lui”.

„Tată-tu ăl bătrân, bunică-tu, avea niște gânduri să stai să te uiți ca prostu', le dădea drumu' când te așteptai mai puțin, se așeza pe prispă, mai ca neoamenii, pe patul ăla de blăni pe care nu știu de ce îl făcuse că mie nu-mi plăcea să dorm afară, el nu era pe-acasă decât o zi-două înainte să plece cu vitele la târg și până la Craiova era drum lung, era lung și până la Râmnic, da' el se ducea mai des la Craiova că târgul de vite era mai bun acolo; lipsea cu luna, copiii, unchit-o Ionel mai ales, că era ăl mai mare, ar fi dormit ei acolo, dar ce, îi lăsam; Costandin își aprindea luleaua, că el pușia mai tot timpul și pe urmă se pornea pe istorii care mai de care mai ne-nchipuită...da' pelicanul

albastru nu lipsea...îmi spusă mie popa că ar trebui să-i facă o sfeștanie că nu se știe pe unde umblă tot timpul ăla când pleca, dar, să-ți spun drept, n-am îndrăznit niciodată...cum să-i faci sfeștanie bărbatului tău și când e viu și când e și mai bătrân ca tine așa că trebuie să știe mai multe decât știi tu...se pornea să-mi toarne brașoave, da' ce să zic, îmi plăceau...pelicanul albastru trecea pe Galbenu - cu toate că el zicea de un lac - o baltă cred eu, da' el zicea lac încărcat de nuferi și de lebede albe și se înfuria când zicea că rațele lui Izmană se fățâiau printre ele și pelicanul albastru obosea, se vede, de atâta puzderie de păsări, își desfăcea aripile și-și lua zborul și toată minunăția aia de lac, pe care el îl vedea, îi dispărea din fața ochilor, lebedele și chiar rațele lui Izmană umblau așa bezmetice pe pământul sterp pe care nici iarbă n-avusesse timp să crească.

Dacă-ți spun!”

X

Porțile sunt înalte și se dechid greu, de unde conacul acesta total neobișnuit la noi ? Fier forjat, arabescuri amintind frivolitate franțuzească - cel puțin așa am reținut aprecierile despre baroque sau roccoco - simbolismul unei lumi perimate purtând marca decadenței, de care ne depărtăm fără a înțelege sau poate neavând timp pentru a înțelege, ceva de genul acesta, fără sens, numai o încercare, inefficientă, de altfel, de a dilua amărăciuni ascunse...fier forjat zic, notă impunătoare, bunăstare strigându-și abundența, sărăcia românului e cumva insultată de opulență și mă mir că ea se etalează așa fără nici o rețineră.

Și mie îmi umblă gândurile în toate direcțiile și aș vrea să pricep ce se întâmplă...!

„O să ne ia o bună bucată de timp să ajungem la capătul aleii”, zice tata, și mă ghidează spre înăuntru, va trebui să ocolim pondul - și el zice “pond” fără să zâmbească - un lăculeț artificial pe care l-au așezat chiar în mijlocul

drumului, strategie clasică de întârziere în atingerea obiectivului și mai ales de explorare curioasă a ambianței, drumul drept, știi cum e, anost, sec, curburile îi dau substanță, întârzierea are sens de hrană spirituală... curiozitatea locului e tocmai întreruperea aceasta în soliditatea pământului, prezența apei este mai totdeauna privită ca un sedativ, cele două elemente sunt fundamental opuse și de aia probabil se completează... *necesitatea de a fi* condiționată axiomatic... rigiditate contra flexibilitate... monotonia fiind astfel evitată descoperim chipul armoniei către care ne tot străduim să ajungem.

Înțelegi?

Și, tăticele, tată-tu ăl bătrân ar fi trebuit să fi stat în preajma noastră o idee ceva mai lungă, sunt o mulțime de întrebări rămase fără răspuns și în niciun caz nu poți dialoga cu o imagine și aia fantomatică; o fotografie ar fi ajutat cumva, dar cum nu există, conturul uman se destramă, capătă elasticitatea ceții în diminețile de toamnă și chiar dacă mă strădui eu să-ți comunic ceea ce ar fi trebuit să știu, tu știi că nu știu!”

Pelicanul albastru tronează pondul, vorba tatei, un fel de Cișmigiu în miniatură, fântână arteziană în mijloc, un jet țâșnind și atât... și pelicanul albastru. Mi-ar fi plăcut și lebede și dacă stau și mă gândesc bine chiar și rațele lui Izmană mi-ar fi plăcut, dar cine stă să întrebe ce-mi place mie ?

Dimineața soarele îmi intră în ochi și, într-un fel regret, într-altul mă mulțumesc să-l văd și pentru un moment știu că scap de întrebările pe care noaptea mi le furișază hoștețe : ba să-mi dea, ba să-mi ia din înțelegerea aia despre care cred că ne trebuie.

Eh! Timpul înțelegerii se eschivează, se pare, poate numai știind câte ceva și nici nu știu dacă e corect spus...ȘTIIND!

Nu știi, oricât te-ai strădui, reții imagini, vorbe transmise, suflu nostalgic, adieri de trecut așezat undeva numai în memorie, clipe de viață din care tu ai ieșit la lumină si, în fond, o istorie personală cu bunic spectral și închipuiri despre el, mai transmise, mai inventate, cam ca toate momentele acelea pe care le-ai dori aievea și ele sunt numai umbre!

Am uitat, totuși, totdeauna uit câte ceva, ceva important, nu așa simplă informație, să-l întreb pe tata de unde știa bunicul de Ceaikovski?

MARIA CECILIA NICU

Starea prozei

Banii la Moscova

Îmi povestește mama că, atunci când au venit rușii la ei în sat, la sfârșitul celui de-al Doilea Război Mondial, bunicul le-a adunat pe toate fiicele sale (avea șapte) și le-a ascuns într-o căpiță de fân din fundul grădinii. Le-a spus să stea acolo, stane de piatră, indiferent ce s-ar întâmpla și să nu iasă din ascunzătoare până nu vine cineva din familie să le scoată. Își amintește mama că, deși era mititică, a înțeles imediat că nu era de glumă și că, după ce a trecut urgia, și-a strâns părinții în brațe cu o ardoare nemăsurată, de parcă nu i-ar mai fi văzut de o mie de ani.

O să mă întrebați cum au procedat când au venit nemții. Ei bine, din calea lor nu s-au ascuns, pentru că soldații germani nu se prea ocupau cu prădatul. Obişnuiau să treacă grăbiți prin localități, împărțind ciocolată copiilor. Nu înseamnă că ar fi fost mai breji decât rușii; pur și simplu aveau alte posibilități și alte planuri. Ocupația, indiferent din ce parte venea, era unanim nedorită, dar poporul oricum nu avea nimic de spus. S-ar zice că nimic nu s-a schimbat de atunci.

Mai povestește mama că prima ei învățătoare provenea din Moldova Sovietică și vorbea românește cu un accent amuzant. Ce greu trebuie să-i fi fost să predea la școală inclusiv limba celor care o alungaseră cu brutalitate din casa și din satul ei natal, obligând-o să trăiască împreună cu băiețelul ei în acel sat de munte, înconjurată de oameni tăcuți și misterioși, care-o priveau din coada ochiului, ca pe o curiozitate exotică!

Mai târziu, mi-a venit mie rândul să fiu școlăriță. Nu mi-am bătut niciodată capul cu problemele refugiaților care frecventau anturajul nostru. Era un lucru de la sine înțeles să îi tratăm de la egal la egal. Copilă fiind, nu realizam că în spatele fiecăruia dintre ei era acumulată o poveste dramatică.

Mai toți sașii din generația părinților colegilor mei de școală fuseseră plecați la muncă forțată, în Siberia. Familia Cumpănașu, prieteni dragi, era refugiată din Basarabia, iar cuplul de profesori cu care mă înțelegeam eu cel mai bine era deportat din Banat. Profesorul de

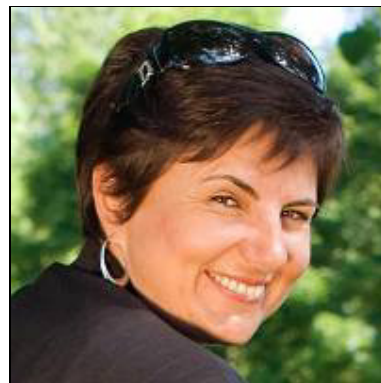
franceză era evreu, de o severitate pe care abia mai târziu am înțeles-o. Iar soția directorului fabricii de ață din localitate era rusoaică. Venise din Ucraina, după soț (un român isteț, cu bursă de studii politice absolvite în pe atunci celebra universitate de la Harkov).

Aceeași promițătoare carieră de cadru de conducere promovată de Partid era să-l pască și pe tata, la rândul lui absolvent eminent de școală medie, repartizat la studii de specializare tot în Harkov, orașul pe care la ora actuală rușii sunt pe cale să-l radă de pe fața pământului. Ca să vezi cât de puțin înseamnă să fi fost cândva mândria potențailor de la Moscova! Bunica i-a interzis la timp tatei să meargă la acea Universitate, pretextând că ar avea nevoie de el în gospodărie!

Și totuși, cum rămâne cu expresia din cântecul lui Sting „I think the russians love their children too“?

Nu înseamnă că tata n-ar fi ajuns până la urmă tot cadru de conducere. Dar măcar coloratura politică i-a rămas intactă, lucru pentru care i-a fost recunoscător înțelepteii sale mame toată viața lui. Mai toți țărani cât de cât înstăriți din acele vremuri nutreau sentimente duioase pentru regele alungat din țară, cel mai vestit refugiat, cum s-ar spune.

Ce-a urmat ar merita un discurs separat, căci sunt cam stufoase ramificațiile istoriei noastre complicate. Eu spun doar atât: în ciuda variilor cereri de aprobare a unor excursii prin țările socialiste

prietene, depuse de tata neîncetat, singura ieșire din țară care i-a fost permisă vreodată a fost la Olimpiada de la Moscova din 1980.

S-a întors de acolo cu un album de fotografii intitulat „Москва”. De calitate bună, având coperti lucioase, din carton gros, cu un impresionant plic în gen biblioraft, cartea aceea ne-a trezit curiozitatea mai mult prin aspectul ei, decât prin conținutul exagerat apologetic. Cu timpul, s-a dovedit utilă ca ascunzătoare pentru banii pe care părinții mei îi puneau deoparte pentru vremuri negre. Salariul îl primeau împărțit în două rate lunare, într-un plic (avansul și lichidarea).

Decenii de-a rândul, ori de câte ori discutăm despre bani, tata arăta cu degetul în sus și rostea solemn formula: „banii sunt la Moscova”. Așa îi săcăia așa pe curioșii care, probabil, trăgeau cu urechea.

Deunăzi am căutat în dulapul din casa părintească după hainele pe care mama vrea să le ia cu ea la un nou drum. Simte nevoia să pună o distanță-tampon între ea și rușii adunați din nou la granițe. Devine astfel un fel de „refugiată” în casa copilelor ei, stabilite în Germania cu a cărei limbă s-au familiarizat cândva grație clarviziunii mamei lor. Nu mică mi-e mirarea să găsesc în dulap impresionantul album cu imagini ușor îngălbenite, din capitala țărilor maziți!

Îl deschid și caut cu înfrigurare între copertă și forțat, la locul știut. Găsesc într-adevăr un plic vechi de salariu, gol din păcate. Pe el stă scris frumos, cu stiloul, cuvântul „avans”. Apoi vine tăiat cu un pix negru, iar peste el tronează, în majuscule imposibil de ignorat: LICHIDARE.

**GABRIELA CĂLUȚIU
SONNENBERG**

Spania, martie 2022

Nadia Negru, Maramureș

Starea prozei

Un vis în vis

Mă aflu într-o zi de târg la Rovina, nu aveam niciun scop, nici să vând sau să cumpăr ceva și nici plăcerea de a mă întâlni cu vreunul din vechii mei prieteni de la munte sau de la oraș, pur și simplu voiam să mai aud melodia roților caleștii mele cum zuruie pe drumul țării și s-o mai ating cu corbaciul pe rotofeia Teodora care plesnea de bine ținută ce era și să-mi plimb ochii pe costișele dealurilor, a pădurilor falnice de brazi. Și așa cum fac de fiecare dată când merg la oraș las caleașca și mânza în curtea lui Petriță – hangiul și-o luam feciorește pe pardoseala de piatră cubică a pieței. Când am fost în fața Primăriei, o clădire frumoasă cu două etaje, patru turnulețe, țigla roșie, la fiecare colț câte un balcon sau verandă, mi-a intrat în gând să merg la școală și s-o caut pe diriginta Tițiana, care îi era profesoară, cea mai lăudată profesoară a lui Golguț. Nu eram sigur că am să dau de dânsa, dar merita să încerc. Apoi voi apuca să-l găsească și pe Golguț, pe care să-l iau după orele de program la șpațir prin oraș. Nu mai intrasem în școala unde învăța de când l-am înscris în clasa a cincea și trecuseră vreo doi ani și ceva de atunci. Îmbrăcat țifraș așa cum îmi plăcea mie să ies în lume, am călcat drept în lege, suind treptele școlii, o clădire frumoasă unde funcționase odinioară Judecătoria, unde ori de câte ori intram pe holurile ei somptuoase mi se puneau o ceață pe creier; aici tocise cu burgerii lui sălile de judecată, tatăl meu Andronic Cocos, care nu exista an să nu fie chemat în procese de vătămare corporală ori de instigator împotriva notabilităților statului, fiind silit să-mi vând o parte din pământuri pentru a achita cheltuielile de judecată, precum și cele de daună produse împričinaților; eram pur și simplu uimit când aflu că nu intrase odată în Detunata pentru a servi o proaspătă, să nu găsească de împărțit cu cineva ceva și el să nu riposteze sau să se răzbune cu o palmă trasă peste fața lui cutare sau să-i tragă o cioacă peste genunchi, căci purta întotdeauna baston care avea un căpăcel pe unde trăgea câte un gât de snaps: vinars, coniac sau cine știe ce carcalate.

Cancelaria profesorală se afla la etajul doi, mi-am încordat mustățile și am bătut în ușă; nu știu dacă mi-a răspuns cineva, dar eu am intrat căci eram obișnuit cu căntălarile domnești. Am spus cu o franchețe militară cine sunt, adică tatăl elevului Golguț Cocos și că o caut pe doamna profesoară de muzică și desen Tițiana Mariș. Și-atunci văd că se ridică de la o masă o domnișoară atât de frumoasă de mi-au căzut mustățile pe oală. „Eu sunt, baciule, Cocos”, a zis fata asta ce nu părea să aibă mai mult de 22-23 de ani, cu o voce plăcută, suavă: ” Ce doriți să aflați sau să știți despre fiul dumneavoastră? „Dacă e bun la carte; dacă e elev silit și va ieși ceva din el, că eu nu vreau să arunc banii pe fereastră; nu sunt nici om bogat, nici sărac, dar vreau să știu dacă merită să cheltuiască cu ținerea lui prin școli”. Mi-a făcut un semn s-o urmez într-o altă sală goală, unde nu era nimeni, orele de curs pe ziua respectivă se terminaseră și elevii plecaseră acasă. Golguț al meu era plecat și el la gazda unde sta, o profesoară de francă care-i da lecții de pian. Ne-am așezat fiecare pe câte un scaun tapițat cu o stofă moale, plușată. Și frumoasa profesoară care mă sfredelea într-un fel cu ochii ei pătrunzători ca razele de soare dimineața printre frasinii mei de-acasă a început: „Bade Cocos sau baciule Cocos, nici nu știu cum e mai bine să vă zic, poate după cum arătați domn, vreau să vă zic că aveți un copil foarte isteț, cu o minte creativă și foarte silit la carte. Eu sunt diriginta lui și-i urmăresc notele de la toate materiile și e cel mai bun din clasă. Excelează la limba română, la matematică, istorie, desen, chimie și ceea ce-i dă un farmec în plus e că are o voce foarte bună și...și e frumos domnule Cocos”. „Domnișoară dragă,

aș vrea să vă cred din toată inima, dar nu o pot face, eu aș zice că e un mare visător. Stau de vorbă cu el pe prispă casei seara după ce termină cu treaba și-n loc să se uite la mine, el e cu ochii sus, pe stele. Credeți-mă, într-o vreme am vrut să-l duc la un doftor, poate o fi stând slab cu psihia. Dar l-am pus să-mi repete tot ce-am vorbit în seara aceea și mi-a spus vorbă cu vorbă tot ce am discutat. Ba mi-a spus unele lucruri, pe care nici nu le bănuiam, lucruri care s-au adevărit mai târziu. De pildă, a zis că maică-sa nu o va duce prea mult și se va stinge lumina, adică viața. No, ce părere aveți domnișoară”? „V-am spus și vă repet, e un copil foarte dotat, ceea ce trebuie să vă bucura”.

Am mai aflat de la domnișoara Tițiana că e foarte bun la desen. Și mi-a scos din sertarul unei mese un dosar gros cu tot ce desenase și pictase la orele ei. Erau o grămadă de foi desenate și în creion negru și în culori pictate cu pensula. Nu mi-a venit să cred ce am văzut: munți, dealuri, păduri, animale, flori, copaci, oameni, păsări, case. Am văzut pe o foaie mare albă un război de țesut. Poate îl văzuse undeva, poate și-l imaginase. Cică, mi-a spus domnișoara Tițiana avea o fantezie foarte dezvoltată, ceea ce în limba artistică se chema ficțiune... „Stați că n-am terminat domnule Cocos”. Și mi-a scos un alt bloc de desen unde spre marea mirare am văzut păsări, niște păsări tare ciudate, pe care nici eu și nici el nu le văzusem vreo dată. La noi în munți nu cresc astfel de păsări cu aripi mari, picioare lungi, ciocuri roșii, gâturi golașe. Aici mi-a dezvăluit secretul, îi arătase un atlas botanic și le copiase de acolo, dar nu ziceai că nu sunt vii. Sigur nu m-am mirat când am văzut gaițele, ciorile, cintezele, mierlele noastre și am fost pus într-o mare dificultate: nu știam care sunt mai frumoase, ca penaj, zbor, cuiburile pe care și le construiau. Mi-a spus că pe unele, pe cele de pe țărnul mărilor, din Deltă l-a ajutat ea să le retușeze toate detaliile.

Eram tare mândru și dărdăiam în bojocii mei de făloșenia ce sălășluia în mine, ce copil deștept am. Mai pe urmă domnișoara Tițiana avea să mă dea peste cap. Poate că nici nu trebuia s-o facă. A scos din același sertar o coală mare de hârtie cam străvezie și proasă, bătută parcă în pietricele→

GHEORGHE JURCĂ

Biblioteca Babel Von Johann Wolfgang von Goethe

Găsită(1813)

În codru mers-am singur
Cu mine doar, așa,
Nimic să cat pe-acolo
Dorința mea era.

Văzut-am printre umbre
O florică stând,
Frumoasă cum e ochiul
Ca steaua luminând.

Și, vrând s-o frângdin locu-i,
Cu glas subțire-a spus:
Să-mi fie ofilirii
Destinul meu supus?

Am scos-o din pământu-i
Cu tot cu rădăcini
Și dus-o-am la casa
Frumoaselor grădini.

Sădit-am floarea iarăși
La loc tot liniștit
Și-a crește-ndat' prinsese
Și-ndat' a înflorit.

UN VIS ÎN VIS

→diamantine, în orice caz scumpe, pietre rare cum le numim noi muntenii. Și ce crezi că era acolo? Ceea ce văzusem eu într-un vis: un delușor înecat în grozamă, un răuleț leneș, limpede și-n mijlocul vârcele trupul gol-goluț al unei nimfe sau naiade sau poate rusalce și un tânăr la fel de frumos ca și ea, cu părul numai inele, ochi albaștri o privea, mai bine zis o sorbea. Cunoșteam tot subtextul, ea îi ceruse să nu se uite la ea. Și el și-a pus palmele la ochi, dar păcatul e păcat, i-a privit trupul printre degete; nu i-a zărit decât ombilicul și cele două turturele din piept și părul de un auriu violet. Când a ieșit din râu și-a luat pe ea o rochie, nici nu se știe ce era, poate o țesătură din raze de soare, de lună și stele și s-au dus mai departe pe câmp, Golguț a urmat-o neabătut și după câțiva pași s-a ivit o grotă tăiată în piatră albă, albă de-ți lua vederea. Aici se afla un război cu niște brâgle argintii. Leucuția, așa o chema pe fată, s-a așezat pe un trepid și a început să țasă o pânză uriașă cu tot soiul de scilpicieri pe ea, apoi când a fost gata l-a rugat pe Golguț s-o primească ca dar din partea ei; era o cămașă de prinț.

Rainer Maria Rilke

Cânt de'amor (1907)

Eu cum să țin de sufletu-mi, încât să nu se sprijine de-al tău? Și cum să îl ridic deasupra-ți spre-alte fapte? Ah, mi-aș dori să-l găzduiesc atât, în orișice, pierdut în ochi de noapte, în loc străin și liniștit precum nu pot să-ți fie-adâncurile, poate. Ci totce ne-nconjoară pe noi doi ne strânge laolaltă pe-amândoi, cum două corzi pe-arcuș o voce sunt. Pe care instrument ne-am acordat? Și ce cobzar ne ține-n mâini, de fapt? O, dulce cânt.

Pantera (1903)

Subtitlu: „În Grădina Plantelor, Paris”

Privirile-i, trecute peste bare,
Sleite-acum, nimic nu mai conțin.
Că barele-s o mie, parcă,-i pare
Și după cele-o mie, - un vid deplin.

Alene-umblând cu fermu-i pas,
puternic,
Se-nvârte-n cercul cel mai mic, ca un

Lent dans al forței către-un mijloc sferic
În care stă pitit un jind nebun.

Dar pleoapa uneorii se ridică:
Imaginea-i pătrunde-năuntru și
Prin stratul liniștii-ncordate pică
Și încetează-n cord a fi.

Zi'ntomnată (1902)

E timpul, Doamne. Vara lung-a fost.
Pe ceasul soarelui așterne-ți umbra,
și-n câmpuri dă-le vânturilor rost.

Ordonă-i fructului să fie plin;
oferă-i calde două zile încă,
forțează-i întregirea, și aruncă
dulcețile din urmă-n greul vin.

Cămin, cin' n-are, nu-și mai face-acum.
Acuma, cine-i singur fi-va sigur,
veghind, citind, scrisori scriind, tot
singur
pe-alei 'nainte și 'napoi, pe drum
umblând, când pică frunzele, nesigur.

Traducere RAUL-ANDREI
SABĂU

Cămașa aceea am văzut-o pictată pe acea coală de hartie și-mi venea să i-o cer dar nu cutezam. A început să-mi dea lacrimile. Poate domnișoara a observat, poate s-a făcut că nu vede, n-a zis nimic. „Dați-mi voie să vă spun că acest desen cu cămașa asta cu strasuri de aur n-a pictat-o el și nici dumneavoastră. Ea s-a țesut singură din gândurile, din dorurile lui, din visele lui. Pentru că ce-i frumos nu există decât în imaginație. Vreau să vă mai zic stimată domnișoară frumoasă că tot ce e frumos pe lumea asta nu este făcut de mâna omului ci din iglitele visului, ale sensibilității”.

Domnișoara Tițiana mi-a mulțumit pentru vizita ce i-am făcut-o, cică și ea se gândea să-mi facă o vizită, condusă de fiul meu, acasă în Valea Cerniței, apoi în Dealul Cocosului. Hmm...Câte mistere, câte magii ascunde viața și noi doar întâmplător aflăm de ele. Domnișoara Tițiana m-a invitat, era o vară frumoasă, cu o lumină liliachie ce se vărsa din crengile și frunzișul salciilor să mergem într-un părculeț, unde peste o apă pe care o trecusem se afla un podeț bombat, să bem o limonadă de zmeură și o înghețată de ciocolată și cacao. Nu am putut-o

refuza. Era atât de frumoasă, de luminoasă, ca un soare ce apare la ceasurile dimineții la răsărit. Ciudat, de neexplicat m-am simțit mai tânăr cu vreo douăzeci de ani. Totul datoram frumuseții, feminității, miracolului divin, poate și felului nostru în care suntem alcătuiți, dar încă noi nu ne dăm seama. Și poate că e mai bine așa. Mi-am dat seama că e greu să afli și să știi pe ce lume te afli și cu cât nu știi e cu atât mai bine.

M-am dus la Miorița, gazda unde locuia Golguț și am ieșit împreună la o lungă plimbare pe străzile cochetului oraș. Eram în bani și i-am făcut toate poftele. La rugămintea lui Golguț i-am cumpărat de la cea mai aleasă cofetărie din oraș un tort din fructe și multă frișcă pentru doamna Miorița, pe care am rugat-o să-mi cânte ceva la pian. Apoi m-am dus și mi-am luat caleașca mea de basm de la hangiul Petriță și-am plecat spre casă.

I-am spus ceva Bălăucăi din întâlnirea mea cu domnișoara Tițiana și cu profa de pian Miorița, dar și despre frumosul și deșteptul nostru copil Golguț și apoi după ce am băut un ceai din ghimber am dormit ca scâldat. Doamne, Doamne, ce frumoasă e viața câteodată!

Povești despre compozitori

CLARA SCHUMANN

(13 sept 1819 - 20 mai 1896)

Am o admirație deosebită pentru această femeie cu totul deosebită. Viața și dăruirea ei pentru muzică, dar și pentru soțul ei, Robert Schumann, ca și pentru cei opt copii ai ei nu cred că ar putea fi comparată cu a altui muzician. Povestea vieții ei e absolut cutremurătoare și m-am gândit s-o prezint în luna mai, nu numai pentru că în 20 mai 1896 ea s-a stins din viață la 76 de ani, dar și pentru că în multe țări se sărbătorește ziua mamei, iar Clara Schumann a fost un exemplu de mamă devotată.

A fost și încă este puțin cunoscută în creațiile pe care le-a compus. Dintotdeauna, femeile au fost acceptate în lumea muzicală ca instrumentiste, dar mai puțin - sau chiar deloc până destul de recent, ca dirijoare de orchestră sau compozitoare. Fany Mendelsohn, sora cunoscutului compozitor Felix, deși o foarte talentată compozitoare, și-a editat compozițiile sub numele fratelui, altfel nu se putea.

Clara a compus piese pentru pian, lieduri pentru voce și pian, un concert pentru pian și orchestră, piese pentru vioară și pian și altele. Aș menționa aici că unui compozitor care *inventează* o muzică îi revine apoi sarcina de a o scrie, ceea ce constituie o muncă serioasă. Pentru un concert pentru pian și orchestră, de exemplu, trebuie scrisă partitura pentru pian și, separat, cea pentru fiecare instrument în parte al orchestrei. Și asta cere timp, iar pentru o mamă cu opt copii și cu o carieră concertistică, de unde timp?

Clara Schumann, născută în Germania cu numele de fată Wiek, a fost un copil minune. Sub îndrumarea tatălui ei, muzician, a concertat începând de la 9 ani. Dragostea cu Robert Schuman a început când ea avea 16 ani, el era cu 9 ani mai mare. Iubirea lor legendară a făcut ca, atunci când tatăl fetei s-a opus căsătoriei lor - fata având 18 ani - tinerii să-l dea în judecată pe tatăl fetei și să obțină aprobarea căsătoriei în 1840, exact cu o zi înainte ca ea să împlinească 21 de ani, vârsta majoratului în acea vreme.

Clara a fost o mare pianistă și, în căsnicia cu Robert, a fost un element

esențial în interpretarea pieselor lui muzicale. Dar talentul ei a cucerit muzicieni și oameni de artă ai epocii, precum Schubert, Paganini, Grieg, Liszt, Goethe și mulți alții.

Din cei opt copii, patru au murit, unul la un an, ceilalți trei la vârstă matură, când ei înșiși aveau copii, pe care i-a crescut Clara. A fost o mamă desăvârșită și, în ciuda obligațiilor și solicitărilor ei în turnee de concert, fie ca solistă la pian, fie ca acompaniatoare a unor mari violoniști ai epocii, cum era Joseph Joakim, care avea o mare admirație pentru ea, Clara nu ezita în a da prioritate binelui copiilor. Astfel, în luna mai 1849, ea și-a salvat copiii de violența din Dresda din 1849, întorcându-se dintr-un turneu ca să-i ia pe trei copii rămași acolo cu o dădacă.

Flacăra dragostei dintre ea și Robert a fost în permanență sursa de inspirație pentru compozițiile soțului ei. Deși Robert era un compozitor cunoscut și apreciat, Clara era principalul susținător material al familiei, datorită contractelor ei cu concertele pe care le susținea nu numai în Germania, ci și în turneele muzicale pe care le-a făcut în multe alte țări.

În 1853, Johannes Brahms, atunci un tânăr de 20 de ani, a fost recomandat familiei Schumann și de atunci a început o prietenie de o viață, între Brahms și Robert, care a continuat cu Clara după moartea prematură a lui Robert

În 1856, Robert, după un colaps mental și o încercare de sinucidere, a fost internat în 1856, la cererea lui, într-un sanatoriu specializat, în care a stat în ultimii doi ani ai vieții sale. Clara n-a avut voie să-l viziteze, dar Brahms l-a vizitat cu regularitate și a ajutat-o pe Clara să traverseze toată această grea perioadă. Desigur, au fost speculații despre dragostea lui

Clara și Robert - citat - Ce e artistul mai mult decât un cerșetor?

Brahms pentru Clara, amplificate și de viața personală a lui Brahms care, deși la un moment dat s-a logodit, a rupt logodna și a rămas singur. Da, Brahms a iubit-o pe Clara, nici nu s-ar fi putut altfel, aveau dragostea comună pentru muzică și pentru soțul Clarei. Da, Brahms i-a dedicat Clarei compoziții și i-a scris scrisori în care și-a exprimat sentimentele - oneste - față de ea. Dar toate speculațiile au rămas nedovedite de fapte. Cu vremea, bârfele s-au pulverizat, pentru că prietenia dintre Clara și Brahms a fost o prietenie între doi muzicieni, doi oameni cu idealuri asemănătoare, iar Clara i-a rămas credincioasă lui Robert până la moarte.

Devotamentul lui Brahms a fost durabil și de neclintit. Când ea a trebuit să se mute cu copiii dintr-un oraș într-altul, el a ajutat-o. Și nu numai atunci, ci în toate momentele grele.

Ultimul concert pe care l-a dat Clara a fost în 1891, la 69 de ani, când a interpretat o compoziție a lui Brahms.

Clara Schumann a fost, în afară de interpretă și compozitoare, editorul compozițiilor lui Robert, ajutată în această nobilă acțiune de Brahms. Devotamentul pentru soțul ei nu s-a stins decât odată cu propria ei viață.

Mi-aș dori, cu aceste cuvinte așternute de mine, să atrag atenția asupra personalității Clarei Schumann, pentru ca ascultătorul neavizat, când îi va auzi numele, să asculte cu atenție opera acestei mari pianiste și compozitoare înzestrate cu deosebite calități umane, intelectuale și artistice.

VERONICA PAVEL LERNER

Biblioteca Babel

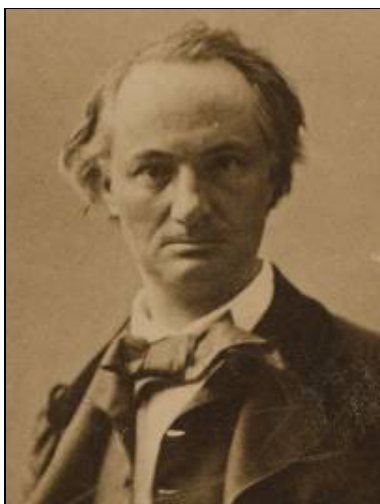
Baudelaire și florile lui rele

Parisul, indiferent de subiectul ales, tema sau conjunctura momentului, a fost, în aproape orice moment istoric, locul și decorul potrivit pentru a pune în practică ideile noi, încercările cele mai numeroase, mai neprevăzute și mai bizare de a schimba lumea și obiceiurile ei, punctul de pornire merit să marcheze marile cotituri istorice.

Dacă vorbim despre artă și cultură, dacă studiem istoria, literatura, pictura și arhitectura, artă culinară și luxul în definiția lui diversă, locul potrivit al tuturor premierelor nu putea fi decât aici. Parisul va fi mereu capitala modei, a artei, a gastronomiei și luxului, a marilor expoziții de pictură și sculptură, a marilor saloane de carte, a marilor concerte de operă, de muzică modernă și dans, a marilor saloane automobiliste, a marilor târguri și expoziții, a premierelor cinematografice, a saloanelor de aviație și a marilor întreceri sportive. A sta la Paris sau doar a trece prin marele oraș înseamnă a fi acolo unde trebuie să fii, acolo unde ești cu siguranță în locul cel mai dorit, mai visat, mai iubit.

Dacă în același oraș, nu departe unul de altul, conviețuiesc Le Tour Eiffel și Le Palais du Louvre, Catedrala Notre Dame și Cubul din La Defence, asta nu este decât dovada că regula după care s-a extins orașul a fost mereu cea impusă de evenimente și ambiții, de conjuncturi și conflicte aprinse și nu de un plan urbanistic. Rezultatul a ceea ce vedem e dat de consensul toleranței și dorința certă de a uimi. Căci Parisul ne uimește mereu, prin farmecul sau etern, solid și calm, prin frumusețea de netăgăduit, de necontestat, de neegalat. Paris, oraș de vis !!

Nu voi alege deci niciun criteriu de descriere a „Orașului luminii” în drumurile mele de-a lungul bulevardelor, străzilor și cheiurilor Senei. Voi rămâne mereu doar un observator, un etern turist fericit și rătăcit, funcție de timpul în care am putut evada din lumea comerțului care mă aducea din timp în timp în Parisul atât de occidental pentru un est-european venit din comunism. Iar notele mele despre Parisul pe care îl vedeam de fiecare dată cu emoție, nu mă puteau salva de la subiectivismul și suficiența unui călător grăbit, prea puțin pregătit, singura mea scuză fiind dorința de a aduna și a reține cât mai mult din lucrurile care mă inunda

pline de misterele trecutului, prezentului și al unui viitor pe care îl imaginam timid și care în mintea mea fraterniza adesea cu ideea evadării definitive, cu visul că așa fi putut trăi mereu acolo, la fel de rătăcit, de fericit și de anonim așa cum visaseră și încă mai visează și azi atâția români.

Trecerea prin Paris a fost începutul acestor note „de călătorie”, pe care doream să le dezvolt ulterior, în timp, atras de scris și convins că soluția de a reține ceea ce conta pentru mine venea din formula „Orașul, viața și oamenii lui = Imagini + Istorie + Literatură + Artă”. Cu siguranță că din formulă lipseau mulți alți termeni, riscul de a pierde din vedere detalii există în orice analiză dar pentru mine era deja suficient. Și apoi știam că aveam tot timpul din lume să-mi refac notele dacă adunam cât mai multe pagini scrise la fața locului. (Andre Maurius „Paris” Edition Fernand Nathan – Paris 1960)

Cred că nimeni nu are dubii cu privire la locul de unde începe Parisul, dacă nu îi cunoști istoria o poți simți ca pe un serial în plină desfășurare, cu primele episoade filmate pe malurile Senei. Orice ezitare posibilă ar cere, dintr-un instinct de călător simplu, la început de drum, o revenire pe cheiurile ce urmăresc Sena de la intrarea în oraș până la dirijarea ei grăbită spre Le Havre, acolo unde se va vărsa în Marea Mânecii. Evident, dacă te documentezi, vei avea datele exacte și confirmarea că Parisul începe pe malurile Senei, dar eu am preferat să am această confirmare verificând notele mele, rapid și comod, după descrierile Parisului făcute de Andre Maurois în cartea sa „Paris”, scoasă de editorul său apropiat Fernand Nathan în 1960. a) Maurois ne propune un joc al surprizei din copilărie. Sosiți la Orly, să ne lăsăm legați la ochi cu o bandă și

apoi să fim duși de mână acolo „unde începe orașul”, pe L’Île de la Cité, în fața catedralei Notre Dame. Aici urma să fim eliberați la ochi pentru că aici, ne spune Maurois, „Priviți bine, aici a început totul. Aici galii au construit micul lor oraș Luteția, care își întindea cartierele pe cele două maluri ale Senei”.

Cele două insule așezate în mijlocul Senei, Île de la Cité și Île Saint Louis, sunt legate aproape imperceptibil, de o stradă-pod cu același nume: Saint Louis, ceea ce face ca multă lume să înglobeze, în grabă și fără ezitări, insula St.Louis în insula Île de la Cité sau să le perceapă ca pe o aceeași insulă înconjurată de Sena și legată de malurile ei prin mai multe poduri. Dacă însă vom privi îndeaproape cele două insule, pentru că sunt două, insula Saint Louis, cea mai puțin spectaculoasă, mai puțin vizitată și mai puțin cunoscută, vom afla că aici a fost punctul de plecare în aventura creației și locul de întâlnire a unor mari spirite care au făcut fala Franței în secolele trecute. Străduțele insulei, chiar dacă unele clădiri au fost renovate, au fost păstrate, cu bună știință, în acea notă de mister a timpului când Baudelaire, Gautier, Balzac și Delacroix se întâlneau în apartamentul de lux al lui Boissard, o figură ștersă ca intelectual, dar aparent, un suflet nobil după descrierile lui Gautier, memorialistul exact al acelor timpuri. Erau timpurile și locurile în care insula St.Louis reprezenta intrarea în lumea literară a marilor creații. Prima locuință a lui Baudelaire se găsea pe o latură a insulei de pe cheiul Bethume, cu vedere la brațul stâng al Senei care înconjură cele două insule. Casa era înaltă și bine întreținută, iar prețul chiriei se ridica cam la 200 de franci, o sumă considerabilă pentru acel timp. Baudelaire e la început de drum, tânăr, bogat și atrăgător, dar încă insuficient pregătit să primească în casa lui pe cei ce urmau să-i schimbe destinul, pe Victor Hugo sau pe Teophile Gautier de exemplu, pentru a aminti doar unele vârfuri ale pleiadei de autori.

Baudelaire, în cea mai bună formă a sa ca parizian, cu ținută sobră elegantă, era atras de plimbări, întâlniri și discuții, zburdând de veselie. Nimic nu anunța nicio adiere de vânt potrivnic. Îmi place să cred că hazardul decisese bine, grăbit și el să adune marii creatori din jurul lui Baudelaire, care, se va muta foarte curând la hotel Pimodan sau Lanzun, cum i se mai spunea, o clădire impunătoare de pe Quai d’Anjou. Nivelul noii locuințe este→

ALEX MĂROIU

altul și asta va conta. Hotelul Pimodan impunea și atrăgea marii romancieri. Avem și pe cine să remarcăm aici. Alegându-i cu intenție pe Baudelaire, Gautier, Hugo și Balzac din mulțimea vizitatorilor salonului Boissard din Hotel Lanzun facem referire la reprezentanții marilor curente romantic (Hugo), realist (Balzac) dar și la șefii marilor curente viitoare, al parnasianismului (Gautier) sau al dandysmului (Baudelaire). Vom reveni asupra lor.

Până atunci merită remarcat, cel puțin pentru moment, că, deși născuți la intervale mari de timp, la circa zece ani distanță unul de celălalt, Hugo - Gautier - Baudelaire formează un lanț de legătură în care fiecare îl influențează pe următorul dându-i aripi și puterea să zboare, dar și rolul de a dezvoltă noi curente literare. Fără o importanță deosebită pentru traiectoria literară urmărită de noi, numele Hotelului Lanzun / Pimodan vine de la proprietarii săi, ducele de Lanzun, rudă a lui Ludovic al XIV-lea, primul proprietar, și al marchizului de Pimodan, cel de al doilea. Cel de al III - lea proprietar va fi baronul de Pichon, un celebru colecționar de artă.

În Hotelul Pimodan de pe Quai d'Anjou Baudelaire, va scrie „Florile răului“, volumul de poezii dedicat lui Teophile Gautier, marele său idol ale cărui idei le preia. Pe Gautier, Baudelaire îl numește „Magul perfect al literaturii franceze“. El va fi profesorul pe care îl va urma ca parnasian, până când el însuși va deveni modelul de urmat pentru cei ce îl simt ca „marele dandy al aceleiași literaturi“.

Deși ar merita, nicio placă comemorativă nu amintește nici de carte și nici de autor la intrarea în hotel. Despre „Florile răului“, am putea discuta la nesfârșit. Valoarea, rolul său în literatură, influența asupra celorlalți poeți și surpriza de proporții asupra unui public nevizat sau încorsetat în „regulile pudoarei“, s-au scris deja cărți întregi și chiar cărți din cărți, căci pomele, prin tot ce au făcut inițial, nu putem spune decât că au făcut rău mai ales creatorului lor. Nu știu de ce îmi vine să spun că Baudelaire, dacă ar fi știut ce va urma după publicarea volumului, în 21 iunie 1857, poate că ar fi avut ezitări, poate ar fi amânat publicarea, ar fi modificat „pe ici, pe colo prin punctele esențiale“ sau chiar ar fi renunțat la a mai publica volumul. Uneori, dacă funcționăm azi bine, e pentru că nu știm ce ne aduce ziua de mâine. Dar noi, la timpul povestirii, suntem azi și totul este încă bine. Iar

„Florile răului“ par poate ele amare la aspect, dar miros a glorie. Vorbim despre o realizare de excepție, de o operă majoră, de momentul de răscruce al poeziei și de procesul de interogare și de trezire la realitate a cititorului. „Florile răului“ dor și dovedesc necesitatea acelui rău ce poate schimba într-o societate fixată în lecția trecutului ce interzicea judecata liberă, opinia celui ce poate discerne, lupta cu viața și moartea, acceptarea durerii.

Baudelaire uimește critica cu noul mod de a scrie. Schimbă versificația, renovează sonetul, face asocieri nepermise, amestecă limbajul poetic cu vorbe de zi cu zi, rupe prezentul de romantism și are tupeul de a banaliza natura în simplitatea ei frumoasă. Dar, și asta vine în sprijinul traseului pe care mergem noi, laudă Parisul. Pentru că iubește orașul. Totuși, prin tot ce exprimă și mai ales așa cum o face, uimește. Iată o mostră:

„Am buze moi și-n ele am tainca știință/De-a pierde-n orice clipă, pe-un pat o conștiință/ Adorm orice durere pe sânii mei zglobii/ Bătrâni vin la mine cu zâmbet de copii/ Sunt cer, sunt soare, lună și liniște astrală/ În voluptăți atâta de pricepută sunt/ Când pe-un bărbat în brațe îl strâng și îl frământ/ Sau când îmi dărui sânii să-i muște și să-i sugă / Timidă sau lascivă, puternică sau slugă/ Că-n patul care geme de-ncolăciri feline / Toți îngerii nevolnici s-ar pierde pentru mine“, (Metamorfozele vampirului - „Les fleurs du mal“, Charles Baudelaire - Traducere Al.Philipide)

Un astfel de stil, în acel moment, a fost imediat resimțit de toată lumea ca un adevărat șoc. Și taxat. Iar prima, ca

de obicei, a răbufnit invidia, mascată sau directă, cu forță sau doar insinuată. Dacă în marile familii ale aceluiași confracți de breaslă, doctori, profesori, avocați sau actori, politicieni sau sportive, invidia se manifestă oarecum firesc sau cu acutizări moderate, invidia între scriitori va fi mereu mai mare și mai ales se va revărsa peste toate celelalte meserii pomenite anterior. Pentru că și consecințele gloriei sau anonimatului sunt mult mai mari în această lume literară. „Florile răului“ au stârnit, de la început, invidie, revoltă și ură, a fost din start un buchet de flori otrăvite. Volumul va apare în 1000 de exemplare și se va vinde tot mai bine pe măsură ce este criticat, acuzat de tot ce putea fi mai rău, pentru a feri societatea de influențele corupției erotice, a decadentei, a descrierii deformate a naturii, a rănirii esteticii și a frânării educației.

Nu era prima situație de acest fel, o criză asemănătoare se petrecuse cu ceva timp înainte, când Gustave Flaubert scrisese romanul „Madame Bovary“: a), o carte în care eroina principală, Emma, femeia extrasă din sărăcie și izolată de soțul său medic de provincie, nemulțumită de viața sa, îndrăznise să îl înșele și să aibă un amant. „Florile răului“ sunt inițial asociate, ca temă, cu „Madame Bovary“ iar urmăriile au fost evident asemănătoare ca reacție a societății și mai ales ale criticii literare.

Volumul de versuri este criticat, în două rânduri, întâi în „Le Figaro“ și apoi în „Journal de Bruxelles“, apoi discret chiar de Prosper Merimee, cel care, va fi un viitor dandyst de frunte într-un viitor apropiat la fel ca Baudelaire. Da, ipocrizia rafinată, la fel ca intriga, s-au născut mai mult ca sigur și ele tot pe malul Senei. Și, ca uimirea să fie totală, trebuie să mai spunem că Teophile Gautier, cel căruia Baudelaire îi dedicase volumul său plin de admirație pentru opera sa, nu se face de loc auzit. O tăcere ciudată, surprinzătoare și mai ales vinovată!

Faptul că se crease un precedent părea că se configura o regulă. Furia ipocriților care oficial se arată ofensați iar în culisele discrete ale societății se îngheșuie să citească cu interes ceea ce critică, furia spun, explodează. Același procuror, coincidentă, care îl acuzase pe Flaubert, „procurorul literaturii franceze“, Ernest Pinard, va fi acuzatorul lui Baudelaire. Procesul are loc și Baudelaire e condamnat „pentru ofensă adusă moravurilor publice și bunelor maniere“ la o amendă de 300 franci plus interzicerea →

Nadia Negru, Flori

republicării anumitor poezii din volum. Încolțit de dușmani și datorii, Baudelaire nu este totuși singur, Flaubert, autorul „Dnei Bauvary“, care trecuse prin momente asemănătoare, și Hugo, sunt de partea lui și îi trimit scrisori de încurajare: „Ați primit una din rarele decorații pe care regimul actual le poate acorda. Ceea ce acest regim numește justiție v-a condamnat în numele a ceea ce el numește morală. Puteți găsi în acest act o încununare în plus. Frumos spus. Mai ales că vine de la Hugo!!

Urmările acestui proces sunt multe. Pentru Baudelaire, pe lângă gloria în creștere și o oarecare modificare a deciziei finale judecătorești (o slabă consolare !),

a) Gustave Flaubert „Madame Bovary“, Michel Levy freres, Libraires Editeurs Paris - 1857 parte financiară a activității de zi cu zi devine apăsătoare. E obligat să se mute și să-și lichideze lucrurile din fostul apartament cu vedere la Sena. Vinde multe lucruri printre care și prețioasa sa colecție de litografii a lui Delacroix, inspirată din piesa Hamlet (colecție ce poate fi văzută azi în Muzeul Delacroix) și imesa masa de lucru pe care scria și mânca, o piesă foarte rară de mobilier din lemn de nuc masiv descrisă de Theodore Banville, și el un poet parnasion și critic de artă, în lucrarea „Mes souvenirs“.

Baudelaire va fi constrâns să treacă, financiar vorbind, la un nivel de viață inferior. Va fi obligat să părăsească Le Quai D'Anjou și Hotelul Pimodan dar nu și Insula St. Louis. Se va muta împreună cu iubita sa, vestita Jeanne Duval, o femeie de culoare, acrită anonimă ce juca roluri secundare în piese jucate în teatre mici din zona Pantheonului sau de lângă Porte St. Antoine. Un poet atât de mare ca Baudelaire nu putea avea decât o iubită specială.

Despre Janne Duval, biografia lui Baudelaire au scris sute de pagini, multe din ele răutăcioase sau nedrepte, altele pline de sensibilitate și admirație. „Femeia de aer“, cum o numise poetul Constantin Nisipeanu, „Iubita între iubite“, după Al. Philipide. Iar după Nadar, un om de cultură, fotograf, jurnalist și pasionat de aeronautică : „o creatură frumoasă, bine proporționată, unduitoare ca o năpârcă, neasemuită prin exuberanță“. Theodore Banville adaugă și el, făcând descrierea „tinerei de culoare“, că ar fi fost „înaltă, ingenună și suberbă, încununată de un păr bogat, violent ondulat, cu mers de regină, plină de o grație sălbatică, având

ceva divin și bestial“. Și am ales descrierile favorabile. Pentru că tot ceea ce s-a spus rău despre Janne Duval nu s-a confirmat niciodată, iar binefacerile pe care Baudelaire le-a simțit în preajma ei pot fi ușor imaginate și apreciate în consecință. Poate că pare bizar și surprinzător, dar în momentul plecării de la Hotel Pimodan, Baudelaire, celibatar convins, se refugiază de nevoie la Janne, pe strada cu numele bizar „Femeia fără cap“. Aici va trăi ultima parte fericită a vieții, lângă cea care a fost marea sa iubire. Nu și unica. Biografia lui Baudelaire descriu cu lux de amănunte pasiunea pe care marele poet a nutrit-o pentru Apollonia Sabatier a), supranumită de toți cei care îi frecventau salonul literar, „Președinta“. În luxosul ei salon parizian din Montmartre se întâlneau la acea vreme, Gautier și Hugo, Flaubert, frații Goncourt și Al. Dumas tatăl, Saint Beuve și Baudelaire. Nu putem să nu remarcăm din nou, prezența celor trei mari scriitori, considerați de critici șefii unor curente, ceea ce eu numesc axa Hugo - Gautier - Baudelaire.

a) Apollonia Sabatier - (1822 - 1890) curtezană și proprietara unui salon literar la Paris, muză a artiștilor și a boemilor parizieni.

Ei bine, în toată perioada anterioară procesului său, Baudelaire a curtat-o fără speranță pe Apollonia Sabatier, căreia îi trimitea scrisori anonime pline de declarații, în timp ce ea, știind exact cine era autorul, din motive cât se putea de decente, se făcea că nu știa absolut nimic, pentru că din principiu nu dădea nimănui voie să depășească limitele buneii cuvinte.

Dacă viața stabilește ierarhii ilogice, Janne Duval ocupând un loc mai bun în inima lui Baudelaire în comparație cu Apollonia Sabatier, în volumul de versuri „Florile răului“, ele beneficiază de capitole egale ca importanță alături chiar de fecioara Maria și de o acriță la modă. Sunt acele patru capitole aparte dedicate unor femei din volumul amintit. Dar regulile iubirii sunt, de cele mai multe ori, nedrepte. În orice caz oarbe. Iubim aproape cu disperare când suntem respinși și apoi, brusc acceptați, ca printr-un miracol, nu mai simțim nicio atracție. Apollonia Sabatier, cea care fusese visată, căutată și dorită cu ardoare, după ce primește cartea în versuri de la Baudelaire și îi acceptă iubirea, e părăsită de poet fără nicio explicație, iar iubirea atât de puternică și de vie ani de-a rândul va dispărea brusc, de parcă nu ar fi existat niciodată. Parcă regretăm ceva știind,

Nadia Negru, Brândușe de toamnă

din relatările contemporanilor, ce femeie deosebită era Apollonia. Și cât de îndrăgostiți erau toți ceilalți de ea.

Revenind la axa Baudelaire - Gautier - Hugo, la care fac mereu apel, printre altele ar fi de observat că Victor Hugo s-a născut primul dintre cei trei și a murit ultimul. Chiar este de notat. Poate că există și explicații, evident subiective. Cu toate că a lipsit de la Paris aproape 20 de ani, fiind în exil, în perioada lui Napoleon al III-lea, pe care nu s-a sfiit să-l facă trădător, prezența lui Hugo s-a simțit mereu la Paris ca a unui zeu etern. Calm, mereu grav peste mulțimea care îl diviniza, a trecut prin timp ca un rege sacru.

Viața lui Baudelaire ar intra cu mare ușurință, ca lungime, în viața lui Hugo, când s-a născut el Hugo avea aproape 20 de ani iar după ce Baudelaire a murit, plâns de toți cei care l-au cunoscut și admirat, Hugo a mai trăit alți 20 de ani. Iar Gautier, un fel de reper între cei doi, s-a născut cam la 10 ani de la nașterea lui Hugo și a plecat printre cei aleși să meargă în rai cu alți 12 ani înaintea lui Hugo. Pare că romantismul l-a servit ca hrană spirituală și moral pe Hugo mult mai bine decât au făcut-o parnasionismul pentru Gautier sau dandysmul pentru Baudelaire. Noi vom spune însă că secolul XIX-lea a fost mult prea frământat pentru a mai permite curentelor literare să se așeze cuminiți la rând în timp așa cum se întâmplase înainte ca Franța să treacă prin revoluții și Comuna din Paris. Este doar o observație, poate nu cea mai bună, dar evident reală, privind viața curentelor literare așezate exact peste perioadele istorice ale Franței. Pentru că aici, în Franța, și mai exact la Paris, istoria și literatura și-au disputat și definit rolurile și conținutul, contopindu-se sau furându-și pe față actorii meniți să își joace rolurile în marile piese care au stabilit viitorul.

Baudelaire a trăit puțin, doar 46 de ani. În perioada scurtă de viață a dat mereu impresia că se grăbea să lase în urmă lucrurile clare. În propria sa viață dar mai ales în opera sa poetică. Opera sa e un curs exact, modern și →

complet de literatură poetică. A introdus toate marile noutăți lirice, de la exprimarea cea mai pură în versuri până la versurile albe pe care, se pare, că tot el le-a inventat și pus la locul lor. Ce mai lipsea, ne întrebăm, ca viața lui să fie pe deplin fixată de istorie și literatură? Avem răspunsul: Un curent literar !

Baudelaire este unul dintre cei mai importanți dandyști, poate cel mai interesant ca studiu. Este extrem de sugestiv și totodată extrem de sincer felul în care definește Baudelaire dandysmul ca exprimare și încadrare socială a celor ce îl adoptă : „O mână de bărbați declasați, dezgustați, fără rost, dar având bogăția unei forțe înăscute, ce pot să făurească planul de a întemeia un nou fel de aristocrație, cu atât mai greu de înlăturat cu cât va fi bazată pe cele mai prețioase și mai indestructibile calități și pe darurile celeste, pe care nici munca și nici banii nu le pot conferi”. Frumos spus, dar greu de admis, nu ?

Pentru Baudelaire, dandysmul este și o formă de decadentism, e „ultima zăcănire de eroism în vremuri de decadentă” (vezi „Pictorul vieții moderne și alte curiozități”, Ed. Meridiane, București 1992 – fragment din ediția lui Radu Toma). La această aristocrație aderă multe nume celebre din literatura și arta universală, scriitori și artiști diverși : Lord Byron, Alfred de Musset, Stendhal, Oscar Wilde, Th. Gautier, Baudelaire, Marcel Proust, Tristan Tzara. Dintre români, îi menționăm pe Mateiu Caragiale, fiul nelegitim al lui I.L. Caragiale, autorul „Crailor de Curtea Veche”. Revenind la citatul din Baudelaire, și la definiția dandysmului, este de remarcat stilul ironic spre trist al poetului filozof, încercarea de a grupa o categorie socială rafinată care poate schimba mentalități prin cultură, ținută dar și exprimare liberă, făcute toate cu o eleganță superioară dar tragică precum versul lui.

Dandysmul e unul dintre curentele apărute în Anglia la finele secolului XVIII, o dovadă fiind termenul de „dandy” = persoană care acordă o mare importanță aspectului exterior, fizic și vestimentar, limbajului rafinat, anumitor hobby-uri ce îl plasează într-un anumit cerc social exclusivist. Istoricii literari scot în evidență două aspecte ale dandysmului, unul strict istoric ca fenomen, cu origini între finele secolului al XVIII-lea și începutul celui de al XIX-lea, iar celălalt stilistic specific, așa cum apare în opera englezului Barbery d’Aurevilly. Dacă primul aspect este

legat de ascensiunea clasei burgheze care se vrea, dicolo de banii pe care îi deține și îi merită, și recunoscută prin cultura sa superioară nobilimii, cel de al doilea aspect se referă la „creatorii și artiștii dandy”, o castă nouă dată mai ales de valorile spirituale.

Ceea ce surprinde în analiza curentului dandyist la aproape toți istoricii de artă e ideea că reprezentanții lui nu erau aristocrați, dar aspirau către cercurile aristocrate mai ales pentru a pătrunde în intimitatea lor și a o perturba, eroda și desființa din interior. Si vor face acest lucru cu orgoliu, dar poate și “dintr-un complex de frustrare dar și dând dovadă de o inteligență ieșită din comun „așa cum este analizat de Adriana Babeți: a) Este bine să înțelegem curentul dandyst așa cum îl avea în minte Baudelaire. Deși un adevărat „Dandy” care a dat mereu importanță aspectului său exterior, ar fi o greșeală să-l socotim ca pricipii și comportare reprezentativ numai pentru aspectul său. Un dandy, un monden, un filfizon, cum s-ar exprima vulgar orice balcanic. Numai că, preluând termenul dislocat din istoria lui literară, l-am izola de tot ceea ce are frumos. De sensul baudelairean al poeziei.

Ar fi mai inteligent să căutăm dandysmul în poemele cuprise în „fleurs du mal”, de exemplu în poemele „Mon Coeur”, „Curiozități estetice” sau în „Pictorul vieții moderne”. Din notele lui Barbery d’Aurevilly - Dandysmul”; b) aflăm și o opinie cât se poate de fină a analizei dandysmului, „în înțelesul de curent opozant al trivialității și tendințelor de orice fel de a înjosi spiritul sau condiția umană pentru că, spune Baudelaire: „Dandysmul este ultima strălucire de eroism într-o decadentă.

Este un soare în crepuscul, un astru în declin, este superb, dar fără căldură și pătruns de melancolie”. Nu cred că se poate adăuga nimic la această descriere, pare o definiție și o teoremă care se demonstrează prin enunțul ei. Adică este o axiomă.

Nadia Negru, Trandafir

Înainte să încheiem această descriere a Parisului lui Baudelaire, ar fi corect să amintim ce mari nume de scriitori din toată lumea cuprinde lista dandyștilor.

Nu ar fi greu, dacă ar fi să alegem să mergem pe cărări deja bătătorite. Și nici ușor, dacă am continua să căutăm documente, mărturii sau declarații ale specialiștilor sau scriitorilor.

Alegând prima variantă, mi se pare sugestiv să înținem cont de un Giuseppe Scarffia, scriitor și profesor de literatură franceză la Universitatea italiană Sapienza din Roma, care întocmește un dicționar al scriitorilor dandy, în care, printre alții, sunt menționați Lord Byron, Alfred de Musset, Baudelaire, Marcel Proust, Stendhal, Tzara, sau, mult mai recent, oameni de artă, actori sau muzicieni ca David Bowie sau Jeremy Irons.

a) Adriana Babeți (n. 1949) critic literar, romancieră și eseistă

b) Barbery d’Aurevilly – „Dandysmul”, traducere, studiu introductiv și antologie de Adriana Babeți, ed. Polirom, colecția „Plural” Iași 1995.

Parcurgând lista de mai sus, făcută, atenție, de un profesor recunoscut specialist în literatură franceză cum este Giuseppe Scarffia a), observăm totuși nume pe care le-am putea crede strecurate din greșeală, sau oricum parcă mai potrivite să apară pe alte liste. Stendhal e, mai degrabă, un mare realist, alături de Flaubert și Balzac. Alfred de Musset e cunoscut ca un mare reprezentant al romantismului francez, iar Tristan Tzara este scriitor cofondator al dadaismului.

E undeva o greșeală ? Nu, desigur nu. Problema de fond nu este încadrarea strictă a autorilor în curente literare, ci acceptarea ideii că scriitorii și opera lor evoluează, că atracția față de o anumită teorie literară și, mai sigur, față de opera unui alt mare scriitor, face ca scriitorii să nu se lase fixați ci doar influențați, să nu privească doar în jurul lor, ci înainte căutând de fapt mereu acele idei și mijloace care le permit să exprime cât mai exact ceea ce simt.

Iar dacă ceea ce simt se încadrează, ca stil, concepție sau frază, unui anumit curent, aceasta nu mai este problema lor, ci a criticilor și istoricilor.

Iar rezultatul cu atât mai mult va conta mai greu, căci evadările literaturii, cel puțin în Franța cea mereu agitată, au coincis cu frământările istorice ori, cel puțin la prima vedere, istoria și arta s-au influențat mereu. Și asta atunci când nu s-au suprapus până la fuziunea totală.

rostogolind Iertarea

Crucea –
o nouă poveste scrisă cu sufletul
în Cartea Vieții mele...,
șoptind un murmur de iubire
îngerilor îndrăgostiți...

clipele curg tăcute
din cenușa amintirilor
asemenea lacrimilor
atât de liniștite...,
atât de fierbinți...,
fără dorințe nebune...,
fără să rupă-n bucăți alte inimi...,
îngenunchind cuminiți
pe treptele sufletului...

Crucea –
povară pe umeri trupului de lut
un nou vis rostogolind Iertarea...,
înflorind zâmbete
pe chipurile iubitelor
trecute în uitare...

nesfârșite tăceri

bolnav de singurătate
aștept un Înger
să călătorim împreună...,
fără de teamă...,
până capăt de Lume...

călătorim desprinzându-ne de
Eternitate
în fiecare clipă
uitând de Timp...,
sfărâmându-ne visele
sugrumându-ne imensitatea
gândurilor
pe cer de umbre...,
de Cruci răstignite...

învăluți în nesfârșite tăceri
vom picura ierni însingurate
în trupurile înfierbântate ale iubitelor
lumii...,
rătăcind orbi
prin labirinturile sufletelor lor
ciobite de vise...,
însetate de umbre...

El – Înger...,
Eu – arc de curcubeu
lipit de aripile lui
într-un Etern Legământ...

pe drumuri de piatră

mă rătăcesc însingurat
prin pușcăriia sufletului...,
explozii de lumini
alunecă lin dincolo de Crucea

destinului orb...

pășesc cu pași mărunți
pe un drum fără de întoarcere...,
la capătul lui
se răsfrâng Cruci din Răsărituri
din zborul păsărilor de pradă...,
ard..., fără de sfârșit...,
fitilele Candelii Vieții...

Îngeri rătăciți..., pe drumuri de piatră...,
îmi desenează ramuri...,
frunze și fluturi pe umeri
din care-mi cresc aripi
printre lacrimile Cerului...

zboară...,
îmi strigă Îngerul meu de veghe...,
zboară...,
continuu să zbori...

în dansul flăcărilor

fluturi pierduți în noapte...,
rătăciți în Curcubeul Răsăritului
cu inima-nvelită-n gheață
în fiecare clipă...,
fără de respirații...,
îmi mistuie..., în tăcere...,
dorul de Dragoste...

mă pierd și mă regăsesc
în dansul flăcărilor...,
însușindu-mi prometeicele trăiri...

în fumul amintirilor
ard încătușate umbre de Cruci
învăluindu-mă-n fluturi de ceață...,
vuiesc vâpăi de atingeri
topite în rana amintirilor...,
înmărmurite imagini străine...,
rebele...,
coborâte din teaca sufletului...

peste pragurile Vieții
se frâng Primăveri
ciobite de vise
întregindu-mă în Toamne fără de
sfârșit...

umbre de Cruci

înfometate umbre de gânduri
cad în tăcerea Morții...,
zdrobite de umbrele Cerului...,
dizolvându-se trupurile șoptit...,
în neliniștea tăioasă a tinereții--
un mâine nenăscut
adunat dintr-un pumn de iluzii
ne întrupează dimineți
din furtuni de nisip...,
împrăștiindu-ne prin lume...
pierduți prin locuri neștiute
nu ne punem întrebări...,
nu căutăm răspunsuri...,
trăim hulpavi de Viață
modelând umbre de Cruci
pentru câteva zâmbete
ivite pe buzele fecioarelor nenuntite...

candele aprinse în lacrimi

din adânc se revarsă strigăte
sfâșietoare...,
Timpul nu-și mai regăsește
clepsidrele...,
Îngerii de Veghe rătăcesc în corpuri
străine –
corpuri de lut și sânge...,
zămislite prin vrajbă...,
prin suferință...,
prin negura durerii...,
a osândeii...,
nu cunosc iertarea și izbânda...,
pline de daruri...,
coboară Lumina Harică a Învierii...,
alungă zbuciumul tragic și amar al
Sorții...

albia sufletului se primenește
cu Apă Sfântă – vertiginosă avalanșă
prin Crucea Iertării...,
Crucea Iertării...,
a Vieții fără de Moarte...,
a Căii spre Mântuirea sufletelor
desăvârșite...

aripile Îngerilor de veghe...,
cerești și nemărginite
ne acoperă...,
în plâns de vioară...,
trupurile de lut și sânge
împrăștie mireasmă sacră...,
serafică mireasmă de tămâie
și Mir dumnezeiesc...

Isus coboară din icoane...,
aprinzând candelile în lacrimi...,
dă dezlegare Necuprinsului,
să vindece rana inimilor sfărâmate...

GEORGE CĂLIN,
(din volumul „Dincolo de Cruce”,
aflat în pregătire la Editura Ro.cart)

PROTOCOALELE DE LA TORONTO (VII)

Și acum un text din ceremonialul „Coborării lui OSIRIS”, în Egiptul antic:

«După împărțășania celor patruzeci și după întoarcerea la locurile lor, din prăjitură mai rămânea blocul central cu nouă pătrate. Ven.: detașa unul, îl lăsa să cadă în cupă, îl scotea cu propria sa lingură-triunghi și-l ducea la unul din altarele dedicate Îngerilor. El era însoțit de cei doi copii, unul la dreapta, celălalt la stânga sa, ținând dinaintea lui o pânză pentru a primi picăturile căzute din triunghi. Pe fiecare altar se găsea o mică pânză de formă pătrată pusă pe o farfurioară, în care Ven.: Punea bucățica de prăjitură spunând. „Darul lui Osiris pentru...” (și pronunța numele îngerului). FF.: Intonau ca răspuns: „Laudă sfântului...”. Și-i pronunțau numele. Ven.: Repeta același lucru la fiecare din cele nouă altare, revenind de fiecare dată la altarul principal. Ultima bucată, respectiv pătratul central al prăjiturii, era dus la altarul Arhaghelului pe care astăzi îl numim SFÂNTUL MIHAIL».¹¹

În alaiul Plugșorului apare și un instrument ritual figurat de către BUHAI (bica) sau masculul necastrat, ca daimon al fertilității, asociat tunetelor cerului.¹² Taurii necastrați rămân adesea în spațiul sacral (de pildă egipteanul Apis, care este chiar mumificat) și sunt venerați ca imagini ale forțelor creatoare ale naturii. **FERTILITATEA,**

¹¹ C. W. LEADBEATER, *op.cit.*, p.209-210.

¹² IVAN EVSEEV, *Dicționar de magie, demonologie și mitologie românească*, Editura Amarcord, Timișoara, 1998, p.457.

Notă: Cultul taurului (*taurolatria*) era foarte dezvoltat în Dacia, și noi vom aminti numai Cultul Cavalerilor Danubieni. Taurul reprezintă fertilitatea și REÎNCARNAREA. E suficient să ne gândim doar la faptul că steaua ALDEBARAN, care la azteci marca începutul unui nou ciclu de viață, se află exact în ochiul drept al Taurului din constelația Taurului. La daco-geți, ca și la azteci, un nou ciclu de viață începea după solstițiul de iarnă.

Pentru adorarea taurului *Vezi:* CHARLES DIEHL, *HITIȚII și străvechile civilizații anatoliene*, Traducere, prescurtare și note: Lydia-Constanța Ciucă; Colecția „Călătorii în timp”, Editura „Prietenii Cărții”, București, 1998, p.18-84. Hitiții au adorat TAURUL din neolitic până în epoca fierului: «Alături de simbolurile solare, două coarne, imaginea fecundității, evocă taurul»(p.61).

MOARTEA și ÎNVIEREA sunt deseori asociate cu taurul, de pildă în cultul mithraic din antichitatea târzie. În simbolistica zodiacului astrologic Taurul este al doilea semn, un „semn de pământ”, celor născuți sub guvernarea sa fiindu-le atribuite calități precum lipsa de agerime, legarea de pământ și de proprietate, statornicia, perseverența și vitalitatea. Acest semn astral domină intervalul 21aprilie-21 mai, în el VENUS avându-și „casa nocturnă”, ceea ce ne face să ne gândim la legătura mitologică dintre zeul TAUR și zeita iubirii. (...) Pe spinarea animalului ceresc stă constelația ceșoasă a PLEIADELOR, cele șapte fiice ale lui Atlas, urmărite de vânătorul **ORION*** până când s-au preschimbât mai întâi în porumbei și apoi în stele. Ochiul strălucitor al acestui animal ceresc este steaua fixă ALDEBARAN.¹³ Steaua Aldebaran este unul dintre cei patru „Gardieni ai Cerului”, care marcau cele două echinocții și două solstiții. ALDEBARAN este „Păzitorul Estului”, marcând solstițiul de iarnă. Este identificat cu îngerul MIHAIL.

Îngerul Mihail rămâne modelul păzitorului și al călăuzei sufletului.¹⁴ În evul mediu occidental targa mortuară se numea „calul Sf. Mihail”.¹⁵ În calendarul creștin ortodox „Soborul Sfinților Arhangheli MIHAIL și Gavriil” este o sărbătoare cu dată fixă – 8 noiembrie. În sâmbăta dinaintea acestei sărbători este Pomenirea morților. Din anul 2012, în România, această sâmbătă a Pomenirii celor adormiți se mai numește și Moșii de toamnă.

În Biserica Ortodoxă se cântă la Parastase un imn închinat Arhanghelului Mihail: „Unde umbrește harul

□ Simbolul astral al lui OSIRIS era constelația ORION și uneori LUNA». (Apud: VICTOR KERNBACH, *op.cit.*, 529). «Pentru mayași, SCORPIONUL era Zeul vânătorii». (Apud: JEAN CHEVALIER, ALAIN GHEERBRANT, *op.cit.*, vol.3 (P-Z), p.210). SCORPIONUL = ORION = MOARTEA și RENAȘTEREA, iar LUNA simbolizează (în islam) MOARTEA și ÎNVIEREA.

¹³ HANS BIEDERMAN, *Dicționar de simboluri*, vol.II, Traducere din limba germană de Dana Petrace, Editura Saeculum I.O., București, 2002, p.444.

¹⁴ JACQUES LE GOFF, JEAN-CLAUDE SCHMITT, *Dicționar tematic al EVULUI MEDIU OCCIDENTAL*, Editura Polirom, Iași, 2002, p.374.

¹⁵ ION GHINOIU, *Virstele timpului*, Colecția „Curenți și sinteze” nr. 51, Editura Meridiane, București, 1988, p.91.

tau, Arhanghele, de acolo e alungată puterea diavolului. Că nu poate să rabde lumina ta, LUCEAFĂRUL CEL CE A CĂZUT. Pentru aceasta te rugăm, săgețile lui cele de foc purtătoare pornite asupra noastră, stinge-le cu mijlocirea ta, (n.n.: „solirea* ta” în vechile Minee) apărându-ne pe noi de smintelile lui, vrednicule de laudă, Mihaile Arhanghele”.¹⁶

PERICOLELE VACCINĂRII

«În anul 1991, un scandal uriaș a zguduit Italia: Francesco de Lorenzo, ministru italian al Sănătății, a primit numeroase sume de bani de la mai multe laboratoare, printre care se număra SmithKline Beecham. După *Giornale per protezione della salute* (nr. 6 din martie 1998), președintele acestei firme, care fabrică yaccinul împotriva hepatitei B, a recunoscut că i-a dat ministrului 600 milioane de lire ca să facă această VACCINARE OBLIGATORIE în țara sa. Francesco de Lorenzo a fost condamnat la opt luni de închisoare».¹⁷

Prof. EUGEN MERA

*solire, soliri, s. f. (înv.) acțiunea de a prezenta solia; mijlocire, intervenție. (în: GH. BULGĂR, GH. CONSTANTINESCU-DOBRIDOR, *Dicționar de arhaisme și regionalisme*, vol.II, Ediția a 3-a, rev., Editura Saeculum Vizual, București, 2010, p.285).

¹⁶ Mineiu pe noiembrie, Tipărit în zilele păstoriei Prea Fericitului Părinte IUSTIN Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române. Cu aprobarea Sfântului Sinod, Ediția a cincea, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1983, p.111.

¹⁷ CLAUDE SÉVERAC, *op. cit.*, p.74-75.

Anotimpul tatei

Încerc să mă agăț de un anotimp
învăț să cresc în umbra tatei
palma lui muncită o simt pe
creștet când plâng
lacrimile mi-au rămas
înțepenite-n anotimpul tatei

Stau în fereastra casei dintre
brazi
afară ninge-n straturi groase
sunt albe ca și insomniile mele
cu vagi petice de altă culoare

Mă voi ascunde în nămeții de
zăpadă
nu vreau să mai văd oameni
mari
ascult vocea blândă a tatei din
stele –
mă liniștesc
știu că el mă veghează

Mi-am ales un anotimp în care
să trăiesc
anotimpul tatei

Ce vânt te-a adus pe-aici pustietate?

Pământul și-a aruncat brațele
spre apus
zeii au plecat în exil
furtuni de întuneric au pus
stăpânire pe regatul soarelui
luna refuză să mai dea lumină

Ce vânt te-a adus pe-aici
pustietate?

Din galaxia nouă
s-a născut al cincilea anotimp
– atunci m-am născut și eu
– umbrele mele de aer erau albe
trupul mi s-a format
pentru destinul meu nou

Ca să nu mă găsească pustietatea
m-am dus să locuiesc într-o
corabie a cerului
lângă tine

Dorința îngerilor

A fost dorința îngerilor
să mă nasc din cenușa lor
să fiu amestec de lumină și fum
și să cad în lume
din treaptă-n treaptă

N-aveam nume
doar un testament
un chip

și douăsprezece drumuri
sălbatic

Simțeam cum și ființa apei mă
cuprinde tainic
respiram prin trupul ei
transparent
timpu-i se scurgea prin ochiul
noptii
pentru totdeauna
într-un vechi ocean

Glasul meu înota printre spini de
stâncă
la fiecare pas ce-l făceam
păcatele mi se-nmulțeau
din mine cădeau icoane albe
spărgându-se în mii de cioburi
roșii

Din adâncurile lumii – ieșeau
oameni roșii
valuri înspăimântate se izbeau
de cer
pe banchize – norii albaștri
eșuau cu fiecare furtună –
În cuptoarele de aur
ultima umbră de înger
se topea în flăcările reci

Un rest de lumină a rămas să se
zbată-nre pereți

Nadia Negru, La terasă - Balcic

Sărutul din asfințitul nou

Buzele tale mi-ating umărul gol
măinile tale se răsfață pe sânii-
mi de mătase
respir a dimineață caldă
și simt
descătușarea sângelui
cum mi se sparge-n două culori

Căldura hainei tale de iubire
mi se revarsă în cascade
peste trupul gol
răsfațat de sori
dintotdeauna

Pe un platou de nori aprinși
sărutul tău
din asfințitul nou
naște iubiri și culori
cu aromă de verde crud

Cărările vieții

Străbatem cărări ascuțite
prea negre
prea reci
cu tălpile tăcute

Timpul
pironit pe un perete de aramă
ni se pare străin –
umbra lui obosită
se strecoară-n trupurile
trecătoare ale pasagerilor –
fruntea lui ruginită
se mută pe umărul meu indecent –
fântânile aruncate din cer
provoacă indecente cratere

Binele din noi a-ncărunțit
pietrele-au încărunțit
pământul a-ncărunțit
răul s-a-mbrăcat cu haine roșii

Un nou sânge-și lasă urma
GEORGIA MICULESCU

Starea prozei **Tanti Vica și... Chinezul**

Să ne lămurim, mai întâi, cine sunt personajele întâmplării despre care povestim!

Tanti Vica e tanti de niște ani buni, de când statutul ei de profesoară de istorie i-a fost schimbat cu cel de pensionară, iar ea s-a ocupat cu drag și zel de educația unor prunci din familie - nepoți, nepoate... care așa i se adresau, cu formula „Tanti Vica”, de la Victoria... Nume mai potrivit nici că puteau părinții să-i aleagă! A fost de mică și este și acum, octogenară, o învingătoare, o victorioasă, în multe compene cu care viața a tot încercat-o.

Cum întotdeauna a fost o fire activă, n-a vrut să înțeleagă că pensia este o perioadă de dulce leneveală și răsfaț, înainte de a părăsi definitiv această lume. Mintea ei, doldora de istorie, de povești, de basme, snoave și întâmplări trăite trebuia folosită... De aceea, o găsim ghidând, cu vervă și c-un drag de nedescris, grupuri de vizitatori de toate vârstele, la Muzeul de Etnografie al orașului de munte, care deține colecții absolut fabuloase de costume populare din toată Bucovina, de ștergere și năfrâmi, de ii, covoare, scoarțe, lăicere, ouă încondeiate, vase felurite de lemn, meșterite de cioplitori iscusiți, niște stative la care încă se mai poate lucra și, uneori, se mai întâmplă ca vreun vizitator să se așeze și să tragă de vatale câteva clipe, amintindu-și de copilărie, de mama ori bunica, aplecate peste lucru la războiul de țesut, toată ziua, dar mai ales noaptea, la lumina lămpii cu gaz, după ce ostoiiau pruncii și-i puneau la somn, după ce astâmpărau vitele și oile, prin grajduri și șuri, închideau orățăniile în cotete și lăsau grija lor la o parte...

Într-o zi intră în muzeu un grup de cinci persoane: tata, mama, două fetițe gemene, cam de patru-cinci ani, și-un „băietan”, probabil licean ori student - gândi Tanti Vica, care porni de îndată ce-i văzu, în întâmpinarea lor, însoțită, cum altfel?, de motanul X, un specimen pisicesc deosebit, îmblănit în alb și negru, cu mustăți de-un metru și miros de campion neegalat, un

răsfațat fără egal, obișnuit cu musafirii... În afară de copile, ceilalți aveau fețele mascate, că nu te joci cu pandemia!

Cele două gemene, de cum îl zăresc pe motan, încep să chiui de bucurie, îl iau în brațe, când una, când cealaltă, se așează pe covor, unde el se tolănește în voie, se rostogolește, se înșiră, se deșiră, face tot felul de figuri, spre deliciul copilelor, care, fără nicio reținere, îl pupă-n bot, când una, când ailaltă, iar și iar... Țoc! Țoc! Și iară Țoc! Motanul se lasă mângâiat de palmițele fetițelor, se întinde lenevos și mai și, întredeschide când și când un ochi..., stă cu burta-n sus, boierește, și primește exact ce așteaptă...

-Cât costă biletele de intrare? întrebă tatăl.

-Adulții-cinci lei de persoană, fetițele - gratis, iar „băiatul” - doi lei, că asta-i taxa pentru elevi și studenți...

Nici nu termină bine de spus ce avea de spus Tanti Vica, ghida noastră trecută prin toate cele, că toți membrii grupului izbucniră într-un râs nestăvilit - fetițele râdeau bătând din palme, țopăind și ținându-se de burtă, mama și tata, încercându-se în hohote, iar „liceanul”...îndoindu-se, cu palmele pe genunchi... Tanti Vica înțepeni de mirare, într-o postură demnă de Muzeul Figurilor de Ceară al lui Madame Trousseau... Îi privea și nu înțelegea nimic... „Niște nebuni! De ce i-o fi apucat așa râsul? Doamne ferește! Or fi scăpați de la balamuc...”

Râsul s-a potolit după un timp... Tanti Vica, cu o privire napoleoniană, aștepta o explicație...

„Băietanul” și-a scos masca, lăsând la vedere chipul unui bărbat ca la cincizeci de ani, cu trăsături orientale și piele galbenă - un chinez adevărat! „Liceanul” era profesor universitar, avea un contract la o universitate din Constanța, vorbea fluent limba română, cu accent și inflexiuni specifice celor din țara lui, călătoria cu prietenii lui români, colegi de muncă, voia să cunoască România la ea acasă...și s-o păstreze în memorie...

Fața lui Tanti Vica s-a destins și s-a luminat. I-a condus prin toate cotloanele muzeului, le-a explicat tot ce trebuia explicat, presărând, cum îi era firea, câte-o glumă, un amănunt hazliu, o vorbă de duh... Chinezul era fascinat de tot ce vedea și ce auzea... Punea întrebări nenumărate, Tanti Vica răspundea la toate, cu răbdare, lămurindu-i nelămuririle...

La sfârșit, Chinezul mulțumește pentru tot și cere permisiunea să mai pună o întrebare. Tanti Vica aprobă, înclinând capul și zicând:

-Poftim!

-Despre ce aveți în România am văzut că știți absolut totul, dar despre China mea știți ceva? Ce știți despre China?

Tanti Vica, bineînțeles, nu-și divulgase profesia pe care o practicase cu strălucire niște decenii și i se adresă cu modestie:

-Uite, știu câte ceva și despre China... Și se porni Tanti Vica să vorbească despre chestii istorice și geografice, despre dinastii și perioade, despre Zidul Chinezesc, despre marile fluvii ale Chinei, despre munții și mările ei, câte și mai câte, cu amănunte pe care Chinezul nostru nu le cunoștea și le afla acum, într-un orașel de munte din România, la mii de kilometri depărtare de China lui natală...

De-a dreptul copleșit, nu-și putu stăpâni un impuls de moment:

-Îmi dați voie să vă sărut?

-Cum să nu? Hai să ne sărutăm!

O sărută Chinezul pe un obraz, apoi pe celălalt... Dar nici Tanti Vica nu se lasă. Îl sărută de trei ori pe obrazul drept, pe obrazul stâng și pe frunte! Nu și pe bot, cum sărutaseră copilele motanul muzeului...

ANICA FACINA

Capricii de Goya

Veșmântul meu de viață, iar nu de-o viață,
este din cap și până în picioare
opera unui singur croitor,
croitorul unei singure opere,
prin asta și unică,
prin asta și scutită de orice
abatere
cu vorba și fapta
de la cusăturile nașterii.

țesătura mulată pe oricare din
reliefulurile ființei,
ale nodurilor și oaselor
pe care și un orb le poate palpa,
greu se dezlipește de suflet,
dacă nu cumva e totuna.

am folosit tăietura la tristețe și la
înfrângeri
pe unde mă împinse nevoia,
n-am decupat decât lagune cu
monștri
și capricii de Goya.

No man's land se fumase

Când să strig de pe scara
avionului
eu de-aici nu mai plec,
am văzut la sol lume strânsă
și l-am auzit pe cel cu
portavocea
că trebuie să coborâm firesc,
apoi să urcăm
și iarăși să coborâm firesc,
fiindcă se trage o dublă.

mirosea a nicotină de cea mai
bună calitate,
dacă îmi îngăduiți,
fumul îmi intra prin nas și îmi
ieșea
prin urechi, mă ustureau ochii
și mă durea sufletul că no man's
land-ul meu
se fumase.

mi-aș fi instalat acolo tabăra,

aș fi întins țevi subterane,
mi-aș fi construit un metrou
și aș fi locuit ca-ntr-un ou.
va ecloza pe lumea cealaltă, aș fi
lăsat scris
pe-un panou.

Arhimede

Am umplut cada cu lacrimi de
când tancurile rusești

o cărmeu spre Caracal iar
aducătorul
de vești proaste
înfîgea între uluci o carte
poștală. mai pe urmă
cu fiece despărțire de câte un
ideal

făcându-mi cu mâna din cer,
fiindcă acolo îi plăcea să
înnopteze,
să se dedea buimăcit
la gimnastica de înviore
ca la femeia lui trezită în aerul
dimineții
fecunde.
am coborât și în vale până la gât
în cada umplută cu lacrimi
de cea mai pură
sorginte.

iar a făcut inundație domnu', se
plânge
bătrâna cameristă
cu toate cărpele și roind după ea.

Ce mai uitasem să-ți spun

Ce mai uitasem să-ți spun
ține de o poveste care, ca toate
poveștile,
încorporează priviri persiflante.
tată, m-am făcut băiat mare
și nu mă mai culc la concurență
cu orătăniile.

tata ascultă atent și la sfârșit dă
verdictul:
povești, băi.
graurii cotropesc via,
grâul își scuipă dințișorii de
lapte
și tu îmi spui mie povești.

norii de grauri s-au dus în cer
așa cum via s-a dus în pământ.
tata stă agățat într-un cui.
ce mai uitasem să-ți spun
este că nu mai am cui.

VIRGIL DUMITRESCU

* * *

Pe Valea Lighetului pădurea își
fierbe sevele, să dea în clocotul de
frunze și de muguri.

Pe fiecare creangă e loc pentru un
cuc.

Copacii ziși arbori așteaptă un
cântec.

Un cântec de cuc singuratic,
Descântător de noroc la bani
Și de prosperitate într-un an.

Nepregătit, cucul
are glasul înfundat într-o scorbură
udă.

Pe cerul perfect nu se zăresc
zboruri,

În aerul reavăn se simt fiorii
pădurii în freamăt de crengi
nerăbdătoare!

Pacea pădurii cuprindă lumea
încurcată!

Pacea de Sus pătrundă în inimi
împietrite!

De Bunavestire, 25. 03.2022

Vis furat

Cândva, am furat un vis.
Poate-mi aparține,
dar părea al altei fetițe.
Nu era un vis despre calul alb,
era doar despre culoarea
unei rochițe.

Cândva, mai târziu,
mi-a fost furat un vis,
dar părea un vis universal.
Nu era un vis despre
culoarea

rochiilor de gală,
era despre celebrul ideal.

Acum, acel cândva
a devenit contur
pentru vise pierdute,
pentru fetițe trădate,
pentru inimi vândute
de propriul azur.

Cândva, acum, oricând,
nu știu bine de ce,

se petrec furturi de vise
și jafuri de idealuri,
Se spulberă iluziile.

Se adulmecă prada
din zorii sfâșiați de
himere, vin păsări-
dragoni deslușiți
din pierdute mitologii.

Se--nfruptă lacom-
adevărate orgii-
și zboară în gheare ținând
visul cel mai drag,
visul cel mai nătâng.

VALERIA BILT

OCHEAN ÎNTORS

„ÎNȘIRÂND DOAR VORBE GOALE...”

Mulți poeți de mare actualitate se pare că au înțeles aiurea constatarea eminesciană: „E ușor a scrie versuri/Când nimic nu ai a spune”, și au năvălit în literatură bazându-se pe principiul: dacă alții da, noi de ce nu? Adică, cum? (cacofoniile fiind un apanaj al unor scrieri lirice postdecembriste), noi suntem autori mai neputincioși sau, Doamne ferește!, mai proști în secolul douășunu și mai lipsiți de har decât cei din secolele trecute? Apoi, stați numa! Și au purces la lucru, fiindcă nici nu părea complicat, mai ales că versificația în alb nu presupunea cine știe ce canoane, cu atât mai mult că „înșiruirea de vorbe goale” putea fi transferată în context profund filozofic – spun autorii cu un aer înțelept-enigmatic – și de-aceia un poem este greu de perceput și înțeles de majoritatea cititorilor de azi în calitate lor de muritori de rând. În realitate, cam așa își spun toți autorii care se cred valoroși și, în mare procent, genii neînțelese printre amărății de contemporani-cititori, considerând că ei sunt cei care vor îmbogăți zestrea literaturii naționale, europene și, forțând lucrurile, fondul universal de literatură, prin aceasta salvând de la moarte literatura lumii. Astfel stând lucrurile, odată ajunși inestimabili și simțind pe umeri greutatea și responsabilitatea faptelor proprii, mulți poeți din zilele noastre revarsă spre publicul larg tornadele lirice cu scopul, deseori mărturisit, de re-creare, reconstrucție și salvare din cloaca ideologiei comuniste a literaturii naționale. Cei mai mulți autori actuali, care pe vremea vechiului sistem se jucau veseli și inconștienți în țărână, acum se erijează în comentatori experți și acuzatori viteji ai respectivei literaturi infestată cu bacterii și germeni emanați din bolșevismul transmis și impus cu generozitate prin grija moscovită. Pe acest teritoriu vast și pustiit de buldozerele lirice ale noului val, comentariile se pot lansa în deplină voie, din viteză?, acuzațiile noilor justițiarî nu mai selectează scriitori și opere, ci aruncă în oala comună a sectorului angro atât proletcultiști cât și scriitori care, greu de digerat în ziua de azi, au asigurat

continuitate și perenitate literaturii de valoare. Ca să nu mai vorbim de romanticul depășit Eminescu, de romanțiosul Minulescu, șmecherașul Topîrceanu, subtil-religiosul Voiculescu, filozoful Blaga, alungat de de la universitate, convertitul Arghezi..., clasici, sau reprezentanți ai noului clasicism hrănit din seva de după cel de-al doilea război mondial... Toți niște depășii!

Acum?

Cruciada anumitor autori, altfel extrem de prolifici, poeți în special, de a revoluționa respectivul gen literar în vederea eliberării sale de sub jugul proletcultismului autohton, a fost pusă la cale încă în anul 1990, odată cu trecerea la noul sistem social-economic existând sub înaltul patronaj al libertății cu fiica sa democrația dotată și ea cu apucături deseori cam libertine, dar asigurându-i astfel creației literare autohtone statutul de „circumscrișă în contextul ideii de marfă consumabilă pentru oricare categorie socială.”

Nemărturisit, dar cu o vigoare și o bogăție a producției lirice fără precedent, părând să se simtă o adevărată invincibilă armada, noii lirici croiți după modele preluate nu

Nadia Negru, Biseriçuță de lemn

doar cu... fulgi cu tot, dar și cu texte occidental-americești, cam libertraduse, s-au pus pe treabă și, fără să se întrebe „ce-au voit acel apus”, au trecut la despărțirea de autohtonul, compromișător?, fără să țină seama de valoarea reală a unor scrieri, a unor scriitori. Și așa s-a născut o mare parte a noii literaturi cu pretenție de zestre importantă, dar peticită cu producții literare de valoare îndoielnică, tot mai îndoielnică, însemnând patrimoniul național... Apoi, în scopul consolidării noului val reprezentând, evident, noua literatură, mai tuturor participanților la cruciadă li s-au acordat premii în diplome, dar și în bani – cum s-a întâmplat în cazul multor autori lipsiți de operă și de valoare, dar cu relații puternice inclusiv cu scopul subtil pentru acoperirea unor nevoi... materiale. Așa s-a ajuns la situația ridicol-hilară ca poeți cu operă real-importantă să fi fost ignorați și aduși în față, tot mai în față, poeți (scriitori în general) lipsiți de talent și de creații de valoare, dar cu relații puternice, nu rareori acestea având și anume culoare politică...

În acest fel aruncarea spre derizoriu și spre distrugere a literaturii adevărat-valorose nu mai este o utopie, ci o realitate materială așezată cu grijă sub șenilele literaturi occidentale de consum, tradusă angro și luată ca model de viitura poezilor, multor poeți actuali de la noi. Și, ca în orice viitură, suprafața este pavată cu gunoai care acoperă până spre omorâre și dispariție a creațiilor de valoare și a numelor de autori de talent și responsabili în fața actului de creație, ce tot mai zgomotos și neconvingător sună din... coada lipsei de har!

DUMITRU HURUBĂ

Trenul în care trebuie să te urci

inima mea este trenul
în care trebuie să te urci
tu doar așteaptă în gară
în locul amintirii noastre comune
sub salcia cu visele
despletite

nu, nu, nu este o utopie
nu este o poveste cu zâne
nu este o promisiune
care să sfârșească tăcut
pe eșafodul uitării

vei auzi bătăile tot mai puternic
vei simți aerul încălzindu-se
vei vedea măriru-se punctul
care ți se părea doar un punct
vei vedea o scară, o ușă deschisă
și o mână întinsă

așadar, pregătește-ți bagajul
nu-ți uita mângâierile
nu-ți uita sărutările
nu-ți uita vorbele dulci
tu ești patria
la care mă întorc
după călătorii îndelungi

nu-ți face griji, este loc suficient
trenul meu are patru vagoane
unul pentru a privi lumea
prin ferestrele dragostei noastre
unul pentru mese romantice
unul pentru oaspeți de seamă
cum ar fi, de exemplu, Dumnezeu
și unul pentru micile noastre nebunii

fii pregătita, se apropie ora
ora la care trenul inimii mele
va sosi în gara așteptărilor tale
ora la care sufletul tău și sufletul meu
se vor uni într-o coloană nesfârșită de fum

Pe ea am cunoscut-o cândva

pe ea am cunoscut-o cândva
venea de undeva de departe
dintr-un tărâm de care aproape
uitasem

și da, ne-am întins fără zăbavă
în patul nostru imaculat
îmbrățișându-ne, răsucindu-ne
în aceeași linie infinită
și da, inimile noastre
nu mai trebuiau să se vâneze
băteau în tandem
în turlele aceleași mănăstiri

labirinturile au făcut ochii mari

ferestrele au început să lăcrimeze
fântânile au început să povestească
pământului
despre visele împlinite ale norilor
despre pelerinajul vântului printre
crengi
din arbori a început să răsunе
simfonia viurilor dezmorțite

și da, ne-am prelins ca bobul de rouă
pe firul versului sângieru
și da, în chilia fiecărui cuvânt
sufletele noastre s-au rugat
și da, timpul fugea hăituit
de propriile sale secunde

Cădere

ferice de fructele care cad
înaintea frunzelor
ferice de frunzele care cad
înaintea tulpinilor
ferice de ploile care cad
înaintea norilor cenușii
ferice de umbrele care cad
înaintea nopților
ferice de nopțile care cad
înaintea răsăriturilor
ferice de soarele care cade
înaintea lunii pline
ferice de stelele care cad
înaintea împlinirii dorințelor
ferice de cei care cad în genunchi
înaintea zborului infinit

Oprțiți invazia!

încă de mic mi-a plăcut la cinema
pe lângă filmele western și cele de
comedie
adoram și filmele despre război
în care soldații cei buni ai aliaților
ieșeau mereu victorioși

țin minte, voiam să fiu cât mai
aproape de scenă
să intru cumva în acțiunea acelor
filme
să fiu eu însumi un personaj principal
să fiu eu însumi salvatorul

cel care oprește dezastrul
cel care aduce pacea mult dorită
dar, vezi, știam că filmele acelea
sunt pline de trucuri și cascadorii
știam că nimeni nu moare cu adevărat
că nu există durere
știam, de exemplu, că
bombardamentele
sunt doar niște efecte speciale
realizate de niște profesioniști
desăvârșiți
sau de cele mai performante
computere

ei bine, știam că nimic nu mă poate
atinge
știam că după două ore și ceva
mă voi întoarce la casa părinților
sau la cea a bunicilor, continuându-mi
aventura frumoasă a copilăriei

acum, lucrurile s-au schimbat
stau într-o sală mult mai mare
cu câteva miliarde de spectatori
mi s-a dat locul cel mai bun
chiar pe rândul cel mai aproape de
scenă

însă, de data aceasta
nu-mi mai arde de glume și nici de
popcorn
nu mai există trucaje, cascadorii sau
alte efecte speciale
știu asta, simt asta până în măduva
oaselor
aș vrea să mă mut mai în spate
dar toate locurile sunt deja ocupate
aș vrea să ies din sală, dar nu mai
există ieșire

ecranul, ca un făcut, avansează
încetul cu încetul, ca o ceață rece de
toamnă

îmi înghite picioarele, abdomenul
îmi înghite bătăile inimii, apoi inima
toată

îmi înghite gâtul, îmi înghite
respirația

iar când ajunge la ochii mei
care văd printre dărâmături
doi părinți care își îmbrățișează
copilul

iar copilul ține în mâini o păpușă
realizez că mi-a înghițit și cuvintele

mai am doar mâinile libere
întinse undeva deasupra capului meu
către rândul din spate
poemul acesta e ultimul strigăt de
libertate

chiar acum scriu ultimul vers:

opriți invazia!

IONUȚ CARAGEA

(din volumul în pregătire „Căutătorul
de amintiri”)

Ce a mai rămas

Ce a mai rămas din izvor
în care ai plâns....
Din copacul
îmbrățișat de atâtea ori
de tristețea ta...
Din cuvintele iubire
și dor!
Ce a mai rămas -
poți să cuprinzi??

Nu ai răspuns!
Totu-i mister precum
Mirul din ochii unui sfânt!

Cum pot fi

Cum pot fi pasăre
dacă nu știu cum să zbor!
Cum pot fi copac
Să-mi odihnesc aripile
pasăre de-aș fi
Dacă nu am rădăcini,
Pământ,
Nici loc.
Și cum aș putea
să fi măcar un Cuvânt
Moștenire să-l las,
Dacă nu am știut să zbor,
Să fiu copac,
Să am un loc
când nu voi mai fi...

Cum aș putea?!

Cu poezia

Am stat la aceeași masă cu poezia
până târziu
până când amintirea despre noi,
romantică...
vie...
îndepărtată...
surprinzătoare...
necruțătoare
în fața adevărului,
a rămas fără contur
aruncând bucuria cuvintelor
în singurătate.

Și Iubirea?
Iubirea a rămas
de la început
până la sfârșit
priveghind frumusețea
"Ca o Duminică fără de sfârșit".

Iluzie frântă

Dacă aș fi avut
aripi de vultur

Aș fi atins

cerul cuvântului iubire.

I-aș fi desprins încet
fiecare literă
să-mi acopăr dorul!

Cum aripi nu am
rămân înrobite-n tăcere,
rămân
iluzie frântă!

Singurătate

Fără culoare doar adieri .
Frânturi de clipe –n acorduri mute
Însoțesc memoria până departe...

Nu știi până unde căci nu avem
Sentiment de cuprindere
Și nici lumea nu are timp de noi.

Și atunci, în toate cuvintele

Găsești - singurătate!

Sonet

Nu e înțelept să fii așa grăbită
Și primăvara să n-o adori cuminte,
Și nu este drept să fii îndrăgostită
La infinit, în doruri de cuvinte

Să te ascunzi, pe o stea
neprihănită
Floarea de cireș să nu te mai alinte,
Și nu este drept ca toamna să te
prindă
în făgăduieli deșarte, ori cuvinte

fără apărare, tu îndrăgostită
să duci poveri de gânduri purtate de
timp
într-o lume care nu se mai framântă

pentru o poezie, pentru un sonet,
iubire, ori sălbatică –armonie
a inimii – constantă, fără anotimp!

LILIANA SPĂTARU

MĂCAR UN PAS

Dați-mi putere, să-mi mișc
genunchii, pentru a putea semna
condica pasului!
Mai încet! Vorbiți prea tare!
Dezmorțiții
se pot speria de singularul
mersului.
Dați-mi putere
să-mi prind pașii din urmă,
trecându-i înaintea de prăbușire!
În dansul acesta, biruitoare e
așteptarea.
Eu,
rezervă pentru alt tangou.

ACORD FUNDAMENTAL

N-am privit niciodată înapoi.
Am jucat mereu la poarta din față
și am cules flori,
Parfumul meu,
amestecat cu petale,
a zburat spre locul cu prune
albastre.
În această toamnă, frunzele cad
devreme,
Un vis în mâini,
O țesătură nevăzută,
Lumini printre ramuri,
toate vibrează și suspină
sub acoperișul norilor.
Din această dragoste, se ridică
viziuni,
se topesc în ochi
șirespiră peste dureri nemuritoare.
Iar vocea mea se aude
în primul răsărit verde,
al primăverii viitoare.
Știți,
natura a modelat o liră în inima
poetului,
trezind dorințe și pasiuni.
Într-o epocă sacrificată,
Visul meu pătrunde în casa
universului,
Scriind pe umerii eternității.
Și cuvintele se mișcă
în ritm de vals,
Zbuciumul și pasiunea
Devenind melodii neautorizate
pentru
Păsările amurgului.

MARIANA MOGA

TRENUL CU ANI

Iarna - eterna mireasă
asmute fiarele sale
peste albul global.

Așteaptă-n gara străveche
a istoriilor trecute
Trenul cu ani!

Duce cu sine bătrânul gârbovit
bagaje multe...
într-o mână ține strâns sceptorul
și cheia
pentru al încorona pe
pe noul sosit

- Privim cu toții încordați
- Plecarea,
din Gara Timpului

Zarea se umple de bătăile inimii

Aud Gongul cum bate
în cer - Schimbarea!

- mă sugrumă nerăbdarea,
- sosește Trenul cu ani!

ultimele clipe se agață desperate
de întuneric
înainte de-a se topi pe veci
în tunelul Timpului

colți roților de tren
scrâșnesc
nerăbdători de-a devora
- incertitudinile lumii –

pacea, și firava lumină!

- ne dăm mâinile
hotărâți să nu lăsăm
să plece trenul

*bucuria de a
ne plimba liberi la orele serii
în gările vieții, cu sosiri,
îmbrașișări și plecări...*

Trenul pleacă cu șuier prelung
sfâșiind lanțurile spre libertate

roțile scrâșnesc pe șinele timpului
în urale!

RĂZBOI PE PLANURI SUBTILE

Azi cotidianul se frânge
în cioburi tăioase,
pumnal otrăvit

prin cărnurile sângerânde
consumate de cancer
ale gândului hăcuit.

Fricile și supărările
s-au dezlănțuit peste povârnișurile
toamnei,

M-a trezit azi
vocea unui medic renumit:
afirma într-un acces de conștiință
că înfricoșătorul covid e doar gripă.

suntem cobaii dictatorilor mondiali,
a afirmat, bătând cu pumnul în cer!

eliberată de stres încă o dată,
am început să zic ce-mi venea la
gură...

I-am dat dracului i-am blestemat,
am dat și acatiste
și le-am prezis declinul
necondiționat

Umblă vorba că sunt alergici oculte
la încredere, energii pozitive
și... **gândaci de bucătărie!!!**

Mi-au devenit simpatici
haiducii anonimi

Azi cotidianul se frânge
în cioburi tăioase

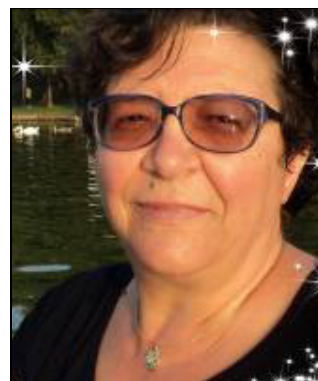
Nu mai credeți că ei vor învinge!

ENERGII DIN CREDINȚĂ

E sărbătoarea Nașterii lui Isus
și ne ninge

Nadia Negru, Case din Ploiești

Spiritul Sfânt veghează,
Cerne prin sita luminii,
materia grea.
În nesfârșită durere
tinde o naștere,
către transformări
epocale.

Dizolvă credința curată
gunoaietele lumii

puroiul gândurilor infecte

contaminarea globală
cu virușii fricii

se decantează din lumina rugăciunii
și nu suportă amestecul

Devin tot mai agresivi
dictatorii oculte
politrucii, lor aserviți
se reped ca fiara turbată,
să ne submineze tăcerile!

Din sufletul ocrotit
De sămânța divină

plasma
unui gând rebel, coborâtor
din învingători în lupta cugetelor

Sufletul plutește peste ruina
lui ieri

Victorie
prin magia credinței!

otrava oricărui vaccin diavolesc se
stinge
într-un ocean de credință

Lumină
în noaptea tăcută,
veghează Duhul misterios

MARIA GIURGIU

Glasure

Din corzile vocale ale lupului
urlând
se-aude glasul cornului walpurgic,
dar și acela, -n fermecate farmece
cântând,
al spiritului sacru, demiurgic.

Din buzele de miere ale zilnicei
femei
se-aude harpa falnică, edenă,
dar și perfidul, mincinosul glas de
printre-acei
colți negri-urâți de splendidă
sirenă.

Doină

Frunza-i săracă-n nervuri,
nervii iubirii nu trec
buzele verzilor guri,
oamenii mor și petrec,
visul se frânge, lucid,
somnul nemeritându-și,
minți geniale deschid
ale neminților uși,
inima-i carne de tun
în al trufiei război,
sufletul, ca pe-un cătun,
Domnul uitatu-l-a-n noi!

Iubirea-i ruina înțeleaptă (Sonet)

Să știi că mori, să știi mereu că
moare
Tot ce-a parfumul totului miroase,
Dar clipele-ți petrece în candoare
Și-nspiră aer d-expirări frumoase!
Iar nebuniei lumii noastre care
Îngheaț-acum, când inima își arse,
Tu râde-i falnic fâlniciamare
Și plânge-i tainic tainelepietroase!
Fii conștient de bezna ce te-
așteaptă
Și luminează-ți viața pân'atunce:
Iubirea-i ruina înțeleaptă
Când toți, oricum, ruine vom
ajunge,
Căci, prin căderea-amorului, în
faptă,
Ne cade Dumnezeu din El, și fuge!

Antilicantropie

Lupul meu s-a-ndrăgostit
de-o lupoaică cenușie
și, de drag, s-a răstignit
în privirea-i aurie:
Și-ar da blana și năravul,
și-ar da labele-i de fugă,
printre suflete de brazii
pe-al lupoaică să-l ajungă!

Al meu lup, zmeios și tânăr,
sfântu-i urlet și-ar da, parcă,
să își urle-un pic tăcerea
într-o carne de lupoaică!

Ești atâta de a mea

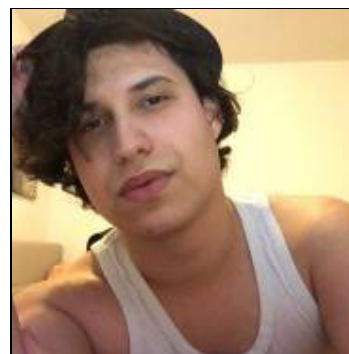
Ești atâta de a mea
că, dacă vreodată-oi încerca,
cuprins de-al geloziei vid,
inima să ți-o ucid,
sufletu-mi de lama-i
rece și tăioasă,
penitent, ar înșfăca
a morții coasă,
iar prin a sufletului rană,
asemeni vinului prin vrană,
sângele vieții mi-ar plânge
încându-mi viața-n sânge!

Să n-ai, iubito, teamă! (Sonet)

Să n-ai, iubito, teamă! Nu ne-om
iubi nicicând.
Nu jinduiai plecarea? Ursita ți-e pe
plac:
Adusu-ne-a pe unde, cu Dumnezeu
plângând,
Pier inimile-n cuget, iar sufletele
zac...
S-a înroșit văzduhul de la venirea
noastră

Nadia Negru, Străduță Balcic

Asemănându-și chipul c-un vast
ocean de sânge
Și a-nroșit și iarba, plângând-o-n
țara-această
În care roșii lacrimi întreaga fire
plânge.
Dar eu, te rog, iubito, nu te
îngrijora
Și nu te-nfricoșa deloc de-această
lume
Ce pare Hades însuși cu foc a o
nimba,
Ce pare mai orfană ca cei fără de
mume:
Stihiile acestea-s văpăile bastarde
A rugului pe care iubirea nu ne
arde...

Păcatul de a fi

Zilnic petrec printre proști și mișei
legându-mă-n păcatul de a fi,
pierzându-mă în mine, găsindu-mă
în ei,
în preajma muribunzilor copii.
Alerg cu-orșișce mă aleargă,
mă scutur de toamnă, și frunza-mi
la rându-i se scutură, neagă
că s-a-ngălbenit peste buza-mi.
Iar buza-mi, ea însăși se crapă,
pe-al buzelor vântului cânt,
când toată culoarea ce-i scapă
se crapă-ntr-o pală de vânt...

Andrelele, când nu mai croșetează

Andrelele, când nu mai croșetează,
începe despletirea visurilor tale,
începe despletirea inimii, agale,
iar sângele, în vene, ți se-așează...
Începe dorul ceaiului de mentă,
începe dorul pâinilor cu unt,
începe dorul părului cărunț,
începe căruntețea-n tine, lentă.
Începe dorul somnului de-amiază,
începe dorul sobelor, și peste,
începe frigul dorului de veste,
andrelele, când nu mai croșetează.

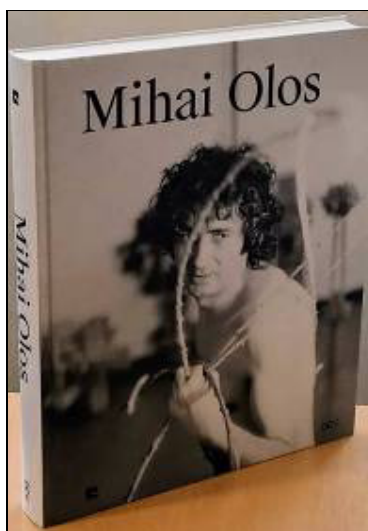
RAUL-ANDREI SABĂU

Plastica Mihai Olos, o cercetare exhaustivă

Iată că după șapte ani de la plecarea din lumea aceasta a lui Mihai Olos (1940 – 2015) apare multășteptatul album dedicat vieții și operei sale plastice sub egida Muzeului National de Artă Contemporană al României, avându-l curator pe Călin Dan.

La baza apariției volumului a stat expoziția „Efemeristul” din anii 2016/2017. Cartea are 400 de pagini, cântărește 2 kg și a fost tipărită la editura MNAC în colaborare cu editura DVC cu text bilingv român/englez.

Monografia este structurată pe capitole: Introducere; Pasaje hermeneutice pe lângă orașul lui Mihai Olos; Timpul neîntrerupt al

îngerului din filigran; Un artist al intervalului; Mihai Olos de la concept la poetica acțiunilor; Efemeristul. O retrospectivă Mihai Olos; Cronologie

Teatrul zilelor noastre

Tora și Cora

Două sexagenare de curând învecinate-ntr-o curte. Dintr-un cartier ferit oarecum de agitația centrului. Oriunde pe glob... Prima vrea singurătate și liniște. Să uite despărțirea de bărbatu-i Trent. Să poată citi. Cealaltă, mai adecvată locului. Mai înfigăreață. Dornică de vorbă. Căci nu-l are prin preajmă decât pe fiu-său Vigo. La vreo patruzeci. Deloc încântată de aparenta lui lenevie. De nopțile petrecute de el cu ochii-n computer constant...

Dat fiind că Tora decide a-nălța un zid la propriu, ca să le despartă, se tocmește cu Vigo până la urmă. Să-l facă acesta. Și-l face. Punând la cale cu Tora o farsă pentru Trent. Reîntors la ea după despărțirea de alta. Mai tânără, sigur. Aleasă cândva, la plecarea de-acasă...

Cora și Trent n-au înțeles la-nceput și s-au agitat. Dar s-au lămurit în final. Bătrânul și tânărul ajungând să conlucreze-ntr-un business propriu. Iar cele două, să dărâme zidul și să fie-mpreună pe viitor. Un happy end, evident, cum stă bine unei comedii. Chiar dacă, sau, poate, tocmai d-aia, lucrurile se petrec recent, în pandemie. Iată, bună și ea, pentru inventivi...

Precum Alexandru Popa, făurorul ei. Psiholog, politolog și jurist pe deasupra. Dramaturg tot mai

interesant de câțiva ani încoace. Lumea iubitoare de teatru își amintește neîndoios de alte două creații de gen ale sale: „All inclusive”, „Pe o pânză de păianjen”. Le-am fost spectator, m-au convins, iar acum văzui cu mare plăcere „Totul se transformă”. Un text bine croit, echilibrat dezvoltat într-un crescendo dus, potrivit, tocmai unde trebuie. O poveste de viață, cu oameni de-acum. Cu bune și rele, inevitabil. Altfel spus, caractere, moravuri, năravuri contemporane. O pagină de actualitate chiar binevenită. O satiră potrivită, viguroasă, reușită. Cu personaje conturate adecvat.

Preponderent prin replici pline

Nadia Negru, Tarcău

și Bibliografie. Cartea cuprinde multe reproduceri color dar editura nu ne permite să le redăm în text fără aprobare.

Revista Archeus din Baia Mare i-a dedicat lui Mihai Olos mai multe numere cu desene și versuri ale sale, din care vom trimite spre publicare majoritatea versurilor inedite.

Desigur că aș fi adăugat că versurile nu sunt adunate într-un volum, de asemenea desenele sale sunt de ordinul sutelor dacă a nu al miilor, artistul a avut și o expoziție Desemncontinuu.

Eu semnez apariția acestui volum dedicat artistului ca mulțumire Helgăi Fessler care mi-a trimis în dar din Germania acest minunat catalog care a stat în așteptare vreo două săptămâni până ce a ajuns la destinație.

ȘTEFAN JURCĂ

de umor. Iscând hohote de râs, da` și tâlc adânc de băgat în seamă. Contribuie la asta Vlad Zamfirescu, regizor isteț, apropiat de Popa. Totodată, actor. În echipă împlinită, nicidecum mai nimerită, cu Mircea Rusu, Carmen Tănase, Maia Morgenstern. Entuziaști, dibaci, coezivi. Pe scurt, artiști experimentați. Cu joc atractiv de la cap la coadă. Aplauzați meritat. Căci au arătat cum se face arta asta actualmente. Ca să prindă-ntrutot la public. Peste tot în țară. I-am apreciat și felicitat îndreptățit. Cu Vlad am vorbit ceva mai mult, că ne știm de peste un deceniu. A promis că va reveni cu alte oferte. La rândule, dovezi certe ale valorii sale-n domeniu, socot. Să mă aflu-n sală îmi doresc nespus...

ADRIAN SIMEANU

Literatură și film

Radicalism educativ vitriolant

Trebuie să ne mai îngrozim uneori de aspecte care par ireale, dar care bânuie planeta într-un periplu ucigător. Auzisem de filmul lui Dietrich Brüggemann din 2014, recompensat atunci cu *Ursul de Argint* pentru scenariu și, iată, am avut ocazia să-l văd (*Chemin de croix/Căile Crucii*). După vreo zece minute de cadru fix, în care preotul pregătea niște elevi pentru confirmare, am renunțat. Mi s-a părut greoi și demonstrativ. Așa i-am și zis la telefon prietenului care insistă să-l văd. Mai apoi m-am înhămat la o vizionare, care mi-a adus satisfacția unui film necesar, de văzut neapărat. Suntem într-o Germanie ultracatolică (mă refer la localitatea prezentată, nu generalizez) și asistăm la o transpunere modernă a calvarului lui

Isus. Un radicalism educativ vitriolant operează cu spălarea abuzivă a creierului tânăr. Asistăm la un portret dur al familiei catolice fundamentaliste. Maria ascultă orbește de preot, dar mai ales de o mamă bigotă, fanatică, rigidă. Cu o figură angelică, de Sfânta Fecioară (excelent jocul actriței Lea van Acken), Maria vrea să devină sfântă, ba mai mult, să-și ofere viața lui Dumnezeu, ca să se vindece frățiorul Johannes. Mă întreb: este Maria iluminată sau manipulată de o comunitate catolică integristă, care refuză orice modernitate? Fata anulează întâlnirile cu Christian, nu ascultă muzică ritmată, zicând că e satanică. Culmea: nu e bine nici să admiri un peisaj, totul duce la îndepărtarea de țelul sacru!

Filmul e ordonat în 14 capitole. Fiecare are un cadru fix. Camera nu se mai mișcă. Nu se prea petrece nimic,

totul e teatral. O regie minimalistă cu planuri fixe. Pricep, desigur. Forma în acord cu fondul. Adică? Rigiditatea. Obtuzitatea. Mesele familiale dominate de interogatoriul virulent al mamei (Franziska Weisz). Confesiuni interminabile cu vocea dulceagă a preotului. Austeritate. Final oarecum previzibil. Un mesaj de tip SOS, într-o construcție filmică desăvârșită.

ALEXANDRU JURCAN

Plastica

NADIA NEGRU

Nadia Negru s-a născut la 10.10.1979, în Săseni, jud. Călărași, rep. Moldova.

Studii

- 1992-1999 - Liceul Republican de Arte Plastice „Igor Vieru”, profesor Nicolae Baciu, Chișinău.
- 1999-2004 - Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice – specialitatea design vestimentar, Chișinău
- 2005-2010 - Universitatea de Arhitectură și Urbanism „Ion Mincu”, București, specialitatea – arhitectură de interior.

Repere artistice

- 1992 - Debutează cu două picturi cu tematică sportivă, „Les jeux olympique” Chișinău.
- 1997 expoziție personală în incinta Muzeului Național de Istorie a Moldovei, Chișinău
- 1997 expoziție de grup „Sfintele Paști” – pictura „Fuga în Egipt” - incinta Teatrului Republican de Păpuși „Licurici”, Chișinău
- 2001 expoziția „De la arta populară la postmodernism”, în incinta Muzeului Național de Etnografie și Istorie Naturală, Chișinău.
- 2002 Tabără artistică, satul Mateuți, rep. Moldova
- 2001-’4 Membru al Asociației pentru Renaștere Spirituală „Ars Dor”

- Expoziția „Saloanele de primăvară”, la Centrul Expozițional „Constantin Brâncuși”, 2002, Chișinău
- Expoziția “Saloanele Moldovei” centrul expozițional “Constantin Brâncuși”, Chișinău
- Expoziția „Ruralul în viziunea celor 33 din anul trei”, în incinta Muzeului Național de Etnografie și Istorie Naturală, Chișinău.
- 2019 - expoziția de grup IWS „MAKE THE WATERCOLOR GREAT AGAIN!” Palatul Parlamentului București. 01.04 - 30.04
- 2019 - Expoziția de grup „ROMANIAN URBAN SKETCHERS 2019”, Artoteca Bibliotecii Metropolitane București. 01.08 - 01.09
- 2020 - Expoziție de pictură (de grup) „REFLECTII”, la U-Art Gallery București 13.01 - 13.02
- 2020 - Expoziție de pictură personală, „NADIA NEGRU” la

CLINICA „GRAL MEDICAL”, PLOIEȘTI 20.02 - 20.09

- 2020 - Expoziție de pictură (de grup) la U-Art Gallery București 15.06 - 08.07
- 2020 – Expoziție personală de acuarela NADIA NEGRU Clinica Gral Medical Ploiești 20.02.2020-20.03.2020
- 2020 - Tabăra de pictură „Vasile Grigore”, Harsa, Prahova 12.06 - 24.06
- 2020 - Expoziție de pictură personală, Casa de Cultură - Valenii de Munte 10.09 - 27.11
- 2020 - Expoziție de pictură (de grup) la OAR București, 06.11 - 20.11
- 2020 – demonstrații de pictură în acuarela la OAR București în fiecare vineri din 06.11 - 18.12. 2020
- 2020 - expoziție de acuarela „Nadia Negru”, la Muzeul Județean de Artă Prahova „Ion Ionescu-Quintus” 03.12 - 15.01.2021
- 2021 - Expoziție personală de pictură în acuarela la OAR București 15.02 -28.02
- 2021 - Expoziție de acuarela (personală) „Lumina și culoare”, la Centrul Cultural „Mihai Eminescu”, București 22.02 - 15.03.2021
- 2021 - Premiul I Concursul „Citadela artelor” - expoziție de grup - la Castelul Pelișor - Sinaia martie -2021
- 2021 – Mențiune la concursul „MARTHA BIBESCU”, ediția a II –a, expoziție de grup- Palatul Mogoșoaia - iunie -2021

Free Camp - 2005 - 2021

Expoziție retrospectivă

Arta este o oglindire a vieții

Deși arta este un subiect vizual, învățăm despre ea citind și ne transmitem ideile despre aceasta mai ales în scris și verbal, deseori la vernisaje. Actul critic e permanentă mirare și bucurie! Astăzi arta, cea adevărată, avansează spre o lume din ce în ce mai modernă. Să te indentifici cu opera unui artist plastic și să-i cauți părțile bune și mai puțin bune, devine o aventură spirituală. Iată de ce într-o expoziție, *frumosul* încerc să-l văd în construcție, în expresivitate, în simbol și nu sub forma unui ornament, o decorație, podoabă dacă vreți. La un pictor, expresivitatea e obligatoriu convertită în substanțe, în mesaj.

Expoziția retrospectivă FREE Camp ne invită la vizionarea unor lucrări bine gândite, concepute cu multă determinare profesională, imagini încărcate de elocvență artistică. Ne stau la dispoziție o selecție a celor 17 ani de activitate intensă în „*tabăra liberă*” de la Miercurea Ciuc. Privitorul în fața acestor creații nu se poate grăbi doar privindu-le. Va trebui să ne apropiem cu aceeași seriozitate și pasiune pe care însuși artistul – autor le-a investit în pictura sa, tabloul respectiv. Acest act de onestitate trebuie să se petreacă cu tact și bună chibzuință. Avem nevoie, evident, de o „pregătire interioară” pentru asemenea analize și considerații. În aceste situații dialogul de idei devine o necesitate.

Se confirmă fără tăgadă munca, seriozitatea și harul artiștilor prezenți în această *surpriză aniversară – Tabăra internațională*. Acea coerență și maturitate artistică desprinsă din lucrările lor, demersul și dăruirea de care au dat dovadă în toți acești ani. Atelierul ciucan în care au plâsmuit și trudit „meșteri” din atâtea colțuri ale lumii a fost deschis pentru toți cei interesați, creatori de frumos ori receptori de artă, care au avut prilejul să-i urmărească pe aceștia în timpul lucrului. N-au lipsit nici criticii de artă asistând la procesul de creație, observațiile lor fiind publicate în diverse reviste. Astfel s-au născut și cataloagele de artă ale expozițiilor anuale. În această primăvară, îi revedem prin **expoziția retrospectivă**

pe autorii și operele lor de artă. Urmăriți-i pe artiști cum pendulează între concret și abstract... Sunt în permanentă căutare de soluții, forme și efecte vizuale, nu se evită nici experimentul... M-am oprit asupra unor creații în care imaginația devine o modalitate de exprimare, un principiu de cunoaștere, o eliberare a spiritului. Unii ar dori să picteze, o și fac, numai tablouri care evocă mister, cu același farmec și precizie specifice vieții spirituale. Lucrările își afirmă individualitatea, și totuși privite în ansamblu, devin un corp comun de meditație și reflecție plastică, subordonat spațiului în care au fost plasate.

Ceea ce am putut remarca din interiorul **Atelierului Internațional de Arte Plastice**, de la ediție la ediție, a fost atmosfera degajată, acel spirit colegial, familial, frățietatea de breaslă punându-și amprenta indiferent de unde au venit participanții. (Viena, Budapesta, Roma, București, Nara, Tokio – Japonia, Canada, SUA, Serbia, Portugalia, Cehia, Slovacia... Târgu-Mureș, Sfântu Gheorghe, Miercurea-Ciuc, ș.a.)... Numărul artiștilor poșoși pe meleagurile harghitene fiind de peste o sută.

Opera, creația e zidire – construcție făcută să fie și să dureze, am aflat și dedus din spusele și gesturile artiștilor plastici. Prin lucrările văzute am făcut cunoștință cu destule ambiții laudabile privind reprezentările personale și modalitățile sintezei. La unii remarcăm documentarea, adâncă și întinsă, apoi „inovațiile” de-a edifica un stil aparte. Am întâlnit plasticieni care se verifică, se autoverifică, reformulându-și profilele ori gama coloristică. Întrezărești compoziții unde-i prezentă relația de fond a omului cu lumea în care trăiește și care capătă configurații particulare

asupra cărora și-au propus să mediteze, cum a fost și rămâne „drama” migrației.

Travaliul și rodul creațiilor așezate pe simeze vine ca un răspuns că arta plastică regăsindu-și matca mesajului, a expresiei, nu va putea ascunde urmele impactului social, atât de dur și atât de profund. Trebuie să cugetăm și la ideea că arta avându-și libertatea, creatorul să nu abuzeze de ea. Mă gândesc la faptul, că în destinul cel mai pur al artei, **destinul omului** rămâne o ereditate de neînălțurat.

Cum va răspunde arta vizuală la întrebările istoriei și ale prezentului, care a devenit atât de confuz în multe țări, teritorii și chiar în lume? Avem de formulat, reformulat în spiritul adevărului idei, lucrări în care libertatea gândirii și a expresiei să domine. Astăzi când omul însuși se află în derivă prin destinul rătăcit al oamenilor unui timp de secol XXI, conștiința artistică e obligată să se angajeze în apărarea ei, lucru ce-l dovedește prezenta **expoziție retrospectivă a Tabărei Internaționale**.

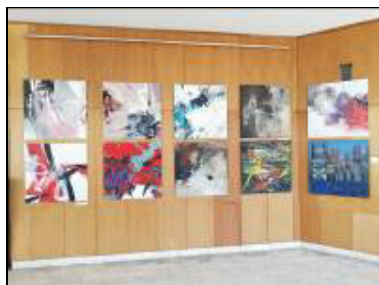
Vreau să cred că prin acești autori și lucrările lor – statura personalității artistice este ieșită de mult din izolare. Îi așteptăm și la alte ediții sau evenimente artistice. Tăcerile nu ne sunt convenabile, **comunicarea prin artă deschide calea spre esențe**.

NICOLAE BUCUR

Vernisajul expoziției a avut loc joi, 21 aprilie a.c. la ora 18,00 în Casa Artelor din Miercurea Ciuc, Sala de marmoră și va putea fi vizionată până la data de 9 iunie 2022.

Alocuțiunile au fost rostite de: Székedi Ferenc, critic de artă, publicist și de Nicolae Bucur, critic de artă.

Organizatori: Consiliul județean Harghita, Ferencz Angéla, managerul Centrului Cultural județean Harghita, curatorul Atelierului Internațional de Arte Plastice artistul Botár László.

CATRENE MIGRENOGENE

„Operațiunea militară limitată” comentată de un oficial rus la ONU

Ar fi de râs dacă n-ar fi de plâns.

„Masacrul, știți, nu noi l-am declanșat.

Asaltu-antinașt este restrâns:

Îi bombardăm, dar ...foarte delicat”(!).

Citirea expresiilor faciale

Te-am adus gratis la praznic

Și, -n loc să exulți cu noi,

Tu ești trist în mod obraznic:

Ți-o fi gândul ... la război?

Propagandă și manipulare

Ce-i real și ce-i fake news?

Comentezi când, și când - șlus?

În războiul ce se poartă

Au ajuns la rang de artă.

Linia roșie de exprimare

Libertatea de opinie

Și la ruși e respectată

Până la faimoasa linie

Ce de țar a fost trasată.

„Eliberatorii” deportează populația civilă

Pe cei civili tot vor să-i „denazifice”?

La urșii albi de ce să-i deporteze?

De lume izolându-i, să-i purifice

Și-apoi să-i ... denaționalizeze!

Nedumerire

Dac' atacul nu-i război

Și nici trupele-agresoare,

Cum să-i ceri tu, soldățoi,

O - pe loc - capitulare?!

Demonstrațiile contra războiului sunt interise

Te uiți cum bombardează și ucid

O țară suverană și-un popor,

Iar de condamni agresiunea lor,

Ei și pe tine, iar, te pun la zid.

Sancțiuni și reacții

Sancțiuni curgându-i duble,

A pornit și el baletul:

Plata gazelor - în ruble,

De nu, -nchide robinetul.

Lumea rusă pe mapamond

Tungus sau rus, cecen ochind tigrește,

Ciúccea-n amonte, néneț în aval,

Plecat în lume, dar vorbind rusește,

Tot rusian ești, conațional.

Redactorului-șef al postului media RT

Pregătești ogiva netă

Contra propriilor copii?

Bagă-ți tu-n fund o rachetă

Și te du scrum pe pustii.

Inundații de știri false la TV rusă

Dau minciunile în floare?

Mai bruiază difuzorul.

Nu te bagă la-nchisoare

Dacă-nchizi televizorul.

De ce costă-atât de scump?

Am avea ulei prea mult,

Zice-un șef, iar eu l-înfrunt:

De ce-i, dar, un ort, un tult,

Un zlot și-o oală de unt?

Să renunțăm la electrocasnice?

Nu-n van statul are două mâini:

De dat una, alta - de luat.

Consumam cât ieri și azi? Dar mâini?

Prețul *la ce prag* l-a plafonat?

Unde-i umorul politic de la TV?

Pun zăbale spiritului critic,

Legea urii viniți-mpută grele.

Nu-ți mai arde a umor politic

Și bați pasul la ... telenovele.

I-a-nchis pliscul

Cu penajul său, învolutul,

Un păun sfidează Oltul.

Vine-un val și-i pune branțul.

Nu zi hop pân' nu sari șanțul.

Credincioși paharului

Cum aud că-i hram în sat,

Cum ne bat și ei la poartă,

Meșteri buni la închinat,

Deși nu știm ce hram poartă.

Un fel de Căniță, om sucit

Mic - conflicte cu cocenii,

Mare - alte ciudățenii.

Ce viespe mi l-o-nțepa,

Că umblă vâj-marginea?

Gelozie indusă

De cum pleacă ea la băi,

Intră, bietul, la idei:

Toți bărbații-s niște răi

Care se dau la femei.

Cum să nu?

Ne roagă domn' primar să-l înțelegem

Că prețul gigacaloriei l-a dublat,

Dar când o fi - nu-i mult - să-l

realegem,

Să nu-l zvârlim și noi la ... fier uzat?

Deloc clar

De ce când, de bună seamă,

A scos țara din gunoi,

Orice om îi este teamă

Că se-ntoarce printre „NOI”?

Surpriză la întoarcerea de la marele licurici

Nici nu s-a-ntors bine-acasă

Dintr-o automisiune

Că o veste mut îl lasă:

Sfatul de ... demisiune.

De când un formator de conștiință națională e ... putinist?

Să ai în sânge cât acid sulfuric,

S-ajungi la care grad de cretinism

Și cât de tare să te piște-un puric,

Ca să-l acuzi briant de ...putinism?

Vizită inopinată

Sosită fortuit la nacafă:

Cumătru-n colț, legat c-un lanț de

zgardă...

Nervoasă, gazda, brusc: - Da nu vezi,

fa,

Că are igrasie la mansardă?!

Idee obsesivă

Are drept obsesie

Să facă impresie.

Și o face-n plastă,

Doar că ... foarte proastă.

Omul

Toată viața de-a pârânga,

Nici să dea la șoareci apă,

Hăț în dreapta, hăț în stânga,

Până cade drept în groapă.

Lesne-nvățul, greu dezvățul

Azi o dușcă, mâine-o dușcă,

De, palinca nu te mușcă.

Greu e viciul a-l înfrânge:

I-a intrat năravu-n sânge.

NICOLAE MĂTCĂȘ

Lumea lui Larco

ÎN LUNA MAI

LUNA MAI

Spun, și nu e o minciună,
Zicerea-i adevărată:
MAI e cea mai scurtă lună...
Din trei litere-i formată!

COMODITATE DE PRIMĂVARĂ

Salcâmul pare de mătase
Când e-nflorit, plin de lumină,
Dar mulți din oameni, să-l
miroase,
Îl taie de la rădăcină!

CONFORMARE PANDEMICĂ

Pe la noi, cât ține zarea,
Defrișorii știu ce fac,
Și de când cu distanțarea...
Ici și-acolo-i un copac!

DUPĂ UN CONSULT

Surprins la doctor am rămas,
Când mulțumit, mi-a zis-o-n
față:
Durerea te mai ține-un ceas...
Un ceas, de-i bun, mă ține-o
viață!

FETELE FĂCEAU ARMATĂ...

O față mult a progresat,
Era frumoasă, păr buclat,
A prins și-un fericit moment,
C-ajunse... sublocotenent!

NIVEL DE TRAI

Pe plaiul românesc, străbun,
Eu pot s-afirm în termeni clari:
Salariul mediu este bun,
Doar diferențele sunt mari!

LA NUNTA DE AUR

Traiu-i bun, neîndoios,
Bătrâneții-i ungem rana:
Ea mă vede *Făt Frumos*,
Eu pe dânsa, *Cozânzeana!*

DUPĂ REFORMĂ

Încununați cu multe fapte,
Românii vor avea osânză
Și peste tot va curge lapte,
Din care va ieși... o brânză!

INSTANTANEU POLITIC

În sfera de activitate
Aleșii au o treabă grea:
Comit greșeli planificate
Să aibă-apoi ce corectă!

MUNCĂ ȘI VENIT

Oamenii din „lumea bună”
Știu averea cum se-adună:
Șase luni pe an chiuiesc,
Iar apoi se... odihnesc!

VISURI DE FLORAR

O floare gingașă de mai,
Când soarele răsare,
Ți-aș prinde-o-n părul tău bălai
De-mi dai o sărutare!

Aș risipi oricare nor,
Să fie zi senină
De-o să-mi trimiți un semn de
dor
Pe raze de lumină.

Oglinda apei ți-o ofer
Să-ți vezi în ea costița,
Când luminatul colț de cer
Trezi-va poienița.

Ne prindă sute de flori
De dragoste curată,
Când lac de rouă-i peste flori
Și peste lunca toată.

Iar o privire de-mi arunci,
Voi săruta privirea
Și trilirile de prin lunci
Vestească-ne iubirea.

Un zâmbet de-o să-mi mai
trimiți
Și visurile toate,
Voi ști că suntem doi sortiți
Iubirilor curate.

RONDELUL UNUI POLITICIAN

Superstiția e-un fleac,
Și-i ca apa cea de ploaie
Adunată în butoaie,
Sau ca fumu-i din tabac.

Bani, averi și scumpe straie
Am, iar traiul mi-e pe plac...
Superstiția e-un fleac,
Și-i ca apa cea de ploaie.

Dar „de oaie” când o fac,
Sunt cu frică de pârnaie,
Calea un motan de-mi taie,
Prins eu sunt cu măța-n sac...
Și nici asta nu-i un fleac!

VASILE LARCO

De la un clasic citire

EUGEN ALBU
(1940-2022)

NOSTALGICĂ

Demult de tot, ce prost eram,
Că doar de fuste mă țineam,
Acum, când totul fac cu rost,
Regret că nu mai pot fi prost!

LEHAMITE

M-am săturat să tot muncesc
Doar să-mi justific existența,
Și-aș vrea și eu să huzuresc,
Dar tot mai mare-i concurența!

AMINTIRI

Țin minte când s-a însurat
Ce slab era și ce calic!

Da-n scurtă vreme l-a schimbat
Nevasta sa... cu un amic.

ADAPTARE

În anii grei de dictatură
Trăiam cu lacătul la gură,
Acum, că nu mai este pus,
... Vorbim în plus!

SPIRALA ISTORIEI

De două mii de ani trecuți,
Am fost mereu sacrificați,
Fiind de-atâtea ori vânduți,
Dar niciodată cumpărați!

Selecție VASILE LARCO

Curier

De la „Vatra” veche, la noua „Vatra veche”

„Vatra Veche”, revista-volum

Numărul 4/2022 al revistei „Vatra Veche” este un nou recurs la un tezaur cultural care pare etern. Publicația de la Târgu-Mureș, condusă de scriitorul și jurnalistul Nicolae Băciuț, membru al Consiliului Director al UZPR, reunește număr de număr condeie remarcabile, creionând un tablou vast și dens al unei spiritualități care nu încetează să surprindă prin bogăție și simbolistică.

Bine ancorată deopotrivă în tradiții și în contemporaneitate, publicația abordează și momentul teribil al războiului declanșat la granițele României, dar publică și versuri semnate de preotul Dumitru Ichim. De altfel, aceasta este forța publicației „Vatra veche” reconfirmată cu fiecare număr: aceea de a coagula toate direcțiile arborelui spiritual românesc, ale cărui ramuri se întind spre cer sprijinite și hrănite de un patriotism pe care națiunea română îl poartă cu sine peste tot și pentru totdeauna.

Pagină cu pagină, „Vatra veche” „absoarbe” interesul cititorului cu materiale documentare și analize despre Eminescu, Bălcescu, Goga, Camil Petrescu, publică memorialistică și corespondență, focalizează prin cronică literară, cheamă la lectură profundă, la meditație și la identificarea sensurilor adânci ale existenței spirituale. Cartea este, din nou, nucleul acestei ediții a revistei care „respiră” în acest fel, prin mesajul volumelor ce transmit toată gama de trăiri care contează, de la emoție la dorința de a progresa.

Foarte densă, ca întotdeauna, bogat ilustrată cu lucrări semnate de artistul plastic Eugen Petri, „Vatra veche” este genul de publicație care se cere reluată, este ca un volum în sine, cu fiecare nou număr. La baza acestor calități și efecte stau autorii redevabili prezenți în revistă, care pun laolaltă tușele unui tablou spiritual al unei lumi care nu se „predă” indiferent de vremuri și vicisitudini.

Roxana Istudor

Mulțumesc stimate maestre Nicolae Băciuț, am primit recenta revistă *Vatra veche*, minunat îngrijită, cu materiale interesante, pentru toate gusturile, iar cititorii fideli pot afirma în această lună:

Sunt minunate flori pe plai,
Dorința-i fără de pereche,
Să răsfoiești în luna mai
La „iarbă verde”... *Vatra veche!*

Vasile Larco

Felicitări pentru revista nou apărută, și pentru energia frumoasă cu care ne susțineți pe toți.

Melania

O ediție de colecție. Texte antologice, paletă largă de teme, abordări interesante. Priască-vă prier și la numerele viitoare. Mulțumesc și felicitări. Ave,

Nicolae Rotaru

Stimate domnule redactor-șef, Am primit numărul pe luna aprilie al acestei remarcabile reviste și vă mulțumesc! Un regal de cultură și înțelepciune! Felicitări! Vă mulțumesc și pentru postare!
Cu stimă,

M.B.B.

Mulțumesc pentru revistă! Felicitări tuturor celor publicați și neobositului Nicolae Băciuț!

Emilia Amariei

Vă mulțumesc, d-nule Băciuț, pentru acest minunat număr al revistei „Vatra veche” pe care mi l-ați trimis. Foarte, foarte bogat, cu articole excelente care dau și mai multă greutate culturii și istoriei noastre. Mii de mulțumiri, o seară bună, de-aici, de la poalele Tâmpelui!

Nicolette Orghidan

Mulțumiri multe pentru ultimul număr al revistei „Vatra veche”. Conținutul divers este cheia succesului.

Vă doresc putere de muncă!

Cu respect,

Andra Dumitrescu

Mulțumesc, domnul Băciuț, pentru revista a cărei reprezentare este întotdeauna remarcabilă, dar și pentru ideea de a schimba (cumva) titlul articolului meu... este parcă mai aproape de Octavian Goga.

O primăvară plăcută,

Tea

Dragă Nicule,
Felicitări pentru acest număr din **Vatra veche!**

Mulțumesc și pentru cronică mea, excelent paginată!

Cu drag,

Ilie

Stimate domnule Băciuț,
Mulțumiri pentru noul număr al revistei „Vatra veche”. Sănătate și gânduri bune!

Mihaela Mudure

Cristos a Înviat! Vă mulțumesc, am primit ultimul număr al revistei „Vatra veche”. Felicitări pentru sumarul bogat și variat!

Cu aleasă considerație,

Oana Gabriela Petrică

Domnule Nicolae Băciuț,
Vă trimit câteva note literare la o carte dedicată operei lui Eugen Dorcescu. Sper să sune bine. Am primit revista „Vatra veche”, nr. 4/2022, onorat. Mulțumesc pentru publicarea poemelor. O revistă care pledează pentru literatura profundă de astăzi.

Am dat un semnal pe blog privitor la apariția revistei.

Toate cele bune și succes în activitatea intensă pe care o desfășurați!

C. Stancu

Vă mulțumesc, felicitându-vă pentru neobosita activitate (și) publicistică!

Mihai Știrbu

Am primit interesanta dvs. Revista. Vă mulțumesc!

Vavila Popovici
(Continuare în p. 86)

Festivalul Internațional de Creație și Interpretare „Ana Blandiana” - 2022

Ediția a X-a, tema: *Alchimia ploii*

ZECE ANI FABULOȘI

Existența concursurilor literare pentru elevi a cunoscut o amploare dătătoare de speranță, mai ales în ultima perioadă, când acuzele de scădere a nivelului pregătirii didactice și a extensiei acesteia în zonele vocaționale s-au amplificat.

Întreținerea creativității dincolo de geografia școlară instituțională a avut suficiente rezultate care să infirme tonul alarmist, demonstrând că încă există resurse care așteaptă să fie valorificate, că încă există destule manifestări ofertante pentru tână generație.

Între concursurile literare de anvergură națională, cu deschidere spre internațional, Festivalul Internațional de Creație și Interpretare „Ana Blandiana” poate fi considerat un veritabil fenomen, singularizându-se și prin orizont, diversitate, dar și prin originalitate.

Și nu e vorba de întâmplare, ci de continuitate consolidată ediție de ediție, zece ani la rând, din 2012.

Prima particularitate a acestui festival e aceea că el poartă numele unuia dintre cei mai importanți poeți români contemporani, de largă respirație internațională, Ana

Blandiana, care nu doar că a acceptat să fie „patronul spiritual” al acestei competiții literare, dar a participat an de an la manifestările organizate la Brăila, de managerul acestui proiect, prof. dr. Gabriela Vasiliu, susținută de parteneri cu experiență, cu vechi ștate în organizarea de concursuri literare, Nicolae Băciut, care a substanțializat competiția și prin aportul său editorial.

Vorbind despre partea editorială a Festivalului, acesta a atins rara performanță ca, la fiecare ediție, la festivitățile finale, să prezinte și volumele cuprinzând lucrările premiate la fiecare secțiune în parte.

Festivalul se distinge și prin participarea care a înregistrat la fiecare ediție sute de participanți din toată țara, precum și de la români din comunitățile din diaspora.

Dincolo de secțiunile tradiționale, de creație literară – poezie, proză, festivalul are și o secțiune de critică literară și una de traduceri.

Secțiunea de interpretare a deschis orizonturi spre creativitatea muzicală, pe valorificarea unor texte poetice în compoziții folk.

O notă originală a festivalului e dată de extensia participării către cadrele didactice, în cadrul unui simpozion care, la rândul său, a

adunat între coperti de carte cele mai valoroase contribuții în domeniul cercetării literare.

Festivalul a antrenat la fiecare ediție și disponibilitățile actoricești și regizorale, atât ale unor elevi, cât și ale unor parteneri din lumea teatrală.

În întregul său, Festivalul Internațional de Creație și Interpretare „Ana Blandiana” a reușit să-și câștige notorietate și autoritate, bucurându-se de aprecieri superlative din partea specialiștilor în materie.

Raftul de bibliotecă proprie a Festivalului Internațional de Creație și Interpretare „Ana Blandiana” rămâne să depună mărturie peste timp despre nevoia de cultură manifestată la o generație care nu s-a lăsat atrasă de tentații facile, ori deturnată de consumatorii de timp care depersonalizează, dezumanizează, însingurează.

Festivalul Internațional de Creație și Interpretare „Ana Blandiana” a mai demonstrat că acolo unde există interes, pasiune, implicare, cultura câștigă teren, confirmând încă o dată că „omul sfințește locul”, iar Brăila a reușit să-și lărgescă geografia spirituală prin dascăli devotați profesiei lor.

NICOLAE BĂCIUT

Simpozion FAB 2022

Chiar dacă s-a desfășurat on line, Simpozionul s-a dovedit a fi fost unul dintre cele mai consistente din cele de până acum ale Festivalului.

Conceput de prof. dr. Gabriela Vasiliu, avându-l ca amfitrion pe prof. dr. Zamfir Bălan, Simpozionul s-a bucurat de o participare consistentă, din țară și din Italia, Republica Moldova, Azerbaidjan, scriitori, cadre didactice, studenți, elevi.

Invitați de onoare au fost Ana Blandiana și Nicolae Băciuț.

A fost un veritabil maraton, cu dezbateri antrenante, care a demonstrat câtă nevoie de dialog există și cât de mari sunt așteptările în acest sens.

Lucrările care au fost trimise pe adresa Festivalului la această secțiune, vor fi adunate într-un volum, care se află în curs de apariție.

Partea științifică a Festivalului a avut momente de respiro, grație contribuției membrilor Cenaclului literar „Beyond Words” - Nicolae Băciuț, condus de Gabriela Vasiliu, în colaborare cu Daniela Stroe și Gheorghe Antonescu.

*

ATELIERE (Poezia - între inhibiție și mărturisire / Maia Morgenstern)

Pentru că nici această ediție nu s-a putut derula cu participare fizică, compensația a venit din Programul de „Ateliere”, pe diverse teme, fiecare atelier având câte un amfitrion.

1.- Poezia - între inhibiție și mărturisire / Maia Morgenstern -

2. - Filmul: dincolo de provocări / Radu Mureșan -

3. - Irealitatea Eului în fantasticul epicii Anei Blandiana / Daniel Kițu -

4. - Empatie și toleranță: literatură și realitate / Tatiana Cauni -

5. - Despre neurobiologia literaturii / Doru Castaian -

6. - Despre Arta conversației / Daniela Zeca Buzura -

7. - Cărțile video / Iosefina Bato -

8. - Cum să fii liber în propria ta carte! / Dorin Popescu -

S-a dovedit cât de inspirate au fost propunerile de ateliere, atât prin participare, cât și prin durata acestora, depășind de fiecare dată timpul alocat, dar lăsând fiecăruia teme de meditat!

*

Despre Arta conversației / Daniela Zeca Buzura

Binecunoscuta poetă, prozatoare, jurnalistă Daniela Zeca Buzura, care a stat „La taclale cu idoli”, a împărtășit din consistentele ei experiențe în „Arta conversației”, antrenând participanții

la Atelier în parcurgerea unor etape sine qua non, pentru ca dialogul să fie ridicat la rang de artă.

Interesul stârmit pentru acest Atelier a deschis oportunități viitoare, în dialogul Danielei Zeca Buzura cu tânăra generație, chiar la locul „faptei”, Brăila, gazda Festivalului Internațional de Creație și Interpretare „Ana Blandiana”.

*

ATELIERE

Irealitatea Eului în fantasticul epicii Anei Blandiana / Daniel Kițu

Autor al unei teze de doctorat „CONSTELAȚII SIMBOLICE ÎN OPERA ANEI BLANDIANA. PERSPECTIVĂ MITOCRITICĂ”, Daniel Kițu și-a probat încă o dată autoritatea în materie, dar și arta de a face lecturi aplicate cu elevii, dincolo de programa școlară.

O ecuație simplă: profesor de vocație - elevi pasionați.

*

Cum să fii liber în propria ta carte! / Dorin Popescu

Dorin Popescu a făcut o veritabilă demonstrație a libertății de a trece de la analiza politică la analiza literară.

Îl recomandă o biografie impresionantă și o vervă cuceritoare, atribute consolidate ca diplomat, dascăl, cercetător literar.

Curier (Urmare din p. 84)

Mulțumim! Un număr consistent și frumos ilustrat! Felicitări!

Cu îngăduința dvs., vă trimit și eu un material, semnat de Maria Bulat Săhârneanu, la ultimul meu volum, CĂLĂRAȘII ȘI RENAȘTEREA NAȚIONALĂ. *Mărturii, evocări, imagini*, în speranța că acest subiect, mai ales în contextul geopolitic actual, poate interesa publicul cititor al revistei VATRA VECHE.

Aștept răspunsul dvs., dragă dle Nicolae Băciuț.

Cu întreg respectul și urări de sănătate,

**Eugenia Bulat
Chișinău.**

Am primit revista! Mulțumiri și putere să mergeți mai departe!

Ecaterina Țarălungă

Stimate Domnule Nicolae Băciuț,
Vă mulțumesc mult pentru trimiterea revistei pe care o conduceți de atâta timp, dovada consistenței acesteia, cu scuzele mele că o fac cu atâta

întârziere, din cauza nenorocitului de covid care m-a înlănțuit perfid.

Numai bine și spor în toate!

Cu stimă nedisimulată,

Valentin Coșereanu

Mulțumesc mult!

Reverență din Spania, cu felicitări, a Dumneavoastră,

Gabriela Căluțiu Sonnenberg

Bună dimineața,

Mulțumesc mult! Felicitări!
Apreciez efortul!

Prof. Elena Butonoi

Cineva aruncă piatra

Și cât e de veche Vatra

Dăm buluc că la agapă

Să scoatem piatră din apă

Oare-om fi fiind nebuni

Sau doar credem în minuni

Că tare ne minunăm

Când Vatra o lecturăm

Eu mai mult - și e firesc

Fiindc-aici mă regăsesc

Cu câțiva din dumneavoastră -

Vatra veche, piatra noastră

Și nu una oarecare,

Ci piatră de încercare...

Ilie

Mulțumim mult. Apreciez încadrarea, culorile, atât cât mi le-a redat telefonul. Am citit 2 articole și mesajul sculpturilor se îmbină foarte bine cu mesajul scriiturilor. Minunat! Ca de obicei, calitatea este la ea acasă.

Eu sunt încă în Ucraina.

Cum să avem și noi câteva reviste în format fizic?

Zi bună. Aici, în Transcarpathia, aproape de unde sunt eu, a căzut o bombă. Oamenii de aici nu sunt speriați. E deja normalitate. De consideri interesant, îți voi mai povești.

Gabriela Petri

Vă felicit pentru consecvență și diversitatea tematică !

Împliniri cu sens edificator, armonie și neumbrite bucurii vă doresc.

**Victor Marola
(București / Galați)**

Panoramic cultural 2022

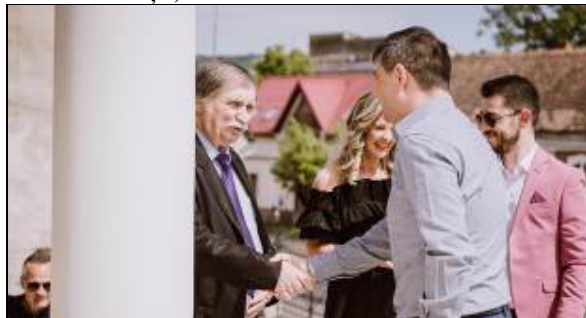
Târgu-Mureș, Lansare de carte Ilie Șandru

București, Lansare de carte Cora Botezatu

Reghin, Ziua Internațională a Muzeelor

Târgu-Mureș, Inaugurare clădire „Cocoșul de Aur”

Târgu-Mureș, Lansare de carte Emilia Albu

Târgu-Mureș, Întâlnire la Librăria „Hertzog”

Tabăra de Creație Literară „DE AMICITIAE”. Boghiș, județul Sălaj

OCHIUL CICLOPULUI

Nadia Negru: „Acuarela m-a captivat prin prospețimea ei, prin jocul și magia amestecului de culori mereu schimbătoare, cu alte tonuri, cu alte lumini, cu altă mișcare, cu alt mesaj. Nicio lucrare nu se repetă, deoarece acuarela este în tandem cu stările și emoțiile noastre interioare – pe care le surprinde foarte subtil. Acuarela are legile ei după care se întinde, fuzionează. Dacă întârzi să pui culoarea într-un anumit timp, pierzi momentul. Dacă se pierde momentul, apar suprapunerile, și se văd. De aceea e nevoie de multă precizie în timpul procesului de lucru” - interviu de Viorica-Ela CARAMAN, în revista „Limba Română”, Nr. 1-2, anul XXXII, 2022.

(Foto: . Nadia Negru, Nicolae Băciuț, la vernisajul expoziției „Accente”, de la Sala Teatrului de Animație pentru copii și tineret Imaginario, în cadrul Festivalul Internațional de Poezie „Nichita Stănescu”, ediția a XXXII-a, Ploiești, 2022)

PRIVEȘTE-MĂ

privește-mă copac,
atunci când crengi voi naște
din muguri din boboci
din frunze și din scoici
ascultă-mă tu stâncă

dintr-un adânc de ape
când spumele s-or sparge
albastru în catarge
atinge-mă pământ
când flori voi ridica
spre cerul Zeu
din curcubeu

îmbrățișează-mi ruga
ce ne va-mpreuna
cu zarea și cu marea
pre noi pentru apoi.....
VERONICA PAVEL LERNER

Directori de onoare

Acad. MIHAI CIMPOI
Acad. ADAM PUSLOJIC
MIHAI BANDAC

Redactor-șef adjunct

GHEORGHE NICOLAE ȘINCAN

Redactori:

Mihaela Aionesei, Emilia Amariei, Florin Bengean, Sorina Bloj, A.I. Brumar, Aurel Buzincu, Geo Constantinescu, Luminița Cornea, Melania Cuc, Iulian Dămăcuș, Răzvan Ducan, Justin-Florin Dumitru, Dumitru Hurubă, Alexandru Jurcan, Vasile

Larco, Rodica Lăzărescu, Cleopatra Lorințiu, Ioan Marcoș, Eugen Mera, Cristina Sava, Mihaela Malea Stroe, Nicolae Suci, Titus Suci, Gheorghe Sarău, Ilie Șandru, Dorin N. Uritescu, Gabriela Vasiliu

Correspondenți: Elisabeta Boțan (Spania), Darie Ducan, (Paris), Dumitru Ichim, George Filip (Canada), Andrei Fischhof (Israel), Simina Lazăr (Paris) Veronica Pavel Lerner (Canada), Gabriela Mocănașu (Franța), Dorin Nădrău (SUA), Mircea M. Pop (Germania), Ognean Stamboliev (Bulgaria), Silvia Urdea (SUA).

Alexandra Scherer (Paris), secretar de redacție

Lunar de cultură editat de ASOCIAȚIA „NICOLAE BĂCIUȚ” PENTRU DESCOPERIREA, SUSȚINEREA ȘI PROMOVAREA VALORILOR CULTURAL – ARTISTICE ȘI PROFESIONALE Președinte SERGIU PAUL BĂCIUȚ

Tiparul executat la S.C. Intermedia Group, Târgu-Mureș, str. Iuliu Maniu nr. 14, România. • Nicio parte a materialelor nu poate fi preluată fără acordul editorului. • Copyright © Nicolae Băciuț 2022 • Email : nicolaebaciut@yahoo.com; vatraveche@yahoo.com • Adresa redacției: Târgu-Mureș, str. Ilie Munteanu nr. 29, cod 540390 • telefon: 0744474258. • Tehnoredactare Sergiu Paul Băciuț • Materialele nepublicate nu se restituie. • Responsabilitatea asupra conținutului textelor revine autorilor. Opiniile reflectă exclusiv punctul de vedere al acestora.

